

فتاویٰ بحقون بیست

تألیف

ذوالمجد الفاضل والعلیم الذی اخرجوا الفہم الباہر
شیخ الحدیث والتفسیر

مفتی الزرقانی عبد اللہ زرقانی

مدرسہ محدثہ نورانی، پورہ، حیدرآباد کوئٹہ

ناشر

قاری بسم اللہ لوی کراچی

تمام فنون کے کتب ہمارے ویب سائٹ اور پلے سٹور سے فری ڈاؤن لوڈ کریں۔ ہم روزانہ کی بنیاد پر اس میں مزید نئے کتب شامل کر رہے ہیں نئے شامل شدہ کتب لیے روزانہ ہمارے پلے سٹور اور ویب سائٹ کو باقاعدگی سے چیک کیا کریں۔

اپنی کتاب کو ہمارے ویب سائٹ پر شائع کرنے کے لیے رابطہ کریں

منطق	خطبات	تفاسیر
معانی	سیرت	احیث
تصوف	تاریخ	فقہ
تقابل ادیان	صرف	سوانح حیات
تجوید	نحو	درس نظامی
نعت	فلسفہ	لغت
تراجم	حکمت	فتاوی
تبلیغ و دعوت	بلاغت	اصلاحی
تمام فنون	مناظرے	آڈیو درس

فتاویٰ

یعقوبیہ

جلد (۱۲)

تألیف:

ذوالمجد الفاخر والعلم الذاکر والفہم الباہر

قاری بسم اللہ لوی کاریزی

مکتبہ حقانیہ

کانی روڈ کوئٹہ
Maktaba Tuli Ishaat.com

تقریظ

شیخ الحدیث والتفسیر فصیح اللسان حضرت مولانا نظر محمد صاحب الافغانی ادام اللہ برکاته الجاری بانی و مدیر جامعہ ام القراء چمن .
الحمد للہ العلی العظیم و صلوات اللہ البر الرحیم علی صاحب الخلق العظیم محمد و علی آلہ و صحبہ و کل من اہتدی بہدیه المستقیم اما بعد: فیقول الفقیر الی اللہ نظر محمد الافغانی انما طالعت نماز ج من الفتاوی الی عقوبیہ لا خینا فی اللہ الشیخ الفقیہ المفتری النبیہ الشیخ عبدالرازق زید مجده المذیر بالمدرسة المحمدیة فی کویته و علی الاسف انی لم استوعب المطالعة لتزاهم آشغالی و تفاقم همومی و مع ذلك حین قلبت الحدیقة فی نبذات من تلك الفتاوی و نماز ج منها عشرت علی تفوقه و عموم و قوفه فی آنحہ العلوم من درایة الحدیث وروایة و من ناحیة الفقه الحنفی دقا و جلا و من ناحیة الحوادث و النوازل فی العصر الحاضر و ما الیه ذلک من رد البدع و المنکرات و اصلاح صدور المعتقدات مع الترجمة السهلة الوجیزة الی لغتنا الافغانیة السلمانیة فجزی اللہ تعالی المؤلف خیر الجزاء و تقبل جهوده و مساعیه فی تلك الفتاوی و فی المصنفات اللتی صنفها قبلها و وفقه لتالیفات آخر کما یحب و یرضی و علی العلماء و الائمة ان یطالعوها و یتفیدوا منها خذما نظرت و دع شیئا سمعت به . فی طلعة الشمس ما یغنیک عن زحل .

حضرت مولانا نظر محمد صاحب الافغانی

تقریظ

شیخ القرآن والحديث حضرت مولانا حمد الله صاحب استاذ و بانی
مدرسه عشره مبشره ہائی پاس آخری استاپ الله دی دشیخ صاحب پہ عمر
کبئی برکت و اچوی .

الحمد لله الذي خلق السموات والارض وجعل الظلمت والنور و فضل
العلم على الجهل فقال قل هل يستوى الذين يعلمون والذين لا يعلمون انما
يتذكروا لو الاياب وصلوات ربي و سلامه على محمد عبده و رسوله القائل
من يرد الله به خير يفقهه في الدين و على آله واصحابه القاده السادة و على
من تبعهم باحسان الى يوم الدين .

اما بعد: کله چي ما عاجزه بنده فتاوی یعقوبیہ چي پر ۱۲ جلدو
مشملة ده چي دذوالمجد الفاخر والعلم الذاخر جامع المنقول و المعقول
محسود الاقرآن المفتي الاعظم جناب مولانا عبدالرازق کدنوی حفظه الله
تألیف وو وکتل نومی په اخلاص داوویل چي صادق هغه قائل پئی ویلی
دي کم ترک الاول للاخر حکه چي ډیری داسی جدیدہ مسائل پکبئی سته
چي متقد مینونه دي بیان کړي خو په دې مذکور کتاب کی سره د تحقیق او
معتبرو حوالو سره بیان شوی دي .

تقریظ

شیخ القرآن والحديث مناظر اسلام فصیح اللسان حضرت مولانا منظور احمد مینگل صاحب شیخ الحديث مدرسة صديقية كراچی باكستان .
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على اشرف الانبياء محمد المصطفى وعلى آله واصحابه نجوم الهدى وفقهاء ملہ الی
یوم الجزی۔ اما بعد:

اسلام ایک کامل کمال دین ہے جس میں ہر شعبہ زندگی کے حوالے سے رہنمائی موجود ہے قرآن
مقدس جو بدنی معتقین ہے بغیر کسی تغیر و تبدل کے پوری آب و تاب کے ساتھ محفوظ ہے دوسری طرف رحمت
عالمی ﷺ کے فرامین مبارکہ بھی محفوظ ہیں جنہیں امت کے خوش نصیب طبقے محدثین عظام نے قرب مبلغ
اوی من سامع کے تحت بعد والوں کو منتقل کیا۔ فقہا کرام نے خداداد بصیرت کی بنیاد پر قرآن و سنت میں غوطہ
زن ہو کر فقہ کی صورت میں جو عظیم ذخیرہ ملت کے سامنے پیش کیا وہ رہتی دنیا تک عملی میدان میں رہنمائی
فراہم کرتا رہے گا لیکن پھر بھی النصوص محدودہ والحوادث محدودہ کے پیش نظر نوازل اور پیش آمدہ مسائل کا صحیح
حل تلاش کرنا ہر دور کے فقہاء کی ذمہ داری ہوتی ہے جنہیں وہ بہتر طریقے سے نباہ رہے ہیں موجودہ دور
میں مرکز رشد و ہدایت دارالعلوم دیوبند کی طرف منسوب اہل علم اکابر نے دین کے تمام شعبوں کی خوب
آبیاری کی صرف فقہ و افتاء کے باب میں جو عظیم ذخیرہ عربی اور دوزبان میں مدون کیا اسے دیکھ کر عقلیں
دنگ رہ جاتی ہیں ضرورت اس بات کی ہے کہ دیگر زبانوں میں اس طرح کی تالیفات اور تراجم کا اہتمام کیا
جائے پیش نظر مسودہ فتاویٰ یعقوبیہ اسی سلسلے کی ایک کڑی ہے جس کو حضرت مولانا مفتی عبدالرازق الکنڈوی
صاحب نے پشتو زبان میں مرتب کیا ہے فقہا مسائل میں بالخصوص آراء کے اختلاف بدیہی الامر حقیقت
ہے اس وجہ سے اہل علم کے خلاف کی گنجائش موجود ہے۔ مؤلف اس قابل قدر محنت پر قابل داد اور کتاب
قابل دید ہے۔ خوشبو آن است کہ خود بیوید نہ آنکہ عطار بگوید

اللہ تعالیٰ اسے مؤلف کے لئے ذخیرہ آخرت اور امت کے لئے باعث ہدایت اور رہنمائی بنائیں آمین

﴿حضرت مولانا ڈاکٹر منظور احمد مینگل صاحب﴾ حفظہ اللہ ﴿

رئیس جامعہ صدیقیہ گلشن معمار کراچی

دمطالبو فهرست

شماره	مضمون	صفحه
۱	کتاب التجارت	۳
۲	د نامناسبه امور و اصلاح:	۴
۳	د موجوده نظام اثرات:	۵
۴	په رزق کې وسعت او پراخي:	۶
۵	د مال او دولت کثرت (د پروالي)	۷
۶	مالداره کېدل:	۹
۷	☆..... مالداره بايد خپل ظاهري حالت ښه وساتي:	۱۰
۸	☆..... مالداره د الله تعالي په مخ کې:	۱۰
۹	د سپين ويري سري زړه:	۱۲
۱۰	حلال مال پر ښه ځای خرڅيږي:	۱۳
۱۱	د بيزو واقعہ	۱۵
۱۲	تجارتې بائیکاټ:	۱۷
۱۳	پخل او سخاوت:	۱۹
۱۴	اسلام د بيوع مختلف شکونه متعارف کړي دي:	۲۰
۱۵	د امام ابو حنيفه د لمانځه خولۍ:	۲۱

۲۱	بنہ ماینہ بنہ بنہ:	۱۶
۲۲	آپرتینگ لیز Operating Lease	۱۷
۲۳	د آتش بازی تجارت:	۱۸
۲۳	د غنمو دورہ کھدو پہ بدل کی غلہ اخیستل:	۱۹
۲۴	(سری) د سري اجزاء	۲۰
۲۷	زر پہ آرہر تیارول:	۲۱
۳۰	زر پہ آرہر تیارول:	۲۱
۳۱	آزادہ بنہ خرخول اورانیول:	۲۲
۳۱	د آزادی بنہ خرخول اورانیول برابر دی:	۲۳
۳۳	د عکس د جوړولو آلاتو (پرزو) خرید و فروخت:	۲۴
۳۵	د بازی د شیانو بیع:	۲۵
۳۶	پتہ پتہ پہ مخکہ کی خرخول:	۲۶
۳۷	آمدنی خرخول:	۲۷
۳۸	د آمد و رفت خرچہ پہ اصل قیمت کی شاملول:	۲۸
۳۹	د کولمو خرخول:	۲۹
۴۰	آیسکریم یا شیرینخ	۳۰
۴۱	دیو شي پر رانیولو باندي د خلکو دور گرمولو دپارہ قیمت ورکول:	۳۱
۴۲	خپله حصہ خرخول:	۳۲
۴۳	اتحاد المجلس	۳۳

۴۴	د خرڅ کرل سوي شي تلف (ضائع) کول:	۲۴
۴۵	اجاره:	۲۵
۴۷	د اجازت بغيره يي شي خرڅ کړی:	۲۶
۵۰	د اجازت بغيره د چا مخکۀ خرڅول:	۲۷
۵۱	د کار د پوره کېدو دمخه د اجرت رسيد خرڅول:	۲۸
۵۲	د اجنبی بنځي سره مصافحه (روغبر) کول:	۲۹
۵۵	اجير خاص:	۴۰
۵۶	اخبارات:	۴۱
۵۷	د اخباراتو خريد او فروخت:	۴۲
۵۸	د اختياراتو مفهوم (معنی):	۴۳
۶۱	که اختيار (خيار شرط) ختمېدل غواړي:	۴۴
۶۲	که ادائیکي پر وخت نه وسي نو بيعانه (بیانه) د ضبط کولو شرط	۴۵
۶۴	د ادائیکي په ورځ په قیمت کي کمېدل يا زیاتېدل:	۴۶
۶۵	که په پور اخیستی شي کي تأخیر وسي:	۴۷
۶۶	چي یو څوک ووايي چي درې ورځي زما پلار ته اختيار سته که چيري هغه راته ووايي نو اخلم يي	۴۸
۶۶	په خبرو یا په لیک سره ایجاب و قبول څه شرائط لري؟	۴۹
۶۶	د سوالیه کلام سره ایجاب او قبول	۵۰

۵۱	آیا پہ سوالیہ کلام سرہ ایجاب او قبول صحیح کیڑی کہ یا؟	۶۶
۵۲	دنری کالیو تجارت کول څنگه دی داسی کالی چي ډبل یی کری بیا هم بدن تر معلومیری؟	۶۷
۵۳	بعضی خلک داسی وایی چي بازار د الله سترخان دی په داسی ویلو سره څوک گناهکار کیڑی که نه؟	۶۷
۵۴	آیا دا حقیقت ی چي بدترین ځای د الله په نزد بازار دی؟	۶۸
۵۵	ایا دیو تاجر دپاره دا جائز دي چي د بازار تر عام نرخ شی ډیر ارزانہ خرڅ کری؟	۶۹
۵۶	بعضی خلک باغ چي یو څو مېوې یې ښکاره سي نو خرڅ یې کری حال هم دادی چي دانه وي معلوم چي د مېوې مقدار نه وي معلوم	۷۰
۵۷	که چیری دیو چاد مېوې داخیستلو وروسته علی الفور دهغه د کاټېدلو اراده نه وي ددې وجهي چي هغه مېوه پخه سي نو دلته د سودا آسانه طریقه څنگه ده؟	۷۱
۵۸	بائع به د مېوې باغ د څو کالو لپاره اخلي، که د درو یا څلورو کالو دپاره دایع وکړي نو دا جائز ده که نه؟	۷۲
۵۹	د داسی باغي حاکم په فوج کي نوکري کول څنگه دي چي هغه دامام عادل په مقابل کي د کفارو په مرسته و مسلمانانو ته دهمکي ورکوي؟	۷۳

۶۰	پہ شریعت کی دبہنستانو د جوړولو اجرت اخیستل څنګه دي؟	۷۴
۶۱	دپسه یا بزې څخه ماوړۍ نه دي شکولي آیا دا جائز دی چي زه یې پر قصاب خرڅ کړم هغه یې زما څخه رانیول غواړي؟	۷۴
۶۲	ماد خپل زوی محمد قاسم مځکه دهغه د اجازت بغیر خرڅه کړه نو دا سودا صحیح سوه که نه؟	۷۵
۶۳	بهنستان چي نایان یې و غورځوي ددې تجارت کاروبار جائز دی او که نه دی جائز؟	۷۶
۶۴	کله چي د کمپنۍ یا د حکومت و پور ته ضرورت سي نوبیا دی په عوامو کي دستاویزات جاري کړي چي باید نو خلګ دغه اخلي او پور ورکوي . .	۷۷
۶۵	داخیستلو او خرڅولو دپاره درانیونکي او خرڅونکي جلا جلا کېدل ضروري دي نو دیوه سړي دپاره دبائع او مشتري ددواړو وکیل کېدل څنګه دي؟	۷۸
۶۶	ایا دبائع اول دپاره یوشی د مشتري ثاني دپاره په هغ یاتر هغه په یوه څه کم مقدار سره خرڅول جائز دي که نه؟	۷۸
۶۷	رانیونکي یوشی واخیست قبض یې لانه وو کړی چي و بائع ته یې وویل چي داته خپله د ځان دپاره واخله نو دا جائز دی که نه؟	۷۹

۶۸	۷۹	کنہ دوکاندار یوشی خرش کړي او گیراک پیسې هم ورکړي بیادی ورته ووايي چي داسی گران دی مایه هېره سره ارزانه درباندي خرش کړی دی،
۶۹	۸۰	مثلاً یو سړي پټاټې په کولډ سټور یا فریج کي ایښي وي یو چا دغه پټاټې بغیر له لیدو واخیستی او پوره پیسې یې ورکړي
۷۰	۸۱	د بائع (خرخونکي) وکیل د بائع مال د ځان دپاره اخیستی سی که نه؟
۷۱	۸۱	په بعضي علاقو کي داسي رواج دی چي مالداره خلک د یو ضرورت مند څخه د هغه مکان تر بازاری قیمت په یو څه کم قیمت رانیسي ...
۷۲	۸۲	د سودا کیدلو وروسته د بائع د جانبه چي کوم مال و مشتري ته ور روان سي نو دلته دا خستونکي قبضه ثابتیږي که نه؟
۷۳	۸۴	یو چا یوشی واخیست نو داخیستلو وروسته دی په خبر سو چي په دې کي عیب سته، اوس د دغه شي په کوم کي چي عیب دی ..
۷۴	۸۵	یوشی بائع پر مشتري مثلاً په زر روپی خرش کړی بیا بائع د زړه د اطمینان د وجهي چي دده قیمت به زیات وي .

۷۵	ایا دا جائز دی چي مثلاً یو چایو خای خرڅ کړی نو د رهن په توگه یې دغه شرط و لگاوه چي کله پیسې واپس کوي نو به مکان هم بیرته ماته را واپس کوي؟	۸۶
۷۶	بائع یو شی مزین او بنایسته کړی یعنی مصرف یې پر وکړی نو اوس دغه دمصرف پیسې هم پر اچولای سي که نه؟	۸۶
۷۷	که چیري بائع و مشتري ته یا مشتري و بائع ته د هوک وړکي او دغه د هوک په داسي حال کي وړکړل سي چي مشتري په مبيعې کي تصرف نه وي کړی	۸۷
۷۸	که چیري په بازارو کي د شيانو نرخ زیات سي نو د قیمت د کمولو دپاره بائیکات کول او هغه شی نه اخیستل جائز دی که نه؟	۸۷
۷۹	که چیري علماء پر یو شي د یو ملک پر مصنوعاتو یا پر کمپنۍ دفتوی جاری کړي چي بائیکات ځيني وکړي نو په داسي حال کي څه کول په کار دي؟	۸۸
۸۰	د بتانو سوداڅنګه ده کار و بار کول یې؟	۸۹
۸۱	نن سبا په عالمي مارکیتو کي یوه سکه (coin) رائج ده هغه ته بیت کوئن (bitcoin) یا دیجیتل کرنسي ورته وایی،	۸۹
۸۲	بعضي وختونه د بجلي چي څومره یونټونه استعمال سوي وي بل تر هغه زیات وي چي کله ادارې ته وویل سي	۹۰

۸۳	بعضی کوچنی تاجران د غتو تاجرانو څخه سامان واخلي بيایي مخته په نفع خرڅ کړي،	۹۱
۸۴	که چیري پر دوکان کوچنی هلک یا نجلی ناسته وي او یو کس سودا ورسره وکړي یا دغسي بل ځای سوداوسي دابه څنگه وي؟	۹۱
۸۵	که چیري د تجارت مال د بل چا د مال سره په غلطی کي بدل سي نو بیا څه کول پکار دي؟	۹۲
۸۶	علماء وایي چي د ایجاب سره د قبول اتصال په یوه مجلس کي ضروري دی	۹۳
۸۷	د انټرنیټ او ویب سائټ په ذریعه تجارت کول جائز دی که نه؟	۹۴
۸۸	که چیري دلال (بروکر Broker) د بائع او مشتري په مابین کي د سودا کوښښ کوي نو دلال درواج مطابق آیا د بائع یا مشتري او یا د دواړو څخه پیسې وصول کولی سي	۹۵
۸۹	دلال به څنگه وي؟	۹۶
۹۰	منقولی اشیاء تر قبض مخ کي خرڅول	۹۶
۹۱	د منقولی اشیاء په باره کي خبره و سوه رانیول سول اوس دغه د قبضې تر مخه خرڅول څنگه دي؟	۹۶
۹۲	په موجوده دور کي غټي غټي کادیني او ترکان مالونه دیوې علاقې څخه تر بلې علاقې پورې په اجرت وړي،	۹۷

۹۳	بلد بینک:	۹۷
۹۴	دبل پیسی کہ زیاتی راغلی وی نو بیا جائز طریقہ خنکہ ده، باید په څه طریقہ سره و سی؟	۹۸
۹۵	تاجران یو پر بل په پور شیان سره خرڅوي او بائع (خرځونکی) یو خط ولیکي چي پر فلانکي تاریخ پیسې در کوم	۱۰۰
۹۶	زید په یوې کمپنۍ کې ملازم دی، کمپنۍ و ده ته دا کار ورکړی دی چي دوکانو یا نورو کارخانو ته ورځه او هله د ضرورت د شیانو تکمیل کوه	۱۰۲
۹۷	د بلېد (پنر چاره) خرڅول جائز ده که نه ددې کاروبار کول خرنګه دی؟	۱۰۳
۹۸	بلیک کول (یعنې د حکومت په پټه کاروبار) خنګه دی؟	۱۰۳
۹۹	که حکومت نرخ تعین کړي	۱۰۴
۱۰۰	که حکومت دیو شي نرخ مقرر کړی وی نو بیا تر دغه متعینه نرخ گران خرڅول خنګه دي؟	۱۰۴
۱۰۱	د حکومت په پټه د بهر (بیرون) ملکو سامان خرڅولو ته (بلیک مارکیټ) (دو نمبر د هند) ویل کیږي دا تجارت جائز دی که نه؟	۱۰۴
۱۰۲	دمخکې پر خرڅولو رانیولو او د تبادلې په وخت کې رانیونکي او خرڅونکي باید خرڅه سوې مخکه یا دواړه عوضونه وویښي	۱۰۵

۱۰۳	د پشیانو رانیول او خرڅول جائز دي که نه؟	۱۰۵
۱۰۴	د چوغکو، مرغانو خرڅول او رانیول جواز لري که نه؟	۱۰۶
۱۰۵	په بندو ډبو کي د نامعلومه شيانو خرڅول او رانیول جائز دي که نه؟	۱۰۶
۱۰۶	داهم په بازارو کي زیات دي په دغه طریقه سره خلکو ته د هوکې ورکول کیږي مثلاً د مشترې درانیونکي په نزد دیو خاص ځای یا دیو خاص ملک شی ده	۱۰۷
۱۰۷	د بوفې طریقه داسي ده چي د هوټل د طرفه په یو غټ ډبره کي پر یوه ټیبل مېز باندي مختلف قسم خوراکونه پراته وي	۱۰۸
۱۰۸	(بوند هغه قرض ته ویل کیږي چي هغه د حکومت یا د کمپنۍ د طرفه پر دې شرط ورکول کیږي چي قرضدار به دغه قرض د سود دیو خاص مقدار سره ادا کوي)	۱۰۹
۱۰۹	چي یو حیوان و تنبستي او درک یې نه وي معلوم نو بیع او شرايې څنگه وي؟	۱۱۰
۱۱۰	یوه مخکې یوه ورور د خپل بل ورور بغیر اجازه ته خرڅه کړه دا بیع صحیح کیږي که نه؟	۱۱۱
۱۱۱	ښه کاروبار او ښه تجارت د څه شی دی؟	۱۱۲
۱۱۲	ښه پیسې کومې دي چي انسان یې وگټي کسب یې وکړي؟	

۱۱۳	کوم خلک چي د فقر د خیرات پیسی یا غنم سره جمع کړي د دغه استعمال و ده ته څنګه دی ، دی د دغه شیانو مالک جوړیږي که نه	۱۱۱
۱۱۴	بعضي خلک د ګامینې د شیدو د بچاولو د پاره د ګامینې بچان خرڅ کړي پر قصاب او قصاب هغه حلال کړي دا څنګه دي؟	۱۱۱
۱۱۵	ګامینې د غوا په بدله کي او غوا د ګامینې په بدله کي رانیول څنګه دي؟	۱۱۲
۱۱۶	که پلار خپله مخکې خرڅوي نو زوی د شفعي دعوه کوی سی که نه؟	۱۱۲
۱۱۷	پلار پر خپل زوی مخکې خرڅولی سی که نه، په شریعت کي د دې اجازت سته که نه؟	۱۱۳
۱۱۸	زما د زوی پر نامه تجارت دی نو د نامه له کبله زما زوی اوس د دغه تجارت مالک ګرځي که نه؟	۱۱۴
۱۱۹	د بائع او مشتري په مابین کي تر اوسه سوداګر وه مکمله ، خورانیونکي او خرڅونکي پخپل مینځ کي وعده سره وکړه چي په پلانکي تاریخ به موږ سوداګر کوو	۱۱۴
۱۲۰	په اوسني دور کي د کاروبار یو صورت دا هم دی چي بیعانه پر غیر منقولې شیانو باندي لکه کور، ..	۱۱۵

۱۲۱	پنہ دغہ اوسنی دور کی پہ بعضی علاقو کی بیع کولو پہ وخت کی دغہ رواج ہم دی چي بیعی د خبری (پخېدلو) کولو وروسته بائع د مشتری خخه یو خوروپی بیعانی پہ توگه اخلي،
۱۲۲	د بائع او مشتری پہ مابین کی د سودا کېدو وروسته د مشتری دپاره و بائع ته بیعانه یا ایدوانس ورکول جائز دی که نه؟
۱۲۳	په کومو شرائطو لکولو سره بیا د بیعانی ضبط نه صحیح کیږي؟
۱۲۴	په بعضی علاقو کی د دستور دی چي کله د بیع و شراء خبری کیږي نو د خبري د پخولو دپاره د شي مالک د مشتری خخه یو خوروپی و اخلي (دا خو بیعانه ده)
۱۲۵	که چیري د سودا د مکمل کېدو وروسته بائع بیعانه واخیسته نو دغہ د بیعانی پیسې به دغہ قیمت حصه شمارل کیږي که نه
۱۲۶	د بیعانی د اخیستلو وروسته و بائع ته د بیعی د فسخي اختیار سته که نه؟
۱۲۷	بائع د بیعانی د اخیستلو په وخت کی مشتری ته داسي وویل چي که چیري تر فلانکي تاریخ پوري تر تا زیاتي پیسې را کونکي ما ته ملاو نه سو نو بیا دashi زه پر تا خرخوم

۱۲۸	بیعہ باطلہ کومہ بیع دہ او حکم یی خہ حکم دی؟	۱۲۲
۱۲۹	بیعہ پہ کومو صورتو کی باطلیری؟	۱۲۳
۱۳۰	پہ بیع کی شرط خنگہ دی؟	۱۲۵
۱۳۱	دخای مالک چي کله خای خرخواہ نو داسي یی وویل چي زہ دغہ خای خرخوم پہ دغہ شرط چي زہ کله ددغہ قیمت پہ برابر پیسی راوړم او تاتہ یی درکړم نو تہ بہ دغہ خای بیرتہ پر ما خرخوی۔	۱۲۶
۱۳۲	چي کله یوہ سودا شروع وي یعنی پر بیع باندي بیعہ کول خنگہ دہ؟	۱۲۹
۱۳۳	دبیع تعاطی کوم صورتونہ دي؟	۱۳۱
۱۳۴	کہ چیری پہ بیع تولیہ کی بائع دشي پہ اصل قیمت (هغه قیمت پہ کوم چي دہ اخیستی وي) کی دھوکہ او خیانت کوی	۱۳۳
۱۳۵	دبنار تجربہ کارہ تاجر دکلي و تاجر تہ ووايي چي زہ د بنار پہ نرخو باندي خبریم زہ بہ ستا دپارہ شیان اخلم داسي کول جائز دي؟	۱۳۴
۱۳۶	دسودا کولو پہ وخت کی بائع و مشتري تہ وویل خي ”تر مابنام، ماخستن درې ورځي یا پہ هفته کی بہ سودا کو۔	۱۳۵
۱۳۷	بیع سلم خہ تہ وایی؟	۱۳۶

۱۳۸	کہ چیری بائع او مشتری بیع سلم ختم کول و غواری نو څنگه به یی ختموی؟	۱۳۶
۱۳۹	د بیع سلم د صحت کوم شرطونه دي؟	۱۳۷
۱۴۰	کہ چیری په بیع سلم کی بائع د مسلم فیه (مبیعہ خرش سوی شي) دادا کېدلو د تاریخ له مودې څخه دمخه وفات سي	۱۳۷
۱۴۱	کہ چیری پر رأس المال (سرمایه) د قبضي کولو دمخه فریقین سره جلا سول نو دغه بیع سلم به صحیح وي او که نه؟	۱۳۸
۱۴۲	کہ په بیع سلم کی بائع مقرر سوی شي پر هغه مقرر سوی تاریخ نه ورکړي نو د هغه په بدل کی یو بل شي اخیستل جائز دی که نه؟	۱۳۹
۱۴۳	په بیع سلم کی خیار شرط یا خیار رؤیت سته که نه؟	۱۴۰
۱۴۴	په بیع سلم کی چي کوم مبیع (مسلم فیه) کوم شي چي خرڅیږي، مقرر سوی وي	۱۴۱
۱۴۵	په بیع سلم کی دبائع د پاره په رأس المال کی یعني قیمت د قبض کولو دمخه په هغه کی تصرف کول جائز دی که نه؟	۱۴۱

۱۴۶	کہ چیری پہ بیع سلم کی دبائع (مسلم الیہ) دپارہ د وجہی ٹخہ دمسلم فیہ (مبیعہ، خرٹ سوي شي) ورکول ممکن نہ وونو درب المال (سرمایہ ورکونکی) دپارہ درأس المال (خومرہ سرمایہ چي يي ورکری وہ)
۱۴۷	پہ بیع سلم کی بائع (مسلم الیہ) پر رأس المال دقبضہ کولو دپارہ یو ٹوک وکیل مقرر کولی سی او کہ نہ؟
۱۴۸	باقاعدہ چي ايجاب او قبول وسي بیا له بیع ٹخہ انکار کول منحرف کیدل جواز لری کہ نہ؟
۱۴۹	دیو شي داخیستلو یاد خرٹولو دپارہ دٹخہ شي ضرورت وي؟
۱۵۰	بیع صرف ٹخہ ته وایی؟
۱۵۱	دبیع صرف ٹخہ شرطونه دي؟
۱۵۲	بیع عینہ ته ولي عینہ وایی اودا کومہ بیع ده؟
۱۵۳	دبیع عینہ ٹخو صورتونه دي؟
۱۵۴	بیع فاسدہ کومہ بیع ده او دبیع فاسدی ٹخہ حکم دی؟
۱۵۵	دبیع فاسدی حکم:
۱۵۶	دبیعی فاسدی کوم صورتونه دي؟
۱۵۷	بائع ته دفسخی حق سته

۱۵۸	۱۵۶	کہ چیری سوداوسی مشتری پہ قیمت ادا کولو کی نہ قیمت ادا کوی او نہ ہم شی (بیع) ادا کوی (خان دوری دوری کوی) نوپردا دوارو خبرو باندي دنه راضي کپدوله وجهی مجبوراً بائع (دکاندار) ته آیا دفسخ حق سته
۱۵۹	۱۵۷	دقرضدار سره دقرض ادا کولو استطاعت (دادا کول طاقت) سته نوژر ترژره قرض ادا کول او دگنجائش سره سره قرض نه ادا کول او خان دوری دوری کول څه حکم لري؟
۱۶۰	۱۵۷	کہ چیری دشی درانیولو وروسته دقیمت ادا کولو لپاره پیسې ورسره وي نو پیسې نه ادا کول او بائع ناحقه ځنډول څه حکم لري؟
۱۶۱	۱۵۸	کہ قرضدار واقعي غریب وي
۱۶۲	۱۵۸	خو کہ چیری واقعي غریب وی دادا کولو پاره دده سره څه انتظام نه وي او د کوم ځای څخه بندوبست هم نسي کولای؟
۱۶۳	۱۵۸	نکتهائی
۱۶۴	۱۵۸	په شریعت کی نیک تایی څه حکم دی؟
۱۶۵	۱۵۹	د نیک تایی خرڅول څنگه دي؟
۱۶۶	۱۵۹	د تانکی لپاره په سونامس کډول

۱۵۹	(تہانکہ) زہورات جوہلو کی "مس" یادارقم بل شی بانڈی	۱۶۷
	زہورات منسلولو کی تہانکہ لگول ضروری دی کہ نہ،	
۱۶۰	د تہانکہ مقدار	۱۶۸
۱۶۰	د تہانکہ مقدار خومرہ اندازہ وی؟	۱۶۹
۱۶۰	کہ چیری دکاندار د ضرورت زیاتہ تہانکہ یا پتری زرو تہ ورلگوی او خبریی نکری نو ددی خہ حکم دی او دا چم کولو والا لہ خہ گناہ ستہ او کنہ؟	۱۷۰
۱۶۱	د تہانکی پہ بدلہ کی عوض اخیستل	۱۷۱
۱۶۱	د تہانکی پہ بدلہ کی عوض اخیستل خنکہ دی؟	۱۷۲
۱۶۱	کہ زیاتہ تہانکہ ورکی	۱۷۳
۱۶۱	کہ چیری کاریگر تر معروف مقدار یا دکاندار او گیراک سرہ بنوول سوی مقدار زیاتہ تہانکہ ور ولگولہ او ور تہ وی نہ ویل وروستہ دھو کہ ثابت سولہ نو	۱۷۴
۱۶۲	کہ مال دمزد پہ حساب خرخیدی	۱۷۵
۱۶۲	کہ چیری مال دمزد (ترک) لہ حسابہ خرخیدی نو مال پہ مازدا کی داچولو لہ مخہ خرخول جائز دی او کہ نہ،	۱۷۶
۱۳۶	پہ کارتنانو کی خراب شی لانڈی بنودل	۱۷۷
۱۶۳	پہ تہوگری یا کرہتہو، یا کارتنانو کی خراب شی لانڈی بنودل او سم شی لوہ بنودل خنکہ دی تفصیل ملاحظہ کری؟	۱۷۸

۱۷۹	پہ پور تہ صورت کی مشتری اختیار لری	۱۶۴
۱۸۰	کہ چیری دتو کری پر سر بنہ بنہ شیان ول اولانڈی خراب ول نو پہ دا صورت کی مشتری دواپس کولو حق لری او کہ نہ ؟	۱۶۴
۱۸۱	دمبیعہ وربنکارہ کولو والا مزدور اجرت	۱۶۵
۱۸۲	مشتری تہ دمبیعہ وربنکارہ کولو والا مزدور اجرت پر بائع دی او کہ مشتری د حسابہ دی ؟	۱۶۵
۱۸۳	پہ کریت کی ہفہ مال رانیول چي تعداد ٹی نہ وی معلوم	۱۶۶
۱۸۴	پہ کریت یا تو کری کی مالتی یا کہلی یاداسی نور شیان یی پہ سل روپی واخیستل او حساب یی ورتہ معلومہ نہ وو چي خومرہ دی نو بیع خنکہ دہ ؟	۱۶۶
۱۸۵	توکن منی	۱۶۸
۱۸۶	توکن منی (دمشتری و بائع تہ تر سودا وروستہ مقررہ وخت پوری بعیانہ اینبودل) دبائع (خرخولو والا) او مشتری (رانیولو والا) پہ ماہین کی سودا پورہ کھدو وروستہ دبیعانہ	۱۶۸
۱۸۷	کہ بیعانہ پہ دنیا کی ورنہ کری ؟	۱۶۹
۱۸۸	کہ چیری ہمدغہ بیعانہ پہ دنیا کی ورنہ کری پہ آخرت کی مواخذہ ستہ او کہ نہ ؟	۱۶۹
۱۸۹	تیکس لہ اصل قیمت سرہ کھول	۱۶۹

۱۶۹	۱۹۰	کہ چیری ہائع د سودا ور کولو څخه انکار و کړي نو د مشتري لپاره د بیعاني روپی بیرته اخیستل څنګه دي؟
۱۷۰	۱۹۱	د مرابحي علاوه په نورو بیوعو کې د ټیکس کډول
۱۷۰	۱۹۲	ټیکس اخیستل په موجوده دور کې د حکومت له خوا عائد سوي ټیکسونه لکه ضلع ټیکس، پل ټیکس، راه داري محصول، چونګی یا داسي نور ټیکسونه چي هغه داسي جاېرانه او ظالمانه صورتونه اختیار کړي دي...
۱۷۱	۱۹۳	د باقي مرابجه ماسوا په نورو عامو بیعو کې چي د دې ټولو اضافي اخراجات او ګټه ور ګډه کړي او قیمت ور یاد کړي څنګه دي؟
۱۷۱	۱۹۴	په تلفون بیع کول
۱۷۱	۱۹۵	د تلفون آلہ په دې سره د عقد (د رانیولو او خرڅولو معامله) پر صحت یا فساد باندې څه اثر کوي او که نه؟
۱۷۲	۱۹۶	پر تلفون باندې د بیع کولو حکم څه دي؟
۱۷۳	۱۹۷	که چيري د تلفون په ذریعہ ایجاب وسي څنګه دي؟
۱۷۵	۱۹۸	ہائع (خرڅولو والا) دارنګه ووايي چي کوم یوزیات قیمت را کوي زه داسي (مبیعہ) پر هغه باندې خرڅوم د اہم په اصل کې د بیع مساومہ...
۱۷۶	۱۹۹	بیع مناقصہ (ټینډر Tender)

۱۷۷	تیندر یا بیع مناقصہ دا ہم دبیع یو قسم دی او دنیلام ضددی . پہ نیلام کی قیمت زیات وی او چي کوم سری پہ زیات قیمت سرہ پہ رانیولو باندي راضي کیري	۲۰۰
۱۷۹	د (تی وی) کاروبار	۲۰۱
۱۷۹	تیلی ویرن (تی وی) ، وی . سی . آر ، دس انتینا چونکہ پر دہرو منکراتو ، معصیت او فواحشو باندي مشتمل دی	۲۰۲
۱۸۰	د تی وی استعمال ، خرید و فروخت ، تجارت او ددی آمدنی حلالہ ده او کہ نہ؟	۲۰۳
۱۸۲	پر غیر مسلم تی وی خرچول	۲۰۴
۱۸۲	کہ چیری غریب لره د تی وی تباه کولو همت نہ وی نو مجبور آپر غیر مسلم باندي خرچول څنگه دي؟	۲۰۵
۱۸۲	د تی وی (تیلی ویرن) جوړول	۲۰۶
۱۸۲	د تی وی (تیلی ویرن) جوړول او مرمت کول او ددی کار لپاره ملازمت کول څنگه دي؟	۲۰۷
۱۸۳	پہ تی وی کی اشتہار ورکول	۲۰۸
۱۸۳	پہ تی وی کی اشتہار ورکول څنگه دی؟	۲۰۹
۱۸۴	د بائع یکطرفہ فسخ کول	۲۱۰
۱۸۴	پہ ثمن نہ ادا کولو سرہ د بائع یکطرفہ فسخ کول څنگه دي؟	۲۱۱

۱۸۵	د بائع یکطرفہ فسخ کول	۲۱۲
۱۸۵	د قسط وار بیع وروستہ ہم مشتری د مبیعہ مالک کیږي، که چیري (مشتری) خریدار تر څه مودې پوري قسطونه ادا کول وروسته یې ادا کول پرېښودل . . .	۲۱۳
۱۸۵	بغیر له رضا د مشتری څخه مبیعہ بیرته اخیستل نه دی جائز .	۲۱۴
۱۸۵	که چیري بائع د مشتری په اجازت سره بیرته بیع و اخیستله بیا څه حکم لري؟	۲۱۵
۱۸۶	بیع د حرام ثمن څنګه دی؟	۲۱۶
۱۸۷	په تلف کېدلو یا خرڅ او ختم کېدلو سره اقاله	۲۱۷
۱۸۷	”ثمن“ یعنې د قیمت په تلف کېدلو یا خرڅ او ختم کېدلو سره اقاله څنګه ده، او بائع و مشتری ته ووايي چې د اقاله کولو وروسته چې مبیع او س راګرہ پیسې میاشته وروسته در کوم دا اقاله څنګه ده؟	۲۱۸
۱۸۸	د جادو د سامان تجارت	۲۱۹
۱۸۸	په عامه توګه سره د جادو او سحر لپاره هډوکي، بهنستان او نوکان وغیره استعمالیږي که چیري دا هډوکي بهنستان او نوکان د انسان وي نو ددې تجارت څنګه دی؟	۲۲۰
۱۸۹	د جانبینو څخه د موزوني یا مکیلي شیانو د بیعی سلم حکم	۲۲۱

۲۲۲	د جانبینو خخہ دموزونی یا مکیلی شیانو د بیعی سلم حکم خہ دی؟	۱۸۹
۲۲۳	د جانبینو خخہ دو کالت حکم	۱۹۰
۲۲۴	د جانبینو خخہ دو کالت خہ حکم دی؟	۱۹۰
۲۲۵	د روح والا شیان حیواناتو یا مرغانو جوړول	۱۹۱
۲۲۶	د روح والا شیان حیواناتو یا مرغانو جوړول او دهغه رانیول او خرخول څنګه دي؟	۱۹۱
۲۲۷	د حیواناتو د تصویر والا لعب (د بازی شیان رانیول او خرخول څنګه دي او د دې آمدنی څنګه ده؟	۱۹۳
۲۲۸	مبیعہ قبل القبض د مشتری د بائع سره هلاک سی	۱۹۳
۲۲۹	مبیعہ قبل القبض د مشتری د بائع سره هلاک سی، بیع څنګه ده؟	۱۹۴
۲۳۰	په پور باندې د حیوان په بدله کې د حیوان رانیول او خرخول څنګه دي؟	۱۹۵
۲۳۱	د حیواناتو د وینې رانیول او خرخول	۱۹۶
۲۳۲	د حیواناتو د وینې رانیول او خرخول څنګه دي؟	۱۹۶
۲۳۳	د حیواناتو د خوراک تجارت	۱۹۶
۲۳۴	د حیواناتو د خوراک تجارت څنګه دی؟	۱۹۶
۲۳۵	په حیواناتو کې د بیع سلم حکم	۱۹۷

۱۹۸	شرکت کی جبری فسخ یا پخپلہ فسخ کپدل او دھغہ حالات:	۲۳۶
۲۰۰	جرمانہ اخیستل څنگه دي؟	۲۳۷
۲۰۱	د بوتو (جری بوتی) ریښی تجارت	۲۳۸
۲۰۱	د بوتو (جری بوتی) ریښی تجارت څنگه دی؟	۲۳۹
۲۰۲	د جعاله څه حکم دی؟	۲۴۰
۲۰۲	په شریعت کی د جعاله څه حکم دی؟	۲۴۱
۲۰۲	د جعاله او اجاره په مابین کی فرق	۲۴۲
۲۰۲	د جعاله او اجاره په مابین کی فرق بیان کری؟	۲۴۳
۲۰۴	د مکان دکان یا محکی مالک چاته وویل	۲۴۴
۲۰۴	په جعاله کی د کار کولو والا د انعام	۲۴۵
۲۰۴	په جعاله کی د کار کولو والا د انعام یا اجرت مستحق کله گرځي؟	۲۴۶
۲۰۵	جعلی نوټونه	۲۴۷
۲۰۵	که چیری په سودا کی جعلی نوټونه (ناچله پیسې، روپی) راسی نو هغه بل چاته ورکول څنگه دي؟	۲۴۸
۲۰۵	ظالم ته جعلی روپی ورکول	۲۴۹
۲۰۵	که چیری ظالم په ظلم سره روپی اخیستلی نو بیا هغه ته جعلی ناچله روپی ورکول څنگه دي؟	۲۵۰
۲۰۶	په ژر ادائیگی کی پیسې کمول:	۲۵۱

۲۵۲	لکھ پہ قسطو کی د قسطو پہ ادائیگی کی تاخیر کول نو قسطو کی اضافہ کول څنگه دی؟	۲۰۶
۲۵۳	ملازمینو ته د لمانځه کولو اجازه نه ورکول	۲۰۷
۲۵۴	که چیری یو دکاندار ملازمینو ته د لمانځه کولو اجازه نه ورکوي هلته ملازمت کول څنگه دی؟	۲۰۷
۲۵۵	د جمعی د لمانځه وروسته تجارت کول	۲۰۸
۲۵۶	د جمعی د لمانځه وروسته تجارت کول څنگه دی؟	۲۰۸
۲۵۷	د ځنګل د درختو او میوو بیع،	۲۰۸
۲۵۸	که چیری ځنګل ذاتی ملک نه وي او هغه میوې د پرې کولو مخکې رانیول او خرڅول څنگه دی؟	۲۰۸
۲۵۹	که چیری یو ځنګل باقاعده دیوچا (ملک، قوم، حکومت) مملوک نه وي نو د هغه لږکي خرڅول او آمدنی څنگه ده؟	۲۰۹
۲۶۰	د ځنګلي حیوانانو د بنکارولو یا نیولو مخکې بیع او شراء	۲۱۰
۲۶۱	د ځنګلي حیوانانو د بنکارولو یا نیولو مخکې بیع او شراء څنگه ده؟	۲۱۰
۲۶۲	په کرېتو کی د بیع سلم حکم	۲۱۰
۲۶۳	د جوس وغیره په کرېتو کی د بیع سلم حکم څنگه دی؟	۲۱۰
۲۶۴	پیشگی رقم کمپنی ته د قرض په توګه سره ورکړې	۲۱۱

۲۶۵	کہ چیری دا پیشگی رقم کمپنی تہ دقرض پہ توگہ سرہ ورکری بیاخہ حکم لری؟	۲۱۱
۲۶۶	پیشگی رقم کمپنی تہ دقرض پہ توگہ سرہ ورکری	۲۱۲
۲۶۷	پیشگی رقم کمپنی تہ دقرض پہ توگہ سرہ ورکری یا کہ باران وسویا فلان راغلی بیا پیسی درکوم دغہ رقم نورشیان ذکر کی داخہ حکم لری؟	۲۱۲
۲۶۸	دثمن (روپی) مقدار معلوم نہ وی	۲۱۳
۲۶۹	کہ چیری پہ سودا کی دثمن (روپی) مقدار معلوم نہ وی داخہ حکم لری؟	۲۱۳
۲۷۰	جہالت فاحشہ	۲۱۴
۲۷۱	جہالت فاحشہ کوم دی؟	۲۱۴
۲۷۲	جہالت یسیرہ	۲۱۵
۲۷۳	جہالت یسیرہ کوم دی او ایابیع تہ تاوان رسوی؟	۲۱۵
۲۷۴	زیات تول	۲۱۵
۲۷۵	آیا پہ زیات تول کی خو خہ تاوان بیع تہ نہ رسیری؟	۲۱۵
۲۷۶	جی پی "فندہ"	۲۱۶
۲۷۷	جی پی "فندہ" (جنرل پرائیویڈنٹ فندہ) خہ حکم لری؟	۲۱۶
۲۷۸	کہ چیری دا کاہدہ دروپو د حکومت لہ طرفہ لازمی او جبری نہ وی نو د دی استعمال خنگہ دی؟	۲۱۷
۲۷۹	د چارج کارہ شرعی حیثیت	۲۱۷

۲۸۰	د چارج کارڈ شرعی حیثیت څه دی؟	۲۱۷
۲۸۱	سپین زر په میسو رنگول	۲۱۸
۲۸۲	سپین زر په میسو رنگول او زور ته ورکړول څنګه دي؟	۲۱۸
۲۸۳	د سوداګولو په وخت کې یو شی څکل	۲۱۹
۲۸۴	د سوداګولو په وخت کې یو شی څکل څنګه دي؟	۲۱۹
۲۸۵	چلغوزې کې د بیع سلم حکم	۲۲۰
۲۸۶	چلغوزې کې د بیع سلم څه حکم دی	۲۲۰
۲۸۷	د غلاشي رانیول	۲۲۱
۲۸۸	د غلاشي رانیول څنګه دی؟	۲۲۱
۲۸۹	د یو مال (شي) په اړه یې یقین یا غالب گمان داوو چې د غلا دی	۲۲۱
۲۹۰	که چیرې د یو مال (شي) په اړه یې یقین یا غالب گمان داوو چې د غلا دی بیا یې رانیول څنګه دی؟	۲۲۱
۲۹۱	د غلا مال رانیوی، واپس کول مشکل وو	۲۲۲
۲۹۲	که چیرې یو چا د غلا مال رانیوی، واپس کول مشکل وو بیا څه کول پکار دي؟	۲۲۲
۲۹۳	د غلا موبایل رانیول	۲۲۲
۲۹۴	د غلا موبایل رانیول څنګه دي؟	۲۲۳
۲۹۵	د غلا د شیانو څخه جوړ سوي شیان رانیول	۲۲۳
۲۹۶	د غلا د شیانو څخه جوړ سوي شیان رانیول څنګه دي؟	۲۲۳

۲۹۷	چوکیدار پر مالک گتہ و کرہ	۲۲۴
۲۹۸	مالک چوکیدار تہ و ایسی درہگ یا باجری والا سرہ خبرہ و کرہ چہ دومرہ رہگ یا باجری یا خبستہ می پہ کار دہ، د ہفہ خبرہ و سوہ،	۲۲۴
۲۹۹	پہ کوچنی گز باندي کپہ (توکر) ناپول	۲۲۵
۳۰۰	پہ کوچنی گز باندي کپہ (توکر) ناپول څنگہ دی؟	۲۲۵
۳۰۱	دشی د ذات پہ ارہ یو عیب پتول	۲۲۶
۳۰۲	دشی د ذات پہ ارہ یو عیب پتول څنگہ دی؟	۲۲۶
۳۰۳	شی واپس کول د قیمت پر ځای باندي بل شی ور کول	۲۲۷
۳۰۴	شی واپس کول د قیمت پر ځای باندي بل شی ور کول څنگہ دي؟	۲۲۷
۳۰۵	شی بیر تہ اخیستل قیمت ور کول	۲۲۸
۳۰۶	شی بیر تہ اخیستل قیمت ور کول څنگہ دی؟	۲۲۸
۳۰۷	پر چیک باندي د لیکل سوي رقم پہ کم قیمت باندي هغه خرڅول	۲۲۸
۳۰۸	پر چیک باندي د لیکل سوي رقم پہ کم قیمت باندي هغه خرڅول څنگہ دي؟	۲۲۸
۳۰۹	د حاضرینو د عقد مجلس څخه څه شی مراد دی	۲۲۹

۲۲۹	د حاضرینو د عقد مجلس خخه څه شی مراد او د مجلس په بدلېدلو عقد ته څه توان رسیږي او کنه؟	۳۱۰
۲۳۰	نائي ته د مسجد دکان په کرایه باندي ورکول	۳۱۱
۲۳۰	(حجام) نائي ته د مسجد دکان په کرایه باندي ورکول څنگه دی؟	۳۱۲
۳۲۰	د حرام آمدن والا خلکو سره نوکري کول	۳۱۳
۲۳۰	د حرام آمدن والا خلکو سره نوکري کول څنگه ده؟	۳۱۴
۲۳۱	د کومو خلکو چي د حرام او حلال آمدني مخلوط وي	۳۱۵
۲۳۱	د کومو خلکو چي د حرام او حلال آمدني مخلوط وي او حلال غالب وي د هغوی سره ملازمت کول څنگه دي؟	۳۱۶
۲۳۱	د حرام آمدني والا دعوت قبلول	۳۱۷
۲۳۱	د حرام آمدني والا (لکه غلا، غصب، رشوت، سود، خیانت، بینک ملازمت انشورنس ملازمت، فوتو گرافر، سینما والا، ټي وي والا) د داسي خلکو دعوت، تحفه وغیره قبلول څنگه ده؟	۳۱۸
۲۳۲	حرام حیوان لکه پشي، بيزو، موږک وغیره رانيول او خرڅول؟	۳۱۹
۲۳۲	حرام حیوان لکه پشي، بيزو، موږک وغیره رانيول او خرڅول څنگه دي؟	۳۲۰
۲۳۴	د خارجي ممالکو څخه د حرامو شيانو راوړل	۳۲۱

۲۲۲	د خارجی ممالکو څخه د حرامو شیانو راول څنگه دي؟	۲۲۴
۲۲۳	په حرامو روپو باندې قبرستان لپاره ځای رانیول	۲۲۵
۲۲۴	په حرامو روپو باندې قبرستان لپاره ځای رانیول څنگه دي؟	۲۲۵
۲۲۵	حيوانانو ته حرام خوراک ورکول	۲۳۵
۲۲۶	حيوانانو ته حرام خوراک ورکول څنگه دي؟	۲۳۵
۲۲۷	د حرام مال رانیول	۲۳۶
۲۲۸	که چیري زید خبر وو چي عمر حرام مال خرڅوي نو زید لپاره د عمر څخه رانیول څنگه دي؟	۲۳۶
۲۲۹	د حرام مال څخه قرض وصول کول	۲۳۶
۲۳۰	که چیري دائن (پور کونکي) ته معلوم وي چي د مديون سره کوم حرام مال دی د مالک په رضامندي خو دي خو په هغه کي د شریعت اجازه نسته	۲۳۶
۲۳۱	د حق تعالیٰ بیع څنگه ده	۲۳۷
۲۳۲	د حق تعالیٰ بیع څنگه ده . مثال دای چي لاندي والا منزل دیو سړي وي او لوړ والا منزل دیو بل سړي وي	۲۳۷
۲۳۳	بائع د مخکي خرڅولو په وخت کي په مشترې باندې د شرط ولگوي چي تاته د مخکي پر سر باندې مثلاً په لس فټ کي دننه دیو چت جوړولو اجازت سته . . .	۲۳۸
۲۳۴	حق خیار خرڅول	۲۳۹

۲۳۵	زید خیل حق خیار پر عمر باندی خرخوای سی او کہ نہ؟	۲۳۹
۲۳۶	حق شرب خرخول	۲۳۹
۲۳۷	حق شرب خرخول خنکہ دی؟	۲۳۹
۲۳۸	دشفعی حق خرخول	۲۳۹
۲۳۹	دشفعی حق خرخول خنکہ دی؟	۲۳۹
۲۴۰	حق طباعت خرخول	۲۴۰
۲۴۱	حق طباعت خرخول خنکہ دی؟	۲۴۰
۲۴۲	مشتري مبیعہ خرخہ کرہ وروستہ پہ عیب خبر سو	۲۴۰
۲۴۳	مشتري مخته دبل چا سرہ سودا پسې و کرہ مبیع یې دملکیت خخہ و ایستہ، وروستہ پہ عیب باندی خبر سو ..	۲۴۰
۲۴۴	پہ مہر کی مٹکہ ورکړي	۲۴۱
۲۴۵	پہ مہر کی مٹکہ ورکړي و ښځي ته ددې مالک مہرہ کپدای سی او کہ نہ؟ او مہرہ بغیر له اجازت د ښځي مٹکہ خرخوای سی او کہ نہ؟	۲۴۱
۲۴۶	حقوق مشترکہ او مجردہ	۲۴۱
۲۴۷	د حقوق مشترکہ او مجردہ مسائل کوم کوم دي؟	۲۴۲
۲۴۸	غیر قانونی سامان گریزي (اسمگلنگ شدہ مال) ضبط کول	۲۴۲

۲۴۴	غیر قانونی سامان گریزی (اسمگلنگ شدہ مال) ضبط کول څنگه دی؟	۳۴۹
۲۴۴	د حکومت اطاعت کول	۳۵۰
۲۴۴	د حکومت اطاعت کول څنگه دي؟	۳۵۱
۲۴۵	که چیري تاجر حضرات د شيانو قیمتونه تر حد زیات کړي بیانو حکومت نرخ مقرر کولای سي او سزا ورکولای سي او که نه؟	۳۵۲
۲۴۵	د حکیم لپاره اجرت اخیستل څنگه دي؟	۳۵۳
۲۴۶	د پیدا کېدلو دمخه د حمل رانیول او خرڅول څنگه دي؟	۳۵۴
۲۴۷	د حوالې معامله د پور کېدو په صورت کې د ډالر و غیره قیمت په بازار کې د رائجو قیمتو څخه زیات ایښودل څنگه دي؟	۳۵۵
۲۴۷	حیله کول څنگه دي؟	۳۵۶
۲۴۸	که چیري بائع د عقد بیع په وخت کې بیع (خرڅ سوی شی) مشتری ته په حواله کولو باندي قادر نه وي نو دا بیع څه حکم لري؟	۳۵۷
۲۴۸	د خپر تجارت کول څنگه دی؟	۳۵۸
۲۴۹	د خراب شي په بدله کې ښه شي ورکول څنگه دی؟	۳۵۹
۲۵۰	مشتری د داسي شي سودا وکړي چې هغه ژر خرابیږي بیایي سودا د بائع (دکاندار) سره پرېږدي دی ولاړ سي د پیسو راوړلو لپاره	۳۶۰

۲۵۱	مشتري بائع ته بیعانه ورکړي بیا و تښتي یا په بله وجه د خریداري څخه انکار وکړي . . .	۳۶۲
۲۵۲	د مشتري څخه مبيع بیرته رانیول د قیمت وصولولو دمخه په کم قیمت باندې دا څه حکم لري؟	۳۶۳
۲۵۳	مشتري (خریداران) خپل تجارتي خدمات و خواته متوجه کولو لپاره او د هغوی سره د ښه تعلقات قائم کولو لپاره هغوی ته هدیه او تحفه ورکول څنګه دي؟	۳۶۴
۲۵۴	د مشتري په پیسو سره چي مال رانیسي پر هغه باندې په ګټه سره خرڅول دا څنګه دی؟	۳۶۵
۲۵۵	خو که چیري باقاعده تاجر نه وو نو بیا د مشتري په پیسو سره نفع ګټلای سي او کنه؟	۳۶۶
۲۵۶	مشتري رانیولی شي مخته پر یو بل چا باندې خرڅ کړي بیا یې د هغه اقاله وکړه بیا په دې سوداګي په داسي عیب باندې خبر سو . . .	۳۶۷
۲۵۶	رانیولی مال درار سپدو دمخه خرڅول، که چیري یو تاجر د کمپنۍ، کارخانې، دکان، یا دیو بل ښار څخه مال راوغوښتي،	۳۶۸
۲۵۸	رانیول سوئ شي بیرته نه واپس کیږي دا څه حکم لري؟	۳۶۹

۲۵۸	دکاندار لگولي وي يايې ليكلي وي چي "خریدا هو مال واپس نهی- هوگا" په دې شرط باندي سودا خرڅول څنگه ده؟	۳۷۰
۲۵۹	يو مشتري سودا وکړه يا درانيولو خبره يې وکړه د دکاندار سره بل سړي راغلی وایي زه تر دې زیاتي روپی- درکوم	۳۷۱
۲۶۰	درانيولو د (سودا کولو) په وخت کي د تحقیق ضرورت سته او که نه؟	۳۷۲
۲۶۱	گیراک یو دکاندار ته راسي چي فلانکی شی مثلا فریج وغیره رانیسم پر ما باندي يې خرڅ کړه	۳۷۳
۲۶۲	رأس المال څه ته وائي	۳۷۴
۲۶۳	د خلکو په زمه کښی پور په سرمایه کښی حسابیری که یا؟	۳۷۵
۲۶۳	که چیري سرمایه نقده نه وه نو داسي شرکت کول چي دهغه سامان بازاری قیمت ولگول سي په رأس المال کي	۳۷۶
۲۶۴	په عامه لار باندي خرید او فروخت کول جائز دی که نه	۳۷۷
۲۶۵	ایا ده څرک غاړه ده خپله ذاتی مفاد ده پاه استعمال کول او په هغه باندي نفع اخستل څنگه دی.	۳۷۸
۲۶۶	نن صبا په بعضو ممالکو کښی ده حکومت له طرفه څخه راشن کار د ملاویری بیا د هغه په وجه باندي سامان په کم قیمت ملاویری	۳۷۹

۲۶۶	رائیلتی	۳۸۰
۲۶۶	بعض خلگ دہ کتابو رائیلتی وصولہ وی او دہغہ طریقہ داوی چہ مصنف دہ خپل کتاب دہ طباعت حق وہ یو سری یا یو ادارے تہ ورکوی . . .	۳۸۱
۲۶۷	درجستری مصارف پر چادی دہ محکی دکان مکان او دفتر توله مصارف دہ خریدار پر ذمہ دی	۳۸۲
۲۶۷	بیع یہ خہ تامیزی یہ ایجاب او قبول او یا یہ بل شی؟	۳۸۳
۲۶۸	یہ معاملو کی حیلہ جوړول بیا معاملہ کول جائز دی	۳۸۴
۲۶۸	دہ رزق حلال طلب کول فرض دی	۳۸۵
۲۶۹	دہ رزق دہ تنگی دلیری کولو وظیفہ	۳۸۶
۲۶۹	پر رسید یا چیک وغیرہ باندی تر مقررہ تاریخ رقم زیادہ لیکل .	۳۸۷
۲۷۰	یہ رشوت ورکولو باندی آرہر حاصلول	۳۸۸
۲۷۱	دہ رشوت یہ رقم سرہ دہ قبرستان دیارہ حائی اخیستل	۳۸۹
۲۷۲	یہ روزہ مبارکہ کبھی دہ بیکری سامان خرچول	۳۹۰
۲۷۳	کہ یو سری دہ دوکاندار خخہ یو شئی واخلی او دہغہ سرہ دیو اضافی شی غوبستنه وکری آیا دہ دی اضافی شی غوبستنه کول جائز دی او کہ نہ دی جائز	۳۹۱
۲۷۳	دہ رنگ یہ دہو کبھی نقدی پیسی وغیرہ اینسوول خنگہ دی	۳۹۲

۲۷۴	پہ روپیو پیسو بدلولو کبئی بته یعنی یو خور وپی کاتہ ول خنکہ دی .	۳۹۳
۲۷۶	بعضی خلگ دودی جمع کوی او بیائی خرخوی نو آیا ده دی خرخه ول جائز دی او که نه .	۳۹۴
۲۷۷	﴿رهن خرخه ول﴾	۳۹۵
۲۷۸	ریت مقرر	۳۹۶
۲۸۰	دریدیو تجارت	۳۹۷
۲۸۱	دریز کاری کشنی ماتو پیسو کاروبار کول	۳۹۸
۲۸۲	﴿ریشم﴾	۳۹۹
۲۸۲	ده ورینمو کپری جورول او خرخه ول جائز دی	۴۰۰
۲۸۳	﴿ریشمی عامه﴾	۴۰۱
۲۸۴	﴿ریشم مصنوعی﴾	۴۰۲
۲۸۵	فصل فی البیع ط سعید	۴۰۳
۲۸۵	زبانی سودا جائز ده او که نه ده	۴۰۴
۲۸۶	پہ زور زبر دستی باندی ایجاب قبول پہ چا باندی کول خنکہ دی .	۴۰۵
۲۸۶	پہ زر او کرنسی کبئی خه فرق دی	۴۰۶
۲۸۸	پہ زر ثمن باندی ده قبض خنخه دمخه تصرف کول جائز دی او که ندی	۴۰۷

۲۸۹	زر ثمن بہ خامخا دسرہ زر او دہ سپین زر وی یادہ دی خنخہ علاوہ ہم کیدای شی	۴۰۸
۲۹۰	آیادہ مصنوعی زعفرانو خرید و فروخت کول جائز دی او کہ نہ؟	۴۰۹
۲۹۱	دہ زقوم خرید و فروخت جائز دی او کہ نا جائز دی .	۴۱۰
۲۹۲	آیادہ ہفہ تاجر خنخہ چہ زکوۃ نہ ورکوی مال آخیستل جائز دہ او کہ نا جائز دی .	۴۱۱
۲۹۳	دبل چا پر مٹکہ باندی قبضہ کول خنکہ دی .	۴۱۲
۲۹۵	کچیری دہ یو چا پر مٹکہ باندی بل چا قبضہ و کپہ آیا دہ مٹکہ بیا ہفہ مٹکی والا خرخہ ولی سی او کہ نسی خرخہ ولی؟	۴۱۳
۲۹۶	مٹکہ در تقسیم دمنخہ خرخہ ول خنکہ دہ جائز دہ او کہ نا جائز دہ .	۴۱۴
۲۹۶	ژوندی حیوان چہ تول کپی خرخہ وی آیادہ جائز دی او کہ نا جائز دی .	۴۱۵
۲۹۸	دہ ژوندی حیوان پوست خرخہ ول جائز دی او یا نا جائز دی .	۴۱۶
۲۹۸	پہ زیوراتو کبسی دھو کہ کول خہ حکم لری وضاحت و کپی؟	۴۱۷
۲۹۹	کچیری پہ بس کاری وغیرہ کبسی دہ یوہ سری سامان بیگ وغیرہ تبدیل سی پہ غلطی سرہ دہ بل چا بیگ وغیرہ راسی نو دہفہ استعمال جائز دی یا نا جائز .	۴۱۸

۴۱۹	کہ چیری یو سڀی ده دکاندار خخه سامان واخیستی او بیا ولاری سامان یی هیر سو	۳۰۱
۴۲۰	کہ چیری خریدار ده دوکاندار خخه سامان کورته ده ور بنکاره کولو دپاره وورپی مگر هغه ضائع سو نو دهغه خه حکم دی وضاحت وکری	۳۰۲
۴۲۱	بعض دوکانداران شیان خرخه وی صرف بنه یی بیانہ وی او عیوب پته وی آیا دا جائز دی او کہ یا ناجائز دی وضاحت وکری	۳۰۴
۴۲۲	کہ چیری یو سڀی گهڙی ساز یا دھوبی درزی وغیره ته ده مرمت دپاره یو شئی ورکری	۳۰۵
۴۲۳	کہ چیری ده دوکاندار ملازم وه دوکاندار ته ده ویلو بغیره وه خریدار ته زیات سامان ورکری نو دهغه خه حکم دی؟	۳۰۵
۴۲۴	کله کله د کاروباری حضراتو سره شی نه وی خودوی په دې امید سودا کوی چي وروسته به یی دیو خای خخه رانیسو	۳۰۶
۴۲۵	کہ چیری دکاندار وغیره مشتری ته وویل چي دashi موب تاته چي په خومی رانیولی دی په هغومره یی درکوو نو اوس خه نفع اخیستل جائز ده او که نه؟	۳۰۷
۴۲۶	کہ دگیراک درانیولی شی په اړه باندي خه شکایت وی؟	۳۰۸
۴۲۷	درانیولی شی دقبض کولو مخکی خرخول خنګه دی؟	۳۰۸

۴۲۸	خشخاش کرل رانیول او خرخول خنکه دی؟	۳۱۰
۴۲۹	خلفاء کرام په بازارو کی گرځېدل؟	۳۱۰
۴۳۰	د خنزیر راغوبنښتل څه حکم لري؟	۳۱۱
۴۳۱	د خنزیر بیع کول خنکه ده؟	۳۱۱
۴۳۲	د خنزیر د پوست څخه جوړ سوي شيان څه حکم لري؟	۳۱۲
۴۳۳	د خنزیر د وینښتانو د تجارت څه حکم دی؟	۳۱۳
۴۳۴	د ویني رانیولو خرخولو څه حکم دی؟	۳۱۳
۴۳۵	که چیري د یو مریض د هلاکت ویره وي او وینه بهې له قیمتته هم نه پیدا کیږي نو په داسي حالت کي مریض د ویني حاصلولو لپاره قیمت ورکولی سي که یا؟	۳۱۴
۴۳۶	که چیري د ویني ورکولو معاوضه واخیستل سي نو بیا په هغه روپو څه	۳۱۵
۴۳۷	خيارات په بیع کی څه حکم لري؟	۳۱۶
۴۳۸	محترم مفتي صاحب په بیع کي څو اختيارات سته بلاتکلف زیر قلم یې کړي؟	۳۱۶
۴۳۹	که چیري بائع خیار حاصل کړي نو داسی خود دده د ملکیت څخه نه ووزي،	۳۱۷
۴۴۰	که چیري خیار و خلگو ته حاصل وي بیایي حکم خنکه دی؟	۳۱۷
۴۴۱	خیار رؤیت څه ته وایي او خنکه دی؟	۳۱۸

۴۴۲	پہ یو رقم شیانو کی دخیار رؤیت حکم څنگه دی؟	۳۱۹
۴۴۳	پہ بیع سلم کی دخیار رؤیت څنگه دی؟	۳۱۹
۴۴۴	دخیار رؤیت د ختمېدلو صورتونه کوم دي؟	۳۲۰
۴۴۵	دخیار رؤیت مدت څومره دی؟	۳۲۰
۴۴۶	دخیار رؤیت په وجه سره شی وایس کولای سي؟	۳۲۱
۴۴۷	په متفاوت شیانو کی دخیار رؤیت څنگه ختمیږي؟	۳۲۱
۴۴۸	وارثانو ته دخیار رؤیت پاتیري او که نه؟	۳۲۲
۴۴۹	دخیار شرط څه ته وایي؟	۳۲۳
۴۵۰	په کومو صورتو کی دخیار شرط ختمیږي؟	۳۲۴
۴۵۱	په بیع سلم کی دخیار شرط حکم څه دی؟	۳۲۴
۴۵۲	تر درو ورځو زیات دخیار شرط ایښودل څنگه دی؟	۳۲۵
۴۵۳	چي دخیار شرط په مدت کی بیع هلاک سي بیا څه حکم لري؟	۳۲۵
۴۵۴	دخیار شرط په میراث منتقل کیږي او که نه؟	۳۲۷
۴۵۵	دخیار عیب متعلق د نبی علیه السلام فرمان څه دی؟	۳۲۷
۴۵۶	دخیار عیب په یو شرط باندي ثابتیږي که بې له شرطه ثابتیږي؟	۳۲۸
۴۵۷	دخیار عیب څه ته وایي او د عیب په وجه سره ثمن کمول څه حکم لري؟	۳۲۸
۴۵۸	دخیار عیب لپاره څه شرائط سته او که نه؟	۳۲۹

۴۵۹	دخيار عيب په وجه سره دمبيعه واپس کولو شرائط څه دي؟	۳۳۱
۴۶۰	دلال څه ته وايي او دلال د اجرت مستحق کله گرځي؟	۳۳۱
۴۶۱	دلال ضامن دی او که نه؟	۳۳۲
۴۶۲	آيا سامان د دلال سره امانت دی؟	۳۳۲
۴۶۳	دلال د مالک لپاره د مال د قيمت ضامن جوړېدای شي او که نه؟	۳۳۴
۴۶۴	که چيري د دلال اجرت متعين نه وي نو بيا څه حکم لري؟	۳۳۴
۴۶۵	د پور (دين) د کاغذانو رانيول او خرڅول څنګه دي؟	۳۳۵
۴۶۶	ډګري، حکم نامه او داسي نور اسناد خرڅول رانيول څنګه دي؟	۳۳۵
۴۶۷	پر غصب باندي غصب په صورت کي د ضمان حکم څه دی؟	۳۳۶
۴۶۸	د بېټ کار ډکي د سروس چارج په نامه باندي چي بينک کوم رقم کاتوي دا څه حکم لري؟	۳۳۷
۴۶۹	د بېټ کار د استعمال څه حکم لري؟	۳۳۷
۴۷۰	د ډي، او (ډيليوري آرډر) په ذريعه باندي بيع کول څنګه ده؟	۳۳۸
۴۷۱	د پيازيت رقم څه ته ويل کيږي او دا د شريعت له خوا څه حکم لري؟	۳۴۰
۴۷۲	د غصب سوو شيانو رانيول او خرڅول څنګه دي؟	۳۴۱
۴۷۳	چي غصب سوی مال د يو چا سره پيدا کړي څه به کوي؟	۲۴۱

۴۷۴	کہ چیری پتھواری وغیرہ پہ غلطی باندی یا پہ یو بلہ وجہ باندی محککہ یا مکان دبل چاہ نامہ کری؟	۳۴۲
۴۷۵	پہ غلہ مندی کی چي د مزدور مزدوری راخی دایر چادہ؟	۳۴۳
۴۷۶	پہ غلیظو موادو باندی مبنی کتابونہ خرخول خنکہ دی؟	۳۴۳
۴۷۷	د غیر شرعی لباس رانیول او خرخول خنکہ دی؟	۳۴۴
۴۷۸	پہ غیر قانونی توگہ سرہ مال راوړل خنکہ دی پہ شریعت کی، د دی سودا کول خہ حکم لری؟	۳۴۵
۴۷۹	د کافر سرہ مزدوری کول خنکہ دہ؟	۳۴۶
۴۸۰	کافر ته امانت اینبول خنکہ دی؟	۳۴۷
۴۸۱	د کفارو پہ ملک کی د بینکو خنخہ سودا اخیستل خہ حکم لری؟	۳۴۸
۴۸۲	د کفارو متروکہ شیان خرخول خنکہ دی؟	۳۴۸
۴۸۳	غیر ملکی پیسی جنس لکھ دالر، ریال، یورو او پوند او داسی نور د حکومت له طرفہ پہ مقررہ کرل سوي قیمت باندی رانیول او خرخول ضروری دی او کہ نہ؟	۳۴۹
۴۸۴	د ہفہ قبرستان چي وقف سوی نہ وی رانیول او خرخول یی خنکہ دی؟	۳۴۹
۴۸۵	فاریکس کاروبار جائز دی او کہ نہ؟	۳۵۰
۴۸۶	ترہ (د دکان مختہ محککہ تر سرک پوری) د استعمالو لو حیلہ کول یا پر ترہ باندی قبضہ کول خنکہ دہ؟	۳۵۱

۴۸۷	ترہ (فتیات) پہ کرایہ باندي ور کول څنگه دی؟	۳۵۲
۴۸۸	پر تلفون باندي بيع صرف (وتہ) کول څه حکم لري؟	۳۵۲
۴۸۹	د فیصد پہ حساب سره کمیشن (پر دلالي باندي پیسې اخیستل څنگه دي؟	۳۵۳
۴۹۰	د قبرستان (هدیرې) د درختو سودا (رانیول او خرڅول) څنگه دي؟	۳۵۴
۴۹۱	تر قبضه کولو مخکي شی خرڅول په منقولي او غیر منقولي کي صحیح دی او که نه؟	۳۵۵
۴۹۲	مشتري (زید) په قسط باندي موټر واخیست تر اوسه لا قسطونه ټول نه دي ادا سوي هغه وځنګېد یا غلا سو یا ورک سو د ګټې او تاوان مالک بائع دی او که مشتري؟	۳۵۶
۴۹۳	کاروبار بدلول څنگه دي؟	۳۵۷
۴۹۴	د قسطو د اختتام څخه دمخه مبيع رسولو والا د تاوان ذمه وار څوک دی؟	۳۵۷
۴۹۵	د کافر په لاس قرآن شریف خرڅول څنگه دی؟	۳۵۸
۴۹۶	د غیر مسلم ملک څخه غوښي راغونښتل څنگه دي؟	۳۵۸
۴۹۷	د کټ قباله حکم څه دی؟	۳۵۹
۴۹۸	کرایه دار د دوو ورځو وروسته مکان یا دکان پرېږدي نو څه به ورسره کوي؟	۳۶۰

۴۹۹	د مارکیټ رپټ خرابول څنگه دی؟	۳۶۱
۵۰۰	په مارکیټ کې شی خالص دیوه دکانداره سره وي هغه یې په گرانه بیع خرڅوي دا څه حکم لري؟	۳۶۲
۵۰۱	د مارکیټینګ (او سودا) په ذریعہ د خلکو حق تلفي کولو په اړه څه حکم دی؟	۳۶۳
۵۰۲	د حرام مال لپاره د حلالولو حیلہ کول څنگه ده؟	۳۶۴
۵۰۳	مال مسروقہ (غلا سوي مال) رانیول او خرڅول څه حکم لري؟	۳۶۵
۵۰۴	په دې شرط باندي بیع کول چي مبیعہ شپږ میاشتي وروسته حواله کوم دا څنگه دی؟	۳۶۵
۵۰۵	موجوده قانون په اعتبار سره چي کله سوداوسي نو د هغې سودا په نتیجہ کې مبیع د مشتري په ملکیت کې منتقل سي	۳۶۷
۵۰۶	په زوره یا په مجبوره کولو باندي شی خرڅول څه حکم لري؟	۳۶۹
۵۰۷	متعین وزن و الا شیان بي له وزنه خرڅول څنگه دي؟	۳۶۹
۵۰۸	یو څوک پر خپل جائیداد خرڅولو باندي مجبوره کول په کومو ځایو کې جائز دی او څوک کولای سي چي (جائیداد) پر ده باندي خرڅ کړي؟	۳۷۰
۵۰۹	د مجبور د مجبوري څخه فائده اخیستل څه حکم لري؟	۳۷۲
۵۱۰	محصول چونګی، ایکسائز او ټپکس اخیستل څنگه دي؟	۳۷۳

۵۱۱	پہ مزاجہ (گتہ) کی دخیانت دشبہ خخہ خان ساتل خنکہ دی؟	۳۷۴
۵۱۲	پہ مزاجہ کی پہ دھو کو بانڈی دزیاتوروپو اخیستلو حکم خہ دی؟	۳۷۵
۵۱۳	عقد مزارعت خہ تہ وایی؟ او ددی دصحت شرائط کوم دی؟	۳۷۵
۵۱۴	د مزارعت فاسد او صحیح صورتونہ کوم دی؟	۳۷۷
۵۱۵	مساقات خہ تہ ویل کیڑی او د مساقات شرائط مساقات خہ تہ ویل کیڑی او د مساقات شرائط کوم دی؟	۳۷۷
۵۱۶	د مسائلو پر ور بنولو بانڈی اجرت اخیستل خنکہ دی؟	۳۷۹
۵۱۷	پر مضارب بانڈی دتاوان شرط ایبنول خنکہ دی؟	۳۸۰
۵۱۸	د مضارب فاسدہ حکم خہ دی؟	۳۸۱
۵۱۹	مضاربت پہ وخت بانڈی مقید کول خہ حکم لری؟	۳۸۱
۵۲۰	پہ اسلام کی د مضاربت خہ اہمیت دی؟	۳۸۲
۵۲۱	د مضاربت لیارہ کوم کوم شرائط دی؟	۳۸۳
۵۲۲	محترم مفتی صاحب د مضاربت د مدت پہ ارہ مؤدبانہ خہ معلومات راکری؟	۳۸۷
۵۲۳	پہ مضاربت کی د دفتری کاروایی مصارف بہ خنکہ ادا کیڑی؟	۳۸۹
۵۲۴	چی پر یو محکہ بانڈی مقدمہ شروع وی مالک یی ہم نہ وی معلوم ددی محکی خرخول خنکہ دی؟	۳۹۰

۳۹۱	ملاوت کول خہ حکم لری؟	۵۲۵
۳۹۱	زید پہ اوږو کی یا پہ داسی بل شی کی ملاوت کری دی اوس عمر د ملاوت پہ اندازہ تاوان اخیستی سی او کہ نہ	۵۲۶
۳۹۲	کہ چیری ملاوت پہ یو شی کی معمولی وو پہ عرف کی اعتبار نہ وو ورتہ نو بیامشتري مبيع واپس کولای سی او کہ نہ؟	۵۲۷
۳۹۲	د میوږي کارډ رانیول او خرخول څنگه دي؟	۵۲۸
۳۹۳	چی مال نه وي ورسره پر نمونه ورنکاره کولو باندي بيع کول څنگه ده؟	۵۲۹
۳۹۴	زید ویوې کمپنی یا کاریگر ته مال جوړولو آرډر ورکری هغه مال د نمونې مطابق جوړ نه کری نو مال واپس کول څنگه دي؟	۵۳۰
۳۹۵	زړه نوتونه (دروپو کاغذان) په کم یا زیات قیمت باندي رانیول او خرخول څنگه دي؟	۵۳۱
۳۹۶	د نیلام مال رانیول خہ حکم لری که چیری حکومت د مقروض (مديون) د مالونو نیلامولو حکم ورکری؟	۵۳۲

فتاویٰ یعقوبیہ جلد (۱۲) کتاب التجارت

تألیف:

ذوالمجد الفاخر والعلم الذاهر والفهم الباهر

قاری بسم اللہ لوی کاریزی

مکتبہ جفانیہ
کانی روڈ۔ کوئٹہ

دکتاب لنده پېژند کلي

دکتاب لنده پېژند کلي	دکتاب نوم:
مفتي عبدالرازق کدنوي	مؤلف:
راز محمد راز، مرکز کتابت کوته	کمپوزر:
۲۰۲۰ عيسوي	د خپرېدو کال:
()	صفحات:

کتاب التجارت

محترم مولو ستونکو! دا کتاب په نامه د تجارت دی. د تجارت هر قسم احکام پکښې ذکر دي او دا ذکر په طريقه د حساب د حروفو د ابجد يا حروف مقطعات ذکر راغلی دی معنی اول هغه مسائل ذکر دي چي په اول سره د مسئلې کي (آ، الف) وي بيا چي (با، تا) ذکر وي تر پايه پوري نولهذا په کتاب کي به تکرار دېروي ولي يو واري موږ کتاب ته مفصل باب ناکه ذکر شويدي بيا په دې جلد کي د حروفو په ترتيب مسائل ذکر شويدي نوځکه به تکرار وي بلکي په ټولي فتاوی کي تکرار سته ولي چي مسائل يا خود مسائل د طرفه راغلي وي موږ ليکلي وي بيا بعينه دا مسئله راغلي وي بيا ليکلي وي البته لږ تغير به وي.

بسم الله الرحمن الرحيم

د نامناسبه امورو اصلاح:

نبي کریم ﷺ په خپله بازار ته تلې او د نامناسبه امورو (کارو) اصلاح به یې کوله . په حدیث شریف کې دي چې نبي کریم ﷺ د غلې يعني غنمو په یوه کوټه تېر سو، نو آنحضرت خپل لاس مبارک په دغه غله کې داخل کړ او گوټي یې په لنډې سوې نو نبي کریم ﷺ د غلې خرڅولو والا څخه پوښتنه وکړه چې دا څه شی دي هغه ورته وویل چې په غلې اوبه د باران لگېدلی دی ځکه غله لنډه ده، نبي کریم ﷺ ورته وویل چې تالنده غله د غلې د کوټي پر سر لوړولي نه دي وراچولي چې خلک یې وويني او ویې فرمايل چې څوک ملاوت يعني گډوالی وکړي هغه زموږ څخه نه دی .

”عن ابی هريرة أن رسول الله ﷺ مر على صبرة من طعام ، فأدخل يده فيها : فنالت اصابة بللاً ، فقال يا صاحب الطعام ، ما هذا؟ قال أصابته السماء يا رسول الله قال ، افلا جعلته فوق الطعام حتى يراه الناس ، ثم قال من غش فليس منا“ (جامع الترمذی ۲۷۵/۱) ابواب البيوع ، باب ما جاء في كراهية الغش في البيوع قديمی)

د موجوده نظام اثرات:

نن په معاشره کې د حلال د کتلو کسب معاش د ښو طریقو فقدان دی، یو ډېر لوی جماعت خلکو، چاپلوسي، خوشامد، غور زباني او د حکومت کاسه لیسې د معاش او گټې ذریعه جوړه کړې ده، دایو هنر بلل کېږي . دغه لوړ فکرونه او ذهني وسعت تامې خوبیانې ختمې کړي او د پستي او ذلت والا ژوند ته ورسولو عادت یې جوړ کړی دی او دغه فاسد او موذي جرائم د وبا په شکل خورېږي او د خلکو په زړو ننوزي . دغه رنگه په انساني نفوس کې خسیست او کمینګي څخه ډک کول کېږي او طبیعتونه، ښک اخلاق ښک سیرت او د دینداري څه نفرت کول شروع کوي دغه ټول د موجوده معاشي او اقتصادي نظام اثرات دي:

”وَرَبَّمَا كَانَ أَقْلِيمٌ وَاسِعٌ لَيْسَ فِيهِمْ أَحَدٌ يَهْتَمُّ بِدِينِهِ ، وَلَمْ يَكُنْ لِيَحْصُلْ أَيْضًا إِلَّا بِقَوْمٍ تَكْسِبُونَ بَتَهِيئَةِ تِلْكَ الْمَطَاعِمِ وَالْمَلَابِسِ وَإِلَّا بَنِيَّةٌ وَغَيْرَهَا وَيَتْرَوْنَ كَوْنِ أَصُولِ الْمَكَاسِبِ الَّتِي عَلَيْهَا بِنَاءُ نِظَامِ الْعَالَمِ ، وَصَارَ عَامَةٌ مِنْ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ يَتَكَلَّفُونَ مَحَاكَاةَ الْعَنَادِ فِي هَذَا الْأَشْيَاءِ ، وَإِلَّا لَمْ يَجِدُوا عَنْهُمْ خُطْوَةً ، وَلَا كَانُوا عَنْدهُمْ عَلَى بَالٍ ، وَصَارَ جُمْهُورُ النَّاسِ عِيَالًا عَلَى الْخَلِيفَةِ يَتَكَلَّفُونَ مِنْهُ وَتَتَوَقَّفُ مَكَاسِبُهُمْ عَلَى صَحْبَةِ الْمُلُوكِ وَالرَّفَقِ بِهِمْ وَحَسَنِ الْمَعَاوِدَةِ مَعَهُمْ وَالتَّمَلُّقِ مِنْهُمْ ، كَانَ ذَلِكَ هُوَ الْفَنَ الَّذِي تَتَعَمَّقُ أَفْكَارُهُمْ فِيهِ ، وَتَضِيعُ أَوْقَاتُهُمْ مَعَهُ فَلَمَّا كَثُرَتْ هَذِهِ الْأَشْغَالُ تَشَبَّحَ فِي نَفُوسِ النَّاسِ هَيْأَتُ خَسِيَّةٍ وَاعْرَضُوا عَنِ الْأَخْلَاقِ الصَّالِحَةِ (حجة البالغة (۱/ ۱۸۸) الْقِسْمُ الْأَوَّلُ فِي الْقَوَاعِدِ الْكَلْبِيَةِ الْمُبْحَثُ السَّادِسُ ، مَبْحَثُ السِّيَاسِيَّاتِ اللَّيْلِيَّةِ ، بَابُ الْأَقَامَةِ الْارْتِفَاقَاتِ وَاصْلَاحِ

(الرسوم)

په رزق کي وسعت او پراخي:

درزق پراخي په دنيا کي د سرکشي او فساد د سبب دی، که چيري الله تعالیٰ په پخپل فضل او کرم ټوله خلک مالداره کړي نو به ددغه د دنيا نظام چلول مشکل سي که چيري ټوله خلک د ميلاو او کار خانو مالکان سي، نو په ميلان او کار خانو کي به کار څوک کوي که چيري ټوله آقا او مالک جوړ سي نو غلام او مزدور به څوک وي، کله چي انسان د مال او دولت د دېرښت د وجهي بې نيازه سي نو سرکښه او باغي جوړيږي (علق ٧٧٦)

د عربو په باره کي مشهوره ده چي کوم کال به په پيداوار کي کثرت سو نو عربو به يو د بله قيد کول او قتل کول شروع کړل او کله چي به وچکالي سوه نو به ټوله شيان پرېښول. په قرآن مجيد کي دي: ﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنْزِلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾

ترجمه: او که چيري الله تعالیٰ د خپلو ټولو بندگانو روزي فراخه کړي نو هغه به په دنيا کي شرارت شروع کړي، ليکن څونه رزق چي وغواړي (مناسب) اندازه باندي ور نازلوي او د خپلو بندگانو (مصالخ) پيژندلو والا او (دهغوی حال) ليدلو والا دی.

وقيل نزلت في العرب كانوا إذا اخصبوا تحاربوا وإذا جابخوا اصابهم
الجذب ولقحط انتجعوا اى طلبوا الماء والكلاء وتضرعوا وفى ذلك يقول
شاعر :

قوم إذا انبت الربيع بارضهم

نبتت عدواتهم مع البقل

د مال او دولت کثرت (ډېروالی)

د مال او دولت ډېروالی د خپل ذات په اعتبار څه خوښ یا محبوب شی
نه دی بلکه غټ د خسارې او نقصان شی دی، ځکه ډېروالی د مال د الله
تعالی د لیري والي سبب جوړیږي. دروزمره مشاهده او لیدنه ده چي د
تنگ دستي بغیره د الله تعالی و طرفته رجوع ډېره کمه وي .

او هغه خلک چي و څلور طرفته د خپل سخا صدقه، خیرات لاسونه
غځوي او په نېکو کارو کي حصه اخلي دداسي خلکو دپاره مال نقصانده
نه دی لیکن داسي خلک ډېر کم دي . عام دالیدل سوي دي چیري چي د مال
دولت کثرت وي هلته فسق، فجور، عیاشي رقم رقم بدیاني (گناهونه)
موجود وي، بې ځایه خرڅول، نوم نشان یعنی ریا او نور خرافات وغیره
باندي صرفول خو د مال دولت د معمولي کرشو څه دي پر کوزده او واده او
نورو فضول بې فائده رسمو رواجو باندي مال دولت د او بو په رقم بېهول
کیږي، لیکن چي د ضرورت مندانو، وږو او حاجتمندانو باندي د
خرڅېدو دپاره ورته ووايي نو ژبه یې گرنکی سي، تجربیاني یې په دغه
حال کي خالصي پر غرباء او مساکینو باندي د خرڅ دپاره د دوی سره هیڅ

مال نه وي دونه لوی مالداره فوراً فقیر سي، داخو د مال او دولت کمال دی چي فقیر خو د اوله څخه فقیر وو لیکن مال داره یې هم فقیر کړی .

امام غزالي د حضرت یحییٰ علیه السلام څخه روایت نقل کړی دی: چي یو وار هغوی د شیطان څخه پوښتنه وکړه چي تاته تر ټولو کوم سړی محبوب دی او تر ټولو زیات د کوم سړي څخه نفرت کوي هغه ورته وویل چي زما تر ټولو زیات محبت د بخیل مومن سره دی او تر ټولو زیات نفرت مي د فاسق سخي څخه دی هغه پوښتنه ځیني وکړه چي د دغه وجه څه ده؟ شیطان وویل چي د بخیل د خپل بخل په وجه ما د ځان بې فکر کوي ځکه چي دده بخل دده د جهنم ته د بېولو لپاره کافي دی لیکن د فاسق سخي په حقله ماته همېشه د افکر وي چي داسي نه وي چي الله تعالی دده د سخاوت په وجه وده ته معافي وکړي:

حضرت ابوذر غفاري فرمایي چي زه یو وار د حضور اقدس په خدمت کي حاضر سوم حضور هغه وخت د بیت الله و سایې ته ناست وو زه چي یې ولیدم نبی کریم و فرمایل:

په رب د کعبې دي مي قسم وي هغه خلک ډېر په نقصان کي دي، ما عرض وکړ چي زما مور او پلار دي پر تا قربان وي هغه کوم خلک دي هغه ﷺ و فرمایل د چا سره چي مال ډېر وي، ماسوی د هغو خلکو چي داسي داسي یې خرڅوي د خپل راسته څه چپه څه مخ څه شا څه، لیکن داسي خلک ډېر کم دي .

”ولقی یحیی بن زکریا علیه السلام ابلیس فی صورته ، فقال یا ابلیس اخبرنی بأحب الناس الیک و ابغض الناس الیک؟ قال : احب الناس إلی

المؤمن البخيل و ابغض الناس إلى الفاسق السخي ، قال له لِمَ؟ قال لأن البخيل قد كفاني بخله و الفاسق أتخوف ان يطلع الله عليه في سخائه فيقبله
- (احياء العلوم ۱۰/۱۷۹۵)

”عن ابي ذر رضي الله تعالى عنه قال انزيت إلى النبي وهو جالس في ظلة كعبة فلما راني قال ”هم الخاسرون ورب الكعبة“ قال: فجئت حتى جلست فلم اتقاء ان قمت ، قلت: يا رسول الله ، فذاك ابي و امي ، من هم قال هم الاكثرون اموالا، إلا من قال هكذا وهكذا وهكذا، من بين يديه و من خلفه و عن يمينه و عن شماله ، و قليل ما هم “(الحديث - الصحيح مسلم ۳۲۰/۱ - كتاب الزكوة)

مالداره کپدل:

مالداره کپدل څه بده خبره نه ده . اسلام دانه غواړي چي دده منونکي دي ناداره او غريبان وي . يو وار حضور ﷺ د صحابه کرامو پر يو مجلس تشریف راوړی يعني راغلی هغه وخت د نبي کریم پر سر مبارک داو بو اثرات وو صحابه کرامو عرض وکړ چي اي رسول خدا ﷺ نن موږ تا خوشحاله وينو ، حضور ﷺ وفرمايل چي هو ، بيا د مالداره خلکو ذکر شروع سو نو نبي عليه السلام وفرمايل:

”لا بأس بالغنى لمن اتقى الله عزوجل ، والصحة لمن اتقى خير من الغنى و طيب النفس من النعيم“

ترجمه: کوم سړی چي د الله تعالى څخه بهرېږي د هغه دپاره په مال داري کي څه حرج نسته ، د يو متقي سړي دپاره تندرستي (صحت) تر مالداري

بهتر دی او د زړه حوش حاله کېدل هم د نعمتو څه یو نعمت دی . (مسند احمد ۵/۲۷۲ رقم الحديث ۲۳۲۰۶، احادیث رجال من أصحاب النبی)

☆..... مالداره باید خپل ظاهري

حالت ښه وساتي:

عبد الحکیم فهدی لیکلي دي: امام اعظم ابو حنیفه یوه ورځ په خپلو ناستو خلکو کې دیوه سړي کالي (کپرې) زړې، څیرې ولیدې، کله چې مجلس ختم سو او صرف هغه سړی پاته سو نو امام صاحب و هغه ته وفرمایل دغه (جای نماز) مصلی پورته کړه تر دغه لاندې جو (اور بشي) دي دغه واخله هغه سړي چې جای نماز پورته کړی تر هغه لاندې یو زر درهم وختل، ده ورته وفرمایل دغه واخله خپله حال دي په تېیک کړه هغه سړي ورته وویل ماته ضرورت نسته زه مالداره یم، امام صاحب ورته وفرمایل آیات دغه حدیث نه دی اورېدلی: ان الله يحب ان یری اثر نعمته علی عبده .

ترجمه: الله تعالی د خپل نعمت اثر پر خپل بنده باندي لیدل خوښوي .
تاته په کار ده چې ته خپل حالت ښه وساتي دپاره ددې چې ستا دوست ستا حال وویني پرېشانه نه سي .

☆..... مالداره د الله تعالی په مخ کې:

نبی کریم د پخوا زمانې دیو سړي واقعه بیان کړه ددغه حضرت حذیفه روایت کړی دی، وفرمایل: چې د الله په دربار کې یو بنده راوستل سو چې و هغه ته الله مال ورکړی وو، الله تعالی د هغه څخه پوښتنه وکړه

چي تاپه دنياکي څه عمل وکړي، درايو بيان دی د الله څخه هېڅ خبره نسي پتهېدای، هغو غرض وکړي اې رب تاو ماته مال راکړي وو ما د خلکو سره کاروبار کاوه او درگزر تېره پاته زما عادت وو، ما به د پیسو والا مالدارانو سره هم د آساني معامله کوله او و غریبانو او مفلسانو ته به مي وخت او مهملت ورکاوه او ورته ویل به مي چي کله و غواړې راته ادایې کړه، الله تعالی ارشاد و فرمایي زه تر تازیات د دگردي تیري و پاتي حق لرم زما د دغه بنده سره درگزر وکړئ .

عقبه بن عامر او ابو مسعود فرمایي چي موږ د رسول الله ﷺ د زبان مبارک څخه داسي واورېدل:

”عن حذیفة قال آتی الله بعبد من عباده انا الله مالا ، فقال ماذا عملت فی الدنيا؟ قال : ولا یکتبون الله حدیثاً (النساء: ۴۲) قال یا رب ایتنی ما لا فکنت ابایع الناس وکان من خلقی الجواز ، فکنت ایسر علی المیسر و انظر المعسر فقال الله تعالی انا حق بذاک منه ، تجاوزوا عن عبدی هکذا سمعنا من رسول الله“ (رواه مسلم هکذا موقوفا علی حذیفة و مرفوعاً عن عقبه و ابی مسعود - (الترغیب و الرهیب ۴۴۷/۲ - رقم الحدیث ۲۷۲۴ - کتاب البیوع)

د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ و فرمایل چي د قیامت په ورځ به انسان د حساب دپاره راوستل سي د الله تعالی و مخ ته به و درول سي الله تعالی به سوال ځيني و کړي چي ما و تا ته مال درکړی وو او داسي نعمتونه مي درکړي وو تاپه هغه څه و کړو هغه عرض و کړي چي اې رب به ما هغه جمع کړل او گټه مي په و کړه د هغه

څخه ډېر پېرېښوو چي زماڅه وو ماو دنيا ته بيرته واستوه زه به ټوله را حاضر کړم الله تعالى به ارشاد (حکم) وفرمایي چي ددې ځای څخه دبیرته تللو قانون نسته، تا چي ددلته دراتگ څخه دمخه دلته راهستولي دي هغه رابنکاره کړه، نتیجه به داووزي چي هغه سړی به ددغه ځای دراتگ دپاره هيڅ شي نه وي راهستولي لهدا ده په باره کي به ددوزخ د داخلېدو فيصله وسي.

”عن انس عن النبي ﷺ قال: ي جاء بابن آدم كانه بذج فيوقف بين يدي الله جل جلاله فيقول الله له اعطيتك وخولتك وانعمت عليك فماذا صنعت؟ فيقول: يا رب جمعته وثمرته فتركه اكثر ما كان فارجعني اذك به، فيقول الله له أرني ما قدمت فيقول: يا رب جمعته وثمرته فتركه اكثر ما كان فارجعني اذك به فاذا عبد لم يقدم خيراً فيمضي به إلى النار -“ (الترغيب والترهيب ۲/ ۴۴۱ - رقم الحديث ۲۶۶۹ - كتاب البيوع)

د سپين ږيري سړي زړه:

د حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چي نبي کریم وفرمايل د سپين ږيري سړي زړه ددوو شيانو په محبت کي ځوان وي:

”عن ابي هريرة رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال قلب الشيخ شاب على حب اثنين حب العيش او قال طول الحياة وكثرة المال“ (الترغيب والترهيب ۲/ ۴۴۰، رقم الحديث ۲۶۶۳ كتاب البيوع)

حلال مال پر بنه حای خر خیری:

حلال مال پر بنه حای خر خیری او حرام مال پر حای نه خر خیری . په دې باره کي یو سبق آموز حکایت (قصه) شیخ علی متقی عارف بالله فرمایي : چي یو متقی او پرهیزگار نهک او صال سړي کسب معاش یې کاوی او دهغه معمول داوو چي څه به یې کتل دهغه څخه به یې یوه دریمه حصه د الله په لار کي خر خول او یوه دریمه حصه به یې پر خپله ضرورتو باندي خر خوله او یوه دریمه حصه به یې پر خپله ذریعه معاش باندي لکوله . یوه ورځ ده ته یو دنیادار سړی راغلی او وویل یې چي ای شیخه! زه غواړم چي یو څه مال د الله په لار کي خر څ کړم لهذاته و ماته دیو مستحق پته راکړه، هغه ورته وویل چي اول خو ته حلال مال وگتیه او بیا دهغه څخه یې د الله په لار کي خر څ کړه هغه و مستحق سړي ته رسیږي، دنیادار سړي دغه پر مبالغه محمول کړه، شیخ وویل بنه ته ولاړه ته تاته چي هر داسي سړی ملاو سي چي دهغه دپاره ستا په زړه کي شفقت او مهرباني جذبه پیدا سوه و هغه ته د صدقي مال ورکړه نو کله چي هغه سړی د شیخ څخه ولاړ سو ولاړی نو هغه یو سپین بڼی روندولید، د نیادار په زړه کي دهغه دپاره درحم جذبه پیدا سوه او دایې وویل چي تر دغه بهي چاره څوک زیات د صدقي مستحق کېدای سي د خپلي دگتې د مال څخه یې یو څه حصه و هغه ته ور خیرات کړه کله چي دنیاداره دابله ورځ درانده بیچاره و څنگ ته تېرېدی نو هغو واورېدل چي هغه و یو سړي ته د پرون ورځي قصه بیانوله چي پرون زما سره یو مالدار سړی تېر سو دهغه پر ما رحم راغلی او ماته یې دومره مال راکړی چي هغه ماد

پلانکي بد کاره سري سره په شراب نوشي کي صرف کړ، دنيادار چي واقعہ واورېده، و شيخ ته راغلی او و هغه ته يې ټوله قصه بيان کړه شيخ چي واقعہ واورېده دخپلي کټي څخه يو درهم و ده ته ورکړی او وويل چي دا واخله او چي ددې ځايه ولاړې اول چي هر څوک دي وليدی و هغه ته دغه درهم په خيرات کي ورکړه نو هغه دشيخ درهم واخيستی د کور څخه دباندې راووتی د هغه نظر تر ټولو دمخه پريو بڼه سري ولگېدی چي په ظاهره د مال او دولت والا معلومېدی اول خو هغه و دغه سري ته هغه درهم ورکولو کي سام محسوس کړی مگر دشيخ حکم وو ددې وجهي هغه مجبوراً هغه درهم و دغه سري ته ورکړی .

هغه سري درهم واخيستی او خپلي شاخواته ولاړی، دده سره سره مالداره هم ولاړی، مالداره وليدل چي هغه سري و يو کنډواله ته ور ننوتی او دهغې کنډوالې څخه پر هغه بله خوا وواتی او بازار ته ولاړی، مالداره هم و هغه کنډواله ته داخل سو، او هغه په کنډواله کي هيڅ شی نه وليدی، البته هغه يو مړه کوتره وليده او بيا مالداره د هغه سري په شاپسي ولاړی، بيایي و ده ته قسم ورکړی او پوښتنه يې ځيني و کړه چي ته څوک يې اوڅه حال دي دی هغه وويل چي زه يو غريب انسان يم، زما کوچني کوچني بچيان دي هغه ډېر وړي وو کله چي ماد دوی لوږه نه سوه ليدای نو ډېر د اضطراب او پریشاني په حالت کي د دوی د خوراک د انتظام د برابرېدو دپاره د کور و وتم او سرگردانه گرځېدم چي مړه کوتره ما وليده کوتره مي راپورته کړه او هغه مي راواخيسته او د کور و خواته روان سوم چي د دغه په ذريعه لوږي څخه بغاري و هونکي کوچنيانو ته يوڅه

تسکین او آرام ور کرم مگر کله چي الله ستاپه ذریعہ ماتہ درہم را کړی نو هغه کوتره مي چي د کومه حایه پورته کړې وه هلته مي وغورځوله اوس ددغه مالداره سترگي خلاصې سوې او ده ته معلومه سره چي د شیخ قول پر مبالغه محمول نه دی بلکه حقیقت دی حلال مال ښه حای او حرام پر بد حای خرڅیږي . (مرقاۃ المفاتیح / ج: ۴ / ۲۳۹، کتاب الزکوة باب فضل الصدقة الفصل اول، رشیدیہ)

د بیزو واقعہ

د حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روایت دی چي رسول الله ﷺ ارشاد وفرمایي چي د خرڅولو په شیدو کي اوبه مه گډوئ، بیانې کریم د شیدو ورکولو والا هغه حیوانانو ذکر وکړی . د هغه خرڅونکي یو دوه وخته شیددې نه ځیني لوشي او هغه حیوان چي غولانځه یې ډکه سي خرڅوي یې (د پاره ددې چي خریدار یې غولانځه ډکه وويني، دوکود و خوري د ډېرو شیدو کولو په نیت یې کرانه رانیسي . دغه نبي کریم ناجائز وبلله .

ددغه بعد حضور ﷺ وفرمایل ستاسو څخه دمخه یو سړی تېر سوی دی هغه یو بل حای شراب د خرڅولو دپاره یوړو، هغه په شرابو کي اوبه گډي کړې او شراب یې څو چنده په زیات کړو (د شرابو د خرڅېدو بعد هغه یوه بیزو رانیوله او په کښتۍ کي سپور سو او روان سو، کله چي د سمندر (دریاب) و مابین ته ورسېدی نو الله تعالی د بیزو په زړه کي دده د

پیسو پہ بارہ کی ور و اچولہ چي هغه دپیسو تهیلۍ واخلی او د کبنتی
په بادبان پر بانس دي وخیږي، نو بیزو دخپل مال دپیسو تهیلۍ
واخیسته او د کبنتی د بادبان پر بانس وختله او تهیلۍ یې خلاصه کړه .
دغه سړي و بیزو ته په افسوس سره کتل بیزو له هغه څخه اشرفۍ را
وکښه او په دریاب کې یې و اچلوه او یوه یې راو کښله په کبنتۍ کې یې
واچوله .

دغه رنگه بیزو نیمې اشرفۍ په دریاب کې و اچولې او نیمې یې په
کبنتۍ کې و اچولې یعنې داو بو قیمت په دریاب کې ولوېدی او د شرابو
قیمت په کبنتۍ کې ولوېدی، د شرابو قیمت ورته میلاؤ سو او داو بو
قیمت ځینې ولاړی .

دادي واضحه و چي په گذشته امتو کي دي و یوه امت ته شراب رواوه
لیکن زموږ په شریعت کې شراب حرام دي . له دغې قصې څخه مقصد د
دهوکه بازی د بې برکتی او انجام بیان کول دي :

”وفی رواية بیهقی : قال رسول الله ﷺ : لا تشربوا لبن للبيع ، ثم ذکر
حدیث المحفلة ثم قال موصولاً بالحدیث ، ألا وان رجلاً ممن قبلكم جلب
خمرأ إلى قرية فشابها بالماء فاضف اضعافاً ، فاشترى ، قرداً فركب البحر حتی
إذا لجج فيه الهم الله القرد صورة الدنانير ، فاخذها ، فصد الدقل ، ففتح
الصرة ، وصاحبها ينظر إليه فاخذ ديناراً ، فرمى به فی البحر ، وديناراً فی
السفينة حتی قسمها نصفين “ (الترغيب والترهيب ۲/ ۴۵۱ - كتاب البيوع)

تجارتی بائیکاٹ:

پہ ہر دور کی تجارت اہمیت پر زبات وو او آئندہ بہ ہم ویہ ددغہ اندازہ لہ دی خخہ کیڑی چي دیو ملک یا قوم نقصان کول مقصود وی نوہ ہفہ سوشل او تجارتی بائیکاٹ کول کیڑی لکھ چي دمکی قریشود مسلمانانو سرہ کری وو، ہفہ دا چي قریشو یوہ لیکلې متفقہ معہدہ تیرہ کری وہ چي ترخو پوری بنو ہاش او بنو مطلب محمد ﷺ دقتل وژلو دیارہ زموږ پہ حوالہ نہ کری تر ہفہ وختہ پوری دی ددغہ دوو خاندانو سرہ ہر قسم تعلقات منقطع کرل سی، ہیخ سری بہ ددوی سرہ مہل جول او خبری نہ کوی، او ددوی سرہ بہ تجارت نہ کوی، و ددوی تہ بہ دخوراک چیناک سامان نہ ورکوی، کہ چیری دوی دخوراک سامان رانیول غواړي ہم بہ نہ پر خرخول کیڑی، ہیخ سری بہ ددوی سرہ رواداری او ہمدردی نہ کوی، لو ہیخوک بہ ددوی سہ رشتہ لونکح نہ کوی، بعض سیرت نگاران پہ نزدیکی دغہ معہدہ نظربین حرث نیکلې وہ او پہ بعض روایات کی دی چي عامربن ہاشم دغہ معہدہ نیکلې وہ، بہر حال ہر چا چي معہدہ لیکلې وہ نبی کریم و ہفہ تہ بہ ددغہ (نبر) وکړ، او دہفہ لاس شل سو چي کود لاس یې دغہ معہدہ نیکلې وہ.

دغہ معہدہ دقریشو دقبائلو تہ مو سردارانو دستخط کری وہ و کہہ چي دغہ معہدہ مرتب سوہ نو دغہ یې دکعبی دچت سرہ روخپونہ د ددی معہدې وروستہ دبنو ہاشم او بنو مطلب خخہ مکہ تجارتی و سوشل بائیکاٹ وکول سو او دابونہب مسوود بنو ہاشم و بنو مطلب د

تمامو افرادو که هغه مسلمانانو وو که کافران وو ټوله په ”شعب بني هاشم“ کي محبوس او بند سول .

دغه دواړه خاندانه په دغه دره کي مسلسل درې کاله بند پاته سول، دغه درې کاله نهایت دردناک، دل خراش، او سنگین وو، د اسلام د بنمنانو د بنو هاشم او بنو مطلب سر مهل جول، ملاقات، سلام کلام، رشته، پیغام، تجارت، لین دین ټوله په یوه قلم موقوف کړل، دوکاندارانو پر دوی سودا، سامان د نه خرڅولو قسم وکړی، هر قسم تعاون یې ځيني ختم کړی، هر قسم د خوراک چينباک شيانو په باره کي چي به معمولي شک وو چي دابه و بنو هاشم يا بنو مطلب ته رسيږي دوی به په هر قيمت رانيوی، او هاشميانو ته به يې درانيولو موقع نه ورکوله . کله چي به د دوی و غوږو ته ورسېده چي ديو ځای څخه سوداگر غله راوړي دوی به د بنار څخه ليري ورغلو هلته به يې دهغو څخه هغه سامان رانيوی، ټوله غله به په هر قيمت چي ورته ميلاوېده رانيوله يې، په دغه بایيکات کي د بنو هاشم او بنو مطلب ټوله خلگ سخت نقصاني سول او سکونتي مکانات يې بند سول، دوی په یوه دره کي بند سول او په دره کي و دوی ته هيڅ شی نه ميلاوېدی، ځکه چي قريشو دره د هر طرف څخه محصور او بنده کړې وه قريشو و دوی ته د خوراک چينباک هيڅ شی نه ورپرېښووی .

کله چي به د هاشميانو کوچنيانو د لوږي څخه بغاري وهلې، بې قراره به وو نو دهغوی بغاري به دباندې تر ليري ليري ځايو رسېدلې نو به سياه دل، ظالم قريش به په خوشحاله کېدل، ليکن چي په دوی کي به رحم دل

وو هغه به دغه کار ناخوښه باله او صفا به یې ویل چې تاسې نه وینئ چې د دې معاهدې پر لیکونکي باندې څه آفت نازل سو .

بخل او سخاوت:

بخل او سخاوت د انساني فطرت دوه خویونه دي، د دې څه خصوصیات او لوازمات دي:

د بخل، حرص، طمع، تنگ نظري، خود غرضي، بزدلي، بې رحمي او سنگدلي صفات دي چې د دغه په نتیجه کې ذخیره اندوزي، چور بازاری، رشوت، خیانت او سود قمار غوندي زهرجن او د انسان ختمولو والا جرائم تولیدوي، چې د عوامو خوشحالي او دغه رنگه انسان چیچي، او په انسانیت کې د بې اطمیناني او پرېشاني زهر خوروي .

بخل په مقابله کې د سخاوت فیاضی ده چې د زړه بهادري او حوصله بلندي غواړي، سخاوت په طبیعت کې بې نیازی پیدا کوي د نورو ضرورتو احساس، فکر او د هغو ضرورتونه پر خپل ضرورت مقدم کول د سخاوت او جود کرم اصل روح دی . دغه د سخاوت روح کې کار فرما وي نو همدري، غمخواري، رحم او خدمت خلق جوهر موجودوي یعني د انسانیت نوم په بنایسته کیږي، د شرافت بیرغ په بلنده کیږي، د میلاوېدو او محبت فضا په همواره کیږي تر څه وخته چې سخاوت موجود وي د طبقاتي جنگ واری یا نوبت هم نه راځي . ځکه چې دولت منده طبقه د غرباء او مساکینو همدري او غم کساره وي او غریب او نادار د

دوی وفادار او جانثار وي . دغه رنگه یو داسي نظم و ضبط قائمېږي چي د انساني فطرت عين مطابق وي چي معاشره او ټولني ته د اطمینان دولت ورکوي چي دهغه څخه یو د بل سره د نفرت او بغض نه بلکه د محبت او باهمي اعتماد نعمت میسر کېږي او کله چي د محبت او اعتماد د تعاون شکوفې وغوړېږي نو په معاشره او ټولنه کي درواډاري او شریفانه اخلاقو گلدسته جوړېږي . (پیغمبر اسلام اور تجارت / ص: ۱۱۷، ۱۱۸ . طبع، بیت العلوم)

اسلام د بیوع مختلف شکلونه متعارف کړي دي:

په بازار کي د کمزور ایمان والا افرادو د بازار د آزادانه صورت حال څخه په فائده اخیستلو کي د ذاتي اغراضو حاصلولو کي د دھوکه دهې او ذخیره اندوزي وغیره غوندي ناپاکه کار و څخه د بازار آزادوړ متاثره کولی سي . د دغه د سد باب دپاره اسلام د بیوع مختلف شکلونه متعارف کړي دي، چي په هغو کي د خرید او فروخت رانیول خرڅول پاکیزه طریقې وضع کړل سوي دي . دپاره ددې چي د بازار د سلامتي سره سره دهغه آزادي هم قائمه وساتله سي او بازارونه په اقتصادي مشکلاتو اخته کېدو څخه بچاو سي او د عامي معاشري دپاره فائده مند ثابت سي .

د امام ابو حنیفہؒ د لمانحہ خولی:

ابو نعیمؒ فرمایي: چي د ډېرو بزرگانو علماء کرامو سره ميلاو سوي يم، مثال اعمش، مسعر، حمزه الزيات، مالک بن مغول، اسراييل، عمرو بن ثابت او نور اکابر علماء چي هغه زه نه سم شمېرلای، د دوی سره مي لمنځونه کړي ليکن ما د ابو حنیفہؒ غونډي ښه لمونځ کونکي نه کي پيدا د لمانحہ کولو څخه دمخه به امام صاحبؒ دعا کوله او: الله څخه به يې دعا کوله او ژړله به يې او د ده حالت چي به چا وليدی هغه به ويل چي په خدای قسم دغه سړی د الله تعالی څخه بهرېږي.

”اخبّرنا عبد الله بن ابراهيم الحلواني قال ثنا مكرم قال ثنا احمد قال سمعت ابا نعیم يقول لقيت الاعمش ومسعرا وحمزة الزيات ومالك بن مغول واسرائيل وعمرو بن ثابت وشريكا وجماعة من العلماء لا احصيهم معهم فما رأيت رجلا احسن صلاة من ابي حنيفة ولقد كان قبل الدخول في الصلاة يدعو ويسال ويبكي فيقول القائل هذا والله يخشى الله“ (اخبار ابي حنيفة وأصحابه / ص: ٤٥)

ښه ماينه ښه ښخه:

بهترينه شی چي هغه سړی لکه خزانه داسي محفوظه وساتي هغه نهکه ماينه ده چي ورته وگوري زړه دي خوشحاله سي، چي حکم ورکول سي فوراً اطاعت وکړي چي خاوند غائب وي يعني په سفر ولاړ سي نو د

خپل خان او دمپره د مال حفاظت كوي:

”عن ابن عباس قال لما نزلت هذه الآية (والذين يكنزون الذهب والفضة) شق قال ذلك على المسلمين فقال عمر انا افرج عنكم ، فانطلق ، فقال يا نبي الله انه كبر على أصحابك هذه الآية ، فقال رسول الله ﷺ ان الله لم يفرض الزكاة إلا لطيب ما بقي من اموالكم ، وانما فرض الموارث لتكون لمن بعدكم قال فكبر عمر ثم قال له إلا اخبرك بخير ما يكنز المرء؟ المرأة الصالحة إذا نظر إليها سرته ، وإذا امرها اطاعته ، وإذا غاب عنها حفيظته“ (سنن ابو داود ۲۴۶/۱ - كتاب الزكاة باب حقوق المال - ط رحمانيه)

آپرٽينگ ليز Operating Lease

☆..... په عام حالاتو کي چي کومه اجاره معروفه مشهوره ده و دغه ته ”آپرٽينگ ليز ويل کيږي .

☆..... دا هغه اجاره ده چي عام معروفه ده په دغه کي واقعت په فريقنو کي موجر (په اجاره ورکولو والا) او مستجر (په اجاره اخيستلو والا) تعلق وي .

☆..... آپرٽينگ ليز يعني استعمالی اجاره (کرایه داري) هغه اجاره ده چي د هغه تصور شريعت ورکړی دی . په دغه کي د فريقينو په مابين کي واقع په اجاره باندي ورکولو والا او په اجاره داخيستلو والا رسم ته او تعلق قائم کيږي . دغه قسم د سرمايي د پروخت کولو ذريعه نه ده .

”حكم التجارة الصحيحة وهو ثبوت الملك في المنفعة للمستاجر وثبوت

الملك في الاجرة المسماة للموَجَر“ (الفقه الاسلامي وادلته ۵/ ۲۷-۲۸)

د آتش بازي تجارت:

د اور هغه بمونه چي په فضا کي کلان جوړوي دغه بمونه پتياوول:
☆..... د آتش بازي شيان جوړول گناه او تجارت يې مکروه دی او آمدن يې حلال طيب نه دی:

قال الله تعالى: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ (المائدة: ۲)

☆..... مال فضول او بي حايه ضائع کولو په جه آتش بازي کول ناجائز ده:
﴿إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ﴾ (اسراء: ۲۷)
☆..... دغه د گناه په کار کي تعاون کول دي او الله تعالى په قران مجيد کي د گناه په کار کي د تعاون کولو څخه منعه کړې ده:

﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ (المائدة: ۲)

د غنمو دور په کېدو په بدل

کي غله اخيستل:

د غنمو دور په کېدو په عوض کي جواړي يا يو بله غله وغيره ايستل جائز ده دغه رنگه جواړي غله وغيره جمع کول او استعمالول يا خرڅول ټوله جائز دي البته له ميده سوي وړو څخه وړه خاص طور په مزدوري کي

اخیستل جائز نه دي ځکه چي داد "قفیز الطحان" په حکم کي کيږي چي هغه فاسده اجاره ده .

(سړی) د سړي اجزاء

د سړي وېښتان او هډوکي وغيره خرڅول ناجائز او باطل دی او دغه شيان په خپل کار کي راوستل هم درست نه دي پر انساني وېښتانو باندې مشتمل (ويگ) يا انساني وېښتان پر خرېلي سر استعمال دپاره يا په يو بل صورت کي دغه اخیستل يا استعمال حرام دي :

"و بطل بيع قن ضم إلى حر (و شعر الامتان) لكرامة الآدمی ولو كافراً ذكره مصنف فی بحث شعر الخنزیر (قوله و شعر الانسان) ولا يجوز الانتفاع به لحديث "لعن الله الواصلة والمستوصلة كذا فی الفتح القدير ببطلانه -

(الدرمع الرد ۵/۵۸ ط - كتاب البيوع باب البيع فاسد مطلب آدمی مکرم شرعاً ولو كافراً - ط سعيد)

د يو سامان د جوړېدو حکم (آډر ورکولو کي) دبائع او مشتري ذمه داري: ☆..... د يو پروډکټ (سامان، شي) په تيارېدو کي د آډر ورکولو والا ډېري ذمه دارياني او فرائض دي د هغه څخه خوا هم دادي:

۱)..... د آډر ورکولو والا ذمه داري ده چي هغه به وصانع (کاريگر، بائع) ته د خپل مطلوبه شي او صاف واضح بيانوي .

۲)..... که چيري پروډکټ (سامان) داسي وي چي د هغه پر پورته کېدو او

ور لو باندي مشقت لکیري نو په دغه صورت کي د آرډر ور کولو والا ذمه داري جوړیږي چي هغه د کاریگر سره دا خلاسه کړي چي کاریگر به وده ته دغه سامان چیري په لاس ور کوي دپاره ددې چي کاریگر د سامان د ور کولو مقام مطابق قیمت متعین کړي .

۴۲..... که چیري د صانع جوړ کړی شی د آرډر ور کونکي د بیان او شرائطو سره برابر مطابق وي، اوس که چیري د آرډر ور کولو والا د دغه شي له قبلولو څخه انکار وکړي نو باید آرډر ور کولو والا مجبور کړل سي چي دی دغه شی قبول کړي او قیمت و کاریگر ته ادا کړي، دپاره ددې چي د کاریگر نقصان نه وي . که چیري بائع (صانع ، کاریگر) په سامان تیارولو کي یا آرډر ور کولو والا په حواله کولو کي په طی شده مدت کي تاخیر وکړي نو آرډر ور کولو والا د مال داخیستلو پابند به نه وي .

۴۳..... کله چي صانع (کاریگر) د آرډر ور کولو والا سامان تیار کړي او هغه و آرډر ور کولو والا ته اطلاع هم ورکړي نو که چیري و آرډر ور کولو والا ته څه معقول عذور ور پېښ نه وي نو ده ته خپل شی اخیستل پورته کول د ځان سره ایښوول لازم دي، ددې وجه داده چي کله صانع (کاریگر) د هغه د سمي څخه فارغ سو او هغو د آرډر والا ته د سامان د تیارېدو اطلاع هم ورکړه نو ددې څخه وروسته د آرډر ور کولو والا دغه سامان په قبضه کي دنه اخیستل صانع ، کاریگر په مشقت کي داچولو مترادف دی، ددې وجهي د سامان د تیارېدو بعد آرډر ور کولو و قبضي ته درسېدو پوري پر صانع ، کاریگر د دغه شي حفاظت او چوکیداري اضافي بوج راځي ځکه چي دغه سامان د جوړولو والا سره بطور امانت نه پاته کیږي بلکه دده په

ضمان او پہ ذمہ داری کی وی:

”ان الصانع إذا اكمل المصنوع على المواصفات المطلوبة فانه يلزم المستصنع اين ياخذه وينفع ثمنه المتفق عليه - واما إذا كان فيه خلل او عيب فان المستصنع بالخيار (بحوث في فقه المعاملات المالية المعاصرة ، للدكتور على محي الدين القرة داعي / ص: ۱۵۸ - عقد الاستصناع بين الاتباع والاستقلال وبين اللزوم والجواز ، خلاصة البحث - ط: دار البشائر الاسلامية“

۵..... د کوم شي د جوړېدو آرډر چي ور کول سوی وي تر کومه وخته چي د آرډر ور کولو والا و قبضه ته نه وي سوی د دغه شي مخته خرڅول جائز نه دي:

”عن ابن عباس رضي الله عنهما قال : اما لذين نهى عنه النبي ﷺ فهو الطعام ان يباع حتى يقبض قال ابن عباس : ولا احسب كل شيء الامثال متفق عليه -“ (مشكوة المصابيح / ص: ۲۴۷ - باب المنهى عنهما من البيوع ، الفصل الاول : ط: قديمي)

۶..... کله چي یو وار آرډر ور کولو وال خپل تیار شده سامان په قبضه کی واخلي بیا که قبضه حقیقي وي که حکمي وي قبضه حکمي داده چي بائع (خرڅولو والا) مشتري (خریدار) او مبيع (خرڅ سوی شي) د آرډر ور کولو والا په ضمان کی داخلېږي نو د قبضي بعد په دغه کی د نقصان کېدو په صورت کی نقصان ذمه داري به د آرډر ور کولو وال باندې وي او صانع ، کاریگر به د نقصان څخه بري الذمه وي:

”عن ابن عباس قال اما الذي نهى عنه النبي ﷺ فهو طعام ان يباع حتى

يقبض قال ابن عباس ولا احسب كل شيء الامثله (متفق عليه - مشكوة
(۲۴۷) باب المنهى عنها من البيوع)

زر په آرډر تيارول:

نن صبا په آرډر د تيارولو رواج عرف عام دی چونکه دغه د استصناع
يو صورت دی د دې وجهي په آرډر زر تيارول جائز دي:

”كل شيء تعمول استصناعه يصح فيه الاستصناع على الاطلاق و جواز
استحساناً في ما جرى العرف والعادة في التعامل به من أواني الحديد و
الرصاص والنحاس ... والسكاكين والطشت والقمقمة ونحو ذلك -“ (شرح
المجلة لخالد الاناسي ۴۰۳/۲ - المادة ۳۸۹ - الكتاب الاول في البيوع ،
الباب السابع في بيان انواع البيع ، الفصل الرابع في بيان الاستصناع و
حكامه - ط رشيديه - شرح المجلة لرستم باز (۱۷۵/۱) المادة ۳۸۹ ايضاً - ط
فاروقيه)

☆ آرډر ور کولو والا مبيع (خرڅ سوی شی) واپس کړي نو تر بائع
رسول پر چا دي؟

که چیري یو چا دیو شي د جوړولو آرډر ور کړی او د قبضي اخیستلو
څخه بعد یې ولیدل چي په جوړ سوی شي کي عیب دی نو د آرډر
ور کولو والا دغه شی واپس کولی سي:

”وإذا كان المصنوع غير موافق للاوصاف المطلوبة بان كان النقص
الموجود فيه من قبيل العيب فللمستصنع خيار العيب وان كان من قبيل

الوصف ، فله خيار الوصف ان شاء قبله وان شاء رده - (درر الحکام فی شرح
مجلة الاحکام (۱/ ۴۲۵) المادة ۳۹۲ - کتاب البيوع الاستصناع - ط: دار
عالم الكتب - المبسوط للسرخسی (۱۵/ ۹۳) کتاب الاجارات ، باب كل رجل
يستصنع الشی ط: دار المعرفة)

که چیري هغه مال یا شی داسي وو چي د هغه پر پورته کولو او وړلو
خرڅه روپی لکېدلي نو د هغه اخراجات يعني خرڅه به د چاپر ذمه وي په
دغه کي تفصيل دی:

که چیري مال جوړلو الا (مینوفیکچر) کار دی او پر دغه باندي راغلي
خرچه او اخراجات دبائع (مینوفیکچر، صانع) باندي وي او که چیري
آرډري ورکړی شی تیار سو، آرډر ورکولووالا شی وصول کړ او عیب
جوړولو والا نه وو پت کړی نو که چیري آرډر والا ته خوښ نه سو نو په
دغه صورت کي آرډر ورکولو والا دغه شی به تر هغه جای منتقل کولي
چیري چي د هغه خریداري سوې وه او پر ده به د واپسي خرچه هم لازمه
وي:

”ان كان ربها قد دلس فيها العيب الذي اصابه المشتري كان له ان يصرفها
وان كان البائع لميدلس له بالعيب الذي اصابها للمشتري كان على المبتاع
صرفها إلى الموضع الذي ابتاعها فيه ويكون مونها و حملها عليه“ (الاحکام
قاضی ابوالمطرف عبد الرحمن الشعبي / ص: ۲۷۱))

☆..... د آرډر پر کهنسل کېدو باندي تاوان وصولول:

بعضي اوقات يو تاجر د مال آرډر ورکوي ليکن وروسته د يو وجهي
څخه په مارکيت کي د دغه مال قيمت کم سي او د آرډر ورکولو والا د دغه

وجہی ٲخہ ٲیل نقصان محسوس کری او د خر ٲولو والا ٲخہ ٲیل آرہر د کینسل کیدو خواست و کری نو اوس د مال د تیارولو والا د آرہر د منسو ٲولو والا ٲخہ د مال د آرہر د منسو ٲخہ کیدو تاوان (ہرجانہ) غواہی، ٲہ شریعت کی ٲہ دغہ صورت کی تاوان او ہرجانہ اخیستل ناجائز او حرام دی، البتہ د مال د تیارولو والا ٲی واقعاً کوم نقصان سوی دی ہغہ نقصان وصولول درست دی:

”قال فی الفتح: وعن ابی یوسف رحمہ اللہ تعالیٰ یجوز التعزیر للسلطان بأخذ المال وعندهما وباقی الائمة لا یجوز، ومثله فی المعراج، وظاہره ان ذلک رواۃ عن ابی یوسف۔ قال فی الشرنبلالیۃ ولا یفتی بهذا لمافیہ من تسلیط الظلمۃ علی اخذ المال للناس فیما یاکلون اھ، ومثله فی شرح الوہبانیۃ عن ابن وہبان۔ وافاد فی البزازیۃ ان معنی التعزیر یاخذ المال علی القول بہ: امساک شیء من ماله عنده لینزجر، ثم یعیده الحاکم إلیہ، لا ان یاخذہ الحاکم بنفسه او لیت المال بتوہمہ الظلمۃ، إذا لا یجوز لاحد من السلمین اخذ مال احد بغير سبب شرعی وفي شرح الآثار التعزیر بالمال کان ا فی ابداء الاسلام ثم نسخ اھ۔ والحاصل ان المذهب عدم التعزیر بأخذ المال“

(شامی / ج: ۴ / ص: ۶۲ - ۶۱۔ کتاب الحدود، باب التعزیر مطلب فی التعزیر باخذ المال۔ ط: سعید)

(حاشیۃ طحطاوی علی الدر المختار / ج: ۲ / ص: ۴۱۱، کتاب الحدود باب التعزیر۔ ط: دار المعارف۔)

(البحر الرائق / ج: ۵ / ص: ۴۱۔ کتاب حدود باب حد القذف، فصل فی

(التعزیر - ط : سعید)

”المتسبب لا یضمن إلا بالتعمد: المتسبب ما كان فعله مفضيا إلى الحكم، كالتلف مثلا من تأثير، و إنما المؤثر هو علت المتوسطة و لكن تلك علة قد لا یصح اضافة الحكم إليها فیضاف إلى السبب، فعند ذلك ینظر إلى ان كان التلف حاصلًا عن فعل المتسبب بغير حق كحفر البئر فی الطريق العام او فی الملك الغير یضمن ما تلف فيه و ان لم یتعمد انه متعمد بنفس الفعل“ (شرح مجلة لخالد الاناسی / ج: ۱ / ص: ۱۵۶)

دلال، دلالی:

دلال هغه څوک دی چي د خرڅونکي او رانيونکي سودا په اجرت (مزدوري) جوړوي . په انگریزي کي و دلال ته کمیشن ایجنټ وایي Commition Agent دغه کار جائز دی البته د دغه دپاره ضروري خبره داده چي دلال به د ښار د خلکو مفاد عامه خیال ساتي . او په صحیح قیمتو به خرڅلاو کوي:

”وفی الدلال و السمسار یجب اجر المثل، و ما تواضعوا علیه ان فی کل عشر دنایر کذا فذاک حرام علیهم - وفی الحاوی: سهل محمد بن سلمة عن اجرة السمسار فقال: ارجوانه لا بأس به وان كان فی الاصل فاسداً لكثرة تعامل وكثير من هذا غیر جائز مجوزه لحاجة الناس إليه كدخول الحمام“ (شامی / ج: ۶ / ص: ۶۳ - کتاب الاجارة باب الاجارة فاسده مطلب فی اجرة دلال)

آزاده بنسخه خرخول او رانیول:

آزاده بنسخه خرخول یا رانیول حرام ده . الله تعالی د قیامت په ورځ کي داسي خلکو څخه به داسي ناراضه وي چي خبره به هم نه ورسره کوي او د چاڅه چي الله ناراضه سي دهغه د الله د عذاب څخه د بچ کېدو هیڅ لاره به نه وي:

”بطل بیع ما لیس بمال کالدم والمیته والحر..... الخ“ (الرد مع رد / ج: ۵ / ص: ۵۰ - ۵۲ - کتاب الیوع باب بیع الفاسد)

”عن سعید بن ابی سعید عن ابی هريرة عن النبی ﷺ قال الله تعالی ثلاثة انا خصمهم يوم القيامة: رجل اعطى بی ثم غدر ، ورجل باع حرًا فاکله ثم نه ورجل استاجر اجیر فاستوفی منه ولم یعط اجره“ (صحیح البخاری / ج: ۱ / ص: ۲۹۷ - کتاب الیوع باب اثم من باع حرًا).

د آزادي بنسخي د خرخول

اورانیول برابر دي:

په بعضي علائقو کي دارواچ دی چي د خوریا لور د واده په وخت پلار یا سرپرست د ولور (مهر) په ډېر زیات روپی و وصول کړي او بیایې پخپله استعمالوي دهغه څخه یو څه حصه پر کور کولو يعني (جهیز) باندې

ولگوي، که خه هم په بنکاره توکه و دغه ته ولور ويل کيږي ليکن په حقيقت کي دغه د آزادي بنځي د خرڅولو او رانيولو سره برابر دی، ددې وجهي داناجائز او حرام دی. دا خبره دي واضحه وي چي ډېر ولور مقررول بڼه نه دی بلکه بايد ولور متوسط او درميانه وي.

او ولور (مهر) چي د کومي نجلی دپاره مقرر کيږي هغه ددغي نجلی حق دی. دپلار يا دسرپرست حق نه دی. ددې وجهي دغه نجلی د اجازت بغيره بل چاته ددغه ولور استعمالول اجازه يا حق نسته، که چيري چا استعمال کړی نو پر هغه لازمه ده چي هغه يې واپس کړي.

”و بطل بيع ما ليس بمال كالدّم والميتة والحر“ (تنوير الابصار مع الشامي /

ج: ۵ / ص: ۵۲)

إذا كان أحد العوضين أو كلاهما محرماً فالبيع فاسد كالبيع بالميتة والخنزير والخمر، وكذا إذا كان غير مملوك الحر. (فتح القدير مع الكفاية / ج: ۶ / ص: ۳۶۹ - ۳۶۸. كتاب البيوع - باب البيع الفاسد - ط: رشيديه كوئته)

شرح مجله لرستم باز (۸۰/۱) الكتب الاول، في البيوع، الباب الثاني في بيان المسائل المتعلقة بالمبيع، رقم المادة: ۲۰۵، الفصل ثاني في ما يجوز بيعه وما لا يجوز، ط: فاروقيه كوئته)

”عن ابي العجفاء قال: قال عمر بن الخطاب: إلا لا تغلوا صدقة النساء فانها لو كانت مكرمة في الدنيا او تقوى عند الله فكان او لاكم بها نبي الله ﷺ ما علمت رسول الله ﷺ نكح شيئاً من نسائه ولا انكح شيئاً من بناته على اكثر من ثنتي عشرة اوقية، هذا حديث حسن صحيح، جامع الترمذی

(۱) ابواب نکاح ، باب ما جاء فی مهور النساء ، ط : قدیمی ۔ “سنن ابی داؤد / ج : ۱ / ص : ۲۹۴ ، کتاب النکاح ، باب الصداق ، ط : امدادیہ ملتان)
 عن عائشة رضی اللہ عنہا عن رسول اللہ ﷺ قال : ان اعظم النکاح بركة
 اليسر مؤنة ۔ (اعلاء السنن (۱۱ - ۸۸ - ۸۷) رقم الحديث ۳۱۶۰ کتاب النکاح
 باب استحباب لقليل المهر ۔ ط : ادارة القرآن)
 ”و صح حطها : لکله او بعضه (عنه) قبل او لا ، و صح حطها) ... و قيد بحطها
 ، لأن حط ايها غير صحيح لو صغيرة ولو كبيرة توقف على اجازتها ولا بد من
 رضائها ۔“ (الدرر الرد ۔ / ج : ۳ / ص : ۱۱۳ ، کتاب النکاح باب المهر ، مطلب
 فی حط المهر و البراء منه ، ط : سعيد)

د عکس د جوړولو آلاتو

(پرزو) خرید و فروخت:

د عکس د جوړولو د آلاتو څخه دواړه قسمه عکسونه جوړېدای شي جائز
 عکسونه او ناجائز عکسونه .

د بيې جانې (بيې روحه) شيانو عکسونه جوړول جائز دي مثلاً گاډۍ ،
 جهاز ، غر ، درياب ، ځنگل ، درخته ، مخکې ، آسمان ، سراي ، مکان ، فضاء
 ، خلاء وغيره ددغه شيانو تصويران جوړول جائز دي .

او د جاندار عکسونه جوړول جائز نه دي او پر دغه سخت وعيد راغلی
 دی . د پيدائش سر تيفيکټ ، شناختي کارډ ، پاسپورټ او تعليمي اسنادو
 دپاره چي کوم تصويران ، عکسونه جوړېږي د هغه گناه د قانون پر
 جوړونکو باندي ده . نور د غلام مال ، د اسلحي رنگه آلاتو عکسونه خريد

و فروخت ہم جائز دی حکہ چي ددغه خخه د جائز او ناجائز دوارو قسمو
تصویران اخیستل کهدای سی البته د جاندار شي عکس اخیستلو والا به
گناهگار وي او د بي جانہ شيانو د عکسو جوړولو والا به گناهگار نه
وي .

”و هذا يفيد آله الله وليست محرمة لعينها ، بل لقصد الله منها اما من
سامعها او من المشتغل بها ... إلا ترى ان ضرب تلك الالات بعينها حل تارة و
حرم اخرى باختلاف النية بسماعها والامور بمقاصدها“ (شامی / ج : ۶ / ص :
۲۵۰ ، کتاب الحظر و الاباحه ، قبيل : فصل فی اللبس ، ط : سعيد)

”والقسم الثالث : ما وضع لاغراض عامة ويمكن استعماله في حالتها
الموجودة في مباح او غيره والظاهر من مذهب الحنفية انهم يجيزونه
بيع هذا القسم وان كان معظم منافعهم محرماً ، ولكن جواز البيع في هذا
الاشياء بمعنى صحة العقد اما الاثم ، فيتأتى فيه ما ذكرناه في شروط العاقد
من انه إذا كان يقصد به معصية بائعاً او مشترياً ، فالبيع يكره تحريماً - وذلك اما
بنية في القلب او بالتصريح في العقد ان البيع يصعد به محظور اما إذا خلا
العقد من الامرين و لا يعلم البائع بيقين ان المشتري يستعمله في محظور ، فلا
اثم في بيعه ، وان علم البائع انه يستعمله في محظور و كان سبباً قريباً داعياً
إلى معصية ، فيكره له البيع تحريماً وان كان سبباً بعيداً ، لا يكره مثل بيع
الحديد من اهل الحرب او اهل البغى وتبين بذلك حكم بيع المذيع
(الراديو) والمسجل والحاكي فان الجميع هذه الاشياء وضعت لاغراض عامة
تحتمل الاستعمال في مباح وغيره ... والظاهر ان هذا هو الحكم في بيع
الكاميرا ، فانه وضع للاغراض عامة ، و لا يتمخض لتصوير ما فيه الروح فيمكن

استخدامه فی تصویر ما لا روح فيه ، وهو جائز بالاجماع ، نعم إذا علم البائع يقينا ان المشتري يقصده لمحذور لا غير ، فيكره بيعه تحريماً - (فقہ البيوع علی المذاهب الأربعة - (۱/ ۳۲۳ ، ۳۲۵ - المبحث الثالث ، الباب الاول فی البيع ، ويشترط فيه لصحة البيع ، الشرط الثاني : كون المبيع متقوماً ، معارف القرآن)

واما إذا كان سبباً للمحذور فهو محذور - (شامی / ج : ۶ / ص : ۳۵۰)
کتاب الحظر والاباحه ، ط : سعيد -

عن سعيد بن ابی الحسن قال كنت عن ابن عباس : إذا آتاه رجل فقال يا ابن عباس انی انسان انما معیشتی من صنعة یدی وانی اصنع هذه التصاویر فقال ابن عباس : لا احديثك إلا ما سمعت رسول الله ﷺ يقول من صور صورة فان الله معذبه حتى ينفخ فيها الروح ، وليس بنافع فيه ابداً ، فربما الرجل ربوة شديدة ، واصفروجهه ، فقال ويحك ان ابیت إلا ان تصنع فعلیک بهذا شجر ، وكل شیء ليس فيه الروح - (الصحيح البخاری / ج : ۱ / ص : ۲۹۷ ، کتاب البيوع ، باب بيع التصاویر التي ليس فيها روح وما يكره من ذلك ، ط : قديمی - مشکوة مصابيح / ص : ۳ ، ۶ ، کتاب اللباس ، باب التصاویر ، الفصل الثالث - ط : قديمی)

د بازی دشیانو بیع:

دلہو اولعب یعنی سات بازی دشیانو مثلاً دباچی یا دسروز دشیانو دوکان خلاصول او ددغه شیانو خرید و فروخت کول مکروه تحریمی دی

پر مسلمانانو . ددغه شیانو څخه اجتناب کول لازم دی .
 ”وېکړه تحریماً بیع السلاح من اهل الفتنة انعلم ، لانه اعانة المعصية وبيع
 ما يتخذ منه كالحديد و نحوه (الدر المختار) (قوله : لانه اعانة على المعصية
 لانه يقاتل بعينه ، بخلاف ما لا يقاتل به إلا بصنعة تحدث فيه كالحديد ، و نظيره
 كراهة بيع المعارف ، لأن المعصية تقام بعينها ولا يكره بيع الخشب المتخذة
 هي منه “ (شامی مع الدر / ج : ۴ / ص : ۲۶۸ ، کتاب الجهاد ، باب البغاة ، ط :
 سعید)

د سروز د سامان (آلاتو) خرڅول او رانیول:

سروز په اسلام کې ناجائز او حرام دی ، ددې وجهي څخه هغه سامانونه
 چې صرف د موسیقي دپاره استعمالیږي د هر قسم تغیر او تبدیل بغير د
 دغه څخه د سروز کار اخیستل کیږي نو د گناه د آلاتو کېدو د وجهي څخه
 د دغو خرید او فروخت ناجائز دی:

”وېکړه تحریماً بیع السلاح من اهل الفتنة ان علم ، لانه اعانة على
 المعصية قلت : و افاد كلامهم ان ما قامت المعصية بعينه يكره بيعه تحریماً
 و إلا فتزيبها (نهر) (قوله) لانه اعانة على المعصية و نظيره كراهة بيع
 المعارف ، لأن المعصية تقام بها عينها “ (الدر مع الدر / ج : ۴ / ص : ۲۶۸ -
 کتاب الجهاد ، باب البغاة ، مطلب فی کراهة بیع ما تقوم المعصية بعينه ، ط :
 سعید)

پټاټي په محکه کې خرڅول:

پټاټي ، پیاز ، وږه ، ادرك (لوند شونډ) ، کورکمن وغیره چې په محکه

کي دننه وي په اندازه خرڅول جائز نه دي .

ځکه چې په دغه کي ډېر وختونه سړی د هوک کيږي، او په دغه کي د خریدار یا ملک نقصان يقيني وي، او جنجال هم پر کيږي، هو، که چيري د هوک نه وه بيا صحيح ده . مثلاً په دغه وخت يې دی وکاږي، د ختلو بعد دی د خريد و فروخت معامله وکړي .

که چيري په مخکې کي دننه د پټاتو وغيره موجودگي يقيني وي هم به يې بيع خريد او فروخت صحيح وي البته خريدار ته اختيار وي چې د کښلو بعد يې اخلي یا نه .

”ولبن فی الضرع“ ای لا يجوز بيعه الغرر، فعساه انتفاخ و لانه يناع في كيفية الحلب وربما يزداد فيختلط المبيع بغيره او للؤلؤ في الصدف، للغرر، وهو مجهول لا يعلم وجوده ولا قدره“ (بحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۲۲، کتاب البيوع، باب البيع فاسد، ط: رشيديه -)

بيع ما اصله غائب وعلم وجوده يجوز وله خيار الرؤية، ان شاء اخذه و تكفي رؤية بعض عندهما وعليه الفتوى - (الفتاوىٰ لتقيح الحامدية / ج: ۱ / ص: ۲۵۱، کتاب البيوع، مکتبه مصر)

آمدني خرڅول:

مثلاً دوو کسانو په مشترکه (شراکت) سره یو بس رانیوی، اوس د دواړو څخه یوه وویل چې د بس سالانه ټوله منافع پر ما باندي په دوامه روپی خرڅه کړه . دغه سودا شرعاً جائز نه ده، ځکه چې د خريد او فروخت

په وخت کي دمبيعه (يعني خرڇ ڪرڻ سوي شي) موجود بدل ضروري دي نو سالانه منافع معدومه (في الوقت نه موجوده) او مجهوله (نامعلومه) ده نو ددي وجهي بيع دمعدوم کي داخله ده او بيع دمعدوم جائز نه ده، ددي وجهي متوقع آمدني خرڇول جائز نه ده:

”منها ان يكون موجوداً ، فلا ينقذ بيع المعدوم وما له خطر العدم“ (بدائع الصنائع / ج: ۵ / ص: ۱۳۸ - كتاب البيوع ، فصل واما الذي يرجع إلى المعقود ، ط: سعيد)

و بيع ماليس في ملكه لبطلانه المعدوم ، اذ من شروط المعقود عليه ان يكون موجوداً مالا متقوماً في نفسه - (شامي / ج: ۵ / ص: ۵۸ ، كتاب البيوع مطلب: الأدمى مكرم شرعاً ولو كان كافراً - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۱۶ ، كتاب البيوع ، باب البيع الفاسد - ط: سعيد - ط رشيديه -)

دآمد و رفت خرچہ پہ اصل

قيمت کي شاملول:

په بيع مراحه کي دتگ او راتگ خرچہ دشي په اصل قيمت کي شاملول او گيراڪ ته داويل چي داشي مابه دومره رانيولي دي اوس دومره گتبه پر اچوم پر تايي خرڇوم دا جائز نه دي، ڇڪه چي په دغه کي خيانت او درواغ دي، هو، داويل صحيح دي چي داشي ماته په دومره پروت دي او زه دومره گتبه پر اچوم او تاته يي په دومره درڪوم دا صحيح دي ڇڪه چي په دغه کي درواغ، دھوڪه نسته لھذا دغه رنگه ويل درست دي:

”ہی بیع بضمن سابق ، المرباحۃ بہ و بزیادۃ ، و شرطہا کون الثمن الاول مثلیاً ، ولہ ان یضم إلى رأس المال اجر اقصار والصبغ الطراز والقتل و حمل الطعام و سوق الغنم ، و یقول قام علی بكذا (قوله : یقول قام علی بكذا) ولا یقول اشتریتہ لانہ کذب و هو حرام“ (البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۷۷ - ۱۸۲ - ۱۸۳ ، کتاب البیوع ، باب المرباحۃ و التولیۃ - ط: رشیدیہ) (الہندیۃ / ج: ۴ / ص: ۳۰۱ ، کتاب البیوع ، الباب الثامن فی المرباحۃ و التوالیہ فی المضاربۃ الفصل الاول فی البیع المضاربۃ مرباحۃ و تولیۃ علی الرقم او غیرہ ، ط: رشیدیہ) (الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۳۶ - کتاب البیوع ، بالمرباحۃ و التولیۃ ، ط: سعید)

د کولمو خرخول:

مذبوحۃ حلال د حلالولو خخہ وروستہ دہغہ کولمی چي د نجاست خخہ پاکی سی بیایی خرخول جائز دی او آمدنی یی حلالہ ده:
 ”و یباع عظمہا و ینتفع بہ و کذا عصیہا و قرنہا و شعرہا و دبرہا و کذا اعظم الفیل“ (ملتقى الابحر مع مجمع الانهر / ج: ۳ / ج: ۸۶ ، باب البیع الفاسد ، ط: دار الکتب العلمیۃ) (تیین الحقائق / ج: ۴ / ص: ۳۷۷ ، کتاب البیوع ، باب البیع الفاسد ، ط: دار الکتب العلمیۃ -)

قوله علیہ السلام فی شاة میمونة : انما حرم اکلہا ، و فی روایۃ : لحمہا ، فدل علی ان ما عدا اللحم لا یحرم ، فدخلت الاجزاء المذكورة - (رد المختار / ج: ۱ / ص: ۲۰۶ ، کتاب الطہارۃ ، باب المیاء ، مطلب فی احکام الدباغۃ ،

(ط: سعید)

والصحيح انه يجوز بيع كل شيء ينفع به - (الفتاوى الهندية / ج: ۲ / ص: ۱۱۴ ، الباب التاسع من كتاب البيوع ، الفصل الخامس في بيع المحرم الصيد وفي بيع المحرمات ، ط: رشيديه)

كل ما ينتفع به فجاز بيعه و الاجارة عليه (القواعد الفقهه / ص: ۱۲۸ ، ط: دارالعلم دمشق؛

الحاصل ان جواز البيع يدور مع حل الانتفاع - (الدرم مع الرد / ج: ۵ / ص: ۶۹ ، كتاب البيوع ، باب البيع الفاسد ، ط: سعید)

آيسكریم یا شیرینخ

د آيسكریم په باره كي بيد الاقوامی اصول دا دي چي آيسكریم په يوه وجه باندي ويلي سي او بيا دويم وار بيرته يخی سي دغه قابله د خوراک نه پاته كيږي ، ځكه چي ددغه د خوراک څخه په معده كي ناجوري پيدا كيږي او دمعدې د ناجوري علاوه د نورو ناروغيو خطر ه هم ځيني وي لهذا دغسي آيسكریم ته خراب آيسكریم ويل كيږي .

ددغسي آيسكریم د خريد و فروخت څخه ځان ساتل پکار دي ، دپاره د دې چي د خلکو نقصان نه وسي:

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵)

”عن عبادة بن الصامت رضي الله تعالى عنه ان رسول الله ﷺ قضى ان لا ضرر ولا ضرار“ (سنن ابن ماجه / ص: ۱۶۹ ، كتاب الاحكام ، باب من بنى في حقه ما يحق بجاره ، ط: قديمي) (شرح المجلة للاتاسي / ج: ۱ / ص: ۵۲

المادة ۱۹، القواعد الفقهية، ط: (رشیدیہ)

دیو شي پر رانیولو باندي دخلگو دورگرمولو دیاره قیمت ورکول:

که چیري دسري دیو سامان درانیولو اراده نه وي مگر دی دهغه سامان زیات قیمت وایي او خپل ځان ددغه سامان خریدار ظاهر وي دیاره ددی چي نور خلک دده په دهوکه کي راسي هغه سامان ژر رانیسي نو دغه سري ددغه سامان په خریداري خلک راگرموي او پخپله یې نه رانیسي نو چونکه دا درواغ او دهوکه ده لهذا جائز نه ده .
د حضرت ابو هریرهؓ څخه مروی دي چي نبی کریم دگرمولو والا دبیع څخه منعه وفرمایلو:

”عن ابی هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ: لا تناجشوا -

اخرجه الترمذی وقال حديث حسن - قوله ”لا تناجشوا“ اقول: الحديث نص في الباب، ومعنى النجش ان يزيد في الثمن، ولا يريد الشراء او يمدحه بما ليس فيه ليروجه فلان فيه خداعاً اضراً، اما الخداع فلانه اظهر الشراء وهو لا يريد، ولا خفاء في كونه خداعاً، واما الاضرار فلان السلعة لما كانت محتملة الحصول للمشتري باقل من القيمة على الوجه المشروع ثم اشتراها بالقيمة بسبب نجشه فكان الناجشه اخذ الزائد من المشتري واعطاه البائع من غير رضاه فيكون هذا اضراً بالمشتري لا محالة“ (اعلاء السنن / ج: ۱۸۵۴ - ۱۸۶، کتاب البيوع، باب تحريم النجش، ط: ادارة القرآن)

(الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۰۱، کتاب البیوع، باب البیع الفاسد، مطلب احکام نقصان المبیع فاسداً، طبع: سعید)

"عن ابن عمر ان النبی ﷺ نهی عن النجش وعن ابی هريرة عن النبی ﷺ قال لا تناجشوا" (سنن ابن ماجه / ص: ۱۵۷، ابواب التجارات، باب ما جاء فی النهی عن النجش، ط: قدیمی)

(جامع الترمذی / ج: ۱ / ص: ۲۴۴، ابواب البیوع، باب ما جاء فی کراهیة النجش، ط: قدیمی)

(اعلاء السنن / ج: ۴ / ص: ۱۸۵، کتاب البیوع، باب التحريم النجش، ط: ادارة القرآن)

خیله حصه خرخول:

مثلاً ددوو ورونو یو سراى شریک دی، دابتداء خخه شریک دي یاو دواړو ورونو ته په وراثت کي میلاو سوی دی نو هر وارث یا هر شریک خپله حصه د وارث یا شریک د اجازت بغیره خرخوی سي لیکن که چیري د حصي د خرخېدو خخه و د اېل وارث یا شریک ته ضرر رسېدی یا د شریک یا وارث د اجازت بغیره خرخېدل جائز نه دي مثلاً عمارت، فصل، درختي وغیره خرخول لهذا په دغه صورت کي د شریک یا د وارث د اجازت بغیره حصه خرخول جائز نه دي:

"لاحد شریکین شاء باع حصته إلی شریکه و ان شاء باعها لآخر بدون اذن شریکه ... اما فی صور خلط الاموال و اختلاطها التي بینت فی الفصل الاول

لا یسوغ لاحد شریکین ان یشیع حصته فی الاموال المشترکة المخلوطة او المختلطة بدون اذن شریکه ، اما لو باعها باذن شریکه او باعها من شریکه جاز کما فی المتلقى وغيره ، والفرق ان الشركة إذا كانت بينهما من الابتداء بان اشتريا حنطة او ورثاها كانت کل حبة مشتركة بينهما ، فبیع کل منهما نصیبه شائعاً جائز من الشریک والاجنبی ، بخلاف ما إذا کان بالخلط او الاختلاط ، لأن کل حبة مملوكة لاحدهما بجميع اجزاءها لیس للآخر فیها شركة ، فاذا باع نصیبه من غیر اذن شریک لا یقدر علی تسلیمه إلا مخلوطاً بنصیب الشریک فیتوقف علی اذنه ، بخلاف بیعه من الشریک للقدرة علی تسلیم (مجمع الانهر) قلت ومثل الخلط والاختلاف بیعه ما فیہ ضرر علی الشریکی او المشتري کبیع الحصة الشائعة من البناء او الفراس او الزرع بدون الارض ، وقد استوفینا الکلام علی ذلك فی شرع المادة (۲۱۵) ومثله لو باع احد الشریکین بیتاً معیناً باع من دار مشترکة او باع نصیبه من البیت معین منها فالبیع لا یجوز “ (رد المحتار ، شرح المجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۴۸۳ - المادة ۱۰۸۸ - الکتاب العاشر)

اتحاد المجلس

د خرید و فروخت په معاملہ کې اتحاد مجلس (یعنی دیو مجلس) مطلب چي د ایجاب څخه بعد د دویم فریق د طرفه څخه داسي څه خبره نه سي پیدا چي دهغه د ایجاب روگرداني اعراض (Refuse) باندې دلالت کوي که چیري د دویم فریق د طرفه څه روگرداني او اعراض عمل پیدا سو نو د

هغه بعد قبولو و قبلېدو ته به اعتبار نه وي مثلاً يوه دوکاندار وويل چي مادغه موبایل په ۱۰۰۰۰ روپۍ خرڅ کړی، دویم فریق د اورېدلو سره سره توجه نه کړه او، د بل دریم سړي سره يې خبري شروع کړې نو اول ايجاب ختم سو، اوس تر څه وخته چي دویم وار نوی ايجاب نه وي سوی قبل ته به اعتبار نه وي .

”لو صدر من احد العاقدین بعد الايجاب وقبل القبول قول او فعل يدل على الاعراض بطل الايجاب، ولا عبرة بالقبول الواقع بعد ذلك مثلاً لو قال احد المتبايعین بعت واشتریت واشتغل الاخر قبل القبول بامر آخر او بكلام اجنبی ولا تعلق له بعقد البيع بطل الايجاب ولا عبرة بالقبول الواقع بعده و لو قبل انقباض المجلس“ (شرح المجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۶۹، المادة ۱۸۳، الكتاب الاول في البيوع، الباب الاول في بيان المسائل المتعلقة بعقد البيع، الفصل الثالث، في حق مجلس البيع، ط: مكتبة فاروقيه) فالمراد بالمجلس ما لا يوجد فيه ما يدل على الاعراض، وان لا يشتغل بمفوت له فيه وان لم يكن للاغراض افاده في النهر، فان وجد بطل ولو اتحد المكان - (شامی / ج: ۴ / ص: ۵۲۶ - كتاب البيوع، ط: دار المعرفة)

د خرڅ کړل سوي شي تلف (ضائع) کول:

مثلاً خرڅ کړل سوي شي حيوان وو، خريدار (رانيونکی) يې د قبضه اخيستلو وروسته قتل کړ يا کپړه (توکر) وو، څيري يې کړ، يا يې

وسوځاوه یا یې دریاب ته واچاوه بیا معلومه سوه چي په مبعیه کي عیب وو اوس نو مشتري (خرڅونکي) ته د عیب په وجه د واپس کولو اختیار نسته او د عیب په وجه چي په قیمت کي کومه کمی راتله هغه هم خریدار د غوښتلو حق نلري .

”رجل اشترى عبداً وقبضه ولم يعلم بعيب حتى قتله هو و غيره ثم علم بعيب فانه لا يرجع على البائع بشيء..... إذا اشترى طعاماً او ثوباً و خرق الثوب او استهلك الطعام على عيب كان به لا يرجع بنقصان العيب فلا خلاف“ (الفتاویٰ الهندیة / ج: ۳ / ص: ۸۳، کتاب البیوع، الباب الثامن فی خيار العيب الفصل الثالث فيما يمنع الرد بالعيب الخ، ط: رشیدیہ)

(المحیط البرهانی / ج: ۱۰ / ص: ۱۱۳، کتاب البیوع، الفصل الرابع عشر فی العیوب، نوع آخر فی بیان ما یمنع الرجوع بالارش، ولا یمنع، ط: اداره القرآن)

(الفتاویٰ التتارخانیة ج ۹ / ص: ۱۵۹، کتاب البیوع الفصل الخامس عشر فی العتوب، ط: مکتبه فاروقیه)

اجاره:

اجاره د شریعت اصطلاح ده او د قرآن او حدیث څخه ثابته ده په علم فقه، کتب فقه کي د دغه تفصیلات موجود دي، د اجاري لغوي معنی د ”معاوضه“ ده د شرعیت په ژبه د اجاري معنی داده چي د یو طرف څخه د یو شي د استعمال حق ورکول سي یا د یو سړي محنت وي او بل طرفته د هغه معاوضه وي دغه ته اجاره ویل کیږي .

پہ شریعت کی داجاری اصطلاح پہ دو صورتوں کی استعمالیہ:

۱۔ معلوم وخت دپارہ دخیل یو شی (اثاثہ) یا جائیداد استعمال حق ددویم سہری و طرفتہ منتقل کول او دہفہ پہ عوض کی کرایہ وصول و دغہ تہ پہ اردو ژبہ کی پتہ واری پہ انگریزی کی لہز (Lease) او پہ عربی ژبہ اجارۃ الاعیان ویل کیہی .

د استعمال حق استعمال الفاظو کی و دہ خبری تہ اشارہ دہ چہ پہ اجارہ کی صرف د فائدہ حاصلولو حق خرچول کیہی پخپلہ ہفہ شی د اجارہ ور کونکی پہ ملک کی پاتہ کیہی .

پہ اجرت بانڈی یو کار کول یا پہ کول ہفہ ذہنی کاروی او کہ جسمانی کاروی، دارنگہ دمزدور، ملازم، ڈاکٹر، انجینر او دوکیل خدمت پہ معاوضہ حاصلول پہ اجارہ کی داخل دی . و دغہ تہ پہ انگریزی ژبہ کی (Employment) ایمپلائمنٹ او پہ عربی ژبہ کی ”اجارۃ الاشخاص“ یا ”اجیر الخاص“ ویل کیہی .

☆..... داجاری دغہ دوارہ صورتونہ جائز دی:

”۱۔ الاجارۃ من الاجر وهو العوض ... وهی لغة: المجازاة و شرعاً: عقد علی منفعة مباحة معلومة من عين معينة او موصوفة فی الذمة) کسکنی هذه الدار سنة ... (او علی عمل معلوم) کحملہ إلی موضع کذا) بعوض معلوم)“ (شرح منتهی الارادات / ج: ۲ / ص: ۲۴۰، کتاب الشركة، باب الاجارة، ط: عالم الکتب)

(کشاف القناع / ج: ۳ / ص: ۵۴۶۔ باب الاجارة، ط: دارالکتب العلمیہ)

”۲۔ و اما اقسامها فانها تنقسم إلی قسمین : قسم یرد علی منافع الاعیان

کاستجار الاراضی و الدور والدواب والثیاب وما اشبه ذلك فان عقد الاجارة لهذه الاشياء وارد على منفعتها إذا الغرض من تاجیر الاراضی الانتفاع بزرعها من تاجیر الدور الانتفاع بالسكنی فیها فالعقد متعلق بمنعتها و قسم یردی على نفس العمل کاستیجار ارباب المهن على الاعمال التي يقومون بها من تجارة او حدادة او صيانة او نحو ذلك فان العقد وارد على ما يقومون به من الاعمال “ (کتاب فقه على المذاهب الأربعة / ج: ۲ - / ص: ۹۶، ۹۷ - الاجارة تعریفها ارکانها اقسامها ، ط: دار الحیاء التراث العربی ، شرح المجلة رستم باز / ج: ۱ / ص: ۱۸۸ - المادة ۴۲۱)

د اجازت بغیرہ یی شی خر شی کری:

دیو شی یو سہری پخپلہ مالک نہ دی هغه د مالک د اجازت بغیرہ هغه شی دخپل طرف څخه خر شی کری نو دغه بیعه د مالک پر اجازت باندي موقوفه ده که چیری مالک اجازت ورکړ نو بیع صحیح ده او که چیری مالک دشی د خر څلاو اجازت نه کړي ور نو بیع صحیح نه ده . او دغه د غیر موجود شی په حکم کی به وي:

”البيع نوعان صحيح وفاسد والصحيح نوعان لازم وغير لازم ومنهم من جعله قسماً لصحيح وعله مشي الشارح الزيعلي فانه قسمه إلى صحيح ، وباطل وفاسد وموقوف ، فجعله من غير الجائز مريداً بالجائز النافذ.... وقال قبله في جواب شافعي في بيع الفضولي: انه غير صحيح لانه لا يفيد حكمه وصحة التصرف عبارة عن اعتباره في حق الكم ، فقال قلنا نعم ، وعندنا هذا لتصرف يفيد في الجملة وهو ثبوت الملك موقوفاً على الاجارة اما من كلوجه او من

وجه لکن لا ینظر شیء من ذلك عند العقد و انما ینظر عند الاجارة - “ (البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۱۴ - ۱۱۵ - کتاب البیوع ، باب البیع الفاسد و انما ینظر عند الاجارة - البحر الرائق / ج: ۶ - / ص: ۱۱۴ ، ۱۱۵ ، کتاب البیوع باب البیع الفاسد ، رشیدیہ)

د اجازت بغیرہ د چا محکمہ خرخول:

په بعضو علائقو کې و خونډو، لوڼو ته په وراثت کې حصه نه ورکول کېږي، وروڼه او زامن دمړي پر ټوله متروکه مال او جائیداد باندې قبضه کوي دغه ناجائز او حرامه ده دغسې خلک به د جنت څخه محروم پاته کېږي . داسې ورور د خونډو پر حصو باندې د ناجائزي قبضې کولو د وجهي څخه غاصب او ظالم دی، که چیرې داسې ورور د خونډو د حصې محکمې د هغوی د اجازت بغیر خرڅي کړي نو دا به بیع فضولي وي، او د خونډو پر اجازت باندې به بیع موقوفه وي که چیرې خونډي اجازت د بیع ورکړي نو به بیع نافذه سي او که چیرې خونډي اجازت ور نه کړي ن به بیع باطله سي:

”عن انس قال قال رسول الله ﷺ: من قطع ميراث وارثه قطع الله ميراثه من الجنة يوم القيمة، رواه ابن ماجه ورواه البيهقي في شعب الايمان، عن ابي هريرة - “ (مشکوٰۃ المصابيح / ص: ۲۶۶، باب الوصايا، الفصل الثالث، ط: قدیمی)

”عن سعيد بن زيد قال قال رسول الله ﷺ: من اخذ شبراً من الارض ظلماً فانه يطوقه يوم القيامة من سبع ارضين - (متفق عليه ، مشكوة المصابيح / ص: ٢٥٤ ، باب الغصب والعارية ، الفصل الاول ، ط : قديمي) (بدائع الصنائع / ج: ٧ / ص: ١٤٨ - كتاب الغصب ، فصل و اما حكم الغصب ، ط: سعيد)

٢- كل واحد من الشركاء في شركة الملك اجنبي في حصة الاخر ولا يعتبر احد وكياً عن الآخر فلذلك لا يجوز تصرف احدهما في حصة الآخر بدون اذنه (شرح مجلة الاحكام لسليم رستم باز / ج: ١ / ص: ٤٧٧ - المادة ١٠٧٥ ، الكتاب العاشر في انواع الشركات ، الباب الاول في شركة الملك و تقسيمها ، الفصل الثاني في كيفية التصرف في الاعيان المشتركة ، ط : فاروقيه كوئته)

ولا يجوز لاحدهما ان يتصرف في نصيب الاخر إلا بامرهم ، وكل واحد منهما كالاجنبي في نصيب صاحبه - (الفتاوى الهندية / ج: ٢ / ص: ٣٠١ - كتاب الشركات ، الباب الاول في بيان انواع الشركة و اركانها ... الفصل الاول في بيان انواع الشركة ، ط: رشيديه)

(شرح المجلة للاتاسي / ج: ٤ / ص: ١٥ رقم المادة ١٠٧٥ ، كتاب العاشر في انواع الشركات الباب الاول في شركة الملك و تقسيمها ، الفصل الثاني في كيفية التصرف في الاعيان المشتركة ، ط : فاروقيه كوئته)

اجرت ، مزدوری ، کرایہ پیشگی ورکول:

اجارہ (دکرایہ پہ معاملہ کی) اصول او قاعدہ دادہ چي کله مزدور (اجیر) کار پوره کړي نو دی دخپل اجرت (مزدوری) حقدار کیږي او د مالک په ذمه د مزدوری ادا کول لازمیږي لیکن که چیري مزدور (ملازم) د پیشگی اجرت شرط کنهېږدي یا د دوکان سرای مالک پیشگی دکرایہ مطالبه وکړي او کرایه دار هم دغه شرط تسلیم کړي یا یوه اداره یا کمپنی پخپله و خپلو ملازمینو ته د میاشتي په شروع کې پیشگی تنخواه ادا کړي دا ټوله صورتونه د فریقینو د رضامندي په وجه شرعاً جائز دي:

”لا تلزم الاجرة بالعقد المطلق ، یعنی لا يلزم تسليم بدل الاجارة بمجرد انعقادها حالاً سواء كان البدل عيناً او ديناً تلزم الاجرة بالتعجيل یعنی لو سلم المستاجر الاجرة نقداً ملكها الاجرة وليس للمستاجر استردادها سواء كانت الاجارة منجزة او مضافة تلزم الاجرة بشرط التعجيل یعنی لو شرط كون الاجرة معجلة يلزم المستاجر تسليمها ان عقد الاجارة وارداً على منافع الاعيان او على العمل ففي الصورة الاولى للاجر ان يمتنع عن تسليم المأجور ، وفي الصورة الثانية للاجير ان يمتنع عن العمل ان يستوفيا الاجرة ، وعلى كلنا الصورتين لهما المطالبة بالاجرة نقداً فان امتنع المستجر عن الايفاء فلها فسخ الاجارة.“ (شرح المجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۲۰۸ - رقم مادة ۴۶۶ - ۴۶۷-۴۶۸ ، الكتاب الثاني في الاجارة ، الباب الثالث في المسائل المتعلقة بلزوم الاجرة و كيفية استحقاقها للمؤجر - فاروقيه كوئته)

(الدر مع الرد / ج: ۶ / ص: ۶۴، کتاب الاجارة، باب ضمان الاجير، ط: سعید)

(شرح المجلة للاتاسی / ج: ۲ / ص: ۵۴۹، ۵۱۱ - رقم المادة ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸ - الكتاب الثاني في الاجارة، الباب الثالث، الفصل الثاني في المسائل المتعلقة بسبب لزوم الاجرة وكيفية استحقاق الاجر الاجرة - ط: رشيدیه)

د کار د پوره کېدو دمخه د اجرت رسید خرڅول:

د مزدوري رسید د کار د مکمل کېدو دمخه خرید یا فروخت جائز نه دی او کار د مکمل کېدو وروسته د اجرت رسید چې څومره روپی لیکلي دي د هغومره رقم په عوض د دغه رسید خرڅول یا حواله کول جائز دي. مثلاً زید د تېکدار کار کوي د زید د کار طریقہ داده چې هغه د نور حلکو گاډیاني په کرایه اخلي او د اجرت مزدوري رسید ورکو چې په هغه کې روپی لیکلي وي لیکن دغه روپی چې کار پر ه سې بیایې ورکوي . اوس که چیري د گاډی و مالک ته ورپی ضرورت سوې نو د گاډی مالک غواړي چې د تېکدار رسید پر بل چا خرڅ کړي نو د کار پوره کېدو څخه دمخه د رسید خرڅول یا حواله کول جائز نه دی . او د کار د مکمل کېدو بعد په رسید کې د لیکل سوي رقم پر برابر رقم باندي تبادلہ جائز ده .

”وعن ابن عباس قال: اما الذي نهى عنه النبي ﷺ فهو الطعام ان يباع حتى يقبض، قال ابن عباس: ولا احسب كل شيء الامثلة - متفق عليه -

مشکوۃ المصابیح ص: ۲۴۷۔ کتاب البیوع ، باب المنہی عنها من البیوع ،
 الفصل الاول ، وفيہ ایضاً وعنه قال رسول اللہ ﷺ لا یحل سلف و بیع ، ولا
 شرطاً فی بیع ولا ربح ما لم یضمن ، ولا بیع ما لیس عندک ۔“ (رواہ الترمذی /
 ص: ۲۴۸ ، الفصل الثانی ، ط: قدیمی)

ولا یملك الاجرة إلا بواحد من هذه الأربعة ، والمراد انه لا ستحقها
 الموجر إلا بذلك ولكن لیس له بیعها قبل قبضها ۔ (البحر الرائق / ج: ۷ /
 ص: ۳۰۰ ۔ کتاب الاجارة ، ط: رشیدیہ کوئٹہ)

(قوله وما يستجره الانسان) ذکر فی البحر: ان من شرائط المعقود علیہ
 ان یكون موجوداً ، فلم ینقعد بیع المعدوم ۔ (شامی / ج: ۴ / ص: ۵۱۶ ،
 کتاب البیوع ، قبیل مطلب فی البیع الاستجرار ۔ ط: سعید) (الفتاویٰ ہندیہ /
 ج: ۳ / ص: ۳ ۔ کتاب البیوع ، الباب الاول فی تعریف البیع ... ط: رشیدیہ ۔
 ہی نقل! الدین من ذمۃ إلی ذمۃ وتصح الدین لا فی العین برضا
 المحتال والمحتال علیہ ۔ (البحر الرائق ج: ۶ / ص: ۴۱۰ ۔ کتاب الحوالہ ۔ ط:
 رشیدیہ) (الہندیہ / ج: ۳ / ص: ۲۹۵) کتاب الحوالہ ، ط: رشیدیہ) (الدرمع
 الرد / ج: ۵ / ص: ۳۴۰ ، کتاب الحوالہ ، ط: سعید)

داجنبی بنہی سرہ مصافحہ

(روغبر) کول:

دسختی مجبوری بغیرہ وغیر محرمی بنہی تہ لاس ور ورل شرعاً

سختہ گناہ دہ دے و جہی د اجنبی بنی سرہ دلاس رو غیر هر گز مه کوئ . نبی کریم و دے ته دلاس زنا ویلی ده په حدیث شریف کی راغلی دي: والیدان تزینان و زناهما البطش . یعنی دلاسو هم زناسته، دلاسو زنا داده کله چي (اجنبی نر او بنی) یو دبله تر لاسو سره نیول .

په یو روایت کی دي: په خپل سر کی ستن دننه کول ډېر بهتر دي تر دې چي یو داسي بنی لره لاس وروړي چي هغه درته حلاله نه وي . رسول الله ﷺ هم د اجنبی بنی سره رو غیر یا مصافحه نه کوله بلکه که بنی پخپله درخواست کاوی بیا به هم نبی کریم به صاف انکار کاوی .

د دې و جہی دوکاندارانو و نامحرمو بنی ته گهری، زېورات، کالي گوټونه وغیره وراغوستل او دهغو سره مصافحه کول ناجائز او گناه ده . دغه رنگه د بهرني ممالکو د مختلفه کمپنیانو بنی نه نمائنده سره مصافحه کول هم حرام ده .

”عن ابی هريرة قال: ان النبي ﷺ قال لكل ابن آدم حظه من الزنا بهذه القصة قال والیدان تزینان فزناهما البطش والرجلان تزینان فزناهما المشی والفم یزنی فزناه القبل“ (ابوداؤد / ج: ۱ / ص: ۳۱۰ - کتاب النکاح ، باب ما یؤمر به من غض البصر - رقم الحديث: ۲۱۵۳ ، ط: رحمانیه کوئته - (سنن البیهقی الکبری / ج: ۷ / ص: ۸۹ ، رقم الحديث: ۱۳۲۸۹ ، کتاب النکاح باب تحريم النظر إلى الاجنبيات من غير سبب مبیح ، ط: مکتبه دار باز مکه مکرمه)

(مسند احمد بن حنبل / ج: ۲ / ص: ۳۴۳ - رقم الحديث: ۸۵۰۷ مسند

المكثرين من الصحابة ، مسند ابى هريرة ، ط : مؤسسة القرطبة القاهرة)
 ”قال رسول الله ﷺ : لأن يطعن في رأس احدكم بمخيط من حديد
 خير له من ان يمس امرأة لا تحل له “ (المعجم الكبير للطبراني / ج : ٢٠ /
 ص : ٢١١ - رقم الحديث ٤٨٦ ، باب الميم معقل بن يسار يكنى ابا على ، ط :
 مكتبه العلوم والحكم)

(كنز العمال / ج : ٥ / ص : ٣٢٨ - رقم الحديث ١٣٥٦٥ - كتاب الحدود من
 قسم الاقوال الباب الثانى فى انواع الحدود الفصل الاول ، فى زنا الفرع
 الثانى فى مقدمات الزنا والخلوة بالاجنية ، ط : مؤسسة رسالة)
 (فيض القدير / ج : ٥ / ص : ٣٢٩ - رقم الحديث ٧٢١٦ حرف اللام ، ط : دار
 اكتب العلمية)

”اخبيرنا مالك اخبرنا محمد بن المنكدر عن أميمة بن ربيعة أنها قلت :
 آتيت رسول الله ﷺ فى نسوة بتاعد فقلنا يا رسول الله ﷺ نبايعك على أن لا
 نشرك بالله شيئاً ولا نسرقة ولا ننزى ولا نقتل اولادنا لا نأتى ببهتان تفتريه
 بين ايدينا وارجلنا ولا نعصيك فى معروف قال رسول الله ﷺ فيما استطقن
 وأطقن قلنا الله ورسوله أرحم منا بأنفسنا --- نبايعك يا رسول الله ﷺ قال انى
 لا اصافح النساء وانما قولى لمائه امرأة واجرة او مثل قولى لامرأة واجره - “
 (موطا امام محمد / ص : ٧٣٥ - كتاب السير باب ما يره من مصافحة النساء ، ط :
 قديمى كتب خانة -)

(موطا الامام مالك / ع : ٧٤٠ - كتاب الجامع ما جاء فى البيعة - ط : قديمى)
 (فيس القدير / ج : ٣ / ص : ٢٢ - رقم الحديث ٢٦٣٦ - حرف الالف - ط :
 كتب العلمية)

اجیر خاص:

کہ چیری دلال یا یو سړي ته یو خاص سړی یا اداره د وقت معلوم سره د کار کولو دپاره ودری نو دغه ته اجیر خاص ویل کیږي .
تاجر چي د دلال سره کوم عقد کوي هغه عقد د اجارې دی . لهدا که چیری د اجارې د شرائطو لحاظ وساتل سي نو د دلالی کار جائز دی که نه وي نو نه دی جائز .

”الاجیر علی قسمن : قسم الاول هو الاجیر الخاخ الذی استؤجر علی ان یعمل للمستأجر فقط ... کالخادم الموظف -

والقسم الثانی هو الاجیر المشترك الذی لیس بمقید بشرط ألا یعمل لغير المستاجر ، و بعبارة اخرى : الاجیر المشترك من یعمل لا لواحد ... او یعمل له عملاً غیر موقت او مؤقتاً بلا تخصیص کالمال والدلال والخياط والساعاتی والصائع ... “ (شرح المجلد لسلم رستم باز / ج : ۱ / ص : ۱۸۸ - ۱۸۹ - رقم المادة ۴۲۲ ، الكتاب الثانی فی الاجارة ، الباب الاول : فی الضوابط العمومیة ، ط : فاروقیه کوئته)

☆ د دلالی د جواز شرائط دا دي :

۱ . که چیری دلال اجیر خاص وي نو د هغه د کار اجرت او د معاوضې مدت او د اجرت معلومېدل ضروري دي مثلاً یوه میاشته د کار کولو مزدوري به در کوو یا د کال مزدوري به درته در کوو یا کم و بېش چي هر مدت متعین سو .

او دویم دلال داجرت مزدوري تعیین به هم کوي مثلاً روزانه به ۵۰۰ روپی یا ماهانه به ۲۰۰۰ روپی در کوو .

(۲) او که چیری دلال وکیل یا اجیر مشترک وي نو دهغه څخه چي کوم کار مطلوب وي دهغه کار او داجرت ددواړو متعین کېدل ضروري دي .
(انظر إلى الحاشیه السابقة رقم ۲، على الصفحة السابقة تحت نفس العنوان)

اخبارات:

روزنامه، هفته وار، ماهنامه وغيره کي دپرچو او صفحاتو تعداد متعین نه وي او دا تفصيل هم معلوم نه وي چي د مضامينو او د اخبار د صفحاتو د تعداد به څو وي او اشتهارات به پر څو صفحاتو باندي راځي .
خصوصي نمبرونه به څو وي، د تعطيلاتو (چېتياڼو) په وجه به څو ورځي اخبارات بند وي، ليکن د دغه باوجود اخبارات او ماهنامې د اوله څخه يا روزانه رانيول جائز دي . د دغه قسم جهالت څخه بيع (خريد و فروخت) فاسده او معامله ناجائزه نه کيږي . ځکه چي د دغه قسم جهالت څخه جنګ نه پيدا کيږي ، او د کوم جهالت څخه چي جګړه نه پيدا کيږي دهغه څخه بيع نه فاسديږي . له همدې وجهي دغه بيع نه فاسديږي .

”وما كل جهالة تفسد البيع ، فان كثيرا من الامور يترك مهملأ في البيع ، و اشتراط الاستقصاء ضرر ولكن المفسد هو المفضى إلى المنازعة -“ (حجة الله البالغة / ج: ۲ / ص: ۱۰۹ - البيوع المنهى عنها ، ط: قديمی)

”وذلك لأن العقود على نحوين : نحو يكون معصية في نفسه وذا لا يجوز مطلقاً او نحو آخر لا يكون معصية ، و انما يحكم عليه بعدم الجواز لافضائه إلى المنازعة فاذا لم تقع فيه منازعة جاز“ (فيض الباری للکشمیری / ج: ۳ / ص: ۲۸۹ ، کتاب الوكالة ، باب وكالة الشاهد ، : اشرفیه کوئته ۔
(الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۸۸ ۔ کتاب الیوع ، باب البيع الفاسد ، ط: سعید)

د اخباراتو خرید او فروخت:

د اخباراتو خرید او فروخت بنيادي مقصد ملكي او د غير ملكي حالاتو او واقعاتو څخه خبرېدل دي . په اخباراتو كي د جاندارو د عكسو گناه، د عكسو پر جوړولو والاوو باندې ده . دغه رنگه درواغ او بې بنياده خبري شائع كولو گناه هم پر شائع كوونكي ده د اخبار د اخیستلو والا به گناهكار نه وي، البته كه چيري د يو اخبار يا ميگزين وغيره د اشاعت مقصد د عقائدو خرابول وي د دين څخه مزاق جوړول، فحاشي، عرياني لا دينيت ته فروغ او فراخي وركول وي او د دغه معاشرې (ټولني) د افرادو عادات، اخلاق او عقائد ځيني متاثره كيږي بيا نو داسي اخباراتو خريد و فروخت څخه ځان ساتل ضروري دي:

﴿وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ (الانعام: ۱۶۴)

قال أصحابنا وغيرهم من العلماء، تصوير صورة حيوان حرام شديد التحريم ... و اما اتخاذ المصور بحيوان فان كان معلقاً على الحائط سواء كان له ظل ام لا ، او ثوباً ملبوساً او حمامة او نحو ذلك فهو حرام ۔ و اما الواسادة ونحوها

مما يمتهن فليس بحرام - (المرفقة شرح المشكوة / ج: ۸ / ص: ۲۲۶، باب
التصاوير الفصل الاول، ط: امداديه ملتان)
وإذا سئل الرجل وغيره الاخبار المحدثه في البلد، قال بعضهم: يكره
الاخبار والاستخبار وقال بعضهم لا يكره الاستخبار ويكره الاخبار والصحيح
انه لا بأس بالاخبار ايضاً، ليكون عالماً بالمصالح - (الفتاوى الخانية على
هامش الفتاوى الهندية / ص: ۴۲۵ - / ج: ۳، كتاب الحظر والاباحه فصل
في التسبيح والتسليم، ط: رشديه كوئته -)
(الصحيح المسلم / ج: ۲ / ص: ۱۹۹، كتاب اللباس والزينة، باب التحريم
تصوير الحيوان و تحريم اتخاذ ما فيه صورة، ط: قديمي)
(الاعانة في المعصية و ترويجها و تقريب الناس إليها معصية و فساد في الارض
- حجة الله البالغ / ج: ۲ / ص: ۲۰۹، البيوع المنهى عنها، ط: كتب خانه
رشديه كوئته)

د اختياراتو مفهوم (معنى):

په سرمايه دارانه نظام معشيت ڪي رائج اختيارات او په شريعت ڪي
جائز اختيارات جلا جلا دي. ددوارو په مابين ڪي هيڅ مناسبت او تعلق نسته.
د اختيار شرعي مفهوم دادى چي بيع باقي پرېنه ليا بيع فسخ كول
ڪي كوم صورت ښه معلوم سو دهغه انتخاب دي و ڪړل سي. ددغه هيڅ
فيس مقرر نه دى او دغه حق پر يو بل جاباندې خرڅول هم جائز نه دى.
اوپه سرمايه دارانه نظام معيشت ڪي رائج اختيار څخه مراد دادى چي
يوشى داخيستلو يا خرڅونو محض يو حق وي او دا هم يو داسي مالي حق

ہم نہ وی چپی د هغه معاوضه اخیستل جائز وی ، لهذا د اختیار اتو خرید او فروخت ناجائز او حرام دی .

دغسی چپی کومه آمدنی حاصله سی دغه هم حرامه ده .
مزید دا چپی د اختیار اتو خرید او فروخت یو داسی عمل دی چپی د غرور او سته بازی غوندي قباحتونو څخه خالی نه وی .

”الخيار كون احد العاقدین مخيراً -“ الخيار هو ان يكون الانسان مخيراً بين تنفيذ العقد وبين الفسخ “ (در الحکام شرح مجلة الحکام ۱۱۰/۱ - المادة ۱۱۶ - المقالة الثانية فی بیان القواعد الكلية الفقهية ، ط : دار الجیل ؛ شرح المجلة لرستم باز / ج : ۱ / ص : ۵۵ ، المادة ۱۱۶ - ایضا ط : مکتبه فاروقیه -)

(وفی الاشباه لا يجوز الاعتیاض عن الحقوق المجردة كحق الشفعة -) الدر المختار مع الرد - / ج : ۴ / ص : ۵۱۸ - کتاب البیوع ، ط : سعید)

”و ان المقصود بعقود الاختیارات الاعتیاض عن الالتزام ببيع شیء محدد موضوع او شرائه بسعر محدد خلال فترة زمنية او فی وقت معین اما مباشرة او من خلال هیئة ضامنة لحقوق طرفین ، حکمه الشرعی ان العقود الاختیارات كما تجری اليوم فی الاسواق المالية العالمية ، لا تنصوی تحت ای عقد من العقود الشرعية المسماة ، فهی العقود مستحدثة ، وبما ان لمعقود علیه لیس ما لا ولا منفعة ولا حقاً مالياً يجوز الاعتیاض عنه ، فانه غیر جائزاً شرعاً وبما ان هذا العقود لا تجوز ابتداء فلا يجوز تداولها -“ (الفقه الاسلامی وادلته / ج : ۷ / ص : ۵۱۹۵ ، القسم الرابع الملكية و توابعها ، المبحث السابع ، عائد الاستثمار ، الاسواق المالية ثانياً ببيع الاختیارات ، ط : رشیدیہ)

(فقه البيوع عن المذاهب الأربعة / ج: ١ / ص: ٢٨٨ - المبحث الثالث في الاحكام البيع والتمن الخ ، الشرط الاول : مالية المبيع ، بيع الاختيارات ، ط : معارف القرآن)

”فان هذا التزام ليس حقا يقبل الانتقال إلى المشتري ، و انما هو وعد محض من قبل الملتزم ولا يجوز اخذ العوض على مثل هذا الوعد“ (فقه البيوع / ج: ١ / ص: ٢٨٨ - ط : معارف القرآن)

عن ابن عباس عن النبي قال : ان الله تعالى إذا حرم شيئاً حرم الثميه - (سنن دار القطنى / ج: ٣ / ص: ٣٨٨ - رقم الحديث ٢٨١٥ مؤسسة الرسالة)
(اعلاء السنن / ج: ٤ / ص: ١١٣ ، كتاب البيوع باب حرمة البيع والخمر والميتة ... الخ ، ط : ادارة القرآن)

”والواقع ان هذا التعاملات داخله فى المضاربات التى هى اشبه بالمقامرة منها بالبيع والتجارة وذلك ان البائع الاختيار لا يملك ما يلتزم فى البيعة و انما يدخل فى هذا الالتزام على اساس التوقعات التى يخمنها للمستقبل وكذلك المشتري“

(فقه البيوع المذاهب الأربعة / ج: ١ / ص: ٢٨٨ - المبحث الثالث في احكام البيع والتمن الخ ، الشرط الاول مالية المبيع ، بيع الاختيارات ، ط : معارف)

کہ اختیار (خيار شرط)

ختمپدل غواري:

کہ چيري صاحب اختيار د خيار شرط په صورت کي سودا ختمپدل و غواري نو د دغه دپاره و دويم فريق ته د دغه خبر ور کول ضروري دي، و دويم فريق ته د خبر ور کولو بغير يکطرفه سودا نه سي ختمپداي:

”کل من شرط له الخيار في البيع يسير مخيراً بفسخ البيع في المدة المعينة للخيار فسخ البيع و اجازته في مدة الخيار كما يكون بالقول يكون بالفعل ايضاً - اما الفسخ ... ان كان بالقول فلا يفسخ البيع إلا بعلم صاحبه في مدة الخيار فلو لم يعلم حتى مضت المدة لزم العقد“ (شرح المجلة للاتاسي / ج: ۲ / ص: ۲۳۶، ۲۳۷، رقم المادة ۱-۲-۳-۲-۳- کتاب الاول في البيوع الباب السادس في بيان التيارات، الفصل الاول في بيان الخيار شرط، ط: رشيديه-)

(الدرمع الرد / ج: ۴ / ص: ۵۸۰، کتاب البيوع، باب الخيار شرط، ط: سعيد)

(شرح المجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۱۲۶، رقم المادة (۳۰۱- کتاب الاول في البيوع الباب السادس في البطلان التيارات الفصل الاول في بيان خيار الشرط - ط: فاروقيه كوئته)

کہ ادائیگی پر وخت نہ و سی

نو بیعانه (بیانہ) د ضبط کولو شرط:

کہ چیری عقد بیع (خرید و فروخت) د کولو پہ وخت د شرط کنہنہنول سی چي کہ چیری خریدار پر وخت ادائیگی نہ و کړي نو د هغه بیعانه به ضبط سی . نو د بیع فاسدیږي ځکه چي په دغه شرط کي د بائع فائده ده او کہ چیری د عقد بیع کولو پہ وخت شرط ذکر نه سی بلکه د بیع کولو څخه وروسته دغه شرط ذکر سی نو بیع خو به صحیح سی لیکن دغه شرط لغو کیږي .

کہ چیری بیعانه دور کولو پہ وخت د شرط و لگوي چي کہ چیری خریدار پر وخت ادائیگی و نه کړه نو د هغه بیعانه به ضبط کړل سی او کہ چیری بائع د خپلي سودا څخه پر شاسو نو هغه به و خریدار ته د بیعانه غوندي ډبل رقم ورپی ورکوي ، نو دغه شرط ناجائز دی نه بائع بیعانه ضبطوای سی او نه خریدار ډبل رقم اخیستلای سی . خریدار کہ چیری د بیع پر ختمېدو راضي وي نو هغه صرف خپله بیعانه اخیستلای سی او کہ چیری د بیع پر ختمېدو فسخ کېدو راضي نه وي نو د عدالت په ذریعه رانیولی سی د و صولو حقدار دی .

”عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده رضى الله تعالى عنه : ان رسول

الله ﷺ نهی عن بيع ----- قال مالك و ذلك فيما ترى و الله اعلم ، يشرى الرجل العبد او الوليدة او يتكاري الدابة ثم يقول للذي اشترى منه او تكاري منه اعطيتك ديناراً او درهماً او اكثر من ذلك او اقل على اني اخذت السلعة

اور كبت انكاريت منك فالذى اعطيتك من ثمن السلعة او كراء الدابة وان تركت اتباع السلعت او كرائه الدابة فى اعطيـطـ... ان يغير شيئ - (اعلاء السنن / ج: ١٤ / ص: ١٧٣- ١٧٦ ، كتاب البيوع عن بيع العمران ، ط، ادارة القرآن)

(موطا الامام مالك / ص: ٥٦٨ ، كتاب البيوع ، ما جاء فى بيع العمران)
 "قوله : نهى عن بيع العمران بضم المهملة وفيه نعمتان العربون بضمالعين وفتحها اى عن بيع الذى فيه العربان فى النهاية هو أن يشتري السلعة ويرفع إلى صاحبها شيئ على انه ان امضى البيع حسب من الثمن وإلا كان لصاحب السلعة ولم يرجعه المشتري وهو بيع باطل عند الفقهاء لما فيه من الغرور الشرط عدم الرد والهبة ان لم يرض السلعة -

(كشف المغطاء عن وجه الموطا على الموطا امام مالك / ص: ٥٦٨ - كتاب البيوع ما جاء فى العمران ، ط: قديمى كتب خانه)

ونهى عن بيع العمران أن يقدم إليه شيئ من الثمن فان اشترى حسب من الثمن وإلا فهو له مجاناً وفيه معنى اليسر - (حجة الله البالغة / ج: ٢ / ص: ١٥٨ ، البيوع المنهى عنها من البيوع ما يجرى فيه معنى اليسر ، ط: رشيديه دهلى -

قوله : وحكم ثبوت الملك ، اى فى البديلين لكل منهما فى بدل وهذا حكمه الاصلى والتابع وجوب تسليم المبيع والثمن - (شامى / ج: ٤ / ص: ٥٥٦ ، كتاب البيوع ، ط: سعيد -) (البحر الرائق / ج: ٥ / ص: ٣٦١ ، كتاب البيع ، ط: سعيد)

دادائیکي په ورځ په قیمت کي کمېدل یا زیاتېدل:

که چیري یو سر سونا چاندي بغيره د یو بل شي د ډالر په پور (قرض) رانیوی مثلاً په زر ډالره یې کپړه رانیوله او ډالر به یوه میاشت بعد ادا کوي نو په کومه ورځ چي سوداوسوه په هغه ورځ د ډالر قیمت سل روپۍ وو او دیوې میاشتي بعد کله چي دادائیکي وخت راغلی نو یو ډالر

یو سل و شل روپۍ سو نو په زر ډالر کي د پاکستانی روپۍ په حساب و ده ته شل زره روپۍ نقصان و سو ځکه چي خریدار به وو په یو لک روپۍ پاکستانی روپۍ پر ځای به یو لک او شل زره روپۍ به زر ډالره راسي .

او که چیري دادائیکي په ورځ د ډالر قیمت د سلو روپو پر ځای نیوي روپۍ وي نو خریدار ته به لس زره پاکستانی روپۍ فائده وي او هغه دیو لک روپۍ ور کولو پر ځای به نیوي زره روپۍ ور کړي او یو زر ډالر به حاصل کړي او بائع ته به یې ور کړي، چي په هغه کي به د خریدار لس زره روپۍ فائده وسي او دغه ټوله د ډالر په قیمت کي د کمی او بیشي په وجه و سو، نو په دغه باره کي حکم دادی چي پر خریدار په هر حالت یو زر ډالر ادا کول لازم دي په قیمت کي کمی او بیشي د کیدو په وجه د ډالر په مقدار (تعداد) کي کمی و بیشي کول جائز نه دی، په دغه اعتبار د ډالر قیمت د کښته کېدو په وجه کي و خریدار ته کومه نفعه و سوه هغه و خریدار ته حلاله ده .

او د ډالرو قیمت د لوړېدو په وجه چې و خریدار ته کوم نقصان وسو او ډالر د پاره ډېرې پیسې ورکړي وایې خيستي دغه نقصان به هم خریدار پورته کوي . عرض مختصر دا چې د کومي کرنسي چې څومره تعداد مقرر سو هغه کرنسي په دغونه تعداد ادا کول لازم دي .

”فی الفتاوی الانقروية رجل اقراض من الناصری مبلغا قيمته سبعة مثاقيل نصف دينار بوری ومضت سنون و تغير سعر الناصری حتی صارت قيمته ثمانية عشر بدینار نسیابوري فله أن يطالبه بالنقد الذي دفعه إليه“ (الفتاوی الانقروية / ج: ۱ / ص: ۳۰۹)

که په پور اخیستي شي کي تأخیر وسي:

په پور اخیستل سوي شي چې یو وار قیمت مقرر سي په ادائیګي کي د تأخیر په وجه اضافه کول جائز نه دي ځکه چې د تأخیر په وجه چې کومه اضافه کیږي هغه چې په هر نامه وي هغه به ناجائز وي ځکه چې هغه به په حقیقت کي پر قرض اضافه وي او پر قرض اضافه رقم اخیستل د سود کېدو په وجه ناجائز او حرام دي .

”قال عليه الصلاة والسلام: كل قرض جز منفعه فهو ربا“ (فيض القدير الفتاوی / ج: ۶ / ص: ۲۸۲)

.. پلار ته درې ورځي اختیار سته:

سوال:

چې یو څوک ووايي چې درې ورځي زما پلار ته اختیار سته که چیري

هغه راتہ و وایی نو اخلم یی او که نه و وایی نوزہ یی بیرته واپس کوم نو داسی کول څنگه دي؟

جواب:.....

دا صحیح دی اوس په درې ورځ کې دی یا دده پلار هغه شي واپس کولای سي او که دی یا دده پلار و وایی چي ماداشي واخیستی بیایي نه واپس کوم نو بیایي نه سي واپس کولای . (شامي / ج: ٦ / ص: ٣٩١، ٣٩٢، شرح المجلة للاتاسی / ج: ٢ / ص: ٢٣٥)

❁ په خبرو سره د ایجاب و قبول شرائط:

سوال:.....

په خبرو یا په لیک سره ایجاب و قبول څه شرائط لري؟

جواب:.....

د ایجاب و قبول دپاره دي د ماضي یا د حال صیغه استعمال کړي لکه ما واخیستی مارانیوی یا زه ئې اوس رانیسم . زه یې اوس اخلم و غیره . د مستقبل په صیغه سره سودانه صحیح کیږي لکه زه یې رانیسم زه به یې واخلم . (شامي / ج: ٦ / ص: ٣٩١، ٣٩٢)

دسوالیه کلام سره ایجاب او قبول

سوال:.....

آیا په سوالیه کلام سره ایجاب او قبول صحیح کیږي که یا؟

جواب:.....

نه صحیح کیږي د ایجاب او قبول دپاره دي داسي الفاظ استعمال کړل سي چي په هغه سره داخیستلو یا رانیولو یا د مالک جوړېدلو معنی ښکاره

سي لکه ماواخیستی، ماورانیوی، ماداشی ورکری، زه یی مالکد جوړ
سوم، زه پر دې راضي سوم . (تجارت کے مسائل کا انسائیکلو پیڈیا / ج: ۲/ ص: ۲۱)
❖ .. دنري کالیو تجارت:

سوال:

دنري کالیو تجارت کول څنگه دی داسي کالي چي ډبل یی کړې بیا هم
بدن تر معلومیري؟

جواب:

نري کالي بی حیایی، عریانی او فحاشي ته گواکي دعوت ورکوي نو د
دې وجهي نري کالي اخیستل او رانیول گناه ده نو ددې وجهي باید ددغه
کاروبار څخه ځان وساتي . او که چیري یی داسودا وکړه نو سودا صحیح
ده:

”ان ما قامت المعصية بعينه يكره بيعه تحريماً وإلا فتزيتهاً..... وقال
الشامي وبيع المكعب المضغض للرجل ان ليلسه يكره لأنه اعانة على لبس
الحرام“ (شامي)

❖ .. بازار د الله سترخان دی:

سوال:

بعضي خلک داسي وايي چي بازار د الله سترخان دی په داسي ويلو سره
څوک گناهگار کیږي که نه؟

جواب:

الله (ج) د معاش او د کسب مرکزونه بازارونه جوړ کړي دي کوم څوک
چي د حلالو پیسو د گټلو دپاره بازار ته ولاړ سي هغه به یی ضرور

و موندی او څوک چي بي ضرورت ته په کور کي ناستوي هغه به د خدای د رزق څخه محروم سي . حضرت حسن بصري[ؒ] فرمايي چي دغه بازار د الله (ج) ستر خان دی څوک چي دلته راځي هغه به يې پيدا کوي:

”الاسواق موائد الله فمن أتاها أصاب فيها“ شرح احياء العلوم / ج: ۵ / ص: ۴۱۷. کتاب آداب الکسب والمعاش الباب الاول فی فضل الکسب والحث عليه ، مؤسسة التاريخ العربی قوت القلوب - / ج: ۲ / ص: ۴۵۱

❁ .. بازار د بدترین مقاماتو څخه دی:

سوال:

آیا دا حقیقت می چي بدترین ځای د الله په نزد بازار دی؟

جواب:

هو! حضرت جابر[ؓ] څخه روایت دی چي یو سړي د نبي عليه السلام څخه پوښتنه وکړه چي بد ځای د الله په نزد کوم یو دی، نبي عليه السلام ورته وفرمایيل چي ماته نه دی را معلوم زه د جبرائیل[ؑ] څخه پوښتنه کوم بیا درته وایم، بیا نبي ﷺ وته وویل چي ښه ځایونه د الله په نزد مساجد او بد ځایونه د الله په نزد بازارونه دي:

”عن محمد بن جبیر بن مطعم عن أبيه“ ان رجلاً قال يا رسول الله ای البلدان أحب إلى الله؟ وای البلدان أبغض إلى الله؟ قال لا ادری حتی أسأل جبرئیل فلما أتاه جبرئیل فأخبره ان أحب البقاع إلى الله المساجد و أبغض البقاع إلى الله الاسواق“ (مسند البزاز ج ۸ ص ۳۵۲)

❁ .. د بازار تر عام نرخ شی ارزانه خرڅول:

سوال:

ایا دیو تاجر دپاره دا جائز دي چي د بازار تر عام نرخ شی ډېر ارزانه خرڅ کړي؟

جواب:.....

یا، داسي کول ناجائز دي د څو وجو هاتو څخه:

(۱): که چیري یو تاجر شيان ډېر ارزانه خرڅوي نو د هغه نورو تاجرانو دپاره د سودالاره او دهغو نان او نفقه یې وربنده کړه .

(۲): چي کله شی ډېر ارزانه سي نو خلک یې د ارزان والي په سبب ډېر اخلي نو دا اسراف سو .

(۳): خلک به د غ ارزانه شي اخلي او جمع کوي ذخیره کوي به یې .

(۴): د دغه وجهي څخه به د تاجرانو په مابین کي جگړه، حسد، بغض او کینه پیدا سي . نو که چیري یو سړي داسي فعل کوی (یعني ډېر ارزانه خرڅېده) نو خلک دي په نرمي سرور خلاص کړي . که چیري یې نه ومنله نو بیا خلک دي پخپله یا دي حکومت ته رجوع وکړي او دغه سړي دي د بازار څخه پسي واخلي .

حضرت سعید بن مسیب فرمایي چي حضرت عمرؓ د حضرت حاطبؓ سره تهرېدی هغه په بازار کي کشمش ارزانه خرڅول، حضرت عمرؓ ورته وفرمایل چي یا خو یې نرخ وریات کړه یا زموږ د بازار څخه ووزه، او که چیري تاجران په مناسب رېټ شيان نه خرڅوي نو په دغه صورت کي شيان ارزانه خرڅول نه صرف جائز بلکي ثواب لري .

”عن سعيد بن المسيب قال: مر عمرٌ علي حاطب بن ابي بلتعۃ وهو يبيع زيباً له في السوق فقال له عمر اما ان تزيد في السعر واما ان ترفع من

سوقنا“ (کنز العمال / ج: ۴ / ص: ۱۸۳ ، کتاب البیوع)

❁ .. باغ چي ڇه ميوه ٿي ٻنڪاره سي

سوال :

بعضي خلڪ باغ چي يو ڇو ميو ٻي ٻنڪاره سي نو خرڇ ٻي ڪري حال هم دادی چي دانه وي معلوم چي دميو مقدار نه وي معلوم او نه هم دا معلوم وي چي په مستقبل کي به ددي ڇه کیفیت وي؟

جواب : ددي په باره کي حکم دادی چي هغه کومه ميوه چي ٻنڪاره سو ڏه هغه که د انسان او که د حيوان د خورولو لائقه وي نو دغه بيع به جائز وي او که ڇيري باغ خرڇوي ميوه نه وي ٻنڪاره سو ڏلته دوه صورت دي :

يو صورت دادی چي ميوه بالڪل هيڄ نه وي ٻنڪاره سو ڏلته بيع دمعدوم راضي داقسم بيع ناجائز ده . بل صورت دادی چي په باغ کي خو يو ڇو ميو ٻنڪاره سو وي خواوس ورڇ په ورڇ نوري ميو ٻنڪاره ڪېدل شروع سو وي نو د هغه ٻنڪاره سوو ميوو بيع جائز ده او د هغه نانٻنڪاره بيع ناجائز ده . په دغه صورت کي د دغه اخیستلو جائزه طریقه داده چي کومه ميوه چي اوس پیدا ڪیڙي د هغه ڊپاره دي باغ په اجاره واخلی او د باغ د اجارې په عوض کي ڏي مشتري ته ڊپره حصه مقررہ ڪري . (مثلاً بائع ته دي دزرمي ۱۰۰۰ حصي دور کولو حيله جوڙه ڪري) نو دغه به بيا د مجبوري د وجهي څخه سودا جائزه سي

”مهما كثر الباطل في الاسواق و ظهرت فيها المناكير كره دخولها لأرباب الفضل والمقتدى بهم في الدين“ (الجامع الاحكام القرآن ۱۶/۱۳) سورة

(الفرقان - الآية ۳۰)

❁.. د باغ د مېوې د اخیستلو جائز صورت:

سوال:.....

که چیري د یو چا د مېوې د اخیستلو وروسته علی الفور د هغه د کاتېدلو اراده نه وي د دې وجهي چي هغه مېوه پخه سي نو دلته د سودا آسانه طریقه څنګه ده؟

جواب:.....

مثلاً چي د مېوې قیمت لک ۱۰۰۰۰ روپۍ دي نو اتيا زره ۸۰۰۰ دي مقرر کړل سي او په شل زره ۲۰۰۰ دي د باغ مځکه په اجاره شمار کړل سي او د اجارې موده دي هغه د مېوې د کاتېدو آخري ورځ مقرر کړل سي نو په دغه صورت کي مېوه تر مقررې سوي مودې پوري په درختو کي ساتل به جائز سي:

”والحيلة ان ياخذ الشجرة معاملة على أن له جزء أ من الف جزء وان يشتري اصول الرطبة كالباذنجان و اشجار البطيخ والخيار ليكون الحادث للمشتري وفي الزرع والحشيش يشتري الموجود ببعض الثمن ويستأجر الارض مدة معلومة يعلم فيها الادراك بباقي الثمن وفي الاشجار الموجودة و يحل له البائع ما يوجد“ (الدر مع الرد / ج: ۴ / ص: ۵۵۷، ۵۵۸، كتاب البيوع ، فصل فيما يدخل في البيع تبعاً وما لا يدخل)

❁.. د باغ د مېوې د بيع مختلف صورتونه:

(۱): تر څه وخته چي مېوه ګل نه سي د دې بيع (اخیستل یا رانیول) اتفاقاً ناجائز ده .

(۲): چي مېوه ښکاره سي بیا که د انسان یا د حیوان د پاره قابل انتفاع

وي نو دا بيعه جائز ده .

چي يو څه مېوه ښکاره او يو څه لانه وي ښکاره سوي ، نو دغه بيع راجح قول دادی چي جائز ده .

(۳): د بيع صحيح وروسته اخستونکی که دلالة يا صراحة دا اجازه وکړه چي مېوه دي په درختو کي وي نو مېوه حلاله ده:

”ومن باع ثمرة لم يبد صلاحها او قد بداء جاز البيع ، لانه مال متقوم ، اما لكونه منتفعاً به في الحال اوفى الثاني و على المشتري قطعها في الحال تقريباً لملك البائع وهذا إذا اشتراها مطلقاً وتركها باذن البائع طاب له الفضل وان تركها بغير اذنه تصدق بما زاد في ذاته لحصوله بجهة محظورة وان تركها بعد ما تناهى عظمها لم يتصدق بشيء لأن هذا التغير حالة لا تحقق زيادة وان اشتراها مطلقاً وتركها على النخيل وقد استأجر النخيل إلى وقت الادراك طاب له الفضل لأن الاجارة باطله لعدم التعارف والحاجة فبقى الاذن معتبراً“ (فتح القدير مع الكفاية / ج: ۶ / ص: ۲۶۶ - ۲۶۷ - ۲۶۸ - كتاب البيوع)

❁ باغ دڅو کالو دپاره اخیستل:

سوال:.....

بائع به دمیوې باغ دڅو کالو لپاره اخلي ، که ددرو یا څلورو کالو دپاره دابیع وکړي نو دا جائز ده که نه؟

جواب:.....

دا جائز نه ده ځکه په دې کي غرور ، د هو که او جهالت دی چي کله مېوه پر درخته کی ظاهره سي هغه بیا د انسانانو یا حیوانانو د نفعي قابله سي مثلاً د هغه څخه چټني یا اچار جوړېدای سي او یا د حیوانانو د خوراک

دپاره مستعمل کېدای سې نو بیع جائز کیږي که نه وي نو بیع ناجائز ده .
 د حضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چې نبی علیه السلام د
 څو کالو دپاره د باغ د میوې درانیولو څخه منع کړې ده . نن سبا تاجرانو د
 آمو ، امروتو او د نورو موسمي میوو په بیع کې ناجائزي طریقې غوره
 کړي دي ددې کبله به دوی په آخرت کې ګناهګار او د عذاب مستحق وي:
 ”عن جابر بن عبد الله ان النبي نهى عن البيع ووضع الجوائح“ (سنن
 ابی داؤد / ج: ۲ / ص: ۱۲۳، ۱۲۴ - کتاب البیوع)

❖ د باغي حاکم فوجي نوکري کول:

سوال:.....

د داسې باغي حاکم په فوج کې نوکري کول څنګه دي چې هغه دامام عادل
 په مقابل کې د کفارو په مرسته و مسلمانانو ته دهمکۍ ورکوي؟
 جواب:.....

دا ناجائز ده . ددې وجهي چې دامن په حالت کې خو به ددغه حاکم باغي
 فوج صفا مسلمانان به بیروي او د هغوی مبارک خیالات او عقائدو ته به
 ضرر ورسوي او کوښښ به کوي چې د خپلې عقیدې څخه یې واړوي او
 هغه به د جنګ په حالت کې علی الاعلان کلمه د کفر او د بغاوت اعلان به
 کوي او دا خو د اسلام ښکاره دښمني ده . داسې نوکري کول ګناه هم ده،
 اجرت یې هم حلال نه دی، خاص ددغه کار اجرت هم حرام دی، مسلمان
 دي ددغې نوکري څخه ځان ضرور او په هر حال کې وساتي:

”البغی لغة: الطلب... وشرعاً هم الخارجون عن الامام الحق بغير حق
 (قوله على الامام الحق) الظاهر ان مراد به ما يعم المتغلب، لانه بعد استقرار

سلطنتہ و نفوذ قہرہ لا يجوز الخروج عليه كما صرحوا به ... فعلى كل من يقوى على القتال ان ينصروا امام المسلمين على هؤلاء الخارجين لانهم ملعونون على لسان صاحب الشرع قال عليه السلام: الفتنة نائمة لعن الله من أيقظها

‘(الدر مع الرد / ج: ۴ / ص: ۲۶۱ - كتاب السير ، باب البغاة)

❁ د بېښتانو د جوړولو اجرت:

سوال:

په شريعت کي د بېښتانو د جوړولو اجرت اخيستل څنگه دي؟

جواب:

جائز دی لیکن د شريعت خلاف بېښتان جوړول او اجرت پر اخستل ناجائز دی:

”فاما استئجار الحجام لغير الحجامه كالفصد و حلق الرأس و تقصيره و الختان و قطع شيء من الجسد للحاجة إليه فجائز و لأن هذه الامور تدعو الحاجة إليها و لا تحريم فيها فجازت الاجارة فيها و اخذ الاجرة عليها كسائر المنافع المباحة“ (اعلاء السنن / ج: ۱۶ / ص: ۱۶۱ - ۱۶۰)

لیکن داسي بېښتان جوړول چي هغه ټول یو لېول وي دنن سبارقم

نه چي مخ ته کوچني شاته غټ یا عکس .

❁ د پسه یا بزې وړی د پریکېلو دمخه:

سوال:

د پسه یا بزې څخه ماوړی نه دي شکولي آیا دا جائز دی چي زه یې پر

قصاب خرڅ کړم هغه یې زما څخه رانیول غواړي؟

جواب:.....

یا دابیع ناجائز او باطله ده حُکمه داد حیوان محض وصف او تابع دی نو ددی وجهی داپه مستقله توگه غیر متقوم دی، او که چیری پری سی نو دا بیامتقوم (قیمت والا) شی دی او دمتقوم شی اخیستل او خرخول جائز وی: ”والصوف علی الظهر الغنم: لانه من اوصاف الحيوان و لانه ينبت فی اسفل فیختلط المبيع بغيره فيقع التنازع فی موضع القطع وقد صح انه علیه السلام نهی عن البیع الصوف علی الظهر الغنم“ (البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۲۲ کتاب البیع)

❖..د بالغ زوی جائیداد بغیر اجازت خرخول:

سوال:.....

ماد خپل زوی محمد قاسم مخکه دهغه د اجازت بغیر خرڅه کړه نو دا سودا صحیح سوه که نه؟

جواب:..... دابیع د فضولي په زمره کي داخله ده د زوی پر اجازت موقوفه ده، که چیری د علم راتلو وروسته قاسم اجازت وکړي نو بیع صحیح سوه که نه بیع باطله ده. یعنی که اجازت و نه کړي:

”ومن باع ملك غيره فللمالك ان يفسخه او يجيزه ان بقى العاقدین والمعقود علیه وله وبه یعنی انه صحیح موقوف علی الاجازة بالشرائط الأربعة ولو قال لا اجيز يكون رد البیع بخلاف الرضاء“ (بحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۲۴۵، ۲۴۷ - کتاب البیع)

❖..د انساني پېښتانو تجارت:

سوال:.....

بہنستان چي نایان یی و غورخوي ددې تجارت کاروبار جائز دی او که نه دی جائز؟

جواب: یادانا جائز دی که خه هم ددې استعمال و کښتو ته او یا دنورو فوائدو دپاره وي ناجائز دی . دا باید پر محققان اعلیٰ دفن سي:

”ولا يجوز بيع شعر الآدمي ولا الانتفاع به ولا بشي من اجزائه لأن الآدمي مکرم غير مبتذل“ (مجمع الانهر / ج: ۳ / ص: ۸۵، کتاب البيوع)

سوال:

دنورو بهنستانو خه حکم دی؟

جواب:

دپلاستيکي بهنستانو کاروبار جائز دی دغه رقم دحيوانانو د بهنستانو . مگر د فاسق مسلمان یا کافر استعمالونکي بهنستان (يعني پلاستيکي یا دحيوانانو) باید د هغو د تجارت څخه ځان وساتل سي . دغه رقم د خنزير د بهنستانو بيع و شراء هم ناجائز ده، ځکه هغه نجس العين دي ځکه هغه ته لاس ور وړل لا هم ناجائز دی نو د اهانت د وجهي د هغه تجارت وغيره ناجائز دی:

”قال: ولا يجوز بيع والشراء الخنزير لأنه نجس العين فلا يجوز بيعه اهانة له ولا يجوز بيع شعور الانسان ولا الانتفاع به لأن الآدمي مکرم لا مبتذل فلا يجوز ان يكون شيء من اجزائه مهانا مبتذلاً، وقد قال عليه السلام: لعن الله الواصلة والمستوصلة - الحديث - وانما يرخص في ما يتخذ من الوبر فيزيد في قرون النساء وذوائبهن“ (هدايه / ج: ۵ / ص: ۱۰۵ - ۱۰۶)

❁ .. باند:

سوال:.....

کله چي د کمپنی یا د حکومت و پور ته ضرورت سي نوبیادی په عوامو کي دستاویزات جاري کړي چي باید نو خلک دغه اخلي او پور ورکوي په دغه دستاویزاتو کي یوه ته بانډ وایي Bond او یا بانډ دیو معین وخت دپاره جاري کیږي، تر هغه وخته پوري و دوی ته سالانه سود ورکول کیږي مدت کله زیات کله کم وي داسي لا کېدای سي چي تر ننوي ۹۹ کالو پوري وي، بانډ اخیستونکي د وقت تر مخه هم دغه خرڅوی سي او بانډ اخیستونکي په کمپنی کي حصه دار نه وي، صرف پور وړی وي چي و هغه ته سالانه سود ورکړل کیږي او پر هغه مقرر سوي وخت ور واپس کیږي نو دغه بانډ جائز دی که نه؟

جواب:.....

د بانډ اخیستل او خرڅول او د قرعه اندازي وروسته چي کومه نفع ورکول کیږي هغه اخیستل ناجائز او حرام ده:

”السند Bonds فی الاصطلاح المعاصر وثيقة يصدرها المديون لمقرضه اعترافاً فيه بان استقرض من حاملها مبلغاً معلوماً يلتزم بأدائه في وقت معلوم و ان هذه السندات ، سواء أصدرتها الشركات او أصدرتها الحكومة انما تلتزم بأدائه فوائد ربوية إلى من يحملها ، فالسند الذي قيمته الاسمية مائة ربية مثل تستحق ن يدفع لحاملها مائة و عشرة بعد سنة“ (بحوث في قضايا فقهية معاصرة / ج: ۲ / ص: ۱۱۱)

❁ د بائع او مشتري جلا جلا کېدل:

سوال:.....

د اخیستلو او خرڅولو دپاره درانیونکي او خرڅونکي جلا جلا کېدل
ضروري دي نو دیوه سړي دپاره دبائع او مشتري ددواړو وکیل کېدل
څنګه دي؟

جواب:.....

دیو سړي ددواړو طرفو څخه وکیل جوړېدل یا دیو سړي دخپل طرف
څخه اصل او دهغه دطرف څخه وکیل جوړېدل بیا دبیع عقد کول جائز نه دی:
”والثانی العدد فی العاقد فلا یصلح الواحد عاقداً عن الجانبین فی باب

البيع“ (بدائع الصنائع / ج: ۵ / ص: ۱۳۵)

❁ داول بائع د مشتري ثاني څخه بیرته رانیول:

سوال:.....

ایا دبائع اول دپاره یوشی د مشتري ثاني دپاره په هغ یاتر هغه په یوه څه کم
مقدار سره خرڅول جائز دي که نه؟ مثلاً زید پر عمرو یو موټر په پنځه
لکه خرڅ کړی بیا عمر هغه موټر پر بکر درې میاشتي وروسته په اوه
لکه خرڅ کړی، ددې وروسته اول بائع یعنی زید دغه موټر د بکر څخه په
څلور یا پنځه لکه واخیستی داخو به سود نه وي؟

جواب:.....

یا، په دې کې د سود هیڅ صورت نسته:

”ولو باع المشتري من رجل ثم ان البائع الاول اشتراه من الثاني

المشتري بأقل مما باع جاز“

(هنديہ / ج: ۳ / ص: ۲۲ - کتاب البيوع)

❁ تر قبض دمخه بیرته بائع ته شی ورکول:

سوال:.....

رانیونکی یوشی واخیست قبض یی لانه وو کړی چي و بائع ته یی وویل چي داته خپله د خان دپاره واخله نو دا جائز دی که نه؟

جواب:.....

که بائع واخیستی نو بیعه جائز ده او د هغه زړې بیعی اقاله به وسي او هغه بله بیع به فسخ سي . او که رانیونکی ورته وویل چي زما دپاره یی رانیسه یا داسي ووايي چي پر هر چایې خرڅوې خرڅ یی کړه یا صرف داسي ورته ووايي چي خرڅ یی کړه نور هیڅ نه ووايي نو په دغه درو سره صورتو کي بیع نه ده صحیح ، اقاله هم نه وسوه ځکه د قبض د مخه پر بائع چي خرڅ سو نو په دغه وخت کي وکیل جوړول جائز نه دي:

”اشری عبداً ولم یقبضه حتی قال للبائع بعه لنفسك فلو باع جاز وانفسخ

الاول ولو قال بعه لی او بعه ممن شئت او بعه ولم یزد علیه لا یصح و ظاهره

انه فی الصورة الاولى بنفسه بخلاف بقية الصور فانه توکیل لا

اقالة“ (شامی / ج: ۵ / ص: ۱۲۰)

❁ د بائع په غطي سره شی ارزانه اخیستل:

سوال:.....

که دوکاندار یوشی خرڅ کړي او گیراک پیسې هم ورکړي بیادی ورته ووايي چي داشی گران دی ما په هېره سره ارزانه درباندي خرڅ کړی دی ، نو اوس د گیراک دپاره نوري پیسې ورکول څنګه دي ، آیا پر لازمي دي که نه ، وریې کړي که یا؟

جواب:.....

پہ دغہ صورت کی سودا مکملہ سوے دہ لہذا پر گیراک زیاتی پیسی
ور کول لازمی نہ دی مگر ہو کہ چیری دو کانداز واقعتاً خطا سوی وی او
پہ بازار کی ددی قیمت زیات وی نو زیاتی پیسی ور کول مستحب نہ او
بہترہ خبرہ دہ:

”(و اعلم انه (لارد بغبن فاحش) هو ما لا یدخل تحت تقویم المقومین
(فی ظاہر الروایۃ)“ (الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۴۲، ۱۴۳)
❦.. دبائع دغیر قابض مشتری لہ طرفہ خخہ بیع کول:

سوال:.....

مثلاً یو سری پتہ پتہ پہ کولہ ستور یا فریج کی ایسی وی یو چا دغہ پتہ پتہ
بغیر لہ لیدو واخیستی او پورہ پیسی یی ور کرے بیای و بائع تہ وویل
چی پتہ پتہ خرچی کرہ بائع پتہ پتہ خرچی کرے او پیسی یی و دہ تہ ور کرے
او رانیونکی داخیستلو پہ وخت کی ہم مال نہ ولیدی او دخر خلاو پہ
وخت کی یی ہم و نہ لیدی او دہ تہ چی کومہ نفع ور ورسپدہ هغه ور
ورسپدلہ نو دا طریقہ خنکہ دہ؟

جواب:.....

دا طریقہ نہ دہ صحیح او نہ ہم دغہ نفع حلالہ دہ . ددغی مسئلہ جائز
صورت دادی چی بائع پہ کولہ ستور کی چی کومی پتہ پتہ دی هغه دی د
مشتری پر لاس خرچی کرے بیادی و دہ تہ پہ قبضہ ور کرے او د هغه د
قبض خخہ وروستہ دی پہ کولہ ستور کی کنہر دی ، بیادی ددی
وروستہ مشتری بائع دپتہ پتہ دخر خولو دپارہ وکیل جوہ کرے نو دا
طریقہ بہ صحیح سی او نفع بہ حلالہ سی:

”عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما ان رسول الله ﷺ قال : من اشترى طعاماً فلا يبعه حتى يستوفيه و يقبضه“ (صحیح مسلم / ج: ۲ / ص: ۵)

❖ .. دبائع وکیل دځان دپاره شی نه سی اخیستی:

سوال:

د دبائع (خرڅونکي) وکیل دبائع مال دځان دپاره اخیستی سی که نه؟

جواب:

یا، نه یې سی اخیستی ځکه بیا به خرڅونکی رانیونکی هم سی او دا جائز نه دی:

”اذا اشترى الوكيل بالبيع مال موكله لنفسه لا يصح و ان اطلق له الموكل بقوله بع ممن شئت لانه يصير حينئذ متوليا طرفي العقد و هو لا يجوز“ (شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۸۰۸)

❖ .. دبائع ته مبیعه تریو کاله پوري دواپس کولو اختیار ورکول:

سوال:

په بعضي علاقو کي داسي رواج دی چي مالداره خلگ دیو ضرورت مند څخه دهغه مکان تر بازاری قیمت په یو څه کم قیمت رانیسي او د سودا د مکمل کېدو وروسته دبائع (خرڅونکی) په ژبه سره یا په خطه کي دا وعده کوي چي که مثلاً دنن څخه په یوه کال کي دننه ته دغه سرای رانیسي نو د بیعه په صورت کي به زه دغه تا ته بیرته په همدغه قیمت درکوم چي په کوم قیمت ما ستا څخه اخیستی دی خو دو مړه پیسې زیاتي درڅخه اخلم کومي چي ما په یوه سرای مصرف کړي وې او دیوه کال وروسته ددغه معاهدې د پابندي ذمه دار به زه نه یم دفریقینو دغه نیت وي چي دبائع ته به

پیسې په لاس ورسې او مشتري به د پیسو په عوض کې تر یوه کاله پورې د سرای څخه حلاله نفع واخلي نو دا سودا جائز ده که غیر جائز؟
جواب:.....

د دې حکم د ادې که د فریقینو په مابین کې د مخه لا خبره و سې چې بیع نامې وروسته به د واپسې اقرار نامه هم لیکل کېږي نو دا بیع دیانۀ فاسده ده. په آخرت کې به دواړه د عذاب مستحق وي او که د فریقینو په مابین کې د اوله څخه په دغه هکله خبره نه وي کړې، د سودا وروسته علی الاطلاق داسې اقرار نامه و لیکل سې بیا نه ده فاسده:

”وفی الخیرة فی مالو اطلق البیع ولم یذكر الوفاء إلا انه عهد إلى البائع انه ان . وفی مثل الثمن یفسخ البیع معه ؟ اجاب هذه المسألة اختلف فیہ مشائخنا علی اقوال ، ونص فی الحاوی الزاهدی ان الفتوی فی ذلك ان البیع إذا اطلق ولم یذكر فیہ الوفاء ، إلا ان المشتري عهد إلى البائع انه ان اوفی مثل ثمنه فانه یفسخ معه البیع یكون بائنا حیث كان الثمن ثمن المثل او بغین یسیر“ (شامی / ج: ۵ / ص: ۲۷۷ - کتاب البیوع ، باب الصرف مطلب فی بیع الوفاء)

❁ د بائع د طرف څخه استول سوی مال:

سوال:.....

د سودا کېدلو وروسته د بائع د جانبې چې کوم مال و مشتري ته ور روان سې نو دلته دا خستونکي قبضه ثابتېږي که نه؟

جواب:.....

قبضه نه ثابتېږي که څه هم اخیستونکي دا ويلي وي چې مال و ماته را

واستوه زه یی ذمه واره یم . بلکه تر هغه وخته چي مال تر گودام یا تر اخیستونکي تر خای نه ورسیري تر هغه وخته د اخیستونکي قبضه نه ثابتیري نو که مال په لاره کي ضائع سو یا غلا سو او اخیستونکي ته نه ورسیدی نقصان به پر بائع وي .

که چیري اخیستونکي بائع ته وویل چي ته دخپلو خلکو یا زما د خلکو سره مال راواستوه لیکن اخیستونکي خپل سړی وکیل نه کړی جوړ ، بیا بائع و خپل یا د اخیستونکي سړي سره مال وړ واستوی نو مال پر لاره ضائع یا تر اخیستونکي پوري نه وړ ورسیري هم نقصان پر بائع دی ، مگر که اخیستونکي خپل سړی وکیل مقرر کړ او بائع مال د اخیستونکي وکیل ته ورکړ نو دلته به د اخیستونکي قبضه ثابته سي او د مال ضمان به پر ده سي . نو اوس که مال ضائع سي دا به د اخیستونکي پر ذمه وي .

او که یی قیمت نه وو ورکړی بیا به مال د قیمت ادائیگي هم پر اخیستونکي وي .

په هدایه کي دي کوم مال چي په اور گاډي (رهل گاډی ، ترهن) یا د ډاک په ذریعه واستول سي نو چي څنگه یی دا مال وړ واستاوه دا به د مشتري (چاچي مال راغوښتی وي) په قبضه کي گڼل کیږي . که اخیستونکي لیکلي وي چي ”د فلانکي مال درهل گاډی یا ډاک په ذریعه پارسل کړه“ او مال یی د حکم مطابق وړ واستوی نو که دغه مال پر لاره ضائع سي بائع نه دی ذمه وار . ځکه چي بائع د مشتري د وکیل (یعني رهل یا ډاک) په حواله کړی او که چیري مشتري مال نه وي راغوښتی بلکه بائع خپله وړ

استولی وی نو دا بیاد مشتری قبضہ نہ دے اوس کہ دغہ مال پر لارہ ضائع سی نو مشتری بہ ذمہ وار نہ وی:

”و حاصلہ ان التخلية قبض حکما لومع القدرة عليه بلا كلفة ، لكن ذلك يختلف بحسب حال المبيع قال اجمعوا على ان التخلية في البيع جائز تكون قبضا ... اشترى وعاء تبين خاثر في السوق فأمر البائع بنقله إلى منزله فسقط في الطريق فعلى البائع ان لم يقبضه المشتري إلا ان يقول (المشتري) ادفعه إلى الغلام ، لانه توكيل للغلام والدفع إليه كالدفع إلى المشتري“ (شامی / ج: ۴ / ص: ۵۶۲ - ۵۶۳ ، کتاب البیوع)

اما اذا سلم البائع المبيع إلى شخص امر المشتري بتسليمه إليه فقد حصل القبض كما لو سلم البائع المبيع إلى المشتري نفسه - (درر الحکام شرح مجلة الاحکام / ج: ۱ / ص: ۲۴۹ - شرح المادة ۲۶۲ ، کتاب البیوع)

❁ دبائع دحق دو جہی واپس کول:

سوال:.....

یو چایو شی و اخیست نو د اخیستلو وروستہ دی پہ خبر سو چي پہ دے کی عیب ستہ ، اوس د دغہ شی پہ کوم کی چي عیب دی دایي و بائع تہ نہ وو و واپس کری چي نوی عیب کی پیدا سو نو اوس دغہ شی زہ و بائع تہ و واپس کوم ، سم دی کہ نہ؟

جواب:.....

یا نہ واپس کیڑی دا مال ، البتہ دبائع لہ طرفہ چي کوم عیب کی وو دغہ دو جہی پہ مال کی د کمی د قیمت مطالبہ کولی سی:

”فلو حدث آخر عند المشتري رجع بنقصانه اورد برضا بائعه ای لو حدث

عند المشتري عيب و اطلع على عيب كان فيه عند البائع فله ان يرجع بالنقصان وليس له ان يردده إلا برضاء البائع.... بخلاف ما إذا خاط الثوب قميص ثم اطلع على عيب حيث يرجع عليه بالنقصان وليس له ان يأخذ الثوب لأن امتناع الرد هناك لحق الشرع كى لا يلزم الربا فلا يقدر على اسقاطه وهنا امتنع لحق البائع فيسقط باسقاطه“ (تبين الحقائق / ج: ٤ / ص: ٣٤ ، كتاب البيوع)

❁ د بائع سره خير خواهي:

سوال:.....

يو شى بائع پر مشترى مثلاً په رز روپۍ خرڅ كړى بيا مشري د زړه د اطمینان د وجهي چي دده قيمت به زيات وي مشترى ته نوري پيسې وركولى سي ، داخو به سود يا څه نور زيان سودا ته نه رسوي؟

جواب:.....

يا دا سودا ته ضرر نه رسوي، سودا جائز ده، ځكه چي يو صحابي يو آس واخيستی مثلاً په رز روپۍ يې دغه آس اخيستی و نو دده يو دوست چي راغلی ورته و يې ويل چي دا خو ډېر ښه آس دی تقريباً په پنځلس سوه به وي نو هغه صحابي ورغلی او هغه بائع ته يې پنځه سوه روپۍ نوري وركړ چي ددې اصل قيمت يا يوه اندازه و لكول سوه چي دابه په دومره روپيو وي نوزه ستا خير خواه يم لهذا ته دا پيسې واخله .

(المعجم الكبير للطبرانی ابراهيم بن جرير عن ابيه / ج: ٢ / ص: ٢٢٤ ، رقم الحديث ٢٣٩٥)

❁ د بائع د فائدي شرط لگول:

سوال:.....

ایا دا جائز دی چي مثلاً یو چایو خای خرڅ کړی نو درهن په توگه یې دغه شرط و لگاوه چي کله پیسې واپس کوي نو به مکان هم بیرته ماته را واپس کوي؟

جواب:.....

په کومه بیعه کي چي دبائع د فائدي شرط ولکړي هغه بیعه فاسده ده نو دغه بیعه فاسده سوه نو بیعه به ختموي که نه نو دواړه به گناهکاره یاست:

”وکل شرط لا يقتضيه العقد وفيه منفعة لأحد المتعاقدين اوالمعقود عليه و هو من اهل الاستحقاق يفسده“ (هدایه / ج: ۵ / ص: ۱۱۷)

❁..بائع پر یو شي پیسې مصرف کړي:

سوال:.....

بائع یو شي مزین او ښایسته کړی يعني مصرف یې پر وکړی نو اوس دغه دمصرف پیسې هم پر اچولای سي که نه؟

جواب:.....

هو! پر اچولای یې سي، خو بیا هم چي کله هغه شي پر خرڅوي داسي دي ورته وایي چي داسي ماته چي په دومره پروت دی داسي دي نه وایي چي داماپه دومره واخیستی:

” (ويضم) البائع (الى راس المال اجر القصار و الصبغ) بأى لون كان (والطراز) بالكسر على الثوب (وفتل و حمل الطعام) وضابطة كل ما يزيد فى المبيع او فى قيمته يضم (و يقول قام على بكذا و لا يقول اشتريته) لانه كذب

“(الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۳۶، کتاب البیوع)

❁.. که بائع و مشتری ته دھوکه ورکړه:

سوال:.....

که چیري بائع و مشتری ته یا مشتری و بائع ته دھوکه ورکړي او دغه دھوکه په داسي حال کي ورکړل سي چي مشرتي په مبيعې کي تصرف نه وي کړی او یا بائع په ثمن کي تصرف نه وي کړی نور د کېدای سي؟

جواب:.....

فریقینو ته د رد کولو اختیار سته او که چیري بائع د دھوکې په باره کي د معلومېدلو دمخه په ثمن کي تصرف وکړي یا مشتری د دھوکې په باره کي د معلومېدلو دمخه په مبيعې کي تصرف وکړي نو بیا د ردولو اختیار نسته ځکه په تصرف کولو سره رضامندي معلومېږي او د رضامندي وروسته د واپس کولو اختیار ختم کېږي:

”قال ان غرای غر المشتري البائع او بالعکس او غره الدلال فله الرد (والالا) و به افتی صدر الاسلام و غیره ثم قال: (و تصرفه فی بعض المبيع) قبل علمه بالغبن (غير مانع منه) فيرد مثل ما التفتة ويرجع لكل الثمن على الصواب“ (شامی / ج: ۵ / ص: ۱۴۳)

❁.. بائیکات:

سوال:.....

که چیري په بازارو کي د شيانو نرخ زیات سي نو د قیمت د کمولو دپاره بائیکات کول او هغه شی نه اخیستل جائز دی که نه؟

جواب:.....

هوا جائز دی حُکمه چي قیمت بیرته پخواني حالت ته راسي او بیا دي د هغه رانیول او خرڅول شروع کړي .

د حضرت عليؑ په دورِ خلافت کي کُشمش او تېل گران نول خلکو چي کله شکایت وکړی نو حضرت عليؑ څو ورځي د کُشمشونه اخیستلو مشوره ورکړله حُکمه چي واپس خپل اصلي قیمت ته راسي :

”حدثنا يحيى قال حدثنا القاسم بن مالك عن يوسف بن درفس قال حدثني مغيرة بن عطية عن رزين بن الاعرج مولى لآل العباس قال : غلانا الزبيب بمكة فكتبنا إلى علي بن ابي طالب بالكوفة ان الزبيب قد غلانا فكتب ان ارخصوه بالتمر“ (تاريخ يحيى بن معين التابعين ومن بعدهم من اهل مكة / ج: ۳ / ص: ۱۱۳، حيلة الاولياء / ج: ۸ / ص: ۳۲)

❁ د بایکات فتوی لکېدل:

سوال:.....

که چیري علماء پریو شي دیو ملک پر مصنوعاتو یا پر کمپنی د افتوی جاري کړي چي بایکات ځیني وکړي نو په داسي حال کي څه کول په کار دي؟

جواب:.....

باید د اسلام د سر بلنډي او د غیرت د پاره بایکات ځیني وسي لیکن د بایکات د فتوی څخه هغه شی حرام نه گرځي لیکن د غیرت او د حمیت د اسلام خلاف دی:

”كل ذلك يكره ولا يفسد به البيع : لأن الفساد في معنى خارج زائد لا في صلب العقد ولا في شرائط الصحة“

(هدایه / ج: ۳ / ص: ۷۰)

❖ ..دبتانو کاروبار:

سوال:

دبتانو سودا څنگه ده کاروبار کول یې؟

جواب:بت که دسونې که دسپینو زرو او که دژپو که دهر شي وي
بيع و شراء يې ناجائز ده مگر که چيري دويلي کولو دپاره يعني بيا نور
ځيني جوړوي بيا جائز دی:

”عن جابر عن عبد الله انه سمع رسول الله ﷺ يقول عام الفتح وهو
بمكة ان الله ورسوله حرم بيع الخمر والميتة والخنزير والأصنام“ (بخاری /
ج: ۱ / ص: ۲۹۸)

❖ ..بت کوئن:

سوال:

نن سبا په عالمي مارکیتو کې یوه سکه (coin) رائج ده هغه ته بت
کوئن (bit coin) یا ډیجیټل کرنسي ورته وايي، دامحض یو فرضي
کرنسي وي په دغه کې د حقيقي کرنسي اوصاف او شرائط بالکل نه وي
نوپه نن زمانه کې چې پر نيت يا په اليکترونک مارکیتو کې چې کوم
کاروبار کېږي دا حلال او جائز دی که نه؟

جواب:یا دا ناجائز دی، دا صرف یو دھوکه ده . په دغه کې په حقیقت
کې هیڅ مبيع او یا داسې نور مادي شی نه وي دلته قبضه هم نه وي
صرف واکاؤنټ ته یو څو عدده ورځي او دا د فاریکسټریډنگ رقم سوداو د
خمار یو شکل دی نو ددې وجهې د بت کوئن په نامه یا یو ډیجیټل نام

نهاد کار کول پیسې پر لکول اخیستل او خرڅول دا به ناجائز وي:
 ”قال الله تعالى: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ (سورة البقرة: ۲۷۵)“
 ❀..د بجلي زیات بل:

سوال:.....

بعضي وختونه د بجلي چي څومره يونټونه استعمال سوي وي بل تر هغه
 زیات وي چي کله ادارې ته وویل سي هغه پیسې کموي او ثبوت هم نه
 درکوي خپله صفایي هم نه ثابتوي که چیري دا فرضاً صفا وکړل هم سي
 نو په دغه صورت کي چي کمپنۍ کومي پیسې ناحقه اخیستي دي
 يعني خلگ خو مجبوره سي، بل بیا هم ادا کړي نو دا جائز دی چي په یو
 طریق سره دا پیسې ددوي څخه وصول سي که نه دی جائز؟

جواب:.....

جائز دی که چیري دغه اداره پرائیوټ نه وي سرکاري وي نو د سرکار د دغه
 ادارې څخه پیسې وصول کوی سي او که چیري د بجلي اداره پرائیوټ
 وي نو په دغه صورت کي زائد رقم د حکومت دیو ادارې څخه وصول
 ناجائز دي او که اداره سرکاري وه نو بیا د سرکاري ادارې څخه خپل حق دی
 وصول کولی سي دانه ده ضروري چي خاص او خاص به بیا د دغه ادارې
 څخه دی پیسې باسي:

”إذا ظفر بمال مديونه له الاخذ ديانة بل الاخذ من خلاف الجنس على ما

نذکره“ (شامی / ج: ۴ / ص: ۹۵)

❀..پاته سوی مال واپس کول:

سوال:.....

بعضی کوچنی تاجران د غتبو تاجرانو څخه سامان واخلي بيا يې منځته په نفع خرڅ کړي، کله کله څه مال پاته سي نه سي خرڅ، نو دغه بيا بېرته دوکاندار ته واپس کولای سي که نه؟

جواب:.....

واپس کولای يې سي، خو د دې بڼه صورت دادی چي دغه کوم مرتبت کوچنی تاجر چي کله سامان اخلي نو د ځان دپاره دي د خیار شرط کنېږدي بيا دي د خیار شرط پر بنیاد په درې ورځي کي دي واپس کړي او که کوچنی تاجر د خیار شرط نه ولکاوه بيا هم غټ تاجر په خوشحالي سره مال واپس واخيستی نو هم هيڅ حرج نسته او که چيري غټ تاجر دغه مال نه غواړي نو دی نه سي مجبوره کېدای د مال پر اخيستلو:

”للعاقدين ان يتقايلا البيع برضاها بعد انعقاده لو كان بعض المبيع قد تلف صحت الاقالة في الباقي“ (شرح المجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۷۴، ۷۶، المادة ۱۹، ۱۹۰، کتاب البيوع)

❁ له کوچني سره سودا:

سوال:.....

که چيري پر دوکان کوچنی هلک يا نجلۍ ناسته وي او يو کس سودا ورسره وکړي يا دغسي بل ځای سوداوسي دابه څنگه وي؟

جواب:.....

کوچنی که عقلمند هوښيار وي نو د هغه بيع و شراء جائز ده او که عقلمند نه وي نو د هغه خرڅول رانویل به صحيح نه وي:

”قوله وشرطه اهلية المتعاقدين: ای بكونها عاقلين ولا يشترط البلوغ“

والحرية فشرط العاقد اثنان ، العقل و العدد فلم ينقذ بيع المجنون و صبي لا يعقل ، ولا يشترط فيه البلوغ و لا الحرية فيصح بيع الصبي والعبد لنفسه موقوفاً و لغيره نافذاً“ (شامی / ج : ۴ / ص : ۵۰۴ ، ۵۰۵)

❁ .. بدل سوی سامان :

سوال :

کہ چیری د تجارت مال د بل چا د مال سره په غلطي کي بدل سي نو بیا څه کول پکار دي؟

جواب :

اول خو خپل مال ځيني اخيستل او دهغه مال ور کول که چيري ممکن وي ضروري دی لیکن که مالک نه وي معلوم او نه هم دهغه د معلومولو ايوه طريقه وي او پر دا خبره هم د دہ یقین وي چي مال بدل سوی دی نو دغه مال خپله را گرځول جائز دی لیکن که چيري دهغه سامان د قیمت په لحاظ سره دده تر مال ډېر وي نو بیا به هغه زیاتي پیسې ضرور صدقه کوي:

”و كذلك الجواب فی المكعب إذا سرق اء وقيد بعضهم بان يكون المكعب الثاني كالاول او اجود فلو دونه له الانتفاع به بدون هذا التكلف لأن اخذ الاجود و ترك الادون دليل الرضاء بالانتفاع به۔

قلت ما ذكر من التفصيل بين الادون وغيره انما يظهر فی المكعب المسروق اما لو اخذ مكعب غيره و ترك مكعبه غلطاً لظلمه او نحوها او يعلم ذلك بالقرائن فهو فی حكم اللقطة لا بد من السؤال عن صاحبه بلا فرق بين اجود و ادون و كذا لو اشتبه كونه غلطاً او عمدا لعدم دليل الاغراض هذا

مماظهر لی فتأمله“ (شامی / ج: ۴ / ص: ۲۸۶)
 ❁.. په برقي آلاتو کي تحریري ايجاب و قبول:

سوال:.....

علماء وایي چي د ايجاب سره د قبول اتصال په یوه مجلس کي ضروري دی
 نو که چیري د برقي آلاتو په ذریعه په کوم مجلس کي چي فریق ثاني ته
 پیغام موصول سي نو بیا به مجلس عقد کوم مجلس وي؟

جواب:.....

فریق ثاني ته چي پیغام موصول سي نو مجلس عقد به همدغه مجلس
 وي نو پر فریق ثاني به لازم وي چي کله د فریق اول پیغام ده ته ور
 ورسیري دی به په همدغه مجلس کي د ايجاب جواب ورکوي ځکه چي
 سودا منعقدده سي . که نه د مجلس په بدلولو سره به سودا نه کیري ځکه
 د مجلس بدلولو سره ايجاب ختم کیري ، هو ، که چیري فریق اول بیرته د
 فریق ثاني خبره قبول کړي نو د بیرته ايجاب و قبول کېدو د وجهي به بیع
 بیرته منعقدده سي .

”مجلس البيع هو الاجتماع الواقع العقد البيع لكن زاد لفظ الاجتماع
 ليفيد انه لا بد من اجتماع العاقدین حقيقة او حکما و اما اجتماعها حکماً
 فکما إذا وقع الايجاب بکتابه او رسالة وصورة الكتابة کما فی رد المحتار ان
 یکتب الموجب اما بعد فقد بعث عبدی فلانا منك بكذا فما بلغه الكتاب قال
 فی مجلسه ذلك اشتریت ثم البيع بينهما فان قراءت الكتاب اخبار الرسل بما
 قال المرسل بمنزلة الايجاب من الكاتب او المرسل فاذا قبل المکتوب إليه او
 المرسل إليه فی مجلس القراءة و الاخبار فقد صدر الايجاب و القبول فی

مجلس واحد انه إذا قراء المكتوب إليه الكتاب أو سمع المرسل إليه الرسالة فلم يقبل في مجلس قرائته وسماعه يبطل الإيجاب حتى لو قراء الكتاب مرة ثانية في مجلس آخر لا ينقذ البيع والكتاب كالخطاب وكذا الإرسال حتى اعتبر المجلس بلوغ الكتاب وإذا الرسالة “(شرح المجلة للاتاسي / ج: ۲ / ص: ۵۴۵۲)

❁.. دبرقي تجارت په ذریعہ بیع کول:

سوال:.....

د انټرنیټ او ویب سائټ په ذریعہ تجارت کول جائز دی که نه؟

جواب:.....

جائز نه دی ځکه په بیع و صرف کې د فریقینو د جانب په همدغه مجلس کې قبضه کول ضروري دي او د دواړو طرفو څخه ادائیګې هم شرط ده په برقي تجارت کې دغه شیان معدوم دي. نو د دې وجهي برقي تجارت، انټرنیټ ویب سائټ په ذریعہ سونا، سپین زر وغیره اخیستل صحیح نه دي، خو په کرنسي کې دا صورت کېدای سي چې هر فریق د هغه بل و اکاؤنټ ته پیسې ور واستوي، د دواړو په اکاؤنټ کې چې رقم جمع سي بیا دي تبادله وکړي نو بیا صحیح ده:

”و کذا يجوز ان ينقذ البيع بالكتابة والرسالة قال ابن عابدين، صورة الكتابة ان يكتب اما بعد فقد بعث عبدی فلاناً منك بكذا فلما بلغه الكتاب قال في مجلس ذلك اشتریت ثم البیع بينهما و يقاس عليه التلکس و الفاکس حیث يجوز الإيجاب والقبول بهما بشرط ان يكونا آمنین من التزوير - و اما الهاتف (التليفون) و الجهاز للآسلی فالتعقاد بهما كالتعاقد مشافهة و ان كان احدهما

لا يرى الآخر لأن ذلك ليس بشرط لصحة العقد - إنما يصح فيما لا يشترط فيه القبض في مجلس العقد - أما لعقود التي يشترط فيه التقابض من الجانبين كالصرف فإنها لا تتم بهذه الآلات إلا إذا كان لكل واحد منهما وكيل بالتسليم عند الآخر متسلم وكيل كل واحد منهما ما وجب لموكله في مجلس اجراء الاتصال او عن طريق بنك في بلد كل واحد منهما فيه رصيد لكليهما و إلا يعتبر هذا الاتصال الآلى مساومة او عدا بالقعد ويتم العقد في وقت لاحق يتحقق فيه القبض المشروط “ (فقه البيوع / ج: ١ / ص: ٣٩، ٤٠)

❁.. دلال اجرت:

سوال:

که چيري دلال (بروکر Broker) د بائع او مشتري په مابين کي د سودا کوښښ کوي نو دلال در و اچ مطابق آيا د بائع يا مشتري او يا د دواړو څخه پيسې وصول کولی سي که يې نه سي وصول کولی؟

جواب:

وصول کولی يې سي، که چيري همدغه دلال د مالک په اجازت خرڅ کړي نو دی د مالک بائع وکیل گڼل کېږي او په دغه صورت کي صرف د بائع مالک څخه اجرت و وصولولی سي درانيونکي څخه يې نه سي اخيستی، ځکه دغه دلال درانيونکي وکیل نه دی که چيري دلته دار و اچ وي چي د دواړو څخه اجرت اخلي نو دا به ناجائز وي:

”ان سعى بينهما و باع المالك بنفسه يعتبر العرف (قوله يعتبر العرف) متجب الدلالة على البائع او المشتري او عليها بحسب العرف“ (رد المحتار مع الدر / ج: ٤ / ص: ٥٦٠)

و اما الدلال فان باع العين بنفسه باذن ربها فاجرتة على البائع (قوله فاجرتة على البائع) وليس اخذ شيئ من المشتري لانه هو العاقد حقيقة - و ظاهره انه لا يعتبر العرف هنا لانه لا وجه له - (رد المحتار / ج: ۴ / ص: ۵۶۰)

❁.. دلال کہدل بہ ڄنگہ وي:

سوال:.....

دلال بہ ڄنگہ وي؟

جواب:.....

د دلال لپارہ دا ضروري دي ڇي دي به و بائع او مشتري دواړو ته ور معلوم وي ڇي دغه سږي دلال دي که چيري يوازي بائع خبر وي يا يوازي مشتري نو دا ناکافي ده . (رد المحتار ج ۴ / ص: ۵۶۰)

منقولي اشيائ تر قبض مخ کي خرڅول

سوال:.....

د منقولي اشيائ په باره کي خبره وسوه رانيول سول اوس دغه د قبضې تر مخه خرڅول څنگه دي؟

جواب:.....

ناجائز دي ، خو غير منقول شيان لکه محکه، مکان، دوکان، که چيري رانيول سي نو اوس که چيري لږ يا پوره جوړ سوي وي او متعين سوي هم وي نو د قبض دمخه هم مخته په نفع سره خرڅول جائز دي او که تر اوسه يو شی جوړ سوی نه وي نو په دغه وخت کي په نفع سره مخته خرڅول جائز نه دي:

”صح بيع عقار لا بخشی هلاکه قبل قبضه: من بائعه لعدم الغرر لندرة هلاک

العقار حتی لو کان علوا او علی شط نہرو نحوه کان کمنقول فلا یصح اتفاقا
ککتابہ و اجارۃ و (بیع منقول) قبل قبضہ“ (الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۴۷)
❁.. بلتي:

سوال:.....

پہ موجودہ دور کی غٹی غٹی گاڊیانی او ترکان مالونہ دیوی علاقہ
خخہ تر بلی علاقہ پوری پہ اجرت وری، ددغو موترانو پہ ذریعہ مال
استونکی خپل مال دلوه کولو وروستہ د کرایہ پیسی و بلتي گاڊی والا
تہ ورکوی، گاڊی چي کله پنخلس یالس ورخي وروستہ هغه معین خای
تہ ور ورسیري نو وده تہ هغه کرایہ ورکړل سي، کله کله و موتروانانو تہ
دغه انتظار سخت سي او و دوی تہ دغدو ضرورت پیدا سي نو د گاڊی
والا ددغه بلتي لیکل سوي په کمو پیسو واخلی داجائز ده که نه؟

جواب:.....

دامعامله ناجائز ده، خکه مبیعه خو هغه بلتي کاغذ نه دی بلکه هغه
پیسی دي کومي چي په بلتي کاغذ کی لیکلي سوي دي خو په بلتي کی
چي خومره پیسی لیکلي دي په هغومره پیسو سره به تبادلہ جائز وي .
(تجارت کے مسائل کا انسائیکلو پیڈیا / ج: ۲ / ص: ۱۱۷)

بله بینک:

سوال:.....

نن صبا دغه بله بینکونه دي دا څنگه دي؟

جواب:..... بله بینکونه جوړول جائز دي خو وینه خرڅول رانیول جائز نه ده
که چیري دیو مریض اشد ضرورت وي و وینی تہ او د پیسو بغیره وینه نه

پیدا کبده نو د ضرور تمند سري دپاره وينه په پيسو اخیستل گناه نه ده خو د خرڅونکي دپاره هغه پيسې حلالې نه دي:

”بطل بيع ما ليس بمال كالدّم المسفوح“ (الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۵۰)

خو جائزه طريقه به دغه وي چې دوينو په بدله کې به ويني اخلي .
مثلاً يو بوتل وينه يې واخيستله او يو بوتل ورکړئ، نو دا به بيا جائز وي .
❖ د بېل د پيسو د کموالي (دسکاؤنټنگ) جائزه طريقه:

سوال:

د بېل پيسې که زياتي راغلي وي نو بيا جائز طريقه څنگه ده، بايد په څه طريقه سره وسي؟

جواب:

کوم سړی چې د بينگ وغيره څخه ”بل دسکاؤنټنگ“ وغيره کول غواړي هغه دي د بينگ وغيره سره دوه معاملات (ټرانزکشن) عليحده عليحده وکړي، يو دي دا معامله وکړي چې د بينگ ايکسپورت (درامد) وغيره دي د امپورت (برآمد) څخه پيسې وصول کړي بيا دي و ماته او بينگ وغيره دي دايجنټ جوړېدو او د امپورت څخه د قيمت د وصولېدو د وجهي دي د ايکسپورت څخه دي اجرت متعين کړي او وصول دي کړي .
دويم دي دا معامله وکړي چې بينگ وغيره دي دايل، سي څخه يو څه پيسې په قرض واخلې (بې له سوده) بيا دي ايکسپورت ته ورکړي نو دا صورت به جائز وي ليکن بينگ به بې سوده قرض ورکړي که راضي وي او که نه وي راضي، دا يوه جلا مسئله ده .

مثلاً فرض يې کړه چې ايکسپورت چې بل دسکاؤنټنگ کول غواړي

هغه بل دیولکو (۱۰۰۰۰) دی اوس دی ایسکپور تہر د بینک سرہ یوہ دا معاملہ وکړي چي بینک دي خپل ایجنټ جوړ کړي او هغه ته دي ووايي چي ته دا پیسې امپور تہر ته ورکړه بیا یې بیرته ماته را کړه زه به تاته پر دې پنځه زره (۵۰۰۰) اجرت درکړم دویمه دي دامعامله وکړي چي دئ دي د بینک څخه پنځه نوي زره بې سوده قرض واخلي او بینک ته دي دا ووايي چي کله زما د بل پیسې تاسو ته در ورسیري نو تاسو په هغه کي خپلي پنځه نوي زره قرض وصول کړئ او پنځه سره د سرورس چارج (اجرت) وصول کړئ، نو داسي به معامله برابر ه او سر په سر به سي نو په دې کي هیڅ قباحت شرعاً نسته .

او دا خبره دي واضحه وي چي کومي پیسې چي بطور اجرت ورکول کیري هغه به معلومي وي يعني دهغه یقین ضروري دی . مثلاً پنځه زره د بل د ادائیګي د مدت سره منسلک کول دانا جائز دی . مثلاً داسي نه سي کېدای چي که د بل د ادائیګي موده درې میاشتي وي نو به اجرت څلور زره وي او که د ادائیګي مدت څلور میاشتي وي نو به اجرت شپږ زره وي . غرض دا چي د بل په مودې کي د اضافي د وجهي په اجرت کي اضافه کول جائز نه دی بلکه اجرت متعین کول ضروري دی :

”وفی التارخانیة وفی الدلال والسمسار یجب اجر المثل ، ومانواضعوا علیه ان فی کل عشر دنانیر کذا فذلک حرام علیهم وفی کل عشر دنانیر کذا فذلک حرام علیهم وفی الحاوی : سئل محمد بن سلمة عن أجرة السمسار ، فقال ارجوانه لا بأس به “ (شامی / ج: ۶ / ص: ۶۳ ، کتاب الاجارة)

القرض هو عقد مخصوص یرد علی دفع مال مثلی لیرد مثله . (شرح المجلة

للأتاسی / ج: ۲ / ص: ۴۲۷)

و شرطها كون الأجرت و المنفعة معلومتين لأن جهالتها تقضى إلى المنازعة.. (الدرمع الرد ۵/۶)
 ❁.. بل خرخول د کمي سره:

سوال:.....

تاجران یو پر بل په پور شيان سره خرخوي او بائع (خرخونکی) یو خط وليکي چي پر فلانکي تاريخ پيسې درکوم اوس خود بائع د پيسو د اخيستلو تاريخ ليري وي او بائع ته د پيسو ژر ضرورت وي نو د دې وجهي څخه بائع و بينک يا ويوه سړي ته يو خط ورکړي او هغه نغدي پيسې واخلې بينک يا هغه سړی د هغه پيسو څخه يو څه پيسې وگرځوي او هغه نور پيسې بائع ته ورکړي نو داسي معامله کول شرعاً جواز لري که نه؟
 جواب:.....

د شريعت درويه دامعامله ناجائز ده ځکه په دې کي د يوه ملک د کرنسۍ بيع د بل ملک د کرنسۍ سره کيږي چي په دې کي کمی او زياتوالی او د نغدو په بدله کي په پيسو کي کموالی کيږي او داسي کول ناجائز او حرام دي نو د دې وجهي پر (بل آف ایکسچينج) باندي کموالی (کتوتي) ناجائز دی .

خو د دې يو جائز صورت داسي کېدای سي چي بائع دي بينک يا بل کس ته خط ورکړي او د خط جاري کولو والا سړي څخه دي د قرض د وصول کولو وکیل جوړ کړي او پر دغه وکالت دي بائع و بينک يا هغه سړي ته يو څه اجرت هم ورکړي، له دې وروسته دي د نوي معاملې په توگه يو په

خط کي چي ٿو مره پيسی ليکلي دي هغو مره پيسی دي د بینک ٿځه پور واخلی او بیادي بینک یا سري ته (هغه سري له چا ٿځه چي ئي پور اخیستی وي) دی ددي خبري اختیار ورکري چي هغه جاري کونکي ٿځه دي د خط جاري کولو په عوض کي پيسی وصول کري نو هغه دي بیا په دغه پيسو خپل قرض وصول کري نو دارقم به د دواړو معاملات جلا جلا سي . اوله معامله داده چي بائع دي بینک یا بل سري د خط د پيسو د وصولیدو دپاره په معین اجرت خپل وکیل جوړ کري . او دویمه معامله داده چي بائع دي په خپله د بینک یا دیو سري ٿځه قرض واخلی او بینک یا هغه سري ته دي د خط په مقابل کي چي کومي پيسی وصول سوي دي په هغو پيسو دي د قرض د وصولیدو اختیار دي هم ورکري نو په شرعي اعتبار سره دا دواړي معاملي صحیح سوي .

”وَرَبَّمَا يَقَعُ تَوْثِيقُ الدِّينِ بِتَوْقِيعِ الْمُشْتَرَى عَلَى وَثِيقَةٍ مَكْتُوبَةٍ يَعْتَرَفُ بِهَا بِكُونِهِ مَدْيُونًا لِلْبَائِعِ بِمَبْلَغٍ مَّسْمًى إِلَى أَجَلٍ مَّسْمًى وَيَلْتَزِمُ بِأَدَاءِ مَبْلَغِهَا فِي تَارِيخٍ مَّعِينٍ وَتَسْمَى هَذِهِ الْوَثِيقَةُ الْكُمِّيَالَةُ فِي الْعَرَفِ الْمَعَاصِرِ كُمِّيَالَةُ بِلْ آفْ اِيكسچنج (Bill of Exchange) وَانْ حَامِلُ الْكُمِّيَالَةِ هُوَ الدَّائِنُ الْأَصِيلُ رَبَّمَا يَبْعُهَا إِلَى طَرَفٍ ثَالِثٍ بِأَقْلٍ مِنَ الْمَبْلَغِ الْمَكْتُوبِ عَلَيْهَا طَمَعًا فِي اسْتِعْجَالِ الْحَصُولِ عَلَى الْمَبْلَغِ قَبْلَ حُلُولِ الْأَجَلِ وَانْ هَذَا الْبَيْعُ يَسْمَى خَصْمَ الْكُمِّيَالَةِ وَانْ خَصْمَ الْكُمِّيَالَةِ بِهَذَا الشَّكْلِ غَيْرُ جَائِزٍ شَرْعًا أَمَّا لَكِنَّهُ يَبْعُهُ الدِّينُ مِنْ غَيْرِ مَنْ عَلَيْهِ الدِّينُ أَوْ لِأَنَّهُ مِنْ قِبَلِ الْبَيْعِ النَّقُودِ بِالنَّقُودِ مُتَفَاضِلَةٌ وَمَوْجَلَةٌ وَحَرْمَةٌ مَنْصُوصَةٌ فِي أَحَادِيثِ رَبِّ الْفَضْلِ ، وَلَكِنْ هَذِهِ الْمَعَامَلَةُ يُمْكِنُ تَصَحُّحُهَا بِتَغْيِيرِ طَرِيقِهَا وَذَلِكَ أَنْ يُوَكَّلَ صَاحِبُ الْكُمِّيَالَةِ الْبَنْكُ بِاسْتِيفَاءِ دَيْنِهِ مِنْ

المشتري (و هو مصدر الكمبيالة) ويدفع إليه اجرة على ذلك ، ثم يستقرض منه مبلغ الكمبيالة و ياذن له ان يستوفي هذا القرض مما يقبض في المشتري بعد نضج الكمبيالة فتكون هناك معاملتان مستقلتان الاولى - معاملة التوكيل باستيفاء الدين باجره المعينة و الثانية معاملة الاستقراض من البنك و الاذن باستيفاء القرض من الدين المرجوه حصوله بعد نضج الكمبيالة فتصح كلتا المعاملتين على اسس شرعية“ (بحوث في قضايا فقيهة معاصرة / ج: ۱ / ص: ۲۰، ۲۱، احكام البيع بالتقسيط)

❁ دہل پیسے زیاتی لیکل:

سوال:.....

زید پہ یو کمپنی کی ملازم دی، کمپنی و دہ تہ دا کار ورکری دی چي دوکانو یا نورو کارخانو تہ ورخہ او هلته د ضرورت دشیانو تکمیل کوہ (یعنی ہفہ پورہ کوہ او رانیسہ یی) زید شیان خو اخلی یا دشیانو ادر خو ورکوی مگر زید د دوکاندارانو یا د کارخانو والا سرہ دغہ کار کوی چي و هغو تہ وایي چي تاسی دغہ شی تر خپل اصل قیمت زیاتی پیسے د کمپنی یا دوکان خخہ اخلی او بیا هفہ پیسے ماتہ را کوئی نو داسی کول به خنګه وي؟

جواب:.....

د دوکاندارانو او یا د کارخانو والا داسی بل جوړول او د زید داسی منافقت کول دا ټول ناجائز دی، د زید دپارہ داسی کول بلکه د دوکاندارانو او کارخانو والا د درو سرہ وو دپارہ داسی کول حرام او ناجائز دي او زید دپارہ دغہ پیسے حرامی دي، باید دوی ټول له داسی کارو خخہ توبه

وباسي ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ (سورة المائدة: ۲)

❖ د بلیہ کاروبار :

سوال :.....

د بلیہ (پنر چارہ) خرڅول جائز ده که نه ددې کاروبار کول څرنگه دی؟

جواب :.....

د بلیہ کاروبار جائز دی مگر که دي چيري دايقين وي چي ږيره په دي خړبي يا يوبل د کناه کار په کوي نو بی باید پر هغه خرڅ نه سي:

”و ان المعاونة على المعصية حرام مطلقا بنص القرآن ثم السبب ان كان سببا محرماً وداعياً إلى المعصية فالتسبب منه حرام كالاعانة على المعصية بنص القرآن وان لم يكن محرماً وداعياً بل موصولاً محضاً وهو مع ذلك سبب قريب بحيث لا يحتاج في اقامة المعصية بله إلى احداث صنعة من الفاعل كبيع السلاح من اهل الفتنة فكله مكره تحريماً بشرط ان يعلم به البائع والآخر من دون به التصريح به باللسان فانه ان لم يعلم كان معذوراً وان علم و صرح كان داخلاً في الاعانة المحرمة“ (جواهر الفقه / ج: ۲ / ص: ۴۵۳)

❖ بلیک (يعني د حکومت په پټه کاروبار) :

سوال :.....

بلیک کول (يعني د حکومت په پټه کاروبار) څنگه دی؟

جواب :.....

د قانوني جرم دی . د فائدي دپاره ځان ، مال او خپل عزت په خطره کي اچول بڼه نه دي: ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (سورة البقرة: ۱۹۵)

او که چیری بیایه دغه کاروبار کی ددرواغو ویلو ضرورت وی نو بیا
 دا حرام دی: قال الله تعالى ﴿لُعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾ (آل عمران) البته
 واضحه خبره داده چي کته حرام نه ده ولي دوخت حکمران د ظلم ټيکسر
 اخلي . فتاویٰ هادیه وگورئ

که حکومت نرخ تعیین کړي

سوال:.....

که حکومت دیو شي نرخ مقرر کړی وی نو بیا تر دغه متعینه نرخ
 کران خرڅول څنگه دي؟

جواب:.....

داد قانون خلاف ورزي ده باید داسي نه وکړل سي که څه هم هغه محصول
 فائده وغیره یې حرامه نه ده:

”لان اطاعة الامام فی ماليس بمعية واجبة“ (شامی / ج: ۲ / ص: ۱۷۲)

سوال:.....

د حکومت په پټه د بهر (بیرون) ملکوسامان خرڅولو ته (بلیک
 مارکیټ) (دو نمبر دهنډا) ویل کیږي دا تجارت جائز دی که نه؟

جواب:.....

ددغه تجارت په هکله تفصیل دادی چي که چیری هغه مال ناپاکه نه وي
 نو د شریعت درویه بیا ناجائز نه دی او خرڅونکی د مالک څخه مال
 اخیستی دی نو دغه تجارت د ذات په اعتبار سره حلال دی لیکن دا چي دا
 د حکومت د قوانینو خلاف دی حکومتی ادارې چي یې کله ونیسي سزا
 ورکوي ذلیل کوي یې او دخپل ځان ذلیل کول ناجائز دی نو ددې وجهي

داسي نه کول بڼه دي: ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ (سورة البقرة: ۱۹۵)
 ❀.. بغير له ليدو دمخکي تبادله:

سوال:.....

دمخکي پر خرڅولو رانيولو او د تبادلې په وخت کي رانيونکي او
 خرڅونکي بايد خرڅه سوې مخکې يا دواړه عوضونه ووييني اوس که
 چيري سودا يا تبادله بې له ليدو وسي دا جائز ده که نه؟

جواب:.....

اوس و دواړو ته د خپل شي دبیرته اخیستلو او دبیرته ورکولو حق
 سته. مثلاً زید او عمر بې له لیدو دمخکي تبادله سره وکړه، وروسته
 معلومه سوه چي د زید مخکې د کرلو قابل ده آباءه ده او د عمر مخکې ناکاره
 ده، شی نه پر کرل کیږي نو اوس زید دا حق لري چي د عمر څخه خپله
 مخکې بیرته واخلي او دا حکم صرف دمخکي نه دی بلکه د نورو شيانو
 هم داسي حکم دی:

”ومن اشتری شیئاً لم یره فالبيع جائز وله الخيار إذا رآه ان شاء اخذه
 بجميع الثمن وان شاء رده ولنا قوله عليه السلام من اشتری شیئاً لم یره
 فله الخيار إذا رآه ومن باع ما لم یره فلا خيار له“ (فتح القدیر / ج: ۶ /
 ص: ۳۳۶-۳۳۷)

❀.. د پشیانو کاروبار:

سوال:.....

د پشیانو رانیول او خرڅول جائز دي که نه؟

جواب:.....

دپشیانو کاروبار کرل خرڅول او رانیول جائز دي او آمدني یې حلاله ده:
 ”بیع الکلب عندنا جائز و كذلك بیع السنور“ (هنديہ / ج: ۳ / ص: ۱۱۴)
 ❀..د مرغانو کاروبار:

سوال:.....

د چوغکو، مرغانو خرڅول او رانیول جواز لري که نه؟
 جواب:..... جائز دی:

”و كذلك بیع السنور والسباع الوحش والطير جائز“ (هنديہ / ج: ۳ / ص:
 ۱۱۴)

❀..په بندو ډبو کې د نامعلومه شي تجارت:

سوال:.....

په بندو ډبو کې د نامعلومه شيانو خرڅول او رانیول جائز دي که نه؟
 جواب:.....

دا جائز دي خويو پل شي سته هغه دا چي و مشتري ته دا حق سته او دا
 اختيار ورت ته سته چي دی ډبه خلاصه کړي او ويې گوري بيا که ده بيع
 کوله او که يې نه کوله، دا اختيار دی لري. که چيري دی ډبه خلاصه کړي
 او هغه شي وگوري او خوښ يې نه سي نو دی يې واپس کولی سي او پر
 هائع باندي يې واپس کول لازم دي او که چيري د واپس کېدو اختيار ورنه
 کړل سي نو بيا به بيع فاسده سي او دارقم نو بيا تجارت کول جائز نه دی:
 ”و ان اشترى شيئاً ولم يره كان له الخيار إلى ان يراه فاذا رآه فان شاء قبله
 وان شاء فسخ البيع ويقال لهذا الخيار خيار الرؤية..... وله ان يفسخ إذا رآه
 بعد ذلك لأن خياره معلق بالرؤية بالنص أي بحديث من اشترى شيئاً لم يره

فهو بالخيار - إذا رآه ان شاء اخذه وان شاء تركه والمعلق بالشرط عدم قبل وجوده والاسقاط لا يتحقق قبل الثبوت، وحيث كان الخيار معلقا بالرؤية كان عدما قبلها فلا يصح اسقاطه بالرضى“ (شرح المجلة للأتاسي / ج: ۲۰ / ص: ۲۶۸، ۲۶۹)

❁ دشي دځای د جوړېدو په هکله غلط بیاني کول:

سوال:.....

دا هم په بازارو کې زیات دي په دغه طریقه سره خلکو ته د هوکې ورکول کېږي مثلاً د مشتري درانیونکي په نزد دیو خاص ځای یا دیو خاص ملک شی ده په نظر ښه او عمده وي نو خلک داسي کوي چي پر خپلو مصنوعاتو پر خپلو شینو هغه خاص ځای او د هغه خاص ملک نوم پر کې حال هم دا وي چي دغه شی د هغه ځای نه وي نو دغه به بیا جائز وي او که نه؟

جواب:..... دا صریح د هوکې ده، دا جائز کار نه دی:

”من غش فليس منا، والعمل على هذا عند اهل العلم كرهوا الغش وقالوا الغش حرام“ (جامع الترمذی / ج: ۱ / ص: ۲۴۵)

❁ د بوفې د خوړلو خرڅول او رانیول:

سوال:.....

د بوفې طریقه داسي ده چي د هوټل د طرفه په یو غټ هال کې پر یوه تېبل مېز باندي مختلف قسم خوراکونه پراته وي او هر سړي ته اجازه وي دا اختیار دی لري چي هر څومره شی چي راخلي او هر شی چي راخلي هیڅوک وده ته څه نه سي ویلای او دا اختیار هم وي ورته چي هر څومره

واري دی ولاړ سي د خپل تېبل څخه او وړسي خپل پلېټ (غاب) ته شيان ور واچوي او ويې خوري او بل يعني پيسې د ټولو دپاره يو دي که څه هم دی يوه گوله کړي او که مکمله ځان موړ کړي، د هوټل د طرفه هيڅ قيد نه وي ليکن پيسې به ټول برابري ادا کوي، رقم عوض متعين دی دا جائز دی که نه؟ مثلاً پر هر کس پنځه سوه روپۍ دي دا څنګه دي؟

جواب:.....

دلته که څه هم په خوراک کي دمبيع (هغه خرڅ سوی خوراک) مقدار مجهول دی متعين نه دی مګر دا د جهالت يا د جګړې باعث نه دی ځکه دلته تفاوت او جهالت قليل او د برداشت قابل دی او پر دې د خلکو عرف او تعامل سوی دی نو د دې وجهي د بوفې د خوړلو دغه طريقه د کاروبار او حرڅولو او رانيولو په اعتبار سره جائز ده. (شرح المجلة لسليم رستم باز ۱۰۲/۱... شرح المجلة للآتاسی ۲ / ۲۶۸، ۲۶۹)

❁ په بوند باندې ځای رانيول:

سوال:.....

(بوند هغه قرض ته ويل کيږي چي هغه د حکومت يا د کمپنۍ د طرفه پر دې شرط ورکول کيږي چي قرضدار به دغه قرض د سود د يو خاص مقدار سره ادا کوي) نو اوس په بوند باندې سرای مکان اخيستل جواز لري که نه؟

جواب:.....

په بوند باندې مکان اخيستل جائز نه دی ځکه دا يو سودي معامله ده او سود اخيستل او ورکول دواړه ناجائز دي.

تېنښتېدلی حيوان:

سوال:.....

چي يو حيوان و تنبتي او درک يي نه وي معلوم نو بيع او شراء يي څنگه وي؟

جواب:.....

چي حيوان و تنبتي اولادر که وي نو ددغه حيوان بيع او شراء ناجائز ده، ځکه خرڅونکي د خرڅولو وروسته درانيونکي په حواله کولو باندي قادر نه دی:

”بيع ما هو غير مقدور التسليم باطل کبيع سفينة غرقت لا يمكن اخراجها من البحر او حيوان نادر لا يمكن مسكه و تسليمه ای کظيبي صيد ثم ندو لا يمكن مسكه او سمك اخذ ثم القى في مكان لا يمكن اخذه إلا بحيلة او طير مسك ثم ارسل في الهواء فلا يرجع إلا بصيد جديد فان بيع هذا باطل على ما هو إلا ظهر من الرواية كما في التنوير، وهو اختيار مشائخ بلخ، وقيل فاسد لكونه مملوكا وفساده لعدم القدرة على التسليم“ (شرح المجلة للأتاسي / ج: ۲ / ص: ۱۰، ۱۰۲، ۱۰۹، ۲۰۹)

❁.. ورور دورور مخکه بغير اجازته خرڅه کړه:

سوال:.....

يوه مخکه يوه ورور د خپل بل ورور بغير اجازته خرڅه کړه دا بيع صحيح کيږي که نه؟

جواب:.....

دا بيع دورور (د مالک) پر اجازت موقوفه ده، که ورور اجازت ورکړي صحيح ده که نه نو بيع باطله ده او مالک به د مشتري څخه خپله مخکه

بیرتہ اخلی .

دا خبره دي پرتا واضحه وي چي ديو چا مملوکه مٹکه دهغه د مالک د اجازت بغيره و هيڅ چاته په هغه کي د تصرف حق نسته:

”ومن باع ملك غيره بغير امره فالملك بالخيار ان شاء اجاز البيع وان شاء فسخ، وان شاء فسخ“ (هداية / ج: ۳ / ص: ۹۰)

لا يجوز التصرف في مال غيره بلا اذنه ولا ولايته - (الدر مختار مع الرد / ج: ۶ / ص: ۲۰۰)

❁.. ښه کاروبار:

سوال:.....

ښه کاروبار او ښه تجارت د څه شی دی؟

جواب:.....

د کالیو او د عطرو تجارت ښه دی . د حضرت ابن عمر رضی الله عنهما څخه روایت دی چي نبي عليه السلام وفرمايل چي که چيري د جنت والاؤ ته موقع ورکړل کېدای او اجازت ورکړل سوی وای نو دوی به د کالیو او د عطرو تجارت کاوه .

امام اعظم ابو حنیفه هم د کالیو کاروبار کاوه:

”وعن ابن عمر: قال رسول الله ﷺ لو اذن الله في التجارة لأهل

الجنة لا تجرو في البز والعطر“ (مجمع الزوائد / ج: ۴ / ص: ۶۳)

❁.. ښه گټلې ښه پیسې:

سوال:.....

ښه پیسې کومې دي چي انسان یې وگټي کسب یې وکړي؟

جواب:.....

د نبی ﷺ حدیث دی: چی بنه پیسی د هغه تاجرانو دي چي هغه درواغ نه ووايي، په امانت کي خیانت نه کوي وعده خلافي نه کوي او درانیو لو په وخت کي د هغه شي عیب نه ووايي (د دې وجهي چي هغه یې بیا په کمه بیع ورکړي) او کله چي یې خپله خرڅوي نو بیا یې ډېر تعریف نه کوي (د دې وجهي چي گران خرڅ سي) او که چیري پرده باندي یو شی وي نو بیا دي ځان ایسته او دوري نه کوي او که چیري دده پر یو چاشی وي نو بیا دي هغه ډېر نه تنگوي. (الترغیب والترهیب / ج: ۱ / ص: ۲۴۹)

❖ د فقر خیرات مال:

سوال:.....

کوم خلک چي د فقر د خیرات پیسی یا غنم سره جمع کړي د دغه استعمال و ده ته څنګه دی، دی د دغه شیانو مالک جوړیږي که نه او د دې څخه خرڅول جائز دي که نه؟

جواب:.....

د دې څخه شیان رانیول او د دوی شیان خرڅول جائز دي:
 ”و شرط المعقود علیه سته کونه موجوداً مالا متقوما مملوکاً فی نفسه و کون الملك للبائع فی ما یبیهه لنفسه“ (شامی / ج: ۴ / ص: ۵۰۵)
 ❖ د گامینې کوچنیان خرڅول:

سوال:.....

بعضي خلک د گامینې د شیدو د بچاولو د پاره د گامینې بچان خرڅ کړي پر قصاب او قصاب هغه حلال کړي دا څنګه دي؟

جواب:.....

داسي ڪول حرام نه ڏي ڇڪه بي ڪاره بي نه ضائع ڪوي او بل هر چاته په خپل مال کي ڊجائز تصرف ڪولو حق وي، او داسي ڪول نه ڏي ٻڻه ناجائز ڏي چي ڇوڪ بي خرڇ هم نه ڪري او ڊحلالهدو بعد بي ڊخوڙلو پر ڇاي ضائع ڪري:

”كل يتصرف في ملكه كيف شاء“ (شرح المجلة لروستم باز ۱/ ۵۱۷، ڊر

الاحكام شرح مجلة الاحكام / ج: ۳ / ص: ۱۱۰)

❁ ڊگامبني په بدل کي غوارانيول :

سوال:.....

گامبنيه ڊغوا په بدله کي او غواد گامبني په بدله کي رانيول ڇنکه ڏي؟
جواب:..... لاس په لاس خرڇول جائز ڏي، په پور (قرض) خرڇول جائز نه ڏي. ڇڪه ڊدوارو جنس يودي او جنس چي يو وي بيا ڊپور معامله ناجائز وي:

”وفي حديث طويل اخرجه عن عبادة بن الصامت رضى الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ فيه فاذا اختلف هذه الاصناف فبيعوا كيف شئتم إذا كان يد بيد“

(صحيح مسلم / ج: ۳ / ص: ۱۲۰۸ - هدايه / ج: ۳ / ص: ۸۹ - شامي / ج:

۵ / ص: ۸۰)

❁ ڊزوي ڊشفعي دعوه نسي ڪوي:

سوال:.....

که پلار خپله مڇڪه خرڇوي نوزوي ڊشفعي دعوه ڪواي سي که نه؟

جواب:.....

زوی دشفعی دعوه نسی کولای حُک کہ زوی شفیع نہ دی، مگر ہوا کہ چیری زوی دهمسایہ (گاوندی) دمُحکی یاد مکان مالک یا شریک وی نو بیاد شفعی دعوه کولای سی، حُک کہ چیری دی پہ دغہ صورت کی شفیع دی: ”تجب بعد البيع..... للخلیط فی نفس المبيع ثم له فی حق المبيع.....“

ثم لجار ملاصق“ (تنویر الابصار مع الدر / ج: ۶ / ص: ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱) شرح المجلة لرستم باز / ص: ۴۴۸، ۴۴۹۔ فتاویٰ خانہ علی ہامش فتویٰ ہندیہ / ج: ۳ / ص: ۵۴۲)

❁.. پر زوی مُحکہ خرخول:

سوال:.....

پلار پر خپل زوی مُحکہ خرخولی سی کہ نہ، پہ شریعت کی ددی اجازت ستہ کہ نہ؟

جواب:.....

اجازت ستہ، پہ ددی کی ہیخ قباحت نستہ، بلا شک او شبہی دا امر جائز دی: ”دار لرجل او مشترک بین الأب و الرجل و للأب ابن صغیر، له أم فقالت، اشتریت هذه الدار لابنی بماله، والأب حاضر، او اشتریت منکما لابنی بماله، فقالا بعنا، وقع الملك لابن۔“ (بزازیہ علی ہامش الہندیہ / ج: ۴ / ص: ۴۷۲۔ قاضی خان علی ہامش الہندیہ / ج: ۲ / ص: ۱۸۴۔ شرح مجلة لسلم رستم باز / ج: ۱ / ص: ۶۱)

❁.. دزوی پر نامہ تجارت نامہ:

سوال:.....

زما دزوی پر نامه تجارت دی نو دنامه له کبله زما زوی اوس ددغه تجارت مالک گرځي که نه؟
جواب:.....

تر هغه وخته یې مالک نسي جوړېدای تر څه وخته چي یې په قبضه ور نه کړي او مالک یې نه کړي جوړ، نودی فی الحال مالک نه دی:
”و تتم الهبة بالقبض الكامل“ (تنویر الابصار مع الدر / ج: ۵ / ص: ۶۹۰، فتاویٰ تنقیح الحامدیه / ج: ۲ / ص: ۹۳ - شرح مجلة لروستم باز / ج: ۱ / ص: ۳۷۱ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۶۹۴)

❁.. بیعانه:

سوال:.....

د بائع او مشتري په مابین کي تر اوسه سودا نه وه مکمله، خورانیونکي او خرڅونکي پخپل مینځ کي وعده سره وکړه چي په پلانکي تاریخ به موږ سودا سره کوو او ددې دپاره رانیونکي و خرڅونکي ته یو څه پیسې د ایډوانس په توګه ورکړي، و دغه ایډوانس ته بیعانه وایي، دا جائز دی که نه؟
جواب:.....

که چیري رانیونکي پر هغه ټاکل سوي تاریخ د خرڅونکي سره سواد نه وکړه نو د خرڅونکي دپاره د بیعاني پیسې بشوول او د بیعاني د پیسو ورکولو والا ته (توکن مني) واپس نه ورکول ناجائز او حرام دي او د وعده خلافي له وجهي به هم دی ډېر زیات ګنهکار وي:

”من عمر ابن شعيب عن ابيه عن جده، ان رسول الله ﷺ نهی عن بيع العربان قال مالك، وذلك فيما نرى والله اعلم يشترى الرجل العبد او

الولیدۃ او یتکاری الدابة ثم يقول للذي اشترى منه او تکاری منه اعطيتك ديناراً او درهماً او اكثر من او اقل على انی اخذت السلعة او رکت ما تکاریت منك ، فالذي اعطيتك منی الثمنی السلعة او كراء الدابة وان ترکت ابتیاع السلعة او كراء الدابة مما اعطيتك لك باطل بغير شیئ “ (اعلاء السنن / ج: ۱۴ / ص: ۱۷۳، ۱۷۶ - موطا امام الک / ص: ۵۶۸)

❁.. په بیعانه باندې محکمه یا کور مخته خرڅول:

سوال:.....

په اوسني دور کې د کاروبار یو صورت داهم دی چې بیعانه پر غیر منقولې شیانو باندې لکه کور، مکان، دوکان، پلاټ یا بنگله وغیره باندې کیږي او دهغه نورو پیسو د ادا کېدو د پاره د دوو یا درو میاشتو وخت ورکړل سي، بیا په دغه وخت کې (یعني په دوو یا درو میاشتو کې) پر نوي گیراک تر هغه اول په گرانه بیعه خرڅ کړل سي. حالانکه هغه اول مشتري تر اوسه پوري دهغه مکان پیسې پوره لانه وي ادا کړي، او په قانوني توګه یې په خپل نامه لانه وي کړي، نو په دغه صورت کې به داسې سوداڅنګه وي؟

جواب:.....

دا جائز ده، په غیر منقولې شیانو کې د سودا کېدو وروسته مشتري د هغه خرڅ سوي شي مالک جوړیږي او د قبض کولو دمخه هم دی دغه شی مخته پر بل چا خرڅولی سي، ځکه د داسې شیانو هلاکت شاذ و نادر کیږي، او د کله کله یعني شاذ و نادر اعتبار نه وي، مګر په منقولې شیانو کې د قبض کولو وروسته دهغه خرڅول جائز دي، د قبض دمخه

جائز نہ دی .

”ومن اشتری شیئاً مما ینقل و یحول لم یجز له بیعه فی قبضه ... و یجوز بیع العقار قبل القبض عند ابی حنیفہ و ابی یوسف ... فان هلاک العقار نادر ، و النادر لا عبرة به ، و لا یبنی الفقه باعتباره فلا یمنع الجواز“ (فتح القدیر / ج: ۶ / ص: ۱۳۵ - ۱۳۷ ، البنایة شرح الهدایة / ج: ۷ / ص: ۳۲۲ ، بحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۱۶)

❁.. دبیعانی د ضبط کولو رواج:

سوال:.....

په دغه اوسني دور کي په بعضي علائقو کي دبیع کولو په وخت کي دغه رواج هم دی چي دبیعي د خبري (پخېدلو) کولو وروسته بائع د مشتري څخه یو څو روپی دبیعانی په توګه اخلي، او په دغه بیع کي د بائع او مشتري په مابین کي دا خبره وسي، دغه شرط ولکول سي چي که تريو معیني مودې پوري بائع دبیعي څخه انکار وکړي نو هغه به مثلاً و مشتري ته پنځوس زره دجرمانې په توګه ورکوي او که چيري مشتري پر دغه معینه موده هغه پیسې نه کړي ادا نو بیا دغه بیع ختمیږي او بیعانه هم ځيني ضبط کیږي په داسي شرائطو کي داسي بیع کول جائز ده که نه؟

جواب:.....

دا بیع فاسده ده، په بائع او مشتري کي به هر یوه ته دبیعي دفسخ کولو اختیار وي . او بائع ته دبیعانی د ضبط کولو شرعاً هیڅ حق او اجازت نسته:

”قوله عليه السلام: نهى عن بيع العربان“ (اعلاء السنن / ج: ۱۴ / ص:

۱۷۳ - هدايه / ج: ۳ / ص: ۶۲ - حجة الله البالغة / ج: ۲ / ص: ۳۲۲)

❖.. د بیعانی د ضبط کولو شرط صحیح نه دی:

سوال:.....

د بائع او مشتري په مابین کې د سودا کېدو وروسته د مشتري د پاره و
بائع ته بیعانه یا ایډوانس ورکول جائز دی که نه؟

جواب:.....

جائز دی لیکن دا شرط لگول چې که چیرې مشتري د شي د اخیستلو
څخه انکار وکړي نو بیا به بائع بیعانه ضبط کړي او که بائع انکار وکړي
نو بیا به هغه د بیعانی پیسې دوچنده ورکوي، داسې شرط ناجائز دی او
په داسې شرط سره بیعه فاسدېږي او دا بیعه ختمول پر دواړو لازمه ده .
که چیرې مشتري د بیعې څخه انکار وکړي پر بائع لازمه ده چې بیعانه
به واپس ورکوي چې کله دغه بائع تسلیم کړي . د بیعانی پیسې ایښودل
و بائع ته حرامې دي او که چیرې بائع د سود ورکولو څخه انکار کوي نو
مشتري صرف د بیعانی پیسې اخیستلی سي ، ددې څخه بیا یوه روپیـ
زیاته اخیستل هم حرام دی:

”البيع ینعقد بايجاب وقبول“ (شرح مجلة لروستم باز / ج: ۱ / ص: ۶۱ -

ملتنقی الابحر مع المجمع ج ۳ / ص: ۴ - هدايه / ج: ۳ / ص: ۶۱ - الدر مع

الرد / ج: ۵ / ص: ۸۴، ۸۵)

❖.. د بیعانی د ضبط کولو د شرط لگولو د نه صحت وجوهات:

سوال:.....

پہ کو مو شرائطو لکولو سرہ بیا د بیعانی ضبط نہ صحیح کیڙي؟
جواب:.....

د بیعانی پہ ضبط کولو کي دبل مال بی له عوضه لاس ته راځي دانا جائز دی ځکه په دې کي د هوک او خمار دی ځکه دانه دی معلوم چي وروسته به څه کیږي داهم ممکنه ده چي د بیعانی پیسې دي بائع واخلې او داهم ممکنه ده چي مشتري دي د دغه څخه دوچنده پیسې واخلې نو دا خو خمار او د هوک ده، په دغه کي په یوه عقد کي دوه عقده وي یعنی د بیعی سره د هبه کولو شرط وي، که چیري مشتري بیعه نه وکړي نو د بیعانی پیسې و بائع ته هبه وي او که بائع انکار وکړي نو بائع د بیعانی د پیسو په مقدار پیسې و مشتري ته ورکوي او په بیع کي د هبې شرط لکول شرط فاسد دی او په شرط فاسد سره بیعه فاسد کیږي:

”وقال ابن رشد، جمهور علماء الأمصار على أن بيع العربان غير جائز، وإنما صار الجمهور إلى منعه لانه من باب الغرور والمخاطرة واكل المال بغير عوض“ (أوجز المسالك شرح موطا امام مالك / ج: ۱۲ / ص: ۲۸۵ - بدایه المجتهد / ج: ۵ / ص: ۸ - سورة المائدة: ۹۰ - شامی ج ۶ / ص: ۴۰۲)

❁ د بیعانی حکم:

سوال:.....

په بعضي علائقو کي د دستور دی چي کله د بیع و شراء خبري کیږي نو د خبري د پخولو دپاره د شي مالک د مشتري څخه یو څو روپۍ واخلې (دا خو بیعانه ده) نو اوس که چیري مشتري هغه شی د و عدې مطابق واخیستی نو صحیح ده او که داسي نه وسي نو هغه اولي کومي پیسې

چي د خبري د سودا د پخېدو دپاره ورکړل سوې وي هغه ضبط کړل سي
(يعني بيعانه) هغه پيسې بيا مشتري ته نه ورکړل کيږي دا جواز لري که نه؟
جواب:.....

داسي کول شرعاً جواز نلري، بلکه د بيعاني پيسې بيرته مشتري ته
ورکول ضروري دي، دغه پيسې راگرځول او ضبط کول صحيح نه دي:
”عن عمر ابن شعيب عن ابيه عن جده رضى الله عنه ان رسول
الله ﷺ نهى عن بيع العربان، قال مالك وذلك في ما نرى، والله اعلم،
يشترى الرجل العبد او الوليدة او يتكاري الدابة ثم يقول للذى اشترى فيه
او تكارى فيه اعطيتك ديناراً ودرهماً او اكثر من ذلك او اقل على انى
اخذت السلعة او ركبت ما تكارىت منك فالذى اعطيتك من ثمن السلعة او
كراء الدابة فما اعطيتك لك - باطل بغير شئ - (اعلاء السنن ج ۱۴ / ص: ۱۷۳
، ۱۷۶، حجة الله البالغة ج ۲ / ص: ۲۸۸)

❁.. د بيعاني د پيسو حکم:

سوال:.....

که چيري د سودا د مکمل کېدو وروسته بائع بيعانه واخيسته نو دغه د
بيعاني پيسې به د هغه قيمت حصه شمارل کيږي که نه او که چيري دغه
پيسې د بائع سره ضائع سي نو بيا دا د بائع پيسې ضائع سوې او که د
مشتري؟

جواب:.....

هو، دا په هغه قيمت کي شمارل کيږي او که چيري د بائع سره بيعانه
ضائع سي نو دا کواکي د بائع پيسې ضائع سوې نو د دې وجهي به بائع

بیرتہ د مشتری خخہ د هغه ضائع سوو پیسو مطالبه نه کوي او که چیري د بیعاني د اخیستلو په وخت کي سودا نه وه مکمل سوې نو دغه پیسې د مشتری د بائع سره امانت دي او پر دغه پیسو به بیا د امانت احکام جاري کیږي او که چیري په عرف او اصطلاح کي د دې حیثیت د قرض وي نو بیا قرض دي او یا بائع د مشتری خخه د دغه پیسو د استعمالولو اجازت واخلې نو بیا دا د قرض په زمره کي راځي . چي د ضیاع په وخت کي به ضمان پر بائع وي:

”قلت و بین ذلك ان المساوم انما يلزم الضمان إذا رضى باخذه بالثمن المسلمی علی وجه الشراء ، فإذا سقَى الثمن البائع و تسلیم المساوم الثوب علی وجه الشراء يكون راضياً بذلك كما انه إذا سَمَى هو الثمن و سلم البائع يكون راضياً بذلك فكان التسمية صدرت فيهما معاً بخلاف ما إذا اخذه علی وجه النظر لانه لا يكون ذللاً ، رضا بالشراء بالثمن المسمى ، فلم يوجد القبض علی وجه الشراء بل علی وجه النظر منه او من غیره مكانه امانة محنده فلم يضمه“ (الدرمع الرد / ج: ۴ / ص: ۵۷۳ - شرح المجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۳۳۸ - ۳۳۹ - فتاویٰ تنقیح الحامدية / ج: ۱ / ص: ۲۵۷)

❁ د بیعاني په اخیستلو سره د بیعي حکم:

سوال:

د بیعاني د اخیستلو وروسته و بائع ته د بیعي د فسخي اختیار سته که نه؟

جواب:

یک طرفه اختیار نه لري، او پر بائع هغه شی و مشتری ته حواله کول لازم دي او که چیري د وارو په رضا بیعه فسخ کړه نو د بیعاني پیسې واپس

کول ضروري او لازمي دي:

”من شرائطها (أى الاقالة) اتحاد المجلس ورضا المتعاقدين ، لأن الكلام فى رفع عقد لازم“ (شامی / ج: ۵ / ص: ۱۲۱ - هندیہ / ج: ۳ / ص: ۱۵۷ - مجمع الانهر / ج: ۳ / ص: ۴۲، ۳۱ - شرح مجلة لستم باز / ص: ۹۲ - رقم المادة: ۱۹۰)

❁ د بیعانی د اخیستلو یو خاص صورت:

سوال:.....

بائع د بیعانی د اخیستلو په وخت کې مشتري ته داسې وویل چې که چیرې تر فلانکې تاریخ پورې تر تازیاتې پیسې را کونکې ماته ملاونه سونو بیا داسې زه پر تاخرخوم دا جواز لري که نه ، ددې جواز سته که یا؟
جواب:.....

ددې درې صورتونه دي:

اول صورت: دادی چې کله د مشتري څخه بیعانه اخیستله نو سودا مکمله سوې نه وه بلکه وروسته پر فلانې تاریخ دا سودا کېدونکې ده نو په دغه صورت کې دبائع داسې شرط لگول جائز دی .

دویم صورت: دادی چې د مشتري څخه د بیعانی اخیستلو په وخت کې سودا مکمله سوې وي خو بائع ځان ته دا اختیار ورکړی وي چې زه هر کله وغواړم دا سودا ختم کولی سم چې دې ته ”خیار شرط“ وایي ددغه صورت حکم دادی چې متعینو ورځو دپاره دا شرط لگول صحیح دی او د ورځو د تعین بغیر به داسې شرط لگول ناجائز وي .

دریم صورت: دادی چې د مشتري څخه چې یې کله بیعانه اخیستله

نو سودا پوره سوې وه او بائع د ځان د پاره خيار شرط هم نه وو اخیستی نو په دغه ځای کې به سودا داسې شرط دو جهې څخه ناجائزه سي:

”صحيح شرط للمتابعين معان و لاحدهما و لو وصيا و لغيرها و لو بعد العقد لا قبله - تارخانيه - (في مبيع كله) (او بعضه) (ثلاثة ايام او اقل) و فسد عند اطلاق او تائيد (لا أكثر) فيفسد فلكل فسخه خلافاً لهما - (الدرمع الرد / ج: ٤ / ص: ٥٦٢، ٥٦٨ - شرح المجلة للأناسي / ج: ٢ / ص: ٢٣٤، ٢٣٥ - و شرح المجلة لرستم باز / ج: ١ / ص: ١٢٤، ١٢٥، المادة: ٣٠٠)

❁ .. بيع باطل:

سوال:

بيعه باطله کومه بيع ده او حکم يې څه حکم دی؟

جواب:

هغه بيع چې د خپل اصل او ذات په اعتبار سره صحيح نه وي او په شريعت کې بالکل لغو او غير معتبر وي . يعنې په رکن يا محل (بيع) کې يې خلل وي . په رکن کې خلل دادی چې مثلاً په بائع يا مشتري کې يو عقد کولو اهل نه وي . لکه د لېوني او ناپوه کوچني سودا، او په محل کې خلل دادی چې په مبيع (هغه شی کوم چې خرڅېږي) کې داخيستلو خرڅولو صلاحيت نه و . لکه مردار، وينه يا شراب د دغو اشیاء وو بيع، بيع باطله ده .

او د بيع باطلې حکم دادی چې مشتري د شي او بائع د قيمت مالک نه جوړېږي . که چيرې مشتري پر هغه شي قبضه کړي وي نو پر هغه باندي هغه مبيع واپس کول لازم دی . که چيرې مبيع د مشتري سره ضائع

سوه نو ضمان به یی ورکوي دغه رقم پر بائج باندي قیمت واپس کول ضروري دی په ناجائزي سودا سره څوک دغه قیمت مالک نه جوړیږي: "البيع الباطل ما ليس مشروعاً لأصله ولا بوصفه بسبب وقوع الخل في ركنه ومحله كبيع المجنون والصبي وبيع الحر والميتة، وهو لا يفيد الملك أصلاً لانه لا يترب عليه الحكم البيع" (شرح مجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۵۵ رقم المادة: ۱۱۰ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۵۰)

(و) البيع الباطل (حكمه عدم الملك المشتري اياه) إذا قبضه (فلا ضمان لو هلك) المبيع (عنده) ولأنه أمانة وصحح في القنية ضمانه قبل و عليه الفتوى - (الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۹۵ - در الاحكام / ج: ۲ / ص: ۱۶۹ - النهر الفائق / ج: ۲ / ص: ۴۱۸) ❀ د بيعي باطلې شكونه:

سوال:

بيعه په کومو صورتو کې باطلیږي؟

جواب:

د بيعي باطلې صورتونه دغه دي:

(۱): نه راضي کېدل، نه رضا. مثلاً فريقين سره راضي خوشي، خودا ورر سره ووايي چي موږ دغسي ددرواغو سودا کوو، دغه رنگه که چيري ددوی داوله سره ددرواغو سودا په نيت کي وه بيا يې دخلکو په مابين کي سودا سره وکړه نو دا باطله ده ځکه دلته مشتري ته مليکت نه حاصلیږي.

(۲): د ماليت نه وجود: ددې مختلف صورتونه دي:

(الف) د ملکیت د عدم صلاحیت د وجهي څخه بیعه باطلیږي لکه د آزاد سړي بیعه دا بیعه باطلوي .

(ب) د معدوم شي بیعه هم بیعه باطلوي لکه داسي بیعه چي د بزې په نس کي کم سپرلی دی د هغه بیعه د اوس محال ده، دا هم باطله بیعه ده .

(ج) بل هغه وخت چي د مبیعي وجود غیر یقیني وي لکه په هکي کي د چیچی، سودا، که څه هم په ذرائعو سره د حمل د معلومه سي خو بیا هم د ژوند پیدا کېدو یقین خونسته .

(د) چي کله مال غیر متقوم (بې قیمت) وي لکه شراب، او د خنزیر بیعه .

(هـ) د عدم منفعت (بې فائدي) له کبله به بیعه باطله وي لکه د مرادري بیعه .

(و) د هغه شي بیعه چي هغه د بائع ملک نه وي لکه غاصب یا فضولي چي د ځان د پاره سودا وکړي نو د هغه په حق کي به بیعه باطله وي، او که چيري پر بل چایې خرڅ کړی نو دلته به بیعه موقوفه وي .

(۳): چي عقد کونکی نه وي: یعنی سودا کونکی یووي یا دوه وي خود عقد اهل نه وي، یا دوه وي خود عقد اهل نه وي، یا یو سړی وي خود دواړو طرفو څخه وي یعنی هم د بائع او هم د مشتري د طرفه وي، لکه مثلاً ووايي دا د فلانکي شی ما د فلانکي د پاره (یا د فلانکي پر لاس) په دومره پیسو واخیستی .

یا دا صورت وي چي داسي ووايي چي ما داسی خرڅ کړی او داسی مي په دومره واخیستی او یا سودا کونکی له پوني یا کوچنی وي چي هغه په

سودا یا پہ گتہ او تاوان ہیخ ہم نہ پوهیږي .

(۴) :- بیع حقیقہ د نفعی څخه خالي وي: لکه یوه توله سپین زر چي په

یوه توله سپینو زرو سودا کړي او که چیري وصف جلا وي نو بیعه جائز ده .

(۵) :- چي د مبیعی (خرخېدونکي شي) ذکر نه وسي مثلا وویل سي چي

، ما په زر روپی سودا وکړل یا مي په زر روپی واخیستل نو به دا بیع

باطل وي .

”قوله وان اختلفا جودة وصياغة) وفي الذخيرة من البيوع من الفصل

السادس وإذا باع درهما كبير بدرهم صغيرا او درهما جيدا بدرهم ردي

يجوز لأن لهما فيه غرضا صحيحا - فاما إذا كان مستويين في القدر والصفة فبيع

أحدهما بالآخر هل يجوز ، وهل يصير مثله دينا في الذمة اختلفوا بعضهم

قالوا لا يجوز و أشار إليه محمد في الكتاب و به كان يفتي أبو حاتم الامام أبو

احمد “ (بحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۹۳ - محيط البرهاني / ج: ۶ / ص: ۳۱۱

- الدر مع الرد / ج: ۴ / ص: ۵۰۲، ۵۰۴)

❁ .. بیع بالشرط :

سوال :

په بیع کي شرط څنګه دی ؟

جواب :

دې ته بیع الشرط وایي یعنی په شرط سره بیع کول جائز نه ده، مګر که

چیري د دغه شرط د وجهي څخه د جګړې او فساد اندېښنه نه وي نو عقد

فساد نه دی او اکثره د شرط څخه د فساد احتمال وي نو که چیري دا احتمال

وو نو بیع فاسدیږي :

”فان قلت نهی ﷺ عن بيع و شرط فيلزم ان يكون العرف قاضيا على الحديث ؟ قلت : ليس بقاض عليه بل على القياس لا ان الحديث معلوم بوقوع النزاع فكان موافقا لمعنى الحديث ، فلم يبق من الموانع إلا القياس والعرف قاض عليه قلت و تدل عبارة البزازية والخانية و كذا مسألة القباق على اعتبار العرف الحادث و مقتضى هذا انه لو حديث عرف في في الشرط غير الشرط في النعل والثوب والقباق ان يكون معتبرا إذا لم يؤد إلى المنازعة“ (الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۸۸ - عمدة القارى / ج: ۴ / ص: ۳۲۵ ، ۳۲۷ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۸۵)

❁ ..بيع بالوفاء:

سوال:

دا حای مالک چي کله حای خرخواه نو داسي يې وويل چي زه دغه حای خرخوم په دغه شرط چي زه کله ددغه قيمت په برابري پیسې راوړم او تا ته يې در کړم نو ته به دغه حای بیرته پر ما خرخوې په دغه شرط دغه رقم سودا جائز ده که نه؟

جواب:

دې ته بيع بالوفاء وايي او دا ناجائز ده، ځکه د سودا کېدو په وخت کې دا شرط لګېدې چې هر کله زه تا ته پیسې راوړم نو ته به دا حای بیرته ماته راګوې .

یا داسي صورت هم کېدای سي چې مثلا څوک ووايي چې دغه حای زه پر تا خرخوم چې کله زه پیسې راوړم ته به يې بیرته پر ما خرخوې .
بائع پر مشتري شی خرڅ کړی شی مشتري ته ورکړل سو او دبائع

قیمت ور کړل سو او بیا بائع داسې ورته ووايي چې په دومره وخت کې چې کله زه دومره پیسې تا ته در کړم نو ته به داسې بیرته ماته راکوې او پر ما به یې خرڅوې، ددې څو صورتونه دي:

اول: دادی چې که چیرې په بیع نامه یا د عقد په مجلس کې یا د وعدې په توګه د واپس کېدو یا د خرڅېدو ذکر نه وو بلکه لکه څنګه چې عام خلګ شپه او ورځ سودا کوي هغه رنګه سودا و سوله دغه رنګه د مشتري او بائع هم سودا و سوله بیا یې په بل مجلس او په بل وخت کې بائع و مشتري ته وویل چې زه به دومره پیسې در کړم ته دغه شی پر ما خرڅ کړه نو علی الاتفاق مشتري هغه شی پر خرڅ کړی نو دا صحیح دی، لیکن بائع په قانوني توګه دا مطالبه نه سي کولای چې داسې به ته پر ما حتماً خرڅوې او نه هم مشتري پر هغه شي باندي مجبور کولی سي چې ور واپس یې کړي. اوس مشتري هر قسم مالګانه تصرف په دغه مبیعه کې کولی سي. دده خوښه ده که یې دی چاته هبه (ګفټ) کوي او که یې خرڅوي، بائع مشتري د دغه تصرفاتو څخه نه سي منع کولی.

د معینه مدې تېرېدو وروسته که چیرې بائع و مشتري ته پیسې ورکړې نو هغه پیسې اخیستل او شی واپس کول دا پر مشتري لازم نه دی.

که چیرې دی په خپله خوښه د هغه شي په واپس کولو راضي وي نو ورکول یې جائز دي علی العکس بائع مشتري نه سي مجبور کولای چې هغه شی بیرته ور واپس کړي.

غرض دا چې بائع نه عدالت ته رجوع کولی سي خو د دیانت په اعتبار

سرہ دغہ وعدہ پوره کول بنه دي او که چيري دو عدې په وخت کي يې د واپس کولو نیت وو خو وروسته د یو مصلحت یا ذاتي ضرورت یا نقصان د وجهي يې وعدہ پوره نه کړه نو گناه به نه وي او که چيري په بيع نامه یا په مجلس د عقد یا شرطاً او یا د وعدہ سوې وي چي شی به واپس کيږي نو د ابيعه به بیا درهن (کروو) په حکم کي سي او د کوم شي بيع چي سوې ده هغه به رهن وي .

د مشتري دپاره د دغہ څخه فائده اخيستل بيعه کول، په کرایه په کروي یا چاته هبه کول دانا جائز دی، بلکه مشتري د دغہ شي صرف امين او محافظ دی . او که دغہ شي د کرائي وي نو ټوله کرایه به رهن وي چي کله پيسې ور واپس کوي نو دغہ کرایه ور کول لازمي ده لکه څنگه چي مشتري ته نفع اخيستل ناجائز ده دغہ رنگه و بائع ته هم د هغه شي څخه د گټي اخيستلو حق نسته .

”والصحيح أن العقد الذي جرى بينهما ان كان بلفظ البيع لا يكون رهناً، ثم ينظر ان ذكر الشرط الفسخ في البيع، فسد البيع وان لم يذكر ذلك و تلفظا بلفظه البيع بشرط الوفاء او تلفظ بالبيع الجائز وعندهما هذا البيع عبارة عن عقد غير لازم فكذلك، وان ذكر البيع من غير شرط ثم ذكر الشرط على وجه المواعدة جاز البيع ويلزمه الوفاء بالوعد، لأن المواعيد قد تكون لازمة لحاجة الناس“ (قاضی خان علی هامش الهندية / ج: ۳ / ص: ۱۶۵ - جامع الفصولين / ج: ۲ / ص: ۲۳۷، ج: ۱ / ص: ۱۷۱ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۲۷۶، ۲۷۷)

عن زيد بن ارقم عن رسول الله ﷺ إذا وعد الرجل اخاه ومن نيته ان

يفى له فلم يف ولم يجئ للميعاد فلا اثم عليه ، قال الاشراف ، هذا دليل عليه ان النية يثاب الرجل عليها وان يقترن معها المنوى و تختلف عنها - اهـ - و مفهومه ان من وعد وليس من نيته ان يفى فعليه الاثم سواء وفى به او لم يف ، فانه من اخلاق المنافقين و لا تعرض فيه لمن وعد و نيته ان يفى و لم يف بغير عذر - (مرقاة المفاتيح / ج: ۸ / ص: ۶۱۵ - فيض القدرى / ج: ۲ / ص: ۸۹۱ - شامى / ج: ۵ / ص: ۲۷۶)

❁ پر بيعة باندي بيعه كول:

سوال:.....

چي ڪله يوه سودا شروع وي يعني پر بيع باندي بيعه كول ڇنگه ده؟

جواب:.....

نبي ﷺ په يوه بيعه کي دبلي بيعي او په يوه معامله کي دبلي معاملې څخه ددغو په مابين کي دجمعي څخه منعه کړې ده . او دغه څو صورتونه دي:

(۱): يو صورت خو دادی چي يوه دوکاندار شی داسي خرڅوي چي که چيري په نغدو وي نو سل روپی يې قيمت وي او که چيري په قرض وي بيا يې قيمت يو سل پنځوشت روپی قيمت وي نو ڪله چې سودا کېده مشتري وويل چي زما خوښه ده نو دا بيعه باطله ده ځکه دوکاندار ته نه ده معلومه چي د نغدو سودا چي سل روپی دغه سودا کوي او که د پور چي يو سل پنځوشت روپی سودا کوي دلته دشمن جهالت هم دی او په بيع کي هم جهالت دی ، مگر که چيري په دغه صورت کي مشري په حاضر مجلس کي پر يو قيمت باندي بيعه قبوله کړي چي په سل روپی نغدو

باندي يا مثلاً په يو سل پنځويشت پور باندي دغه سودا زه کوم، نو د بيعي يو صورت معين سو نو فساد ليري سو، په دغ صورت کي بيع جائز سوه.

(۲): په بيع کي بيعه کول ددې يو صورت دادی چي خرڅونکی په يو قيمت يوشی خرڅ کړي او مشتري (رانیونکی) په دې راضي نه وي لیکن خرڅونکی وايي چي ته دغه شی زما څخه داسي رانیسه يعني په دغه شرط يې راڅخه رانیسه که چيري بيا تانه سواي خرڅولای نو بيا يې پر ما په يوه روپۍ په کټه خرڅ کړه زه يې درڅخه رانیسم دا بيعه هم نه ده جائز، ځکه يوه بيعه دبل بيعي سره مشروط سوه گواکي دا بيع دی د هغې بلي بيعي په شرط ورسره کوي.

(۳): زید عمر ته وايي چي زه ما دیو لکو روپو مو تر په کار دی ته يې و ماته په کښتو (قسط) راواخله، عمر ورته وايي چي مو تر په دغه شرط درکوم چي ته به ماته دوه زره روپۍ دمیاشتي کښت بطور کرایه او زر روپۍ کښت به اخلي او بيا به صبا ته درې زره روپۍ راکوې او چي کله یو نیم لک ۱۵۰۰۰ روپۍ وصول کړې بيا پر تا مو تر خرڅ سو، يعني ته به يې مالک سي، داسي کول هم ناجائز دي ځکه دلته بيع او اجاره سره يوځای سول.

(۴): يا مثلاً د (هاؤس بلډنگ کارپوريشن) خلکو زید ته قرض ورکړی چي ته ځای جوړ کړه په مکان کي به دواړه سره شریک یو او ددې په کرایه کي به هم نیم نیم سره شریک یو او بيا به زما کښتونه د کرایې سره جمع کوې دا معامله هم ناجائز ده په يوه معامله کي د قرض او شرکت، دا ناجائز

دی . کہ شرکت وی نو قرض نہ سی راتلای او کہ قرض وی شرکت نسی
کپدای، بیا چي کله شرکت سره راسي نو بیا هغه کښتونه ادا کول پر
شریک نه دي لازم .

(۵) :- بعضي خلک درهن (گروي) معامله او سودا کوي بیا مرتهن
(گرو کونکي) ته هغه شی چي په گروي ورکړل سوی دی (مرهون) هغه
په کرایه ورکړي دانا جائز دی ځکه یو سړی په یوه وخت کي مرتهن او
مستأجر (کرایه اخیستونکی) جوړ سو او دانا جائز دی:

”عن ابی هريرة نهی رسول الله ﷺ عن بيعتين فی بیعة“ رواه مالك و
الترمذی و ابو داؤد و النسائی (مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۴۸، جامع الترمذی
/ ج: ۱ / ص: ۳۶۴ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۸۵ - البناء شرح الهدایة /
ج: ۷ / ص: ۲۴۴، ۲۴۵)

بیع تعاطي:

په عملي اشاره سره ایجاب او قبول کول د بیعي دپاره دې ته بیع تعاطي
وایي . مثلاً بائع و مشتري ته شی ورکړی او مشتري و بائع ته د هغه شی
قیمت، ورکړی که څه هم یو بل ته په ژبه ایجاب و قبول نه سره وکړی یا یو
د بله کلام سره وکړی یا یو کلا (خبره) وکړي او هغه بې یه نه وکړي .

د بیع تعاطي صورتونه:

سوال:

د بیع تعاطي کوم صورتونه دي؟

جواب:

چي د شي قیمت معلوم وي یا پر هر شي باندي خپل قیمت نوشته وي نو

مشتري دهغه مطابق پیسې و بائع ته ورکړي او بائع هغه پیسې ځیني واخلې مشتري د شي د قیمت پوښتنه د بائع څخه وکړي بائع قیمت ور وښايي نو مشتري د څه ویلو بغیر هغه شی واخلې یعنې قیمت یې دوکاندار ته ورکړي او بائع هغه شی و مشتري ته ورکړي یا مشتري خپله د بائع په وجود کې هغه شی په قبضه کې واخیست .

مشتري دیو شي قیمت متعین کړي او بائع ته یې وویل چي دغه شی په هغه معینو پیسو راکړه، بائع د څه ویلو بغیر هغه شی مشتري ته ورکړي او هغه پیسې یې ځیني وصول کړې لکه قصاب ته چي داسي ووايي چي ددغه ځای څخه ما ته د سلو روپو غوښه راکړه نو قصاب د هغه ځای څخه هغومره غوښه ورکړي نو سودا مکمله سوه .

اوس د مشتري د سودا اخیستلو څخه انکار نه سي کولای، او که چیري شی یې متعینه کړی نه وي نو د دې حکم بیادا نه دی مثلاً قصاب ته ووايي چي ما ته د سلو روپو غوښه راکړه قصاب د سلو روپو غوښه را پرې کړه او دده مخ ته یې کښېښوده په دغه رقم کولو سر سودا نه پوره کیږي او مشتري ددغي غوښي ایستلو یعنې دغوښي د اخیستلو څخه انکار کولای سي :

”حيث ان مقصد الاصلی من الايجاب والقبول هو تراضی الطرفين فينعقد البيع لتبادلة الفعلية الدالة على التراضی ، ويسمى هذا البيع التعاطی ، مثال ذلك ان يعطى المشتري للخباز مقدار من الدراهم فيعطيه الخباز بها مقداراً من الخبز بدون تلفظ بايجاب وقبول او ان يعطى المشتري الثمن للبائع و يأخذ السلعة ويسكت البائع ... وكذا إذا جاء رجل إلى بائع الحنطة ودفع له

خمسة دنانير وقال بكم تباع المد من هذه الحنطة فقال بدينار فسكت المشتري ثم طلب الحنطة منه فقال له البائع اعطيك أياها غدا ينقذ البيع أيضاً وان لم يجر بينهما الايجاب والقبول - وكذا لو قال المشتري للقصاب اقطع لي بخمسة غروش لحما من هذا الجانب من هذه الشاة فقطع القصاب اللحم ووزنه وأعطاه اياه انعقد البيع وليس للمشتري الامتناع عن قبوله و اخذه“ (شرح المجلة للاتاسي / ج: ۲ / ص: ۳۶، ۳۷ - شرح المجلة لرستم باز / ج: ۱ / ص: ۶۴، ۶۵ - الدر مع الرد / ج: ۴ / ص: ۵۱۳، ۵۱۴)

❖..بيع توليه:

د يو متعين شي قيمت يا چي هغه په خو پرېوزي تمامېږي دهغه د بيان کولو وروسته په هغه قيمت يا په دومره چي په خو پرېوزي په هغه قيمت شي اخيستلو ته بيع توليه ويل کيږي .

❖..په بيعه توليه کي خيانت:

سوال:.....

که چيري په بيع توليه کي بائع د شي په اصل قيمت (هغه قيمت په کوم چي ده اخيستی وي) کي د هوکه او خيانت کوي دروغ يې کي وويل او بيا مشتري په خبر سو او دغه درواغ يې ثابت کړل نو اوس مشتري ته څه کول په کار دي؟

جواب:.....

په دغه صورت کي به مشتري د خيانت د پيسو برابرې پيسې د بائع د پيسو څخه (هغه قيمت کوم چي بائع درواغ کي ويلي دي) منفي کوي، ځيني گرځوي به يې او دهغه اصل قيمت برابرې پيسې به ورکوي دا حق

و ده ته سته او بل مشتری په دغه درو (۲) طریقو سره دبائع خیانت ثابتولای سي . بائع دي خپله اقرار وکړي چي ما په اصل قیمت کي درواغ گوښي وکړه دغه شی ما ته په دومره راغلی دی او ما قیمت دومره در یاد کړی دغه قیمت چي ما در یاد کړی اصل قیمت تر دې کم دی .

۲ . مشتری دي په دوه نارینه گوهانو یا په دوو ښځویو نارینه گواه باندي دا ثابت کړي چي بائع په اصل قیمت کي خیانت کړی .

۳ . که چیري د مشتری سره گواهان نه وي نو بیادي و بائع ته قسم ورکړل سي او هغه دي د قسم څخه انکار وکړي .

” (وله الحط) قدر الخيانة (فی التولية) لتحقيق التولية (قوله لتحقيق التولية) .. وله الحط قدر الخيانة فی التولية - ط - قال (ح) یعنی لو لم يحط فی التولية تخرج عن كونها تولية لانها تكون بأكثر من الثمن الاول “ (الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۳۷ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۷۳ - فتح القدير / ج: ۶ / ص: ۵۰۰ - الهنديه / ج: ۳ / ص: ۱۶۲)

اما با باقرار البائع او بالینه او بنکوله عن اليمين ، وقد ادعاه المشتري هذا على المختار ، فتح القدير ج ۶ / ص: ۵۰۰ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۸۴ - الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۳۷

❁ .. بیع الحاضر للبادی :

سوال:

د ښار تجربه کاره تاجر د کلي و تاجر ته ووايي چي زه د ښار په نرخو باندي خبریم زه به ستا د پاره شيان اخلم داسي کول جائز دي ؟

جواب:

دغه ”بیع الحاضر للبادی“ ده دامکروه ده . نبی علیه السلام د دې څخه منع فرمایلي ده ځکه د دې وجهي څخه گرانې زیاتیري او د ښار د خلکو تاوان دی:

”عن ابی هريرة رضى الله عنه أن رسول الله ﷺ قال لا تلقوا الركبان لبيع ، لا يبيع بعضكم على بيع بعض ، ولا تناجشوا ، ولا يبيع حاضر لباد“ (مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۴۷ ، جامع الترمذی ج ۱ / ص: ۳۶۲ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۱۰۲)

❁.. د بیع د ختمولو شرط ښودل:

سوال:.....

د سودا کولو په وخت کې بائع و مشتري ته وویل شي ”تر ماښام، ماڅستن درې ورځې یا په هفته کې به سودا کوو که چیرې تر ماښام یا تر هفتې سودانه وسوه نو بیا زه سودانه در سره کوم دا جواز لري که نه؟

جواب:.....

دارقم شرط لگول د استحسان د وجهي جائز دی او کوم وخت چي معین سوی دی که تر هغه وخته سودانه وسوه نو سودا ختمه سوه:

” (فان اشترى) شخص شيئاً (على انه) أى المشتري (ان لم ينقد ثمنه إلى ثلاثة ايام فلا يبيع صح) استحساناً وان اشترى كذلك (الى أربعة ايام) (لا) يصح خلافاً لمحمد ، (قوله خلافاً لمحمد) فانه جوزه إلى ما سميأه“ (الدر مع الرد / ج: ۴ / ص: ۵۷۱ - شرح المجلة للأتاسى / ج: ۲ / ص: ۲۵۷ - الهداية / ج:

۳ / ص: ۳۱)

❁.. بیع سلم:

سوال:.....

بیع سلم خہ تہ وایی؟

جواب:.....

بیع سلم داده چي پیسی اول ورکری او غنم وروسته وصول کرل سی او د بیعی دپاره دجنس، نوع، صفت او دوخت او حای تفصیل و سی . ددی وجهی چي دفساد او دجگری احتمال ختم سی . په ساده الفاظو چي تعریف و سی نو داسی به وي ”چي مشتري دشي قیمت دمخه ادا کړي او د مقررہ مودې وروسته هغه دمتعین صفت والاشی وصول کړي:

”و شرطه بیان جنس و نوع و صفة و قدر و أجل و أقله شهر ... و قدر رأس المال ان تعلق العقد بمقداره کما فی مکيل و موزون و عددی غیر متفاوت و مکان الايفاء فی ماله حمل او مؤنة و قبض رأس المال قبل الافتراق“ (تنویر الابصار مع الدر المختار / ج: ۵ / ص: ۲۱۴، ۲۱۶ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۲۶۵ - کتاب البیع باب السلم)

❁..د بیع سلم د ختمولو صورت:

سوال:.....

که چیري بائع او مشتري بیع سلم ختم کول وغواړي نو څنګه به یی ختموي؟

جواب:.....

مشتري چي کومی پیسی بائع ته ورکړي وي هغه دي بیرته ځینی واخلی نو بیع سلم ختمه سوه . دا خبره دي واضحه وي چي تر څه وخته چي پیسی نه وي ځینی اخیستل سوي ددغه پیسو په عوض کي دبائع

خُخه بل شی اخیستل ناجائز دی:

”اقالة بعض السلم جائز ای لو أقالة عن نصف المسلم فيه او ربه جاز، و يبقى العقد في الباقي لا يجوز لرب السلم شراء شيء من المسلم إليه برأس المال بعد الاقالة قبل القبض بحكم الاقالة“ (شرح لمجلة للأناسی / ج: ۲ / ص: ۳۹۹ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۲۱۹ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۶۶)

❖ د بیع سلم شرطونه:

سوال:

د بیع سلم د صحت کوم شرطونه دي؟

جواب:

په کوم شي کي چي بيع سلم کيږي دهغه جنس به معلوم وي بل شي به نه وي ورسره گډ، مقدار به يې معلوم وي داديني تاريخ به معلوم وي او کم از کم يوه مياشت به مهلت وي، درأس المال (سرمایه) مقدار به معلوم وي. که چيري مبيعه وزني شي وي او دهغه په وړلو کي د پيسو ضرورت وي د مزدوري ضرورت وي نو د ورکولو ځای به معلوم وي. او پر کوم شي چي بيع سلم کيږي هغه شي به د اخیستلو او تر وصول کېدلو تر زمانې پوري به بازار کي پيدا کيږي او په مجلس د عقد کي به رأس المال حواله کړل سوی وي. که په دغه شرائطو کي يو شرط هم مفقود (نیستی) وي نو بيع سلم به فاسده وي.

(بدائع الصنائع / ج: ۵ / ص: ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۷، ۲۱۱ / الهداية / ج: ۲ / ص: ۹۵)

/ اعلاء السنن / ج: ۱۴ / ص: ۳۹۸)

❖ په بیع سلم کي که چيري بائع د مدې خُخه دمنځه فوت سي:

سوال:.....

کہ چیری پہ بیع سلم کی بائع دمسلم فیہ (مبیع، خرش سوی شی) دادا کھدلو دتاریخ له مودی خخه دمخه وفات سی نه اوس مشتري دوخت دمخه دشی (مسلم فیہ) مطالبه کولی سی او که نه؟

جواب:.....

مشتري دوخت دمخه دشی (دمسلم فیہ) مطالبه کولی سی:

” (و یبطل) الأخل (بموت المسلم إلیه، لا بموت رب السلم فیؤخذ) المسلم

فیہ (لبطلان الأجل بموت المديون لا الدائن) “ (الدر مع الرد / ج: ۵ / ص:

۲۱۵ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۶۰ - حاشية الطحطاوی علی الدر / ج:

۳ / ص: ۱۲۱)

❖ ..پہ بیع سلم کی دخومره قیمت وصولی ضروری وی:

سوال:.....

کہ چیری پر رأس المال (سرمایه) دقبضی کولو دمخه فریقین سره جلا سول نو دغه بیع سلم به صحیح وی او که نه؟

جواب:.....

پہ بیع سلم کی در رأس المال (سرمایه) مقدار متعین کول او پہ مجلس د

عقد کی ادا کول لازم دی نو اوس کہ چیری پر رأس المال دقبض کولو

دمخه فریقین سره جلا سی نو بیع سلم صحیح ده او کہ چیری در رأس

المال خخه لږ ادا او لږ نه کړي ادا، نو په دغه صورت کی چي خومره پیسې

ادا کړل سوی دی په هغو کی سلم صحیح دی او خومره پیسې چي نه دی

ادا کړل سوی په هغو کی بیع سلم باطله ده . لکه دلسوزرو په عوض کی

د لس منہ غنمو د سلم عقد و سو او په مجلس عقد کي پنځه زره ادا سوي
پنځه زره ادا نه کړل سوي نو اوس د هغه پنځو زرو په بدل کي کوم چي ادا
سوي دي په پنځه منہ غنمو کي سودا صحيح سوه او پنځه زره چي نه دي
ادا سوي د هغو له کبله په هغه پنځو منو کي بيع سلم باطله سوه ځکه
پنځه زره نوري نه دي وصول سوي:

”السادس ان يكون مقبوضا في مجلس السلم سواء كان رأس المال دينا او
عينا عند عامة العلماء استحساناً، وسواء قبض في اول المجلس اوفي آخره،
لأن ساعات المجلس لها حكم ساعة واحدة، وكذا لو لم يقبض حتى قاما
يمشيان قبض قبل أن يفترقا بأبدانهما جاز -“ (الهندية / ج: ۱ / ص: ۱۷۹ -
شامی / ج: ۵ / ص: ۲۱۶)

❖ په بيع سلم کي بائع پر مقرر سوي تاريخ مقرر سوي شي که ور نه
کړي:

سوال:.....

که په بيع سلم کي بائع مقرر سوي شي پر هغه مقرر سوي تاريخ نه
ور کړي نو د هغه په بدل کي يو بل شي اخيستل جائز دی که نه؟

جواب:.....

نه دی جائز، يا دي د بائع څخه صرف خپلي روپۍ واخلې او يا دي مهلت
ور کړي چي کله هغه شي دی پيدا کړي بيا دي ځيني واخلې:

”ان المسلم إليه قد يعجز عن تحصيل المسلم فيه، وليس لرب السلم حينئذ
إلا رأس ماله -“ (فتح القدری / ج: ۷ / ص: ۸۸ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۶۶)

❖ په بيع سلم کي خیار رؤیت:

سوال:.....

پہ بیع سلم کی خیار شرط یا خیار رؤیت ستہ کہ نہ؟

جواب:.....

یو ہم نستہ، نہ خیار شرط او نہ خیار رؤیت:

”و منها عدم خيار الشرط لما تقرر من ان قبض رأس المال قبل التفرق

الشرط بقاءه على الصحة، وخيار الشرط يمنع تمام القبض - وفيه قالوا ولا

يثبت في المسلم فيه خيار الرؤية لانه دين في الذمة“ (شرح المجلة للأتاسی

/ ج: ۲ / ص: ۳۹۷-۳۹۸ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۲۱۲)

❁.. پہ سلم کی بل شریک کول:

سوال:.....

پہ بیع سلم کی چي کوم مبيع (مسلم فيه) کوم شی چي خر خیري، مقرر

سوی وي پہ هغه کی بل یو شریک کول یا دبل چا خخه پیسی اخیستل

(کوم چي ده پہ بیع سلم کی ور کرې وي) او سودا پر پښودل پہ دغه طریقہ

دا جواز لري او که یا؟

جواب:.....

پہ بیع سلم کی داسي کول ناجائز دی حکہ دا دقبض دمخه تصرف دی . او

دقبض دمخه تصرف کول ناجائز دی:

”ولا يجوز التصرف: للمسلم إليه في رأس المال لا لرب السلم في المسلم

فيه قبل قبضه بنحو بيع وشركة، ومرا بحة وتولية ولو ممن عليه ... قوله: ولا

لرب السلم في المسلم فيه، لأن المسلم فيه مبيع والتصرف في المبيع المنقول

قبل القبض لا يجوز“ (حاشية الطحطاوی علی الدر / ج: ۳ / ص: ۱۲۳ -

البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۶۴ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۲۱۸

❖ پہ بیع سلم کی قیمت دقبض کولو دمنخه تصرف کول:

سوال:.....

پہ بیع سلم کی دبائع دپارہ پہ زأس المال کی یعنی قیمت دقبض کولو دمنخه پہ هغه کی تصرف کول جائز دی کہ نه؟

جواب:.....

داتصرف ناجائز دی . دغه رقم دمشتري دپارہ پر مسلم فيه یعنی پر شي دقبضه کولو دمنخه پہ هغه کی تصرف کول جائز نه دی:

”ولا يجوز التصرف للمسلم إليه في رأس المال ولا لرب السلم في المسلم فيه قبل قبضه بنحو بيع وشركة ومرا بحة وتولية وممن عليه.... (قوله ولا لرب السلم في المسلم فيه) لان المسلم فيه مبيع والتصرف في المبيع المنقول قبل القبض لا يجوز“ (حاشية الطحطاوى على الدر / ج: ۳ / ص:

۱۲۳ - البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۶۴ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۲۱۸)

❖ پہ بیع سلم کی دمبيعی دنه ورکولو پہ صورت کی:

سوال:.....

کہ چيري پہ بیع سلم کی دبائع (مسلم اليه) دپارہ دو جهي ٲخه دمسلم فيه (مبيع، خرش سوي شي) ورکول ممکن نه وونو درب المال (سرمایه ورکونکی) دپارہ درأس المال (خومره سرمایه چي يي ورکړې وه) ٲخه زیاتي اخیستل یا دهغه پہ بدل کی یو بل شی اخیستل جائز دي کہ نه؟

جواب:.....

دانا جائز دی داصلو پیسو برابرې پیسې ورکول لازمي او ضروري دي نه

به هیش قسم زیادت کي کوي او نه هم کمی . کمی او زیاتی کي کول بالکل حرام دی او که چيري معاف یی کري نو معافي به وي .

”و لا يجوز لرب السلم شراء شيء من المسلم إليه برأس المال بعد التقابل في عقد السلم الصحيح بعد وقوعه قبل قبضه بحكم الاقالة استحسانا لقوله عليه الصلوة والسلام ، لا تأخذ إلا سلكك أو رأس المال - أي لا تأخذ إلا ما سلمت فيه حال قيام العقد أو رأس مالك بعد الانفاخ“

(مجمع الانهر / ج: ۳ / ص: ۱۴۵)

(تبيين الحقائق / ج: ۴ / ص: ۵۱۷)

(الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۲۱۹)

❁ په بيع سلم کي وکیل:

سوال:.....

په بيع سلم کي بائع (مسلم اليه) پر رأس المال د قبضه کولو دپاره يو څوک وکیل مقرر کولی سي او که نه؟

جواب:.....

وکیل نه سي مقرر کولی ، خو مشتري هر څوک وکیل مقرر کولی سي:

”قال الزيلعي وهذا في الصرف مجراه على اطلاقه فانه يجوز التوكيل فيه من الجانبين واما في السلم فانه يجوز بدفع رأس المال فقط واما ما يأخذه فلا يجوز ، لان الوكيل إذا قبض رأس المال يبقى المسلم فيه في ذمته وهو مبيع ورأس المال ثمنه ولا يجوز ان يبيع الانسان ماله بشرط أن يكون الثمن لغيره كما في البيع العين“ (الدرمع الرد / ج: ۵ / ص: ۵۱۷ - الفتاوى الهندية / ج: ۳ / ص: ۱۹۸ - تبين

الحقائق / ج: ۴ / ص: ۲۶۲ - البحر الرائق / ج: ۷ / ص: ۲۶۶

❁.. له بیع خخه انحراف کول:

سوال:.....

باقاعده چي ايجاب او قبول وسي بيا له بیع خخه انکار کول منحرف کېدل جواز لري که نه؟

جواب:..... ناجائز دی . دبائع دپاره هغه شی پر بل چا خرڅول دالا ناجائز دی . که چیري بائع هغه شی پر بل چا خرڅ کړي نو هغه بیع نه منعقد کېږي، مګر که چیري بائع او مشتري پخپله رضا دغه بیع فسخ کړه نو د بائع دپاره هغه شی پر بل چا خرڅول جائز دی:

”واذا حصل الايجاب والقبول لزم البيع ولا خيار لواحد فيهما إلا من عيب او عدم رؤية.... ولنا ان في الفسخ ابطال حق الغير فلا يجوز“ (الهداية / ج: ۳ / ص: ۲۰-۲۱ - البحر الرائق / ج: ۵ / ص: ۲۶۲ - شرح المجلة للأتاسي / ج: ۲ / ص: ۲۷)

❁.. بیع صحیح:

سوال:.....

بیع صحیح کومه بیع ده؟

جواب:.....

بیع صحیح هغه بیعه ده چي د اصلي عقد او وصف عقد د دواړو په اعتبار سره په شریعت کي جائز وي او چي عارضي خرابي هم نه وي پکښې . د اصل عقد خخه مراد د عقد رکن دی یعني ايجاب او قبول، د خرڅولو او اخیستلو د مبيع او ثمن تمام شرائط به موجود وي او د وصف خخه

مراد رکن له رکن ٲخه علاوه خارجي شي دي مثلاً چي د عقد بيع د تقاضو خلاف هيڅ شرط به يې نه وي ايښی او د دې حکم داد چي پر دې د بيع تمام احکام بغير د څه کراهت مرتب کيږي مثلاً خرڅونکی دشمن او اخیستونکی دهغه شي مالک جوړ سو، او دغه دواړه شيان د دوی دپاره حلال سول:

”البيع الصحيح هو البيع الجائز وهو البيع المشروع اصلاً ووصفاً، فالبيع الصحيح يفيد الملكية حتى قبل القبض أي بمجرد حصول هذا البيع يصح المشتري مالكا للمبيع كما أن البائع يصبح مالكا للثمن ولو لم يحصل القبض - وقد عرفت الكتب الفقهية البيع الصحيح بانه ما كان مشروعاً بأصله ووصفه“ (درر الاحکام شرح مجلة الاحکام / ص: / ج: ۱ / ص: ۹۳ - الفقه الاسلامي وادلته / ج: ۵ / ص: ۳۳۹۵-۳۳۹۶)

❁.. د بيع د صحت دپاره دوي خبري:

سوال:.....

ديوشي داخيستلو يا د خرڅولو دپاره دڅه شي ضرورت وي؟

جواب:.....

ديوشي داخيستلو يا خرڅولو دپاره دوه شيان ضروري دي کوم شي چي خرڅيږي هغه به ده خرڅونکي ملکيت وي. د بيع کولو په وخت کي کوم شي چي خرڅيږي هغه ورکول به ممکن وي، که چيري بائع في الحال د مبيع (خرڅېدونکي شي) دور کولو ٲخه قاصر وي قادر نه وي پر ورکولو نو بيعه نه ده صحيح. مثلاً د تبتيډلي حيوان يا ورک شي بيع صحيح نه ده. ځکه ددغه شي طلب چي کله مشتري وکړي نو بيا دی يې

پر ور کولو قادر نه وي:

”و شرط المعقود عليه ستة ، و كونه موجوداً مალأ متقوماً مملوكاً في نفسه و كون الملك للبائع فيما يبعه يملك لنفسه و كونه مقدور التسليم“ (رد المحتار / ج: ۴ / ص: ۵۰۵ - شرح المجلة للأتاسي / ج: ۲ / ص: ۸۷ - شامی / ج: ۴ / ص: ۵۰۵ - ۵۰۴)

❁.. بیع صرف:

سوال:.....

بیع صرف څه ته وایي؟

جواب:.....

زر د زرو په عوض، پیسې د پیسو په عوض، سپین زر د سپینو زرو په عوض، یا سوناد سپین زر د (کرنسی) پیسو په عوض خرڅول دي ته بیع صرف وایي:

”والثانی فی معناه فی الشریعة وقد أفاد بقوله هو بیع بعض الأثمان ببعض كالذهب والفضة إذا بیع احدهما بالآخر أي بیع مامن جنس الأثمان بعضها ببعض“ (البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۱۹۲ - حاشية الطحطاوی علی الدر / ج: ۲ / ص: ۱۳۷ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۲۵۷)

❁.. د بیع صرف شرائط:

سوال:.....

د بیع صرف څه شرطونه دي؟

جواب:.....

که چیري په بیع صرف کي جنس یو وي لکه د زور په بدل کي زر، د

پاکستانی پیسو پہ بدل کي پاکستانی پیسی، د ډالر په بدل کي ډالر .
 که چيري دغه رقم سوداوي نو د ډي د جواز دوه شرطونه دي:
 (۱): د عقد په مجلس کي پر دواړو عوضو قبضه کول ضروري ده که
 چيري د يوه طرفه معامله د قرض وي يا د يوه سره خیار شرط وي نو بيع
 فاسده سوه .

(۲): د دواړو عوضونو مقدار به برابر وي که څه هم يو عوض تر هغه بل
 ښه وي بيا هم د مقدار برابر والی ضروري دی نو د يوې تولې په بدل کي تر
 يوې تولې کم زر مثلاً د ابه جائز نه وي که څه هم په دغه تولو کي يوه توله
 اعلى قسم زر وي . او دغه رنگه که چيري يو طرف ته زاړه او بل طرف ته
 نوي نوټونه وي نو هم د مقدار برابر والی ضروري دی . نوي نوټونه کم او
 زاړه زیات داسي نه سي کېدای ځکه دا بيا سود ځيني جوړېږي .

که چيري د دواړو طرفو جنس يوه وي مختلف وي بيا د بيع د جواز
 دپاره ضروري ده چي د عقد په مجلس کي به پر هغو عوضونو قبضه
 کېږي . قرض نا جائز دی خو کمی اوزياتی به دلته جائز وي لکه د يو ډالر
 تبادله د سلو پاکستانی روپو سره، پنځه تولې سپين زر په يوه توله زرو:
 ”عن ابي سعيد الخدري رضى الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ

الذهب بالذهب والفضة بالفضة، والبر بالبر، والشعير بالشعير، والتمر بالتمر،
 والملح بالملح مثلاً بمثل سواء بسواء بدأ بيد فمّن زاد أو استزاد، فقد أربى
 الآخر والمعطى فيه سواء“ الصحيح المسلم / ج: ۲ / ص: ۲۵ - مشکوة
 المصابيح / ص: ۲۴۴ - الهداية / ج: ۳ / ص: ۸۳ - الدر المختار مع الرد /
 ج: ۵ / ص: ۱۷۲ - هندیة / ج: ۳ / ص: ۲۱۸

واخیست بیایې په بازار کي یا بیرته پر زید په لس زره خرڅ کړ نو دا بیع عینه ده .

(۲): که چیري زید پر عمر دمشین د خرڅولو په وخت کي دا شرط کښېږدي چي دا دمشین به بیرته پر ما په لس زره خرڅوې نو دا صورت د دوو وجهو ناجائز دی:

۱. د شرط د وجهي څخه .

۲. بائع په گران قیمت خرڅ کړی او دشمن د وصولېدو دمخه یې په ارزانه واخیستی د ناجائز دی، و دغه ته "شراء ما باع بأقل مما باع قبل نقد الثمن" وایي .

(۳): دریم صورت دادی چي د شرط بغیر یې خرڅ کړي او دبیرته خرڅېدو وعده وکړي یا د بیع کېدو وروسته بیرته د خرڅېدو وعده وکړي یا داسي شرط ولگوي دا صورت هم ناجائز دی ځکه دلته هم په گرانه بیع د خرڅېدو وروسته د قیمت د وصولېدو دمخه په کم قیمت اخیستل لازميږي مگر د قیمت د ادائیګي وروسته په کم قیمت شی اخیستل ناجائز دی .

(۴): زید هغه شی پر عمر په دیار لس زره خرڅ کړی بیا عمر دغه پر بکر خرڅ کړی او بکر دغه بیرته پر زید خرڅ کړی نو دغه صورت د امام محمد په نزد ناجائز او د امام ابو یوسف په نزد جائز دی .

(۵): زید پر عمر دمشین خرڅ کړی او عمر هغه په بازار کي پر بکر خرڅ کړی او زید ته یې بیرته واپس وړانیسي دا صورت جائز دی:

"(قوله : أمر كفيله ببيع العينة) بكسر العين المهملة ووهی السلف ، يقال باعه

❁..بیع عینہ:

سوال:.....

بیع عینہ تہ ولی عینہ وایی اودا کومہ بیع دہ؟

جواب:.....

بیع عینہ تہ ددی وجهی بیع عینہ وایی چي په دي کي بائع قرض ورکول پرېږدي او د سامان طرف تہ راتګ خوښوي یا ددی وجهی چي بائع تہ بیرته عین یعني هغه شی راځي:

”يستقرض من تاجر عشرة فيأبى عنه ويبيع منه ثوبا يساوي عشرة بخمسة عشر مثلاً نسيئة في نيل الزيادة يبيعه المستقرض بعشرة ويتحمل خمسة ، سمي به لما فيه من الاعراض عن الدين إلى العين“ (مجمع الانهر / ج: ۳ / ص: ۱۹۴ - الموسوعة الفقهية / ج: ۹ / ص: ۹۵ - فتح القدير / ج: ۶ / ص: ۳۳۴ -

الدر المختار مع الرد / ج: ۵ / ص: ۳۲۶)

❁..د بیع عینہ مختلف صورتونه:

سوال:.....

د بیع عینہ څو صورتونه دي؟

جواب:.....

د بیع عینہ څو مختلف صورتونه دي:

(۱):.. مثلاً عمر زید تہ ورغلی او د هغه څخه یې لس زره ۱۰۰۰۰ قرض طلب کي زید د قرض ورکولو څخه انکار وکي او دايې ورته وویل چي زما سره مشین دی د هغه قیمت لس زره دی ، هغه تہ په دیار لس زره راڅخه را نیسه او شپږ میاشتي وروسته یې بیا قیمت را کړه نو عمر مشین

عينة : اى نسيئة مغرب ، و قيل لهذا البيع عينة ، لأن المشتري السلعة إلى اجل يأخذ بدلها عيناً أى نقداً حاضراً فيأتى إلى تاجر فيطلب منه القرض و يطلب التاجر فيه الربح ، و يخاف من الربا فيبعه التاجر ثوباً يساوى عشرة مثلاً بخس مائة عشر نسيئة ، فيبيعه هو فى السوق بعشرة فيحصل له العشرة ، و يجب عليه للبائع خمسة عشر إلى اجل ، او يقرضه خمسة عشر درهما ثم يبيعه المقرض ثوباً يساوى عشرة بخس مائة عشرة فيأخذ الدراهم التى اقرضه على انها ثمن الثوب فيبقى عليه الخمسة عشر قرصاً درر ، و من صورها أن يعود الثوب إليه كما إذا اشتراه التاجر فى الصورة الاولى من المشتري الثانى و دفع الثمن إليه ليدفعه إلى المشتري الاول و انما لم يشتره من المشتري الاول تحرزاً عن شراء ما باع بأقل مما باع قبل نقد الثمن “ (الدر مع الرد / ج: ٥ / ص: ٢٥ - البحر الرائق / ج: ٦ / ص: ٢٣٥ - الهندية / ج: ٣ / ص: ٥٠٨)

قوله : أو أمة على أن يعتق المشتري أو يقرض المشتري درهماً أو يهدى له أو يسلم إلى كذا أو ثوب على أن يقطعه البائع أو يخطه قميصاً) أى لم يجز بيع أمة بشرط فيها ، وهو فاسد ، لانه بيع و شرط و قد نهى النبى ﷺ عن بيع و شرط - (البحر الرائق / ج: ٦ / ص: ٨٤ ، ٨٥ - الدر مع الرد / ج: ٥ / ص: ٨٨)

قوله (و شراء ما باع بالاقبل قبل نقد الثمن) أى لم يجز شراء البائع ما باع بأقل مما باع قبل نقد الثمن - (البحر الرائق / ج: ٦ / ص: ٨٢ - الدر مع الرد / ج: ٥ / ص: ٧٣ ، ٧٤ - حاشية الطحطاوى على الدر / ج: ٣ / ص: ٧٣)

(قوله و شراء ما باع بالأقل قبل النقد) أى لم يجز الشراء البائع ما باع بأقل مما باع قبل النقد انثمن و قيد بقوله قبل النقد اذ بعده لا فساد - (البحر الرائق

ج: ٦ / ص: ٨٢ - الدر المختار مع الرد / ج: ٥ / ص: ٧٣ - ٧٤ - حاشية الطحطاوى على الدر / ج: ٣ / ص: ٧٣)
 أمر الاصيل (كفيله بيع العينة) أى بيع لاعين بالربح نسيئة لبيعها المستقرض بأقل ليقضى دينه ، اخترعه أكلة الربا ، وهو مكروه مذموماً شرعاً لما فيه من الاعراض عن مبرة الاقراض -

(قوله وهو مكروه) أى عند محمد وبه جزم فى الهداية ،

قال فى الفتح وقال ابو يوسف ، لا يكره هذا البيع ، لانه فعله كثير فى الصحابة ... وقال محمد : هذا البيع فى قلبى فأمثال الجبال ذميم اخترعه أكلة الربا ، وقد ذمهم رسول الله ﷺ فقال : إذا تبايعتم بالعينة وابتعتم أذناب البقر ذللتكم وظهر عليكم عدوكم أى شغلتم بالحرث عن الجهاد وفى رواية ، سلط عليكم شراركم فيدعوا خياركم فلا يستجاب لكم وقيل : اياك والعينة فانه العينة ثم قال فى الفتح ما حاصله : أن الذى يقع فى قلبه أنه ، ان فعلت صورة يعود فيها إلى البائع جميع ما أخرجه او بعضه كعود الثوب إليه فى الصورة المارة و كعود الخمسة فى الصورة اقراض الخمسة عشر فيكره يعنى تحريماً فان لم يعد كما إذا باعه المديون فى السوق فلا كراهة فيه بل خلاف الاولى ، فان الاجل قابله قسط من الثمن والقرض غير واجب عليه دائماً بل هو مندوب ، وما لم ترجع إليه العين التى خرجت منه لا يسقى بيع العينة ، لانه من العين المسترجعة لا العين مطلقاً وجعله السيد أبو السعود محمل قول أبو يوسف ، وحمل قول محمد والحديث على صورة العود - (الدر مع الرد ٣٢٥ ، ٣٢٦ - كتاب الكفالة ، مطلب : بيع العينة - فتح القدير / ج: ٧ / ص: ٢١٢ ، ٢١٣ - البحر الرائق / ج: ٦ / ص: ٢٣٥)

❁.. بیع فاسد :

سوال :.....

بیع فاسده کومه بیع ده او د بیع فاسدې څه حکم دی؟

جواب :.....

چې کومه بیع د خپل ذات او اصل په اعتبار سره خو صحیح وي لیکن د وصف په اعتبار سره په دې کې خلل وي هغه بیع فاسده ده .

د بیع فاسدې حکم:

د بیع فاسدې حکم دادی چې تر څه وخته چې درانیوونکي په قبضه کې رانه سي تر هغه وخته هغه دغه رانیول سوی شی د هغه په ملک کې نه راځي او چې کله یې قبضه پر وکړه نو په ملک کې یې راغی لیکن حلال نه دی . نو د دې وجهي د دې خوړل یا چنبل یا په یو بله طریقه کار ځیني اخیستل صحیح نه دي . لیکن دا حکم هغه وخت دی چې کله بیعه برقرار وي او بیعه فاسده برقرار ساتل گناه ده . نو د شریعت حکم دادی چې دغه رقم بیع کونکي دې دغه بیعه ختم کړي او بیرته دې په شرعي طریقه سره بیع وکړي:

”والفاسد له معنیان ، لغوی و اصطلاحی ... و أما الثانی قالوا ، هو ما کان مشروعاً بأصله لا بوصفه و مرادهم من مشروعیه أصله کونه ما لأمتقوماً ، لا جوازه و صحته ، فان کون فاسداً یمنع صحته“ (البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۶۸ - ۶۸)

البنایه شرح الهدایه / ج: ۷ - / ص: ۱۸۸ - شامی / ج: ۵ / ص: ۴۹
(وإذا قبض المشتري المبيع برضا) عبر ابن الكمال بأذن (البائع صريحاً أو

(دلالة) بأن قبضه في مجلس العقد بحضرته (في البيع الفاسد).... (ملكه)....
 (بمثله ان مثلياً وإلا فقيمته) يعني ان بعد هلاكه او تعذر رده ... ويجب (على
 كل واحد منهما فسخه قبل القبض) ويكون امتناعاً عنه ، ابن ملك (أو بعد
 مادام) المبيع بحالة ، جوهرة ، (في يد المشتري) اعداماً للفساد ، لأنه معصية
 فيجب رفعها - (قوله ملكه) أي ملكاً خيئاً حراماً ، فلا يحل أكله ولا لبسه
 الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۸۸ ۹۱) (البنایة شرح الهدایه / ج: ۷ / ص:
 ۲۵۹، ۲۶۲) (البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۹۱، ۹۴)

❁ د بیعی فاسدی صورتونه:

سوال:.....

د بیعی فاسدی کوم صورتونه دي؟

جواب:.....

چي په بیعه کي د جگړې او نزاع احتمال وي او دهغه دغه یو څو
 صورتونه او وجوهات دي:

(۱): مبیعه وي دبائع په اختیار کي نه وي يعني مبیعه و مشتري ته
 ورکول دبائع په قدرت کي نه وي لکه د تبتېدلي حیوان بیعه او یاد
 ورک موثر بیعه مگر که چیري یو سړی ووايي چي هغه تبتېدلی حیوان
 یا هغه ورک موثر زما سره دی نو بیایي اخیستل صحیح دي .

(۲): چي کله مبیعه و مشتري ته په ورکولو کي ضرر یا نقصان وي لکه
 په چت کي دلگېدلو سړیو بیعه، ځکه چي د سړیو په کښلو سره چت ته
 تاوان ور رسیږي .

(۳): چي د مبیعی ذات غیر معین وي لکه چي یو څوک ووايي په دغه

دوو جوړو کالو کې مې یوه جوړه کالي واخیستل .

(۱): چې دوو صف په اعتبار سره مبیعه غیر معین وي . لکه د پسه وړی واخلې او وړی پر پسه وي نو وړی د کوم ځای څخه پرې کړي او مقدار به یې څومره وي په دغه کې دنزاع احتمال دی .

☆ بعضي لازمي امور ترک کول:

(۱): دشمن (هغه قیمت چې پر هغه خبره سره وسي) د

هغه قیمت چې غیر متقوم وي لکه غنم چې د شرابو په عوض خرڅ کړي .

(۲): په بیعه کې دشمن د ادیني دپاره داسې ورځ او موده مقرر کول چې متعین نه وي لکه چې کله غنم رېږل کیږي نو هغه وخت به د قیمت ادینه وکړم . او حال دادی چې په دې کې کمی اوزیاتی کیږي .

(۳): چې کله په مبیعه کې د سود شبه وي . لکه یو شی یې په پنځه سوه واخلې او تر اوسه یې هغه قیمت قبض کړی لانه وي چې هغه شی بیرته په څلور سوه واخلې ، اوس بائع ته بیرته هغه شی هم راغلی او سل روپی هم زیاتي راغلي او دغه تر اوسه پر هغه قیمت قبضه لانه وه کړې نو د دې وجهې د قرض په معامله کې وده ته سل روپی زیاتي راغلي .

(۴): چې د ایجاب او قبول طریقه د شریعت خلاف وي . مثال چې په دغه دوو سودا کونکو کې یو بې له لیدلو او بې له سوچه د بل و کالیو ته لاس وړ وړي او دابیعه وکړي یا په دواړو کې هر یو خپل کالي د هغه بل و طرف ته وړ و غورځوي او حال دای چې د هغه بل کالي دوی لیدلي هم نه وي یا چې مشتري چې د کوم شی رانیونکی وي پر هغه شکه کښېږدي . د اسلام درمخه د جاهلیت په دور کې د سودا او بیعی دغه طریقې رائج وې

اوپه دغه رقم چمو سره دوی سودا لازمہ کښله، داوولي طریقې نوم
 ”ملا مسه“ او ددویمې نوم ”منابره“ او ددریمې نوم ”القاء حجر“ وو،
 په بیعه کې داسې شرط لکول چې هغه دبیع سره نامناسب وي. لکه
 داسې شرط چې په هغه کې یوه ته نفع وي لکه ټوکر په دغه طریقه
 خرڅول چې دغه ټوکر به را جوړوي او کڼدې به یې هم یا په دغه طریقه
 خرڅول چې بائع به وده ته قرض هم ورکوي.

(۲) داسې شرط چې دبائع فائده وي کې لکه دغه سرای زه پر تا خرڅوم
 په دغه شرط چې زه به دلته یوه میاشت اوسېږم.

(۳) داسې شرط چې په هغه کې مبیعې ته نفع وي او مبیعه غلام یا
 مینځه وي او په دغه شرط سره دده نفع وي یا چې دغه شی به ته پر
 فلانکې سړي خرڅوي یا به قرض ورکوي.

”لم یجز بیع الخنزیر و الخمر : أى فى حق المسلم للنهى عن بيعهما و
 قربانهما و صرح فى الهدایة بالفساد فیهما لوجود حقيقة البيع و هو مبادلة
 المال بالمال فانه مال عند البعض مراده ما إذا كانا مبیعین قوبلا بعرض بیع
 مقایضة أما إذا قوبلا بالدراهم أو الذنانیر فالبیع باطل... (والسک قبل الصيد)
 أى لم یجز بیعه لکونه باع ما لا یملکه فیکون باطلاً ، أطلقه فشمّل ما إذا کان
 فى حظيرة إذا کان لا یؤخذ إلا بصدی لکونه غیر مقدور التسليم فیکون فاسداً
 ، ومعناه إذا أخذه لم ألقاه فیها... (والطیر فى الهواء.... والحمل النتاج) لا
 یجوز بیعهما... و البیع فیهما باطل لنهى النبی ﷺ عن الحبل و حبل الحبله
 ، ولما فیہ من الغرور... (واللبن فى الضرع) أى لا یجوز بیعه للغرور فعساه
 انتفاخ و لانه ینزع فى کیفیة الحلب.... (واللؤلؤ فى الصدف) لغرر ، وهو

محمول لا يعلم وجوده ولا قدره ولا يمكن تسليمه إلا بضرر وهو كسر الصدف... (والصفوف على ظهر الغنم لانه من أوصاف الحيوان ، ولانه ينبت من أسفل فيختلط المبيع بغيره... والقطع فى الصوف متعين فيقع التنازع فى موضوع القطع... (والجذع فى السقف وذراع من ثوب) لانه لا يمكنه تسليمه إلا بضرر ، أطلقه وهو محمول على ثوب يضره القطع كالعمامة والقميص... (و) ضربة القابض أى لم يجز بيع ما يخرج من ضربة القابض... وهو بالقاف والنون الصائد يقول بعثك ما يخرج من إلقاء هذه الشبكة مرة بكذا... (والمزابنة) ... أى لم يجز بيع المزابنة لنهيهِ ﷺ عن بيع المزابنة والمحاولة أما المزابنة فقال فى الفائق بيع الثمر فى رؤوس النخل بالتمر لانه تودى إلى النزاع... (والملامسة وإلقاء الحجر) ومثلها المنابذة ، وهذه بيوع كانت فى الجاهلية فنهى عنها وهو أن يتراوض الرجلان على سلع أى يتساوما ، وإذا لمساها المشتري أو نبذها إليه البائع أو وضع المشتري عليها حصة لزم البيع رضى البائع أو لم يرض ، والاول بيع الملامسة والثانى بيع المنابذة والثالث إلقاء الحجر ، ولأن فيه تعليقاً بالخطر (و ثوب من ثوبين) لجهالة المبيع (و الآبق) أى لم يجز بيع الآبق لنهى نبي ﷺ عنه ولانه لا يقدر على تسليمه ... (إلا أن يبعه ممن يزعم أنه عنده) (و شراء ما باع بالأقل قبل النقد) أى لم يجز شراء البائع ما باع بأقل مما باع قبل نقد الثمن.... (وزيت على أن يزنه بظرفه ويطرح عنه مكان كل ظرف خمسين رطلاً ، وصح لو شرط أن يطرح عنه بوزن الظرف) أى لم يجز بيع شىء بهذا الشرط وصح البيع بالشرط الثانى ، لأن الاول لا يقتضيد العقد والثانى يقتضيه (واما على ان يعتق المشتري او يدبر او يستخدم البائع شهراً او داراً على أى يسكن

او یقرض المشتري درهماً).... و أشار المصنف بالعتق وما عطف عليه إلى كل شرط لا يقتضيه العقد ولا يلائمه وفيه منفعة لأحد المتعاقدين أو للمعقود عليه و هو من اهل الاستحقاق ، ولم يجر العرف به ولم يرد الشرع بجوازه... و تفسیر منفعة المعقود عليه إذا كان من اهل الاستحقاق اشتراط أن لا يبيع العبد أو لا يخرج عن ملكه بوجه من الوجوه... لا البيع إلى النيروز والمهرجان... و إلى قدوم الحاج والحصاد والدياس والقطاف) أي لا يجوز البيع إلى هذه الآجال ، لأنها تقدم وتأخر“(البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۸۸، ۷۱ - الدر مع الرد / ج: ۵ / ص: ۸۷، ۶۰ - الجوهرة النيرة: ۲۳۸۱ - ۲۴۲)

ابائع ته دفسخي حق سته

سوال:.....

که چیری سوداوسی مشتری په قیمت ادا کولو کی نه قیمت ادا کوي او نه هم شی (بیع) ادا کوي (خان دوری دوری کوي) نو پر دا دواړو خبرو باندي د نه راضي کېدو له وجهي مجبوراً بائع (دکاندار) ته آیا دفسخ حق سته او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصواب:.....

”لان المشتري لما جحد كان فسخاً من جهته إذا الفسخ يثبت به كما إذا تجاحد فاذا عزم البائع على ترك الخصومة تم الفسخ بمجرد العزم ، ولأنه لما تعذر استيفاء الثمن من المشتري فإت رضاء البائع فيستقل بفسخه“(البحر الرائق / ص: ۳۶ / ج: ۷ ، مسائل شتي ، باب التحكيم ، ط: دار المعرفة)

د بائع لپاره په داسي صورت کي حق دفسخ سته . فقط . والله اعلم بالصواب .

قرض ژر نه ادا کول

سوال:.....

د قرضدار سره د قرض د ادا کولو استطاعت (د ادا کول طاقت) سته نو ژر تر ژره قرض ادا کول او د گنجائش سره سره قرض نه ادا کول او ځان دوري دوري کول څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د مديون لپاره و قرض خواه ته د نن نه سبا ويل او قرض خواه پرېشانه کول ډېر

ظلم او زیاتوب دی په آخرت کې مؤخذه سته او سزا به هم وي:

”عن ابی هريرة رضى الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: مطل الغنى ظلم وإذا تبع احدكم على ملي فليتبع - رواه البخارى ومسلم وابوداؤد و الترمذى، والنسائى وابن ماجه“ (الترغيب والترهيب / ج: ۲ / ص: ۴۶۲، رقم الحديث: ۲۸۲۱، كتاب البيوع وغيرها، الترهيب من مطل الغنى، ط: دار الكتب العلمية)

سوال:.....

که چیرې د شى درانيولو وروسته د قیمت ادا کولو لپاره پیسې ورسره وي نو پیسې نه ادا کول او بائع ناحقه ځنډول څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: قرض خواه ناحقه ځنډول نن نسته سبا راسه چې کله مې پیدا کړې راسه د وعدې د مودې د پوره کېدلو وروسته ځنډول او چکر ور لگول جواز نلري:

”عن ابی هريرة رضى الله تعالى عنه عن النبى ﷺ قال: مطل الغنى ظلم وإذا اتبع احدكم على ملي فليتبع“ (جامع الترمذى / ج: ۱ / ص: ۲۴۴،

کتاب البیوع باب ما جاء فی مطل الغنی ظلم ، ط: سعید

کہ قرضدار واقعی غریب وی

سوال:.....

خو کہ چیری واقعی غریب وی دادا کولو پارہ دده سرہ خہ انتظام نہ وی او
د کوم خای خخہ بندوبست ہم نسی کولای؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... دور کولو پارہ خہ موزون
انتظام نستہ، او دبلی خوا خخہ بندوبست ہم نسی کولای نومجبوری ده
چی کله در قم انتظام وسی نو باید فوراً یی ادا کری:

”عن ابی ہریرۃ رضی اللہ تعالیٰ عنہ عن النبی ﷺ: من أخذ أموال
الناس يريد أداءها أدى الله عنه ومن أخذ يريد إتلافها أتلفه الله
عليه“ (مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۵۲، کتاب البیوع باب الإفلاس و الإنظار،
الفصل الاول، ط: قدیمی)

نکتهائی

سوال:.....

پہ شریعت کی نیک تایی خہ حکم دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... تایی د عیسایانو مذہبی نبنان
دی او د مسلمانانو پارہ دنورو اقوامو مخصوص لباس او وضع قطع
اختیارول پہ ہر حال کی ناجائز دی او حرام دی . د نبی علیہ السلام ارشاد دی:
”من تشبه بقوم فهو منهم“ (ابو داؤد / ج: ۲ / ص: ۵۵۹۔ کتاب الباس باب
فی لبس الثہوۃ)

قال الطیبی: قوله من تشبه بقوم هذا علم فی الخلق و الخلق و الشعار، و

إذا كان الشعار اظهر في التشبه ذكر في هذا طيبی (ج ۸ / ص: ۲۱۹ ، کتاب اللباس الفصل الثانی)

دِنگ تپایی خر خول خنکه دی؟

سوال:

دِنگ تپایی خر خول خنکه دی؟

الجواب باسم الملهم الصواب: دِنگ تپایی ذکفارو او فاسقانو د استعمال شی دی ددی تجارت مکروه دی ددی خر خولو خنخه باید خان وساتی ددی خنخه حاصله آمدنی حلال او پاکه نه ده:

”وفی المحيط: لا یکره بیع الزبانیة من النصرانی والقلنسوة من المجوسی لأن ذلك ازال لهما وبيع المكعب المفضض للرجل ان لیلبسه یکره لانه اعانة علی لبس الحرام وان کان اسکافاً امره انسان ان یتخذ له خفا علی ذی المجوس او الفسقة او خیاطاً امره ان یتخذ له ثوباً علی ذی الفساق یکره له ان یفعل لانه سبب التشبه بالمجوس والفسقة“ (شامی / ص: ۳۹۲ / ج: ۶ - فصل فی البیع)

دټانکې لپاره په سونا مس کډول

سوال:

(ټانکه) زهورات جوړلو کي ”مس“ یادار قم بل شي باندي زهورات مښلولو کي ټانکه لگول ضروري دي که نه، جوړ سوي زهورات سُستیري او کاریگر حضرات هم د دکاندار خنخه د ټانکې عوض پوره سونا یا دهغه قیمت خالي، د ټانکې مقدار د سونې د وزن خنخه کموي، دغه رنگه دکاندار هم د گیراک خنخه پوره پیسې اخلي، د ټانکې مقدار نه

کموي بلکه ٿانکه هم په قصده سره سونا شماري او قيمت هم د سوني
 اخلي داڅه حکم لري جواز يې سته او که نه؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري صورت دغه وي او
 يو قسم د هوکه ورکول هم نه لري دا جائز دی:

”لان الثمن حق العاقد فإليه لتقديره“ (الهداية / ص: ۴۷۲ / ج: ۴)

د ټانکه مقدار

سوال:

د ټانکه مقدار څومره اندازه وي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د زېوراتو په جوړولو کي د
 ټانکې استعمال لازمي دی نو د دې وجهي د زېوراتو جوړولو په وخت
 کي ټانکه لگول جائز ده خو ټانکه دومره مقدار لگول ضروري ده چي
 څومره مقدار لگول ضروري وي او دومره مقدار لگول په کاريگرانو کي
 مشهور او معروف وي ، عام طور په يوه توله سونا کي يوه ماشه ټانکه
 لگول کيږي په دې سره ضرورت پوره کيږي او يوه ماشه د يوې تولې
 دوولسمه حصه ده د يو گرام څخه معمولي قدر زياته ده . (احسن الفتاوى
 / ج: ۸ / ص: ۹۹)

تر ضرورت زياته ټانکه

سوال:

که چيري دکاندار د ضرورت زياته ټانکه يا پتري زرو ته ورلگوي او خبر
 يې نکړي نو د دې څه حکم دی او دا چم کولو والا لره څه گناه سته او کنه؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:

”وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ: من غشنا فليس منا والمكر والخداع في النار - ورواه ابو داؤد في مراسيله عن الحسن مرسلاً مختصراً قال: المكر والخديعة، والخيانة في النار“ (الترغيب والترهيب / ج: ۲ / ص: ۴۵۰ - رقم الحديث: ۲۷۴۳، كتاب البيوع - الترهيب من الغش والترغيب في النصيحة في البيع وغيره، ط: دار الكتب العلمية)

د ٲانکي په بدله کي عوض اخيستل

سوال:.....

د ٲانکي په بدله کي عوض اخيستل څنگه دي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د ٲانکي په بدله کي عوض اخيستل صحيح دی که سونا واخلي يا رقم واخلي دواړه درست دي:
”لان الثمن حق العاقد فاليه تقديره“ (الهداية / ج: ۴ / ص: ۴۷۲)

که زیاته ٲانکه ورکي

سوال:.....

که چيري کاريگر تر معروف مقدار يا د دکاندار او گيراک سره بنوول سوي مقدار زیاته ٲانکه ور ولکوله او ورته ويې نه ويل وروسته د هو که ثابت سوله نو دکاندار او گيراک د کاريگر څخه د د هو کي تاوان اخيستی سي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... ”وضمن بصغه اصفر وقد امر باحمر قيمة ثوب ابيض، وان شاء المالك اخذه وأعطاه ما زاد الصبغ منه ولا أجر له“

دکاندار او گيراک کولای سي چي د کاريگر څخه د د هو کي په قدر

پیسے و اخلی . (در المختار مع الرد / ص: ۴۲ / ج: ۶، کتاب الاجارة، مطلب فی الارض المحتکرة و معنى الاستحکار)

کہ مال دمرزا پہ حساب خر خریدی

سوال:.....

کہ چیری مال دمازاڈ (تَرَک) لہ حسابہ خر خریدی نو مال پہ مازدا کی د اچولو لہ مخہ خر خول جائز دی او کہ نہ، البتہ پہ مازدا کی د مال اچولو وروستہ دارقم بیع کول جائز ده او کنہ، چي پہ دې (تَرَک) مازدا کی چي خومره مال دی هغه مثلاً پہ شل زره خر خ کول سی او رانیولو والا لره را نیول جائز دي او کہ نہ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... کہ چیری مال دمازا لہ حسابہ خر خریدی نو مال پہ مازدا کی د اچولو لہ مخہ خر خول جائز نہ دی البتہ پہ مازدا کی د اچولو وروستہ دارقم بیع کول جائز ده چي پہ دې تَرَک کی چي خومره مال دی هغه مثلاً پہ شل زره خر خول او رانیول دا جائز دی حَک کہ چي پہ اشارہ سره خر خ سول، مال متعین کیږي او مبيع (خر خ ستوی شی مال) د متعین کېدلو وروستہ بیع صحیح کیږي .

او په مازدا کی چي خومره مال راځي داو له څخه معلوم دی، نو دیوې مازدا د حسابہ به مال رانیول جائز وي او دا د پیمانی قائم مقام دی:

”المشار اليه بيعا او ثمننا لا يحتاج إلى معرفة قدره ووصفه فلو قال : بعثك هذا الصبرة من الحنطة او هذه من الأرز و الشاشات ، وهو مجهولة العدد بهذه الدراهم التي في يدك وهي مرثية له ، فقبل جاز و لزم ، لأن الباقي جهالة الوصف يعنى القدر وهو لا يضر اذا لا يمنع من التسليم و التسلم

“(البحر الرائق / ج: ۵ / ص: ۴۷۴-۴۷۵، کتاب البیع)

پہ کارتنانو کی خراب شی لاندي بنودل

سوال:.....

پہ توکری یا کرہتو، یا کارتنانو کی خراب شی لاندي بنودل او سم شی لور بنودل څنگه دي تفصيل ملاحظه کړئ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: نن سبا د مېوې او سبزي او دا رنگه دنورو شيانو خرڅولو يوه طريقه داده چي سامان تړي او د سامان تړلو په وخت کي خراب، کوچنی او ردي قسم مېوه يا سبزي په توکری يا کارتن کي لاندي ږدي او عمده غټ او پخ سوې مېوه يا سبزي په ټکوری يا کارتنانو کي لوړه ږدي، ددې لپاره چي خريدار خالص لور شی ويني خپله اندازه کوي چي گرده مېوه يا سبزي دارنگه نور شيان دغه رقم دي (بڼه دي) داهم ددهو کي او ملاوت يو ناجائز صورت دی ددې څخه ځان ساتل ضروري دي که نه په آخرت کي به سخت عذاب وي. د ميوې او سبزي د خرڅولو دوه صورته دي:

(۱) خراب، صحيح، ردي، عمده، کوچني او غټ ټول سره گډ کړي په ټکوری کي لور لاندي په ماښ کي گډوډ يې ور واچوئ ددې لپاره چي خريدار مشتري په يو نظر کولو سره ورته معلوم سي چي داد کوم معيار مېوه ده.

(۲) خراب، صحيح، کوچنی او غټه مېوه يا سبزي دي جلا جلاو تړي او د ټولو جلا جلا قيمت دي مقرر کړي ددې لپاره چي خريدار دتاوان او نقصان څخه خلاص سي او ديو قسم ددهو کي سره مخامخ نه سي.

نبی ﷺ وایي چي چا دھو که ور کره هغه زموږ پر طريقه باندي نه دی دا خبره دي واضحه وي چي یوشی د ترلو په وخت کي خراب لاندي ښودل او عمده او صحيح شی لوړ ښودل د دھوکې د وجهي ناجائز او حرام دی :

”عن ابی هريرة رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ مر على صبرة طعام ، فأدخل يده فيها فنالت أصابعه بللاً ، فقال ما هذا يا صاحب الطعام ؟ قال : أصابته السماء يا رسول الله قال : أفلا جعلته فوق الطعام كي يراه الناس من غش فليس مني“ (الصحيح الملم / ج: ۱ / ص: ۷۰ ، کتاب الايمان)

په پورته صورت کي مشتری اختیار لري

سوال:.....

که چيري د توکری پر سر ښه ښه شيان ول او لاندي خراب ول نو په دا صورت کي مشتری د واپس کولو حق لري او که نه ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : که چيري د توکری پر سر ښه ښه شيان ول چي هغه ته خريدار وگوري پوره توکریا کرهت واخلې خود اخیستلو وروسته چي کله لاندي يې وکتل نو شی خراب وو نو اوس خريدار لره د دې عيب د وجهي دې د واپس کولو اختیار به وي ، که ټوله شيان د توکری يا د کرهت لاندي او لوړ يو رقم ول نو په دا صورت کي د سر بهره خواه څخه لږ شی ليدلو سره د واپس کولو اختیار ختمیږي که چيري امرت ، انار ، يا دار قم بل شی يې رانيوی چي ټوله د يو رقم سائز نه وي نو په دې صورت کي تر څو پوري چي ټوله ونه ويني تر هغو پوري اختیار پاته دي په لږ ډېر سره اختیار نه ختمیږي :

”(و کفت رؤیة وجه الصبرة الخ) لأن الاصل فيه أن رؤیة جميع المبيع غير مشروط للتعذر ، فيكتفى برؤیة ما يدل على العلم بالمقصود ، فرؤیة الصبرة معرفة للبقية لكونه مكيلاً يعرض بالنموذج ، وهو المكيلات و الموزونات فيكتفى برؤیة بعضه إلا إذا كان الباقي أردا مما رأى فحينئذ يكون له الخيار أى خيار العيب لا خيار الرؤیة كما فى الينابيع ... و أما إذا كان متفاوت الأحاد كالبطيخ و الرمان ، فلا تكفى رؤیة البعض فى سقوط خياره-“ (البحر الرائق / ج: ۶ / ص: ۲۹ ، كتاب البيوع ، باب خيار الرؤیة)

د مبيعہ وربنکارہ کولو والا مزدور اجرت

سوال:.....

مشتري ته د مبيعہ وربنکارہ کولو والا مزدور اجرت پر بائع دى او که د مشتري د حسابہ دى؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په مار کيتو کي تاجران خلگ مزدوران نيسي چي کله مزدوران د عمارت جوړولو لپاره لرگى يا دارقم نور شيان گيراک (مشتري ته وربنکاره کوي او مشتري د هغه څخه يو شى رانيسي ، نو تاجر حضرات د مال وربنکاره کولو والا مزدور اجرت پر گيراک باندي اچوي دا صحيح نه دى بلکه د مال / مبيع وربنکاره کولو والا مزدور اجرت د بائع پر ذمه دى:

”عن عثمان ان النبى ﷺ قال له : إذا بعث فكل وإذا ابتعت فاكتل“ (بخارى / ص: ۲۸۵ / ج: ۱) كتاب البيوع ، باب الكيل على البائع و المعطى-

وقال الفقهاء إن الكيل والوزن فيما يكال ويؤذن من المبيعات على البائع

، ومن عليه الكيل و الوزن فعليه اجرة ذلك ، وهو قول مالك و ابي حنيفة و الشافعي و ابي ثور۔ (عمدة القاری / ص: ۲۴۸ / ج: ۱۱۔ کتاب البیوع باب الكيل على البائع والمعطى)

پہ کریٹ کی ہغہ مال رانیول چي تعداد ئي نہ وي معلوم سوال:.....

پہ کرہٹ یا توکری کی مالٹی یا کہلی یا داسی نور شیان یی پہ سل روپی واخیستل او حساب یی ورتہ معلومہ نہ وو چي خومرہ دي نو بیع خنکہ دہ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... کہ چیری پہ توکری یا کرہٹ کی تولی کیلی یا مالٹی یا داسی نور شیان یی مثلاً پہ سل روپی واخیستل او شمہر ددی ورتہ معلوم نہ ی چي خومرہ دي نو بیع جائزہ دہ او پہ کرہٹ یا توکری کی چي خومرہ کہلی یا مالٹی وغیرہ دي تولہ د مشتري ، خریدار دي کہ زیاتی وې او کہ کمی وې پہ دې سرہ پہ بیع کی ہیخ فرق نہ راخي:

”ومن ابتاع صبرة طعام على أنها مائة قفيز بمائة درهم ، فوجدها أقل كان المشتري بالخيار إن شاء اخذ الموجود بحصته من الثمن ، وإن شاء فسخ البيع... وإن وجدها أكثر فالزيادة للبائع لأن البيع وقع على مقدار معين و القدر ليس بوصف ، ومن اشترى ثوباً على أنه عشرة أذرع بعشرة دراهم أو أراضاً على أنها مائة ذراع بمائة درهم فوجدها أقل فالمشتري بالخيار ، إن شاء أخذها بجملة الثمن وإن شاء ترك لأن الذراع وصف في الثوب والوصف لا يقابله شيء من الثمن كأطراف الحيوان فلهذا يأخذه بكل الثمن بخلاف

العضل الأول : لأن المقدار يقابله الثمن فلهذا يأخذه بحصته وإن وجدها أكثر من الذراع الذي سماه فهو للمشتري ولا خيار للبائع“ (الهداية / ج: ۳ / ص: ۲۴، ۲۳، كتاب البيوع)

د داسي نورو صورتونو مزيد تفصيل بحواله بالا:

(۱): د مالتي يا كهلي وغيره پوره كرېټ يا ټوكري په سل روپۍ باندې په دې شرط باندې رانيول چې په دې كې څلور سوه مالتي يا كهلي دي بيا چې كله حساب سول نو هغه درې سوه سوي نو په دا صورت كې (اخيستلو والا) مشتري لره اختيار سته كه غواړي واډي خلي او كه يې نه اخلي نه دي اخلي .

(۲): كه چيري اخلي يې نو پوره سل روپۍ به نه وركوي، بلكه ددې څخه د سلو مالتيو وغيره قيمت به كم كړي د پاتي درې سوو مالتيو حساب مثلا پنځه او يا (۷۵) روپۍ به وركړي او كه چيري درې نيم سوه سوي نو به ۸۷ نيمي روپۍ وركړي غرض دا چې څومره مالتي يا كهلي وغيره كمېږي هغو نه به روپۍ كمېږي .

(۳): او كه چيري په دې كرېټ يا ټوكري كې مثلا د څلور سوه زياتي مالتي يا كهلي وغيره وي نو چې څومره زياتي دي هغه به د بائع (خرڅولو) والا لپاره وي مشتري لپاره د څلور سوه څخه زيات مالتي يا كهلي وغيره داخيستلو حق به نه وي .

(۴): وو كه چيري پوره كرېټ يا ټوكري رانيول او څه يې مقرر نه كړل چې په دې كې څومره مالتي يا كهلي وغيره دي نو چې څومره راووتی د مشتري به وي . كه زياتي وي او كه كمې په دې سره په بيع كې هيڅ فرق

نه راځي ځکه چي په مبيع کي قيمت د اصل په مقابلہ کي وي: د وصف په مقابلہ کي نه وي (الهدايه / ج: ۲ / ص: ۲۳، ۲۴، کتاب البيوع)

توکن مني

سوال:.....

توکن مني (د مشتري و بائع ته تر سودا وروسته مقررہ وخت پوري بعيانہ اينډول) د بائع (خرځولو والا) او مشتري (رانيولو والا) په مابين کي د سودا پوره کيدو وروسته د بيعانہ (توکن مني) پر طرز بائع ته څه روپۍ ورکول کيږي بيا د دې وروسته يو مياشت د دې مياشتي يا تر دې زيات يا کم يو مدت مقرر کيږي، که چيري مشتري په دې مدت کي دننه پاتي پيسې ورکړي شي رانيسي خو ښه دى که نه بائع د بيعانې پيسې ضبط کوي او مشتري ته يې نه ورکوي په شريعت کي د دې جواز سته او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په شريعت کي د دې جواز نسته بلکه د بيعانې پيسې بيرته ورکول لازم دي:

”عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده رضى الله عنه أن رسول الله ﷺ نهى بيع العربان قال مالك: وذلك فيما ترى، والله أعلم يشترى الرجل العبد أو الوليدة أبتكار الدابة، ثم يقول: للذى اشترى منه أو تكارى منه، أعطيتك ديناراً أو درهماً أو أكثر من ذلك أو أقل على أنى أخذت السلعة أو ركبت ما تكارىت منك، فالذى أعطيتك من ثمن السلعة أمن كراء الدابة، وإن تركت ابتياع السلعة أكرأ الدابة، فما أعطيتك لك، باطل بغير شيء“ (اعلاء السنن / ص: ۱۶۶ / ج: ۱۴، کتاب البيوع، باب النهى عن بيع العربان)

کہ بیعانہ پہ دنیا کی ورنہ کری؟

سوال:.....

کہ چیری ہمدغہ بیعانہ پہ دنیا کی ورنہ کری پہ آخرت کی مؤاخذہ ستہ او کہ نہ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: کہ چیری پہ دنیا کی یی ورنہ کری نو پہ آخرت کی بہ یی ورنہ کوی او پہ آخرت کی ورنہ کول بہ انتہاء سخت دی:

”عن ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ قال: قال رسول اللہ ﷺ من كانت له مظلمة لأخيه من عرضه أو شيء فليتحلله منه اليوم قبل أن لا يكون دينار ولا درهم إن كان له عمل صالح أخذ منه بقدر مظلمة، وإن لم يكن له حسنات أخذ من سيئات صاحبه فحمل عليه“ (مشکوۃ المصابیح / ص: ۴۳۵، کتاب الادب، باب الظلم، الفصل الاول)

تیکس لہ اصل قیمت سرہ گدول

سوال:.....

کہ چیری ہائع دسودا ورنہ کولو خخہ انکار وکری نو دشتیری لپارہ د بیعانی روپی بہرہ اخيستل خنکہ دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: دشتیری بہرہ بیعانہ اخيستلی سی خودوہ کرتہ یعنی دہل اخيستل روانہ دی خخہ چي داسود دی او سود حرام دی:

”قال عليه الصلاة والسلام: كل قرض جز منفعة فهو

ربا“ (فیض القدير للمناوی / ج: ۶ / ص: ۲۸۲ - رقم الحديث: ۶۳۳۶ - شامیه / ج: ۵ / ص: ۱۶۶ - سنن الكبرى / ج: ۵ / ص: ۳۵۰ - تکملة فتح الملهم / ج: ۱ / ص: ۵۷۵ - اعلاء السنن / ج: ۱۴ / ص: ۵۱۲)

دمرابحي علاوہ پہ نور و بیوعو کي دتيکس گڏول سوال:

تيکس اخیستل: په موجوده دور کي د حکومت له خوا عائد سوي تيکسونه لکه ضلع تيکس، پل تيکس، راه داري محصول، چونکی يا داسي نور تيکسونه چي هغه داسي جابرانه او ظالمانه صورتونه اختيار کړي دي دغه اضافي اخراجات د مبيع په قيمت خريد کي گډول يا نه گډول د تاجرانو پر عادت او عرف باندې موقوف دي که چيري دغه اضافي اخراجات د قيمت خريد سره د گډولو عادت او عرف دی نو گډول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: په دغه صورت کي گډول جائز دي که نه اضافي اخراجات د اصل قيمت سره گډول جواز نلري نو ددې وجهي د مراهجه کولو په وخت کي چي کله د خريد قيمت ورته ووايي نو دا اضافي اخراجات چي ور گډ سوي دي نه دي ورته ووايي بلکه دارقم دي ورته ووايي چي په دومره پروت دی يا دي اصل د خريد قيمت ورته ووايي دا دي هم ورته ووايي چي دومره اضافي اخراجات هم ورباندې لگېدلي دي ددې لپاره چي د خيانت شبه پاته نه سي:

”لا يضم أجر الطبيب وما يؤخذ في الطريق من الظلم إلا إذا جرت العادة بضمه هذا هو الأصل كما هو علمت فليكن المعول عليه“ (الدر المختار مع رد المحتار / ج: ۵ / ص: ۱۳۶، کتاب البيوع، باب المراهجة والتولية) فتاویٰ هاديہ

سوال:.....

د باقی مرابحه ماسواپہ نورو عامو بیعو کي چي د دي ٿولو اضافي اخراجات او گتہ ور گدہ کري او قیمت وریاد کري څنگه دی؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د باقی مرابحه ماسواپہ ٿولو عامو بیعو کي اضافي اخراجات او گتہ ور گدہ کري قیمت ور وښی صحیح دی .

په تلفون بیع کول

سوال:.....

د تلفون آله په دي سره د عقد (درانیولو او خرڅولو معاملہ) پر صحت یا فساد باندی څه اثر کوي او که نه؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:

”لو تنادیا وهما مبتاعدان و تابعا صح البيع بلا خلاف“ (المجموع شرح المذهب / ج: ۶ / ص: ۱۸۱، کتاب البيوع، فتح القدیر / ص: ۲۳۰ / ج: ۶)
 تلفون او یا موبایل دایو آله ده چي په دي سره تر بل پوري د سماعت د الفاظو رسولو او لیدلو لپاره یو معتبره آله ده پاته تر کومه پوري چي دیو اوبل د لیدلو او نه لیدلو تعلق دی پر دي سره د عقد صحت یا فساد باندی هیڅ اثر نه لویږي ځکه چي درانیولو او خرڅولو وغیره د عقد په سلسله کي چي کوم شی مطلوب وي هغه ایجاب او قبول او رد یا په بله ذریعه سره د دي علم حاصلول دي چي په هغه سره د جانبینو رضامندي ثابت کېدای سي .

مثل بالا

سوال :.....

پر ٽیلیفون باندي دبیع کولو حکم ڇه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... درانیولو او خرڅولو په وخت کي دایجاب و قبول مجلس متحد کېدل لازمي دی او اتحاد عام دی که حقیقي وي که حکمي، په دواړو صورتو کي اتحاد کافي دی حقیقي اتحاد خو ښکاره دی او د حکمي اتحاد صورت دادی چي په یوه مجلس کي ایجاب وسي او مشتري په یو مناسبه طریقه مثلاً خط یا د پیغام رسولو پېژندل اطلاع ورکول سي او هغه یې قبول کړي نوبیع کيږي په موجوده زمانه کي د انساني ضروریاتو د وجهي څخه پر اي مهل (یو آله ده) فیکس (آله) ټیلی فون او موبایل وغیره باندي چي کومه بیع کيږي هغه به هم صحیح وي .

دغه رنگه په دغو آلاتو کي خو ایجاب کېدای سي او ایجاب په همدغه مجلس کي قبلولو سره سودا هم مکمله کيږي او په خط کي هم دا حکم دی چي کيږي په دې شرط چي تحریر دویلو وروسته رد و نه کړي .

”سئل بعد صلاة الجمعة حضر خبر الشام في التلغراف لبعض الثغور بأنه ثبت في الشام رؤية هلال ... فأجاب ان السلاطين المسلمين وضعوا التلغراف لتبليغ الاخبار من البلاد القريبة و البعيدة في مدة يسيرة جداً او اقاموا لاعماله اشخاصاً مسلمين و انفقوا على ذلك اموالاً حسيمة و استغنوا به عن السعاة و ارسال المكاتيب غالباً فصار قانوناً في ذلك يخاطب به السلاطين بعضهم لبعضهم في مهمات الامور و تبعهم الناس على ذلك“ (الفتاوى الكاملية / ص: ۲۸۵ - الفقه الاسلامي وادلته / ص: ۵۰۳ / ج: ۴ - ايضاً / ج: ۴ / ص: ۳۱۲،

الموسوعة الفقهية الكويتية / ص: ۲۰۲ / ج: ۱ ایضا / ص: ۱۳ / ج: ۹)
 په داتولو صورتو کي قبض دمبيع ضروري دی قبل القبض خرڅول
 جواز نلري: للمشتري أن يبيع المبيع من الآخر قبل قبضه إن كان عقاراً
 وإن كان منقولاً فلا . (شرح مجلة لسليم رستم باز / ص: ۱۰۲، / ج: ۱،
 ماده: ۲۵۲، کتاب الاول فی البيوع)

مثل بالا

سوال:

که چيري د ټيليفون په ذريعه ايجاب وسي څنگه دی؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري د خط يا ټيليفون يا
 موبائيل يا اي مهل يا انټرنېټ په ذريعه سره ايجاب وسي نو په کوم
 مجلس کي چي د خط يا ټيليفون يا موبائيل يا اي مهل يا انټرنېټ په ذريعه
 سره اطلاع ورسيږي په دغه مجلس کي په قبلولو سره سودا پوره کيږي:
 ”و كذلك الحال إذا صدر الإيجاب من شخص واحد آخر بطريق التلفون
 أو بأي طريق مماثل“ (الفقه الاسلامي وادلته / ص: ۳۱۲ / ج: ۴، اولاً فی عقد
 البيوع: احکام مجلس العقد - فتح القدير / ص: ۲۳۰ / ج: ۶)

☆ د موبائيل او ټيليفون په ذريعه د عقد صحيح کېدلو لپاره بايد دا
 لاندې اصول وي:

(۱): په ټيليفون او موبائيل د معاملاتو کولو په وخت کي فريقين د يو
 بل بڼه تحقيق وکړي ځکه چي د دغو آلاتو په ذريعه د معاملاتو کولو په
 صورت کي د آواز د بدلولو په شکل د جعل سازي او د هوکي احتمال وي او
 جنجالونه او اختلاف راځي او داد شريعت د مزاج خلاف دی او په دې سره

عقد فاسد یري:

”وقد تقرر رأی (بح) فی أمثال هذه الصورة علی أنه إن كان البعد بحال یوجب التباس ما یقول کل واحد منهما لصاحبه یمنع وإلا فلا۔“ (البحر الرائق / ص: ۲۷۲ / ج: ۵ - کتاب البیوع - بزازیہ علی هامش الهندیة / ص: ۳۶۶ / ج: ۴، کتاب البیوع - الفتاوی الهندیة / ص: ۶ / ج: ۳، کتاب البیوع)

(۲): کہ چیری یو فریق دادعوہ وکری چي دده له طرفه نه دی ویل سوی نو دابه منکرو ی او دویم فریق به مدعی وی او پر دویم فریق باندي به دا لازمه وی چي هغه خپله دعوی ثابتہ کری حکم چي هغه مدعی دی:

”عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده أن النبي ﷺ قال: البينة علی المدعی واليمين علی المدعی علیه“ رواه الترمذی (مشکوۃ المصابیح / ص: ۳۲۷، کتاب الامارة والقضاة)

(۳): چي په کومو معاملاتو کي د عقد په مجلس کي قبضه کول شرط دی هغه معاملات د دغو وسائلو په ذریعہ انجامول جائز نه دي:

”عن عبادة بن صامت رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ الذهب بالذهب، والفضة بالفضة والبر بالبر، والشعير بالشعير، والتمر بالتمر، والملح بالملح مثلاً بمثل سواء سواء، يداً بيد،

فإذا اختلف هذا الأصناف فبيعوا كيف شئتم إذا كان يداً بيد“ (مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۴۴، کتاب البیوع - هداية / ص: ۱۱، ۱۱۲، کتاب البیوع بالصرف، جوهرة النيرة / ص: ۳۶۳ / ج: ۱ - جامع الترمذی / ص: ۲۳۵ / ج: ۱، کتاب البیوع، باب ما جاء فی أن الخنطة بالحنطة)

(۴): او کوم عقد چي د عقد په مجلس کي بي له قبض نه صحيح کيږي د

تیلی فون او موبائیل پہ ذریعہ سودا کولو کی ددی قبض کولو صورت
دا جو ریڑی چي دبائع او مشتري څخه به دهر يوه سره به هغه بل وکیل
موجود وي که هغه پر عوض قبضه وکړي که نه بيع نه صحيح کيږي:

”و يجوز التوكيل بعقد الصرف والسلم فإن فارق الوكيل صاحبه قبل
القبض بطل العقد لوجود الافتراق من غير قبض... (و لا تعتبر مفارقة المؤكل)،

لانه ليس بعاقده والمستحق بالعقد قبض العاقد وهو الوكيل فيصح قبضه
(الجوهرة النيرة / ص: ۳۶۳ / ج: ۱، كتاب الوكالة - تبين الحقائق / ص: ۲۶۲

/ ج: ۴ - كتاب الوكالة باب الوكالة البيع والشراء - مجمع الانهر ص ۲۲۱ / ج:
۳، كتاب الوكالة - الدر مع الرد / ص: ۵۱۷ / ج: ۵)“

(۵): د دبائع او مشتري په کلام کې به د پسخند، مزاح عنصر نه وي
مثلاً عقد مقصود نه وي بلکه نرخ معلوموي يا د سودا قيمت معلوموي
نو په دې سره د بيع انعقاد نه راځي:

”ولم ينعقد مع الهزل لعدم الرضاء بحكمه معه“ (الدر المختار مع رد
المحتار / ص: ۵۰۷ / ج: ۴ - كتاب البيوع مطلب في حكم البيع مع الهزل -
الجوهرة النيرة / ص: ۲۹۲ / ج: ۱ - بدائع الصنائع / ص: ۱۷۶ / ج: ۵ - منحة
الخالق على البحر / ص: ۹۲ / ج: ۶)

☆ بيع مزايده (نيلام)

سوال:

بائع (خرڅولو والا) دارنگه ووايي چي کوم يوزيات قيمت را کوي زه دا
شي (مبيعه) پر هغه باندي خرڅوم داهم په اصل کې د بيع مساومه (چي
په هغه کې بائع دخپل مبيعي دخريد قيمت نه معلومي بلکه د فريقينو

پہ مابین کی دلاندي او پور ته په ذریعہ سره د قیمت تعیین کیږي) یو قسم دی . چې په هغه کې چې بائع دیو متعین قیمت طلب کولو پر خای و مشتري ته د خوښي او طلب ښکاره کولو دعوت ورکوي یعنې چې هغه په خپله خوښي سره قیمت ولکوي چې د چا بولی (وینا) زیاته وي د هغه سره بیع منعقد کوي دې ته بیع مزایده (نیلام) وایي . په شریعت کې داسې بیع څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:

”ومن الطريق الشائعة لعقد البيع ما يسمى (بيع المزايده) ... و يسمى بالارديه (نیلام) وقد عرفه ابن جزى بقوله : أن ينادى على السلعة ويزيد الناس فيها بعضهم على بعض ، حتى تقف على آخر زائد فيهما فيأخذها ... و جمهور الفقهاء من الأئمة الأربعة وغيرهم ، على جواز هذا البيع و استدلوأ في ذلك بما روى عن أنس بن مالك رضى الله عنه أن النبی ﷺ باع حلاً و قدحاً ، و قال : من يشتري هذا الحلس والقدح ؟ فقال رجل أخذتهما بدرهم فقال : من يزيد على درهم ؟ فأعطاه رجل درهمين ، فباعهما منه“ (فقه البيوع على المذاهب الأربعة / ص: ۱۲۳، ۱۲۵ / ج: ۱ - المبحث الاول ، الباب الثانى فى احكام ، احكام بيع الزايده) (الهداية / ص: ۷۰ / ج: ۳ - تبیین الحقائق / ص: ۷۳ / ج: ۴ - بدائع الصنائع / ص: ۱۳۴ / ج: ۵)

بيع مناقصه (تیندر Tender)

”المناقضة: طلب الوصول إلى أرخص عطاء، لشراء سلعة أو خدمة تقوم فيها الجهة الطالبة لها بدعوة الراغبين إلى تقديم عطاءاتهم وفق شروط ومواصفات

محددة“

و هو في الحقيقة عكس المزايدة فالمزايدة يجريها البائعون الذين يريدون أن يعقدوا البيع باكثر ما يعرض عليهم من ثمن ، فيطلبون العروض من المشتريين و المناقصة يجريها ، الراغبون في الشراء و يطلبون العروض من الراغبين في البيع ، و يرسلون العطاء على من يتقدم اليهم بأقل الأسعار. والكلام في مشروعية هذا لعلمية مثل الكلام الذي سبق في المزايدة ، وإن المناقصة وإن لم يجر لها ذلك ذكر في كتب الفقه ، ولكن يمكن قياسه على المزايدة ، لانه لا فارق بينهما من حيث المبدأ ، فان العروض تقدم فيها كما تقدم في المزايدة (فقه البيوع على المذاهب الأربعة / ص: ۱۲۲ ، ۱۲۳ / ج: ۱ ، المبحث الاول الباب الثاني في احكام الايجاب والقبول احكام المناقصة)

مثل بالا

سوال:.....

ٲيندر يا بيع مناقصه داهم د بيع يو قسم دي او دنيلام ضد دي . په نيلام كي قيمت زيات وي او چي كوم سري په زيات قيمت سره په رانيولو باندي راضي كيږي پر هغه باندي خرڅيږي . او په دې قسم بيع كي چي كوم سري په كوم قيمت باندي د شي په وړ كولو راضي كيږي د هغه څخه مبيعه (شي) رانيول كيږي په نيلام كي بائع (خرڅونكي) شي خرڅوي او خريدار قيمتونه وايي چي د چا قيمت زيات وي شي پر هغه باندي خرڅوي او په ٲيندر (بيع مناقصه) كي د مشتري له طرفه څخه قيمتونه بيانېدل وي او بائع (خرڅولو والا) قيمت بيانوي كوم بائع چي

کوم کوم قیمت وایي دهغه شی رانیول کیري .
 د ټینډر یا بیع مناقصه صورت په عامه توګه سره د حکومت له طرفه
 څخه راځي چي دهغه صورت دادی چي مثلاً حکومت د خپلي یوې ادارې
 لپاره دیوزر پنکو ضرورت دی نو حکومت په اخبار یا داسي بل شي کي
 اشتهار ټنډر جاري کړي او د پنکو جوړولو والا ته دعوت ورکول کیري
 چي د افلانی قسم پنکې مي یوزر... په کار دي چي څوک په کوم کوم
 قیمت باندي مطلوبه معیار پنکې فراهم کولی سي دهغه سره معامله
 کیري دې ته ټینډر یا بیع مناقصه وي، په شریعت کي د داسي بیعي جواز
 سته او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د شریعت له طرفه د بیع
 مناقصه (ټینډر) دا صورت جائز دی او دایي پر نیلامي (مزایده) باندي
 قیاس کړی دی، کله چي یو شی په زیات قیمت خرڅول جائز دی نو په کم
 قیمت سره خرڅول یې هم جائز دی. دغه رنگه کله کله د حکومت دلاري،
 پل یا دیو عمارت د جوړولو ضرورت وي نو دهغه ټینډر هم ورکوي او
 چي څوک په کم قیمت سره په جوړولو راضي سي نو هغه ته هغه کار
 ورسپارل کیري. او دایو قسم اجاره ده او داهم جائزه ده:

”عن انس بن مالك أن رسول الله ﷺ باع حلساً وقدحاً، وقال من
 يشتري هذا الحلس والقدح؟ فقال رجل: أخذتهما بدرهم، فقال النبي ﷺ من
 يزيد على درهم، من يزيد على درهم، فأعطاه رجل درهمين
 فباعهما منه“ (جامع الترمذی / ص: ۲۳۱ / ج: ۱، ابواب البيع)
 قوله الجمهور، وهو أن المزايدة تجوز مطلقاً، واستدلوا في ذلك بما

روى عن أنس أنه ﷺ باع حلساً وقدحاً وقال من يشتري هذا الحلس
والقدح؟ فقال رجل: أخذتهما بدرهم فقال: من يزيد على درهم، فأعطاه
رجل درهماين فباعهما منه - (تكملة فتح الملهم / ص: ۳۲۶ / ج: ۱، كتاب
اليوع - الهداية / ص: ۷۰ - ۱۵۴، كتاب اليوع - شامی / ص: ۴۳ / ج: ۶ -
تبيين الحقائق / ص: ۱۹۸ / ج: ۴)

د (تي وي) کاروبار

سوال: تيلي ويژن (تي وي)، وي - سي - آر، دش انتينا چونكه پر ډېرو
منكراتو، معصيت او فواحشو باندې مشتمل دي او ددغو منكراتو او
فواحشو بغير داوخت ددغو شيانو د استعمال تصور هم نسي كېدای نو د
دې وجهي څخه دغو شيانو كاروبار اختيارول جائز دی او كه نه؟ او ددې
آمدن حلال دی او كه نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:

” (و ضمن بكسر معرف) بكسر الميم آله اللهو، وقال لا يضمن ولا يصح بينها
وعليه الفتوى ملتقى - “ (الشامية / ص: ۲۱۱ - ۲۱۲، جلد ۶ كتاب الغصب - و
كذا في البحر الرائق ومن كسر معزفاً ضمن) وهذا قول الامام وقال: لا
يضمنها، لانها معدة للمعصية فيسقط تقومها كالخمر والفتوى في زماننا على
قولهما لكثرة الفساد... (وصح بيع هذا الاشياء) وهذا قول الامام وقال لا
يجوز بيع هذا الاشياء لانها ليست بمال بتقوم - (البحر الرائق / ص: ۱۲۴،
۱۲۵ / ج: ۸)

قال في البدائع: ومنها أن تكون المنافع مباحة الاستيفاء فإن كانت
محضورة الاستيفاء لم تجز الإجارة وقال في الملتقى بعد ذكره كسر آله اللهو:

و یصح بیع هذا الاشياء وقال لا یضمن ولا یجوز بیعها وعلیه الفتوی اھ۔ قال فی الکافی : لهما أن هذا الاشياء أعدت للمعصية فبطل تقومها كالخمر والفتوی علی قولهما لكثرة الفساد فيما بین الناس۔ (تنقیح الحامدية / ص: ۲۵۴ / ج: ۲۔ الفتاوی الهندية / ص: ۱۱۶ / ج: ۳)

او دا خبره واضحه او بنكارة ده چي دغو شيانو تمدن و تهذيب تباه كړي او د كفار و تمدن و تهذيب يې كور كور ته ورسوي او د مسلمانانو د زړه څخه يې اسلام ايستلی دی د غير مسلمو رعب يې په زړو كې وړ اچولی دی او نتيجه يې تاسي ويني .

مثل بالا

سوال:.....

د ټي وي استعمال، خريد و فروخت، تجارت او د دې آمدني حلاله ده او كه نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د ټي وي (تلوېزون) د ايجاد زمانې څخه بيا تر نن پوري په عامه توگه سره د دې استعمال پر ناجائز و طريقو سره كيږي او دهغه وخت څخه بهي شماره ديني او دنيوي خرابيانو او مفاسدو باندې مشتمل دي نو د دې وجهي دا په كور كې ايښودل ناجائز دي . او دغه رنگه د ټي وي تجارت د فواحش اشاعت او پر كبيره گناهو باندې كومك او اعانت دی چي څومره يې خلك د دكان څخه رانيسي وړي يې نو دكاندار ورسره په دې كبيره گناهو كې شريك او ذريعه يې گرځي . و من الناس من يشتري لهو الحديث، د دې يقيني مصداق په دې دور كې دا ټي وي دی الله جل شانہ د دې په رانيولو باندې د جهنم درسواكن عذاب

وعید کری دی بالآخرہ ددی خرید و فروخت، تجارت، او آمدنی حرام ده .
 ”(و کره کل لهو) لقوله عليه الصلوة والسلام: كل لهو المسلم حرام إلا
 ثلاثة: ملاعبته أهله و تأديبه لفرسه ، و مناضلته بقوسه - و في الرد: (قوله : و کره
 کل لهو) أي کل لعب عشب فالثلاثة بمعنى واحد كما في شرح التأويلات
 والاطلاق شامل لنفس الفعل ، و استماعه كالرقص و السخريه و التصفيق و
 ضرب الأوتار من الطنبور والبربط و الرباب و المزمار و الصبح والبوق فإنها كلها
 مكروهة لأنها زى الكفار ، و استماع ضرب الدف و المزمار و غيره ذلك
 حرام۔“ (الدر على الرد / ص: ۳۹۵ / ج: ۶)

أما التلفزيون والفديو ، فلا شك في حرمة استعمالها بالنظر إلى ما يشتملان
 عليه من المنكرات الكثيرة من الخدعة والمعجون ، والكشف عن النساء
 المتبرجات او العاريات وما إلى ذلك إلى اسباب الفسوق۔ (تكملة فتح الملهم
 / ص: ۱۶۴ / ج: ۴۔ كتاب اللباس والزينة) (روح المعاني / ص: ۱۰۳ - ۱۰۴ /
 ج: ۲۱۔ فتح الباری ص ۳۷۰ / ج: ۱۰۔ مرقات المفاتيح ۳۲۳ / ج: ۸)
 د تي وي خرید و فروخت او آمدن حرام دی:

”و من الناس من يشتري لهو الحديث ليضل على سبيل الله بغير علم و
 يتخذها هزواً أولئك لهم عذاب مهين : فيها ثلاث مسائل : المسألة الأولى لهو
 الحديث ، هو الغناء و ما اتصل به : فروى الترمذی والطبری و غيرهما عن أبي
 أمانة الباهلي أن النبي ﷺ قال : لا يحل بيع المغنيات و لا شراءهن و لا
 التجارة فيهن ...“ (احكام القرآن للعربي / ص: ۱۲۵ - ۱۲۴ / ج: ۳)
 عن أبي أمانة قال : قال رسول الله ﷺ : لا يحل بيع المغنيات و لا
 شراءهن و لا تجارة فيهن و أكل أثمانهن حرام - و في رواية بكر بن مفر عن

رسول الله ﷺ قال : لا تبيعوا المغنيات ولا تشتروهن ولا تعلموهن ولا خير
 فى تجارة فيهن و ثمنهن حرام - (السنن الكبرى للبيهقى / ص: ۱۵ / ج: ۶ -
 كنز العمال / ص: ۳۹ / ج: ۴ - مجمع الزوائد / ص: ۱۲۱ / ج: ۸)
 وفى الحديث : بعثت لكسر المزامير وقتل الخنازير ، المزامير جمع مزمارة
 وهو آلة معروفة يضربها ولعل المراد الآلات الغناء كلها تغليباً - (تفسير روح
 المعانى / ص: ۱۳۹ / ج: ۵ - تبين الحقائق / ص: ۲۳۷ / ج: ۵ - البحر الرائق
 / ص: ۱۴۲ / ج: ۸)

پر غير مسلم تي وي خرڇول

سوال:.....

ڪه چيري غريب لره دتي وي تباه ڪولو همت نه وي نو مجبور آ پر غير
 مسلم باندي خرڇول ڇنڪه دي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

”ولا بأس بيع الزنار من النصرارى والقلنسوة من اليهود وفى جامع
 الجوامع عن الثانى : باع ثوراً من المجوس ، لينحره فى عيدهم يقتلوه بالعصا
 لا بأس به“ (البحر الرائق - كتاب الكراهة / ص: ۲۲۶ / ج: ۸ - مجمع الانهر /
 ص: ۱۸۸ / ج: ۴ - الشامية / ص: ۳۹۲ / ج: ۶)

د تي وي (تيلي ويژن) جوڀول

سوال:.....

د تي وي (تيلي ويژن) جوڀول او مرمت ڪول او ددي ڪار لپاره ملازمت
 ڪول ڇنڪه دي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... لڪه ڇنڪه چي د تي وي (تيلي

ویرن) خرید و فروخت گناه ده دغه رقم په کمپنی کی ټی وی جوړول او مرمت یې کول او ددې لپاره ملازمت کول هم صحیح نه دی .

”عن أبی امامة قال : قال رسول الله ﷺ : لا یحل بیع المغنیات ولا شراؤهن ولا تجارة فیهن و أكل أثمانهن حرام - وفی وایة بکر بن مضر عن رسول الله ﷺ قال لا تیعوا المغنیات ولا تشتروهن ولا تعلموهن ولا خیر فی تجارة فیهن و ثمنهن حرام“ (السنن الکبری للبیهقی / ص: ۱۵ / ج: ۶ ، کتاب البیوع ، باب ما جاء فی بیع المغنیات - کنز العمال / ص: ۳۹ / ج: ۴ - رقم الحدیث : ۹۳۹۳ ، ۹۳۹۴ ، کتاب البیوع من قسم الأقوال - مجمع الزوائد / ص: ۱۲۱ / ج: ۸)

په ټی وی کی اشتهار ورکول سوال:.....

په ټی وی کی اشتهار ورکول څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: دخپل تجارتي شي د شهرت مشهوره کېدو لپاره د معصیت جړ او شیطاني آله ټی وی کی اشتهار (سلائیډ) ورکول صحیح نه دی ځکه چې داد ټی وی والاؤ کومک کول دي او د ټی وی والا کومک کول گناه ده ، معصیت او شیطاني کارو کی د هغو کومک کول دي درست او صحیح نه دي: لکه نن زمانه علماء خان ته څوک مناظر اسلام وائي څوک ورته وکیل احناف وایي او پروا ټ ساپ ټکنځل کوي خان مشهوره کوي داد علماؤ او مسلمانانو کار بد ټنکاره کول دي .

”وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ“ (المائدة: ۲)

(و لا تعاونوا علی ارتکاب المنہیات و لا علی الظلم) (أحكام القرآن للقرطبي: ۱۸/۳)

قال النووي: فيه تصريح بتحريم كتابة المترابين والشهادة عليها و بتحريم الإعانة على الباطل - (مرقاة المفاتيح / ص: ۴۳ / ج: ۶ ، كتاب البيوع ، باب الرباء الفصل الاول) - وما كان سبباً لمحذور فهو محذور - (الشامية / ص: ۲۵۰ / ج: ۶ - كتاب الحظر والاباحة ، فصل في اللبس)

دبائع یکطرفه فسخ کول

سوال:

په ثمن نه ادا کولو سره دبائع یکطرفه فسخ کول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري د سودا کېدو وروسته مشتري (خریدار) ثمن (مقررہ قیمت) هم نه ادا کاوه او اقاله یې هم نه کوله نو د بعضو علماؤ په نزد دبائع (خرڅوونکی) په یکطرفه توګه سره معامله فسخ (ختم) کولای سي او که چیري غیر منقولې شی وو لکه محکمه، دکان او مکان نو فسخ کولای یې سي پر بل چا باندي یې خرڅولای سي . په موجوده وخت کې دا آسان قول دی په دې باندي فتوی ورکول زیات مناسب دي .

د اېنکاره خبره ده چې په پخوا زمانه کې اسلامي قانون نافذ وو د مظلوم خبره اورېدل کېده نو ثمن وصول کېدای سوای خو نن سبا تاریخ پر تاریخ دوکیل فیس، دوخت ضائع کېدلو له وجهي څخه ډېر تکلیف دی . او د ثمن وصولي آسانه نه سي کېدای لهذا موجوده زمانه پر پخوا باندي قیاسول درست او صحیح نه دي:

”ولانه لما تعذر استيفاء الثمن من المشتري فارضا البائع فيستبد
بفسخه“ (الهدايه / ص: ١٥٣ / ج: ٣)

لما تعذر استيفاء الثمن يستبد وههنا أقر المشتري في مكانه بالشراء لم يتعذر
الاستيفاء فلا يستبد بالفسخ - (العناية على هامش فتح القدير / ص: ٣٢٤ - / ج:
٧ - البحر الرائق / ص: ٣٦ / ج: ٧ ، مسائل شتى باب التحكيم - تكمله رد
المحتار / ص: ٢٦ / ج: ٧ ، كتاب الفرائض باب المخارج)

د بائع يكطرفه فسخ كول

سوال:.....

د قسط وار بيع وروسته هم مشتري دمبيع مالک کيږي، که چيري
(مشتري) خريدار ترڅه مودې پوري قسطونه ادا کول وروسته يې ادا
کول پرېښودل نو د بائع لپاره د خريدار (مشتري) در ضامندي ماسوا ده
څخه مبيعه بيرته اخيستل څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

”البيع مع تأجيل الثمن و تقسيطه صحيح: اي والتأجيل لازم ، فليس للبائع
حبس المبيع حتى يقبضه ولا المطالبة به قبل حلول الأجل“ (شرح المجلة
لمحمد خالد اللاتاسي / ص: ١٦٦ / ج: ٢ - المادة: ٢٤٥ - تبين الحقائق /
ص: ١٤ / ج: ٤ كتاب البيوع)

وإذا رضى البائع بالتأجيل فقد اسقط حقه في حبس المبيع / ص: ٢٨٠ /
ج: ٥ ، كتاب البيوع ، فصل يدخل البناء والمفاتيح في بيع الدار

بغير له رضا د مشتري څخه

مبيع بيرته اخيستل نه دی جائز .

سوال:.....

که چيري بائع د مشتري په اجازت سره بيرته بيع واخيستله بيا څه حکم لري؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري بائع د مشتري په
اجازت سره مبيع بيرته واخلي نو دا بيا د اقالې په حکم کې ده او په اقاله
کې مبيع (رانيول سوی شی) بيرته دور کولو په صورت کې ثمن هم
واپس کول لازم او ضروري دي که نه نو مبيع او ثمن دواړه بدلونه به د يوه
سړي په ملک کې راسي او دا د شرع خلاف دی .

”الاقالة جائزة في البيع بمثل الثمن الاول... فان شرطاً أكثر منه او اقل
فالشرط باطل ويرد مثل الثمن الاول“ (الهداية / ص: ۷۲ / ج: ۳، کتاب
اليوع، باب الإقالة - الدر مع الرد / ص: ۱۲۶ / ج: ۵، کتاب اليوع، باب
الإقالة - الجوهرة النيرة / ص: ۲۵۲ / ج: ۱ کتاب اليوع)

بيع د حرام ثمن

سوال:.....

بيع د حرام ثمن څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: هر هغه بيع چې د هغه ثمن د
شریعت د لاري حرام وي داسې بيع فاسده ده مثلاً د مبيع ثمن شراب يا
خنزير يا داسې مردار شی مقرر کړل سي نو دا بيع فاسده ده . ځکه چې
شراب، خنزير او مردار د شریعت له لاري قيمتي مال نه دی لهذا دا بيع دي
ختمه کړي بيرته دي د حلال ثمن په عوض کې سودا وکړي او که چيري
مشتري پر مبيع باندي قبضه وکړه نو دده په ملکیت کې راځي خو دده پر

ذمہ د حلال شیانو خنخہ یا د حلالو پیسو خنخہ د بیع قیمت ادا کول لازم دی ، شراب خنزیر یا دارنگہ مردار ادا کول جائز نه دی .

”أما إذا جعل الخمر ثمناً فهو باطل عند الأئمة الثلاثة الذي لا يفرقون بين الباطل و الفاسد في البيع ، أما عند جمهور الحنفية ، فالبيع فاسد لا باطل فيما إذا كان الخمر ثمناً ويجب على المشتري قيمة الخمر المتعارفة بين غير المسلمين ، والفرق كما ذكره ابن عابدين عن التلويح أن الثمن غير مقصود بل هو وسيلة إلى المقصود إذ الانتفاع بالأعيان لا بالأثمان“ (فقه البيوع على المذاهب الأربعة / ص: ۲۹۱ / ج: ۱) (الدر المختار مع الرد / ص: ۵۰ / ج: ۵ ، كتاب البيوع ، باب البيع الفاسد - الهداية / ص: ۶۲ ، ۵۱ - / ج: ۳ - كتاب البيوع باب البيع الفاسد)

په تلف کېدلو یا خرڅ او ختم کېدلو سره اقاله

سوال:.....

”ثمن“ یعنی د قیمت په تلف کېدلو یا خرڅ او ختم کېدلو سره اقاله څنګه ده، او بائع و مشتري ته ووايي چي د اقاله کولو وروسته چي مبيع اوس را ګرځه پيسې مياشته وروسته در کوم دا اقاله څنګه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

”هلاک الثمن ای تلفه لا يمنع صحة الإقالة.... وذلك لأن الإقالة رفع البيع والاصل في المبيع المبيع لا الثمن ولهذا لو هلك المبيع قبل القبض يبطل البيع بخلاف هلاك الثمن“ (شرح مجلة الاحکام لسليم رستم باز / ص: ۷۲ / ج: ۱ -

الفصل الخامس في إقالة البيع تبين الحقائق / ص: ۷۲، ۷۳ / ج: ۱ ،

الفصل الخامس فی إقالة - مجمع الانهر / ص: ۱۰۶ / ج: ۳ ، کتاب البیوع ،
(باب الاقالة)

د ثمن تلف کیدلو په صورت کي هم اقاله صحیح ده ځکه د دې دوو په
رضامندي سره اقاله جائزه ده رقم که اوس ورکړي که وروسته څه خرج
نسته . د اقالې وروسته بائع و مشتري ته ووايي چي مبيع اوس راکړه
پيسې يوه مياشته وروسته درکوم ، هم اقاله صحیح ده .

د جادو د سامان تجارت

سوال:.....

:په عامه توگه سره د جادو او سحر لپاره هډوکي ، بهنستان او نوکان
وغیره استعمالیږي که چيري دا هډوکي بهنستان او نوکان د انسان وي نو
د دې تجارت څنګه دی؟

او که چيري د انسان ماسود نورو حيواناتو وي او د بائع د ايقين وي
چي دا شيان په سحر او جادو کي استعمالیږي نو بيا د دې شيانو تجارت
څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

”قوله وشعر الانسان والانتفاع به ای لم يجز بيعه والانتفاع به لأن الآدمي
مكرم غير مبتذل فلا يجوز ان يكون شیئ من اجزائه مهانا مبتذلا وقد قال
النبي ﷺ لعن الله الواصلة

اوالمستوصلة“ (البحر الرائق / ص: ۸۱ / ج: ۶ ، کتاب البیع - فتح القدير /
ص: ۴۲۵ / ج: ۶ - کتاب البیوع - تبیین الحقائق / ص: ۲۶ / ج: ۱ ، کتاب
الطهارة)

و لا بأس ببيع عظام الميمنة وعصبتها وصوفها وقرنها وشعرها ووبرها
والانتفاع بذلك كله لأنها ظاهرة لا يحلها لموت العدم الحياة - (الهداية / ص:
۵۷ / ج: ۳، باب البيع الفاسد - الهندية / ص: ۱۱۵ / ج: ۳، كتاب البيوع الباب
التاسع الفصل الخامس - قاضي خان على هامش هندية / ص: ۱۳۳ / ج: ۲)
وكره بيع السلاح من اهل الفتنة لانه اعانة على المعصية قال الله تعالى (و
تعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الاثم والعدوان) و انما يكره
(تبين الحقائق / ص: ۲۹۶، ۲۹۷ / ج: ۳) (الدرم مع الرد / ص: ۲۶۸ / ج: ۴،
كتاب الجهاد، باب البغاة مطلب في كراهية بيع ما تقوم الخ) (بدائع
الصنائع / ص: ۱۴۲ / ج: ۷) (هندية / ص: ۱۱۶ / ج: ۳)
الاعانة على المعصية وترويجها وتقريب الناس اليها معصية وفساد في
الارض - (حجة الله البالغة / ص: ۱۹۲ / ج: ۲)
د انسان هډو کي، بېنستان او نوکان د دې تجارت بالکل نه دی جائز او
که چیري د بل حيوان وي او دبائع دايقين دی چي داشيان د جادو لپاره
استعمالیږي نو بیا د دې شيانو تجارت مکروه دی .

د جانبینو څخه د موزوني

یا مکيلي شيانو د بيعی سلم حکم

سوال:.....

د جانبینو څخه د موزوني یا مکيلي شيانو د بيعی سلم حکم څه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د جانبینو څخه د موزوني
شيانو په موزوني شيانو یا مکيلي او موزوني شيانو کي سلم کول نه دی

جائز نو فریقین باندي لازمہ ده چي دغه عقد ختم کړي خپل خپل مال او که چيري عين مال موجود نه وي نو د هغه مثل دي بيرته واخلې او که چيري په دې کي د سلم د عقد ټول شرائط هم موجود وي بيا هم جواز نلري چکه چي دا عقد ربوا (سود) دی او عقد درېوا د بيع فاسد په حکم کي دی . مثال يې لکه رأس المال د بورې يوه ټپلۍ (بورې) وي او مسلم فيه يو مکيلي شی وي نو دا بيع سلم جائز نه ده .

”ثم اعلم ان اسلام الموزون في الموزون والمكيل في الموزون لا يصح لوجود علي الربوا واحدهما (شرح المجلة الخالد الاناسي / ص: ۳۸۷ / ج: ۲ ، باب السلم ، شرح - المادة: ۳۸۲) (الهندية / ص: ۱۸۰ ، ۱۸۱ / ج: ۳ - كتاب البيوع ، باب في السلم الفصل الاول) (شامي / ص: ۱۶۹ / ج: ۵ ، كتاب البيوع باب الربوا ، مطلب في الابراء عن الرباء) (الاشباه والنظائر / ص: ۲۳۲ ، كتاب القضاء والشهادات والدعاوى) (البحر الرائق / ص: ۱۲۵ / ج: ۶ ، كتاب البيوع ، باب الربا)“

د جانبینو څخه دوکالت حکم

سوال:.....

د جانبینو څخه دوکالت څه حکم دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

”قال في البزازیة: الوكيل بالبيع لا يملك شراءه لنفسه لأن الواحد لا يكون مشترىا وبائعاً فيبيعه من غيره ثم يشتريه منه وان امره الموكل ان يبيعه من نفسه او اولاده الصغار او ممن لا تقبل شهادته فباع منهم جاز“ (البحر الرائق / ص: ۱۶۶ / ج: ۷ ، كتاب الوكالة ، باب الوكالة بالبيع والشراء - تكملة

رد المحتار / ص: ۳۳۲ / ج: ۷، کتاب الوكالة باب الوكالة بالبيع و الشراء فصل:
لا يعقد وكيل البيع والشراء مع من ترد شهادته - الفتاویٰ العالمگیری / ص:
۵۸۹ / ج: ۳، کتاب الوكالة، الباب الثالث فی الوكالة بالبيع)

یو سړی دبائع او مشتري د دواړو له طرفه څخه وکیل نسي جوړېدای ځکه چې یو سړی بائع او مشتري نسي جوړېدای .

د روح والا شيان حيواناتو يا مرغانو جوړول

سوال:.....

د روح والا شيان حيواناتو يا مرغانو جوړول او دهغه رانيول او خرڅول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د ذی روح حیوان تصویر:

۱. د ذی روح تصویر جوړولو پيشه او ذریعه معاش اختیارول ناجائز او حرام ده .

۲. د ذی روح تصویر که کوچنی که غټ وي د دې صنعت و حرفت ناجائز او حرام دی .

۳. د هر قسم حیواناتو، درندگانو، مرغانو که غټ وي که کوچنی هر شی تصویر چې وي که خپل دیو مقصد لپاره وي که د بل مقصد لپاره وي ناجائز او حرام دی .

۴. د ذی روح تصویر چاپول که پر دراهم و دنانیر او یاد وخت پر رائج سوي سکو او نوټو باندي وي که پر کتابو او کتابچو باندي وي که پر اشتهار باندي وي ټوله ناجائز او حرام دي .

۵. د ذی روح تصویر پر هر رقم غابو (پلټو) یا پتنوسو باندي چاپول

حرام او ناجائز دی .

۶ . دذی روح تصویر چي هر رقم تصویر وي پر کور، دکان، یادہوال باندې لگول ناجائز او حرام دی .

۷ . خالي دبی روح شیانو تصویرونه مثلاً مکانات او دهر قسم عماراتو، درختو، گلانو، دبرو تصویرونه جوړول جائز او حلال دي . ددې خرڅول او رانیول هم جائز دي .

۸ . په اوسني دور کي چي څنګه دذی روح تصویرونو چاپول، اخیستل او خرڅول عام سوي دي او خلګ دایو رقم ګناه او معصیت هم نه بولي او په عقل کي د خرابي علامت او دغو شیانو ارتکاب بالکل حرام او ناجائز دی او کبیره ګناه ده:

”وفی التوضیح : قال أصحابنا وغيرهم : تصویر صورة الحيوان حرام أشد التحريم وهو من الكبائر وسواء صنعه لما يمتن او لغيره فحرام بكل حال : لأن فيه مضاهاة لخلق الله وسواء كان في ثوب او بساط او دينار او درهم او فلس او إناء او حائط و أما ما ليس فيه صورة الحيوان كالشجر ونحوه فليس بحرام وسواء كان في هذا كله ما له ظل له وما لا ظل له وبمعناه قال جماعة العلماء مالك و الثوري و ابو حنيفة - “ (عمدة القاری / ص : ۱۲۴ / ج : ۱۵ ، کتاب اللباس باب عذاب المصورين يوم القيامة)

و ظاهر کلام النووی فی شرح مسلم الاجماع علی تحريم تصوير الحيوان ، وقال : وسواء صنعه لما يمتن او لغيره وفصنته حرام بكل حال : لأن فيه مضاهاة لخلق الله تعالى وسواء كان في ثوب او بساط او درهم و إناء و حائط وغيرها او ... أي التصوير يحرم ولو كانت الصورة صغيرة كالتي على الدرهم

او كانت فى اليد او مسترة او مهانة لأن علة حرمة التصوير
 المضاهاة لخلق الله تعالى وهى موجودة فى كل ما ذكر (شامى / ص: ٦٤٧
 / ج: ١ ، كتاب الصلوة ، باب ما يفسد الصلوة وما يكره فيها مطلب إذا تردد
 الحكم بين سنة و بدعة الخ) (شرح النووى على صحيح المسلم / ص: ١٩٩ /
 ج: ٢ ، كتاب اللباس و الزينة ، باب تحريم تصوير صورة الحيوان ، فتح البارى
 / ص: ٤٧٠ ج: ١٠ ، كتاب اللباس ، باب عذاب المصورين - مرقاة المفاتيح /
 ص: ٣٢٣ / ج: ٨ كتاب اللباس ، باب التصاوير ، الفصل الاول - عمدة القارى /
 ص: ٣١٩ / ج: ١١ ، كتاب البيوع ، باب التجارة فيما يكره لبسه للرجال)
 ☆..... د حيواناتو د تصوير والا لعب (د بازى شيان)

سوال:.....

د حيواناتو د تصوير والا لعب (د بازى شيان رانيول او خرڅول څنگه دي
 او د دې آمدني څنگه ده ؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... د حيواناتو د تصويرونو والا د
 بازى شيان چي يې جوړ کړي دي دهغه خرڅول او رانيول نه دى جائز او د
 دې آمدني هم نه ده حلاله .

”اقتناء واستعمال صور الانسان والحيوان : يجمع العلماء على تحريم
 استعمال نوع من الصور ، وهو ما كان صنما يعبد من دون الله تعالى ، وأما ما
 عدا ذلك فإنه لا يخلو شيئاً منه من خلاف ، إلا أن الذى تكاد تتفق كلمة
 الفقهاء على منعه : أن يكون صورة لذى روح إن كانت صورة مجسمة -
 “(الموسوعة الفقهية / ص: ١١٦ / ج: ١٢ المادة : تصوير ، ط : وزارة الاوقاف
 والشئون الاسلاميه كويت)

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه أنه سمع رسول الله ﷺ يقول عام الفتح وهو بمكة: إن الله ورسوله حرم بيع الخمر والميتة والخنزير والاصنام.... (الحديث) (صحيح بخارى / ص: ۲۹۸ / ج: ۱، كتاب البيوع، باب بيع الميتة والاصنام) (صحيح مسلم / ص: ۲۳، ج: ۲ - الدارقطني / ص: ۳۸۸ / ج: ۳ - رقم الحديث: ۲۸۱۵، كتاب البيوع - اعلاء السنن / ص: ۱۱۳ / ج: ۱۴، كتاب البيوع، ابواب البيوع الفاسدة، باب حرمة بيع الخمر والميتة)

مبيع قبل القبض د مشتری د بائع سره هلاک سی

سوال:

مبيع قبل القبض د مشتری د بائع سره هلاک سی، بيع څنگه ده؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: مبيع (حيوان) د رانيولو وروسته مشتری (رانيونکي) لا تر اوسه پوري قبض کړی نه وي، د بائع (خرڅولو والا) سره مړ سو نو بيع فاسده کيږي که چيري بائع د مشتری څخه رقم اخيستی وي نو هغه بيرته ورکول لازمي دی.

”المبيع إذا هلك في يد البائع قبل قبضه المشتري يكون

من مال البائع ولا شيء على المشتري) نقل في رد المحتار عن الفتح والدر المنتقى ما نصه: لو هلك المبيع بفعل البائع او بامر سماوى بطل البيع ورجع بالثمن لو مقبوضاً“ (شرح المجلة لخاتم الأئمة / ص: ۲۲۳ / ج: ۲، المادة ۲۹۳، الكتاب الاول في البيع، الباب والفصل الخامس - الشامية / ص: ۵۶۰ / ج: ۴، كتاب البيوع مطلب: فساد المتضمن يوجب فساد المتضمن - فتح القدير / ص: ۲۷۳، كتاب البيوع، فصل: ومن باع داراً دخل بناؤها في

(البيع)

په پور باندي د حيوان په بدله کي د حيوان رانيول
سوال:.....

په پور باندي د حيوان په بدله کي د حيوان رانيول او خرڅول څنگه دي ؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... د حيوان په بدله کي د حيوان
خرڅول او رانيول په پور باندي نه دی جائز .

”عن سمره رضى الله عنه أن النبي ﷺ نهى عن البيع الحيوان بالحيوان
نسيئة“ (سنن ابی داؤد / ص: ۱۲۲ / ج: ۲، کتاب البيوع - بذل المجهود /
ص: ۱۳ / ج: ۱۵، کتاب البيوع - اعلاء السنن / ص: ۳۸۵ / ج: ۱۴، کتاب
البيوع)

حيوان موزوني نه دی:

ژوندي حيوان د نورو موزوني شيانو رقم د خپلي خوښي مطابق کم يا
زيات وزني کول ممکن نه دي ځکه چې موزوني شيان چې څه رقم
څومره مقدار مطلوب وي هغومره مقدار بلا تکلف په وزن کولو سره جلا
کېدای سي مثلاً بوره شل کيلو د پنځلسو گرام ضرورت دی نو بې له
تکلف د بورې دا مقدار په وزن کولو سره جلا کېدای سي خو په ژوندي
حيوان کي دا خبره ممکنه نه ده مثلاً که چيري څوک دا ووايي چې د شل
کيلو څخه مي د پنځلسو گرامو بزه پکار ده څه کم زيات به نه وي نو دا په
ظاهره محال ده نو د دې څخه معلومه سوه چې ژوندي حيوان موزوني نه دی:
”لان الحيوان لا يوزن عادة ولا يمكن معرفة ثقله بالوزن لأنه يخفف نفسه
مرة ويثقل أخرى.“ (الهداية / ص: ۸۲ / ج: ۳، کتاب البيوع - بنایه شرح

الهدایة / ص: ۳۶۷ / ج: ۷، کتاب الیوع - المبسوط للرخی / ص: ۱۸۰ /
ج: ۱۲ - الجوهرة النيرة / ص: ۲۶۴ / ج: ۱ - فتح القدير / ص: ۲۶، ۲۷ / ج: ۶،
(کتاب الیوع)

د حیوانانو د ویني رانیول او خرڅول

سوال:.....

د حیوانانو د ویني رانیول او خرڅول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: ویني پاکي نه دي، د اسلام په
نظر کي وینه مال نه دی که د انسان وینه وي که د حیوان د دواړو حکم یو
دی. د دې رانیول او خرڅول او بې له ضرورته د دې څخه فائده حاصلول
جائز نه ده او څه رقم چي د انسان د ویني خرڅول او رانیول جواز نلري
همدغه رنگه د حیوانانو د وینو رانیول او خرڅول جواز نلري:

”بطل بيع ما ليس به مال كدم و الميتة“ (تنوير الابصار مع الدر المختار /

ص: ۵۱، ۵۰ / ج: ۵، کتاب الیوع، باب البيع الفاسد - اعلاء السنن / ص: ۱۴
/ ج: ۱۴، ابواب الیوع الفاسدة - الهدایة / ص: ۵۱ / ج: ۳) قال الله تعالى:
(انما حرم عليكم الميتة و الدم) (البقرة: ۱۷۳)

د حیوانانو د خوراک تجارت

سوال:.....

د حیوانانو د خوراک تجارت څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: په اوسني وخت کي د اکثره
حیوانانو خوراک په یو خاص طریق سره تیارېږي او په بازارو کي
خرڅېږي چي په هغه کي خسمانان هم استعمالېږي او هغه د نورو شيانو

سرہ گدیڑی او د حیوانانو د خوراک لپاره پکار کیری چونکہ د دې څخه نفع حاصلول ممکن دي د دې وجهي د دې تجارت څه گنجایش سته:

”لم یذکروا حکم دودة القزم: اما إذا كانت حية فینبغی جریان الخلاف الاتی فی دود القزوبزره و بیضه و اما إذا كانت ميتة و هو الغالب فانها علی ما بلغنا تخنق فی الکلس او الخل ، فمقتضى مامر بطلان بیعها بالدرهم لانها ميتة۔ وقد ذکر سیدی عبد الغنی النابلسی فی رسالته ان بیعها باطل و انه لا یضمن متلفها لانها غیر مال قلت: و فيه انها من اعز الاموال اليوم و یصدق علیها تعریف المال المتقدم و یحتاج اليها الناس کثیراً فی الصباغ و غیره فینبغی جواز بیعها کبیع السرقین و العزرة المختلطة بالتراب مع ان هذه الدودة ان لم یکن لها نفس سائلة تكون میتتها طاهرة کذاب و البعوض و ان لم یجزأ کلها و سیأتی ان جواز البیع بدور مع حل الانتفاع و انه یجوز بیع العلق للحاجة مع انه من الهوام و بیعها و باطل و کذا بیع الحیاة المتدای۔ و فی القنیة: و یبع غیر السمک من دواب البحر لوله ثمن کالسقنقور و جلود الخنزیر و نحوها یجوز و إلا فلا و جمل الماء قبل یجوز حیا لا میتاً و الحسن اطلق الجواز“ (شامی / ص: ۵۱ / ج: ۵، مطلب فی تعریف المال، باب البیع الفاسد۔ مجمع الانهر / ص: ۱۵۱ / ج: ۳۔ المحيط البرهانی / ص: ۳۳۱ / ج: ۹، کتاب البیوع، الفصل السادس)

په حیوانانو کي د بیع سلم حکم

سوال:..... په حیوانانو کي د بیع سلم حکم څه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د حیوانانو په بیع سلم کي اختلاف دی، د احنافو په نزد په حیوانانو کي په شمار لو سره بیع سلم نه ده

جائز حُکھ دبیع سلم دصحت لپاره (بیع، خرش سوی شی) به وزنی یا کیلی یا داسی عددی کهدل لازمی دی چي په هغه کي عام طور فرق کم وي لکه هکی وغیره او حیوانات ددی قسمو څخه په یوه کي هم نه دي داخل، نو ددی وجهي په حیواناتو کي بیع سلم نه ده جائز .

”عن ابن عباس رضی الله عنهما قال : قدم رسول الله ﷺ المدينة وهم سيلفون في التمر فقال من اسلف فليسلف في كيل معلوم ووزن معلوم إلى أجل معلوم“ (جامع الترمذی / ص: ۲۵۴ / ج: ۱ ، باب ما جاء في السلف في الطعام والتمر)

عن ابن عباس رضی الله عنه : ان رسول الله ﷺ نهی عن السلف في الحيوان - اخرجہ الحاكم في المستدرک -

وقال صحيح الاسناد - (اعلاء السنن / ص: ۴۱۹ / ج: ۱۴ ، کتاب البيوع ، ابواب السلم ، باب النهی عن السلف في الحيوان - الدر مع الرد / ص: ۲۱۱ / ج: ۵ ، کتاب البيوع ، باب السلم)

شرکت کي جبري فسخ یا پخپله فسخ کهدل او دهغه حالات :

سوال:.....

د شریک په مرگ سره شرکت فسخ کیږي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....په شرکت کي کله داسي واقعات مابین ته راسي چي دهغه په وجه سره شرکت یا خو پخپله فسخ

کیري یا به هغه شرکت فسخ کوي او هغه حالات دادي:

(۱): که چیري یو شریک وفات سو نو شرکت فسخ کیري .

(۲): د دوو شریکانو څخه دیو شریک رقم (روپی) په شرکت کي گډولو څخه دمخه دهغه څخه درانیولو مخکې ضائع یا برباد سي نو شرکت فسخ کیري . مثلاً: زید او بکر د شرکت عقد وکړي او یو یو لک روپی دواړه ولگوي، که چیري د دواړو رقمونه اوس جلا جلا وي او اوس دده څخه یو شی نه رانیول سو په دغه حالت کي د زید رقم ضائع یا هلاک سي نو شرکت ختمیري او تاوان به خالي دزید وي .

دغه رنگه که چیري د دواړو شریکانو رقم گډ نه وي بلکه جلا جلا وي او دیو شریک په پیسو باندي د تجارت سامان رانیول سي او د دویم شریک رقم ضائع سي نو شرکت ختمیري .

(۳): که چیري د دوو شریکانو څخه یو شریک لېونی سو او یا دیو بلي وجهي څخه د تجارتی معاهدې اهل نه وو نو شرکت فسخ کیري:

” (و تبطل الشركة) أي شركة العقد (بموت أحدهما) علم الآخر أولاً.... و بجنونه مطبقاً - “ (الدر مع الرد / ص: ۲۸-۳۲۸ / ج: ۴)

إذا مات الشريكين أو جن مجنوناً مطبقاً تنفسخ الشركة - (شرح المجلة لخالد الأناسي / ص: ۲۷۷ / ج: ۴ - مادة: ۱۳۵۲ -

و أما بيان ما يبطل به عقد الشركة فما يبطل به نوعان أحدهما يعم الشركان كلها والثاني يخص البعض دون البعض - أما الذي يعم الكل فانواع، منها: الفسخ من أحد الشريكين... ومنها: موت أحدهما... ومنها: جنونه جنوناً مطبقاً... و أما الذي يخص البعض دون البعض فانواع، منها هلاك المالين أو

احدهما قبل الشراء فی الشركة بالاموال - (بدائع صنائع / ص: ۷۸ / ج: ۶ ،
 کتاب الشركة - الفتاویٰ ہندیہ / ص: ۳۲۰ / ج: ۲ ، کتاب الشركة ، الباب
 الثالث ، فصل اول - الفقه اسلامی وادلته / ص: ۳۹۰۲ / ج: ۵ ، الفصل
 الخامس - الدر مع الرد / ص: ۳۱۵ / ج: ۴ ، کتاب الشركة)

جرمانہ اخیستل ڄنگہ ڊي؟

سوال: یو څه صورتونه: چي جرمانہ اخیستل ڄنگہ ڊي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: حکومت بعض اموال د
 امپورتر څخه د جرمانی په توګه ضبط کوي لکه:
 (۱): د قانون خلاف مال راسي نو حکومت یې ضبط کوي .
 (۲): او کله بیا تر مخصوص مقدار پوري سامان د بیرون ملکو څخه
 امپورټ (د راوړلو) اجازت وي، د دې څخه د زیات امپورټ کولو اجازت
 نه ي، که چیري یو امپورتر (راوړنکی) د دې مخصوص مقدار څخه
 زیات شی راوړی وي نو حکومت داسي مال یا سامان ضبط کوي .
 (۳): بعضي شیان امپورټ (راوړل) کول په قانوني اعتبار سره منع وي
 که چیري یو امپورتر داسي ممنوع شی راوړي نو حکومت یې ضبط
 کوي د دې صورتو ماسوا د مال ضبط کولو نور صورتونه هم سته . بهر
 حال د حکومت په مذکورہ طریقو سره دیو امپورتر مال ضبط کول او هغه
 د جرمانی په شکل په خپل تحویل کي اخیستل جائز نه دي ځکه
 حکومت د جائز قانون خلاف ورزي کولو والا ته سزاو تعزیر ورکولای
 سي، خو مالي جرمانه اخیستل صحیح نه ده، لهذا که چیري حکومت
 داسي مال نیلام کوي یا د هغه په بولی کي حصه اخیستل جائز نه ده:

”عن ابی حُریرۃ الرقاشی عن عمہ أن رسول اللہ ﷺ قال : لا یحل ما لامری مسلم إلا بطیب نفس منه - (قلت : وکل مال محترم حکمہ حکم مال مسلم)“ (السنن الکبری للبیہقی / ص: ۱۰۰ / ج: ۶ ، کتاب الغصب - مسند احمد / ص: ۲۹۹ / ج: ۳۴ - رقم الحدیث: ۲۰۶۹۵)

أفادنی البزازیة أن معنی التعذیر بأخذ المال علی القول به إمساك شیء من ماله عند مدة ینزجر لم یعبده الحاکم الیه ، لا أن يأخذه الحاکم لنفسه أو لبيت المال كما یتوهمه الظلمة اذ لا یجوز لأحد من المسلمین أخذ مال أحد بغير سبب شرعی والحاصل أن المذهب عدم التعذیر بأخذ المال - (الدر المختار مع الرد / ص: ۶۱ ، ۶۲ / ج: ۴ - کتاب الحدود ، باب التعذیر)

د بوتو (جری بوتی) رینبی تجارت

سوال:.....

د بوتو (جری بوتی) رینبی تجارت خذکہ دی؟

الجواب باسم الملهم الصدوق والصواب:.....

”ذكر ابن رشد المرافعة التي وقعت بين ابی موسى الاشعري وعبد الله بن مسعود فی التحريم برضاع الكبير وإن ابر مسعود (قال لأبی موسى : إنما أنت مداوی و نقله ابن ابی زمنین وفسره بأنه كان یبيع العقاقیر كأنه نفاه عن العلم بشغله بذلك“ (الترتیب الإداریة / ص: ۳۰ / ج: ۲ ، القسم التاسع ، الباب الاول ، یع العقاقیر)

د جری بوتو تجارت کول جائز دی حضرت ابو موسی الاشعری رضی اللہ عنہ علمی مشغولیت سرہ سرہ د جری بوتو تجارت ہم کاوہ .

د جعاله ڇه حکم دی؟

سوال:.....

په شریعت کي د جعاله ڇه حکم دی؟ د

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:جعاله: کوم شی یا یو رقم یو سړي ته ورکول دیو کار په بدله کي هغه ته په لغت کي جعاله وایي . او په اصطلاح کي جعاله یو داسي عقد دی چي په هغه کي یو فریق دا وایي چي کوم سړی په هغه مدت کي یا مدت ذکر نه کړي دا وایي چي کوم سړی چي ماته (د دې کار) د نتیجه را کوي هغه ته دومره مال ورکوم مثلاً یو سړی دا وایي چي کوم سړی زما فلانکی ورک سوی شی را پیدا کړي زه هغه ته دومره انعام ورکوم، غرض دا رقم نو داسي صورتونه د دې (جعاله) جواز په قران او حدیث په دواړو سره سته .

”الجعالة عقد يلتزم فيه احد طرفيه (و هو الجاعل) بتقديم عوض معلوم (و هو الجعل) لمن يحقق نتيجة معينة في زمن معلوم او مجهول (و هو العامل)“ (المعانيير الشرعية / ص: ۲۱۶ - الجعالة)

قالوا نفقد صواع الملك ولمن جاء به حمل بعير و أنا به زعيم (يوسف: ۷۲)
(صحيح البخاري / ص: ۴۴۴ / ج: ۱ - صحيح المسلم / ص: ۸۷ / ج: ۲،
كتاب الجهاد والسير - صحيح المسلم - جامع الترمذي / ص: ۲۸۵ / ج: ۱،
ابواب السير)

د جعاله او اجارة په مابين کي فرق

سوال:.....

د جعاله او اجارة په مابين کي فرق بيان کړئ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : جعاله یو مستقل عقد دی او اجاره هم یو مستقل عقد دی د دواړو په مابین کې فرق دا دی:

(۱): په جعاله کې د خاص سړي کار کول شرط نه دی، هر سړی چې هغه کار وکړي هغه به د مال حقدار وي، په اجاره کې دارنگه نه وي بلکه اجاره هر وخت د متعین سړي سره کیږي .

(۲): په اجاره کې مدت متعین وي او په جعاله کې متعین مدت شرط نه دی، هو که چیرې کار ورکولو والا دا خبره صفا ورته وکړي چې دا کار تر فلاني تاریخ پوري ضروري دی نو په دې کې د اجارې په رقم د مدت لحاظ کول ضروري دی .

(۳): په جعاله کې د کار کولو والا لپاره د کار ذمه واري قبولول ضروري نه ده خو په اجاره کې د کار کولو لپاره د کار کولو ذمه واري قبولول ضروري ده ځکه نو عقد د اجارې نه منعقد کیږي .

(۴): عقد اجاره لازم دی او عقد جعاله لازم نه دی یعنې اجاره د شروع کېدو وروسته یو فریق هم دیوې خوانه سي ختم کولای خو د جعاله عقد ختم کولو لپاره کار ورکولو والا ته ویل ضروري نه دي .

تختلف الجعالة عن الاجارة من خمسة وجوه هي:

- ۱- تصح الجعالة مع عامل غير معين ، ولا تصح الاجارة مع مجهول -
- ۲- تجوز الجعالة على عمل مجهول ، أما الاجارة فلا تصح إلا على عمل معلوم -

- ۳- لا يشترط في الجعالة قبول العامل لأنها تصرف بإرادة منفردة ، أما الإجارة فلا بد من قبول الأجير القائم بالعمل لأنها عقد بإرادتين -

٤- الجعالة عقد جائز: غير لازم ، أما الاجارة فهي عقد لازم لا يفسخها أحد العاقدين إلا برضا الآخر-

٥- لا يستحق الجعل في الجعالة إلا بالفراغ من العمل ، ولو شرط تعجيله فسدت وفي الإجارة يجوز اشتراط تعجيل الأجرة- (الفقه الاسلامي وأدلته / ص: ٣٨٧٣ / ج: ٥ ، القسم الثالث: العقود أو التصرفات المدينة المالية ، الفصل الرابع- الموسوعة الفقهية / ص: ٢٠٩ / ج: ١٥ ، حرف الجيم - المعايير الشرعية / ص: ٢١٧)

د م كان دكان يا مَحْكِي مالک چاته وويل

سوال: د م كان دكان يا مَحْكِي مالک چاته وويل چي دارا خرڅ كړه دومره فيصده دقيمت ستا دی داڅنگه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د م كان ، دكان ، يا مَحْكِي مالک چي چاته ووايي چي دامكان ، دكان ، يا مَحْكِي را خرڅه كړه تاته د دې قيمت دومره فيصد دركول كيږي نوداجائز دی . (الموسوعة الفقهية / ص: ٢١٦ ، ٢١٧ / ج: ١٥ ، حرف الجيم)

په جعاله كي دكار كولووالا د انعام

سوال:

په جعاله كي دكار كولووالا د انعام يا اجرت مستحق كله گرځي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:

كون العامل لا يستحق الجعل إلا بعد تمام العمل (الموسوعة الفقهية / ص: ٢٠٩ / ج: ١٥ ، حرف الجيم - الفقه الاسلامي وأدلته ٣٥٧٣ / ٥ - اعانة الطالبين / ص: ١٤٦ / ج: ٣)

جعلی نوٹونہ

سوال:.....

کہ چیری پہ سودا کی جعلی نوٹونہ (ناچلہ پیسی، روپی) راسی نو ہفہ بل چاتہ ور کول ڄنگہ دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... کہ چیری پہ لہن دین کی جعلی نوٹ راسی نو کہ چیری معلوم وی چي چاراکری دی بیرتہ دی ہفہ تہ ورکری چي ڄہ رقم ممکن وی پہ ہفہ طریقہ سرہ کہ پہ سمہ وی کہ پہ دھوکہ سرہ، او کہ چیری معلوم نہ وو بیا بل چاہہ دھوکہ سرہ ورکول جائز نہ دی:

”و من قبض زيفاً بدل جيد كان له على آخر غير عالم به فلو علم وانفقه كان قضاء اتفاقاً (فانفقه او هلك) فلو قائماً درده اتفاقاً (الدر المنتقى على هامش مجمع الانهر / ص: ۳۱۴ / ج: ۳، کتاب البيوع مسائل شتى - مجمع الانهر / ص: ۱۵۴، ۱۵۵ / ج: ۳ - الدر المختار مع الرد المحتار / ص: ۲۳۳ / ج: ۵، کتاب البيوع، باب المتفرقات)“

ظالم تہ جعلی روپی ورکول

سوال:.....

کہ چیری ظالم پہ ظلم سرہ روپی اخیستلی نو بیا ہفہ تہ جعلی ناچلہ روپی ورکول ڄنگہ دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... هو، کہ چیری ظالم د ظلم پہ تو کہ اخیستلی نو ہلتہ بی لہ ورتہ ویلو ورکول ہم صحیح دی .

”المظلوم له أن يدفع الظلم عن نفسه بما قدر عليه لكن ليس له أن يظلم غيره“ (قواعد الفقه / ص: ۱۲۴ - السير الكبير / ص: ۲۲۵ / ج: ۵، باب الكفالة بالمستأمن والأسير في دار الحرب - شرح القواعد الفقهية للزرقاني / ص: ۱۷۶، القاعدة الثامنة عشر، المادة: ۱۹ - الدر المختار مع الرد المحتار / ص: ۴۷ - ج: ۵ / ص: ۲۳۳ / ج: ۵)

په ژر ادائیګي کي پیسې کمول:

سوال:.....

لکه په قسطو کي د قسطو په ادائیګي کي تاخیر کول نو قسطو کي اضافه کول څنګه دي؟ او دغه رنګه که چیري مشتري په دې شرط پاته ټول قسطونه د وخت دمخه ادا کړي چي بائع څه پیسې کمي کړي دا څنګه دی؟

الجواب باسم الله المصلح والصدق والصواب:..... په قسطو کي اضافه کول نه دی جائز، او بل مثلاً که چیري په قسطو باندي سودا کولو په وخت کي دا خبره وسي چي قیمت څلوېښت زره دی او په څلوېښت میاشتو کي یو یو زر دي په قسط ادا کوي مشتري مثلاً پنځه قسط یې ادا کړل اوس و بائع ته وایي چي پاته قسطونه ټول زه اوس په یوه ځای ادا کوم خو ته لس زره روپۍ را پرېږده یعنې ۲۵۰۰۰ زره د پنځه ویش میاشتو پر ځای اوس پنځه ویش زره در کوم د سودا پر سود باندي مشتمله کېدو له وجهي ناجائز او حرام ده. ځکه دلته د مدت په مقابل کي روپۍ کمیږي، که چیري د روپۍ د کمولو خبره نه وي، مشتري ټولي روپۍ (قسطونه) جمع کړل او بائع خپل په خوښه څه روپۍ بیرته ورکړي نو دا جائز دی.

”و لو كانت له الف مؤجلة فصالحه على خمسمائة حالة لم يجز ، لأي المعجل خير من المؤجل وهو غير مستحق بالعقد فيكون بازاء ما حطه عنه و ذلك اعتياض عن الأجل وهو حرام“ (الهداية / ص: ۲۵۶ ، ۲۵۷ / ج: ۳ ، كتاب الصلح ، باب الصلح في الدين - شرح الوقاية / ص: ۲۵۰ / ج: ۳ ، كتاب الصلح)

ملازمینو ته دلمانحه کولو اجازہ نہ ورکول

سوال:.....

کہ چیری یو دکاندار ملازمینو ته دلمانحه کولو اجازہ نہ ورکوی هلته ملازمت کول څنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... کہ چیری بالفرض دکاندار و ملازم ته دلمانحه کولو اجازہ نہ ورکوی نو هلته ملازمت کول نہ دی جائز بلکه په داسی صورت کی د ذریعہ معاش لپاره بل ځای ملازمت پیدا کول واجب دي:

”عن النواس بن سميان رضى الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ ، لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق ، رواه في شرح السنة (مشکوٰۃ المصابيح ص ۳۲۱ ، كتاب الامارة والقضاء)

عن ابن عمر رضى الله عنه عن النبي ﷺ انه قال : على المرء المسلم السمع والطاعة فيما احب وكره إلا أن يأمر بمعصية فإن أمر بمعصية فلا سمع وطاعة“ (صحيح مسلم / ص: ۱۲۵ / ج: ۲ ، كتاب الامارة)

چهاں جماعت کیساته نماز ادا کرنے کی اجازت نہ ہو اس ملازمت کو چھوڑنا واجب ہے۔ (احسن الفتاویٰ / ص: ۲۸۲ / ج: ۳)

د جمعی د لمانځه وروسته تجارت کول

سوال:.....

د جمعی د لمانځه وروسته تجارت کول څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د جمعی په ورځ وخت د اخلېدو وروسته چې کله اول اذان وسي نو دکان او تجارت باید بند سي ځکه د جمعی لپاره د تیاري او سعی متاثره کېدلو اندېښنه وي که وسي بیع مکروه ده فاسده نه ده:

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ“ (سورة الجمعة: ۹)

و البيع عند اذان الجمعة قال الله تعالى وذرؤا البيع ثم فيه اخلاص
بواجب السعي عن بعض الوجوه وقد ذكر الاذان المعتبر فيه في كتاب الصلاة
كل ذلك يكره لما ذكرنا ولا يفسد به البيع (الهداية / ص: ۷۰ / ج: ۳، كتاب
اليوم - العناية مع الفتح / ص: ۴۳۸، / ج: ۶، باب البيع الفاسد - البحر
الرائق / ص: ۹۹ / ج: ۶ - مجمع الانهر / ص: ۱۰۱ / ج: ۳) “ البته د جمعی
د لمانځه وروسته بیع صحیح چوتی شي ضرور نه ده ولی الله تعالی وائي
فانتشروا فی الارض یعنی بیا بیع کوی سي .

د ځنګل د درختو او میوو بیع ،

سوال:.....

که چیري ځنګل ذاتي ملک نه وي او هغه میوي د پرې کولو مخکي
رانیول او خرڅول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري یو ځنګل د چا ذاتي

ملک نہ وی د هغه بیع او شرا جائز نه ده ځنګلونه په عامه توګه سره مباح دي په مباحاتو کې تعلیق دی صرف فائده حاصلوای سی بیع او شرا یې نه ده صحیح او که چیرې ذاتي ملک وي بیا د پرې کولو مخکې بیع او شرا هم جائز ده:

”و منها أن يكون المبيع مملوكاً، لأن البيع التملیک فلا ینعقد فیما لیس بمملوك كمن باع الکأ فی أرض مملوكة... لأن الکلاء وإن کان فی أرض مملوكة فهو مباح،... وكذا بیع الکماء، و بیع صید لم یوجد فی أرضه لا ینعقد... وكذا بیع الحطب والحشیش والصیود التي فی البراری“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۴۶ / ج: ۵ - الشامیه / ص: ۵۰۵ / ج: ۴ - البحر الرائق / ص: ۲۵۹ / ج: ۵)

مثل بالا

سوال:.....

که چیرې یو ځنګل باقاعده دیوچا (ملک، قوم، حکومت) مملوک نه وي نو د هغه لړکي خرڅول او آمدني څنګه ده؟
الجواب باسم الملهم الصلوة والصواب: که چیرې یو ځنګل دیو قوم، ملک، قبیلې، یا حکومت ملکیت نه وي نو د هغه لړکیان پرې کول او خرڅول جائز دي او آمدني یې هم حلاله ده. او که چیرې د چا ملکیت وي نو بهی له رضامندي د هغوی لړکیان او داسې نور شيان خرڅول نه دي جائز، او آمدني یې هم حلاله نه ده:

”والحطب فی ملک رجل لیس لاحد ان یحتطبه بغير اذنه، وإن کان غیر ملک فلا یاس به، ولا یضر نسبة إلى قرية او جماعة ما لم یعلم ان ذلك ملک لهم

و كذلك الزرنیخ والكبريت و الثمار فی المروج والاودية“ (شامی / ص: ۴۴۰ / ج: ۶، کتاب احیاء الموات - شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۵۳۵ / ج: ۱ - المادة: ۱۲۴۳ - جامع الفصولین / ص: ۱۹۹ / ج: ۲، الفصل الخامس)

د ځنگلي حيوانانو د بنکارولو یا نیولو مخکي بیع او شراء

سوال:.....

د ځنگلي حيوانانو د بنکارولو یا نیولو مخکي بیع او شراء څنگه ده؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

”ومنها أن يكون المبيع مملوكاً، لأن البيع تمليك فلا ينقذ فيما ليس بمملوك... وبيع صيد لم يوجد في أرضه لا ينقذ، لانه مباح غير مملوك لانعدام سبب الملك فيه“ (بدائع صنائع ص ۱۴۶ / ج: ۵، کتاب البيوع - الشاميه / ص: ۵۰۵ / ج: ۴ - البحر الرائق / ص: ۲۵۹ / ج: ۵، کتاب البيوع)

په کرپتو کي د بیع سلم حکم

سوال:.....

د جوس وغیره په کرپتو کي د بیع سلم حکم څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د شربت او جوس جوړولو والا کمپنیانو د خپلو مصنوعاتو خرڅولو یو طریقه دا هم ده چي کمپنی خپل یو سودا کونکی (ډیلر) ته په عام رپټ باندې مثلاً په ۱۰۰ سل روپیو کرپټ ورکوي . که چیري سودا کونکی (ډیلر) کمپنی ته دارقم د سېزن څخه څه وخت دمخه ادا کړي نو کمپنی هغه ته په ۹۰ روپیو کرپټ ورکوي

دغه رنگه سودا کونکي ته په يوه کرېټ کې ۱۰ روپۍ بچت کيږي . که چيري دا سودا د بيع سلم په طريقه وي ، نو د سلم د شرائطو د موجودۍ کې په صورت کې بيع صحيح ده . د بيع سلم شرائط دا دي:

۱ . جنس به معلوم وي ۲ . د مال قسم به معلوم وي ۳ . صفت به يې معلوم وي ۴ . مقدار به يې معلوم وي ۵ . د مدت تعين به وي ۶ . د مبيع ادا کولو ځای به متعين وي . که چيري دا شرائط موجود وي نو بيا دا معامله صحيح ده:

”و شرطه ای شروط صحتہ الی ذکر فی العقد سبعة بیان جنس و نوع و صفة و قدر أجل و اقله فی السلم شهر و بیان مکان الايفاء للمسلم فيه“ (الدر مع الرد / ص: ۲۱۵، ۲۱۴ / ج: ۵، کتاب البيوع - الفتاوی الهندية / ص: ۱۷۹، ۱۷۸ / ج: ۳، باب السلم - الهدایه / ص: ۱۰۰ / ج: ۳، باب السلم)

پیشگی رقم کمپنی ته د قرض په توګه سره ورکړي

سوال:.....

که چيري دا پیشګي رقم کمپنی ته د قرض په توګه سره ورکړي بیا څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري پیشګي رقم کمپنی ته د قرض په توګه ورکړي نو په دې صورت کې تر عام قیمت په لس روپۍ کم کرېټ اخیستل د سود د وجهي جائز نه دی، د دواوو وغیره هم دغه حکم دی:

”قال عليه السلام: كل قرض جز منفعة فهو ربا“ (فيض القدير للمناوی / ص:

۲۸۲ / ج: ۶ ، رقم الحديث ۶۳۳۶ ، حرف الكاف) (السنن الكبرى / ص: ۲۵۰
 / ج: ۵) (تكملة فتح الملهم ص ۵۷۵ / ج: ۱ ، كتاب الماقلّة
 والمزارعة) (مشکوٰۃ المصابيح ص ۲۴۸ ، كتاب البيوع ، باب المنهى عنها من
 البيوع ، فصل الثانى) (مرقاۃ المصابيح / ص: ۷۹ ج: ۶)

پیشگی رقم کمپنی تہ دقرض پہ توگہ سرہ ور کړي

سوال:.....

پیشگی رقم کمپنی تہ دقرض پہ توگہ سرہ ور کړي یا کہ باران وسویا
 فلان راغلی بیا پیسې درکوم دغه رقم نور شيان ذکر کي داڅه حکم
 لري؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:.....

”و أما الذى يخص بعض البياعات دون بعض فأنواع ايضا منها أن يكون
 الأجل معلوماً فى بيع فيه أجل ، فإن كان مجهولاً يفسد البيع سواء كانت
 الجهالة متفاحشة كهبوب الريح ومطر السماء وقدوم فلان وموته والميسرة و
 نحو ذلك.“

جهالت اجل :..... يعنى دپور په سودا کي که چيري دمدت تعين نه
 وسو نو دا هم جهالت فاحشه دی مثلاً خریدار دا ووايي که دا گاډی (موټر)
 تر څو وخته پوري ما ته په پور را کړه یا دا ووايي چي که باران وسویا باد
 وو یا فلان راغلی یا فلان مړ سو دغه رقم نو په دغه صورتو کي بیع
 فاسده ده . (بدائع الصنائع / ص: ۱۷۸ / ج: ۵) (مجمع الانهر / ص: ۱۲ / ج:
 ۳ ، باب البيع الفاسد) (الفتاویٰ هندیة / ص: ۱۴۳ / ج: ۳)

د ثمن (روپی) مقدار معلوم نہ وي

سوال:.....

کہ چيري په سودا کي د ثمن (روپی) مقدار معلوم نه وي داڅه حکم لري؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: جهالت ثمن: که چيري د ثمن
(روپی) جنس، نوع يا مقدار معلوم نه وي نو دا هم جهالت فاحشه دی
مثلاً نن سبا په بين الاقوامي مارکيتو کي ډالر، يورو، پاؤنډ، يا چاينه په
پيسو سره کاروبار کيږي يا داسي ځای چي هلته مثلاً کالداره او افغاني
دواړه چليږي (مشتري) خريدار خالي داوويل چي زه يې په ۱۰۰۰ رانيسم نو
بيع فاسده ده. ځکه چي د ثمن جنس مجهول دی يا مثلاً مشتري وويل
چي زه د مبيع په بدله کي ورجي درکوم نو دا په دې وجه نه ده صحيح چي
د ورجو قسم متعين نه سوي يې داوويل چي زه يې د پيسو په عوض در
څخه اخلم نو دلته د پيسو مقدار مجهول دی لهذا بيع صحيح نه ده.

”ويصح البيع في العوض المشار اليه: مبيعاً كان او ثمناً... بلا معرفة قدره
ووصفه.... لا يصح البيع في غيره أي في غير المشار اليه بلا معرفة قدره
كعشرة و نحوها ووصفه ككونه مصرياً او دمشقياً: لأن جهالتهما تفضي إلى
النزاع المانع من التسليم والتسلم، فيعزى العقد عن المقصود كل جهالة هذا
صفتها تمنع الجواز (مجمع الانهر / ص: ۱۲ / ج: ۳، كتاب البيوع) (الدر
المنتقى مع مجمع الانهر / ص: ۱۲ / ج: ۳ - الدر المختار مع رد المحتار /
ص: ۵۲۹ / ج: ۴ - شرح المجلة لسليم الرستم باز / ص: ۷۸ / ج: ۱، مادة:
۲۰۰، الكتاب الاول في البيوع، الباب الثاني، الفصل الاول في شروط
المبيع و اوصافه)“

جهالت فاحشه

سوال:.....

جهالت فاحشه کوم دی؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:..... جهالت فاحشه: زيات جهالت ته وايي چي دهغه دوجهي څخه په راروانه زمانه کي د جنگاو فساد امکان زيات وي مثلاً بائع وايي چي يو من ورجي په پنځه زره خرڅوو او رانيولو والا يې رانيسي نو دا صحيح نه ده ځکه چي د ورجو ډېر قسمونه سته او دلته بائع (خرڅولو والا) د يو خاص قسم ورجو تعين نه وکړی نو په دې کي وروسته يقيناً جنگ او جدل راځي، خريدار به مثلاً وايي چي ۱۲۰ قيمت والا راکړه او بائع به وايي چي ۱۰۰، ۸۰ قيمت والا واخله چي کم قيمت دی نو په دې کي يقيناً جنگ راځي دا جهالت فاحشه دی او په کومه بيع کي چي دارقم جهالت وي هغه بيع فاسده ده:

”ومنها أن يكون المبيع معلوماً و ثمنه معلوماً علماً يمنع من المنازعة فإن كان احدهما مجهولاً جهالة مفضية إلى المنازعة فسد البيع ... و بيانه في مسائل: إذا قال: بعثك شاة من هذا القطع أو ثوباً من هذا العدل فالبيع فاسد، لأن الشاة من القطع والثوب من العدل مجهول جهالة مفضية إلى المنازعة لتفاحش التفاوت بين شاة وشاة، وثوب و ثوب، فيوجب فساد البيع“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۵۶ / ج: ۵، كتاب البيوع - الفقه الاسلامي وادلته / ص: ۳۴۴ / ج: ۵، القسم الثالث، الفصل الاول المبحث الرابع المطلب الثاني، انواع البيع فاسد - شرح المجلة لسليم الرستم باز / ص: ۷۸ / ج: ۲، المادة: ۲۰۰ - درر الحکام شرح مجلة الاحکام / ص: ۱۵۳ / ج: ۱)

جهالت یسیره

سوال:

جهالت یسیره کوم دی او ایا بیع ته تاوان رسوي ؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: جهالت یسیره لږ او معمولي
 جهالت ته وایي، چي هغه دواړه فریقه برداشت کوي او جنگ او اختلاف به
 نه پیدا کیږي مثلاً د غنمو یوه کوټه پرته وي چي دهغه وزن په صحیحه
 توګه سره معلوم نه دی خو خریدار هغه رانیسي او وایي چي ددې چي
 خومره وزن وي زه ددووزرو په عوض په رانیولوزاضي یم نو بیع
 صحیح ده ځکه دالږ او معمولي جهالت دی او په معمولي او لږ جهالت
 سره بیع نه فاسدیږي:

”فإن كان مجهولاً جهالة يسيرة وهي التي لا تؤدي إلى المنازعة لا يفسد
 البيع لأن هذه الجهالة لا تمنع من التسليم والتسلم، فيحصل مقصود البيع....
 ومن الجهالة اليسيرة: أن يبيع شخص قفيزاً من صبرة معينة بدراهم، أو عدلاً
 من الثياب بكذا، ولا يعرف عددها، أو هذه الصبرة بكذا، ولا يعلم عدد القفيز
 أن جاز البيع، لزوال الغرر ولأن الجهالة مغتفرة لا تقضي إلى المنازعة عادة
 “(الفقه الاسلامي وادلته / ص: ۳۴۴۱ / ج: ۵ - بدائع صنائع / ص: ۱۵۶ / ج: ۵)

زیات تول

سوال:

آیا په زیات تول کي خوڅه تاوان بیع ته نه رسیږي ؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: چي کله یوشی وزن کړي

خرخوي يي نو خرخولو والا لپاره په وزن کي زيات ورکول او زيات تلل مستحب دي پخپله د نبي عليه السلام دغه معمول وو چي ده مبارک ﷺ به په مطلوبه وزن کي زيات ورکوي:

”وكان بعضهم يقول: لا اشترى الويل من الله بحبة فکان إذا اخذ نقص نصف حبة وإذا أعطى زاد حبة... ولذلك لما اشترى رسول الله ﷺ شيئاً قال: للوازن لما كان يزن ثمنه: زن وأرجح“ (احياء علوم الدين / ص: ۷۷ / ج: ۲، کتاب اداب الکسب والمعاش - شرح النووی علی صحیح المسلم / ص: ۳۰ / ج: ۲، کتاب البيوع - الصحیح المسلم / ص: ۲۹، ۳۰ - / ج: ۲ - مسند ابی عوانة / ص: ۲۵۵ / ج: ۳، رقم الحديث ۴۸۶۴، کتاب البيوع - سنن ابی داؤد / ص: ۱۱۹ / ج: ۲ - سنن ترمذی / ص: ۲۴۴ / ج: ۱)

جي پي ”فند“

سوال:.....

جي پي ”فند“ (جنرل پرائيويډنټ فند) څه حکم لري؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: جي پي ”فند“ څخه مراد هغه رقم دي چي هغه هر هر مياشته حکومت د سرکاري ملازمينو څخه کاتوي او بيا د هغو دريټائر کېدلو باندې هغه کات سوی رقم د اضافي رقم سره هغو (ملازمينو) ته ورکوي که چيري داد حکومت له خوا په جبري توګه سره کاتيږي په منع کولو سره هم دا کاتهده نه دريږي نو د ملازمينو لپاره اصل او اضافي رقم هم اخيستل او په خپل استعمال کي راوړل او په دې سره سامان او غيره اخيستل جائز دي .
په جواهر الفقه کي دي چي :

”محکمہ پراویڈنٹ فنڈ کی رقم پر جو زیادتی اپنی طرف سے دے رہا ہے اس پر شرعی اہتمام سے
 روا کی تعریف صادق نہیں آتی خواہ محکمہ نے اس کو سود کا نام لے کر دیا ہو“ (ہواہر اللقہ/ص:
 ۲۷۷/ج: ۳)

مثل بالا

سوال:.....

کہ چیری دا کا تہدہ دروپو د حکومت له طرفه لازمی او جبری نہ وی نو د
 دے استعمال خنکہ دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... او کہ چیری دا کتوتی جبری او
 لازمی نہ وی بلکه اختیاری وی نو پہ دے صورت کی دتنخواہ خنہ کات
 سوی رقم او کمپنی چي کوم پہ دے کی له خپل طرف ور کھی کړي دي د
 دے دواړو مجموعي رقم اخیستل جائز دی . او پر دے باندی انشورنس
 وغیرہ چي کوم زیات رقم ور کوي هغه د سود له وجهي اخیستل او
 استعمالول او پہ دے سره یو شی رانیول نہ دی جائز .

”اختیاری صورت میں تھہ ہارو ابھی ہے اور یہ خطرہ بھی کہ لوگ اس کو سود خوری کا ذریعہ بنالیں اس لئے
 اختیاری صورت میں اس پر ہر رقم بنام سود دی جاتی ہے اس سے اجتناب کیا جائے“ (ہواہر اللقہ/ص:
 ۲۷۷/ج: ۳۔ رسالہ پراویڈنٹ پر سود مسئلہ۔ اعلاء السنن/ص: ۵۱۲/ج: ۱۳۔ مشکوٰۃ المصابیح/ص: ۴۶۱ کتاب البیوع)

د چارج کارڈ شرعی حیثیت

سوال:.....

د چارج کارڈ شرعی حیثیت خہ دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د دے کارڈ حامل افراد پہ اداری

یا په بینک کې څه اکاونټ نه دی خو اداره یا بینک د دې کار وړولو والا ته د پور سهولت ورکوي، او ده ته د معینو ورځو د پور سهولت میسر وي چې په هغه کې د پور ادارې یا بینک ته ادا کول ضروري وي، په دې مدت کې که ادائیګې وېسي نو سود نه وي خو که چیرې د کار حامل فرد پر وخت باندې درقم ادائیګې نه کړه نو بیادې د سود سره ادائیګې کوي. اداره یا بینک د دې کار د کاري کولو فیس اصول کوي، د دې کار استعمال جواز لري ځکه چې د دې کار والا چې قرض واخلي او پر مقرر وخت کې یې ادا نه کړي نو په هغه صورت کې د سود ادا کولو معاهده کوي لکه څنګه چې سود ورکول او اخیستل ناجائز او حرام دي دغه رنګه د سود ورکولو او اخیستلو معاهده کول هم ناجائز او حرام ده:

”عن جابر رضي الله عنه قال: لعن رسول الله آكل الربا وموكله و كاتبه و شاهديه، وقال هم سواء“ (صحيح مسلم / ص: ۲۷ / ج: ۲ - مشكوة المصابيح / ص: ۲۴۴، كتاب البيوع باب الربوا، الفصل الاول - شرح البخاري لابن بطال / ص: ۲۴۵ / ج: ۶، كتاب البيوع، باب آكل الربا....)

سپين زر په ميسوړنگول

سوال:.....

سپين زر په ميسوړنگول او زور ته ورگډول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... سپين زر په ميسوړيا داسې نورو شيانوړنگول او بيا زور ورگډول او دا په بازار کې د سونې په نامه خرڅول ناجائز دي ځکه چې په دې کې د هوکۀ او خيانت دی او سره له دې دا پوره زر هم نه دي بلکه څه زردی، او په دې کې درواغ هم ګډ دي:

”قال الله تعالى: لعنة الله على الكاذبين (آل عمران: ۶۱)“ (جامع الترمذی / ص: ۱۴۵ / ج: ۱ - الترغیب والترہیب / ص: ۴۵۰ / ج: ۲ - مشکوٰۃ المصابیح / ص: ۷۱ - کتاب الایمان ، الفصل الاول)

د سودا کولو په وخت کې یو شی څکله

سوال:.....

د سودا کولو په وخت کې یو شی څکله څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: تاجر ته ورسې، آم، هندوانه، خټکې، انگور وغيره خوند وګوري ددې درې صورتونه دي:

(۱). که چیرې د څکلو والا درانیولو اراده نه وه نو څکله منع او مکروه دي په دې صورت کې د څکلو څخه د تاجر څومره تاوان وسي دهغه بدله ورکول لازمي ده.

(۲) د څکلو په وخت کې درانیولو اراده یې نه وه او د څکلو وروسته یې خوښ نه سو بیا یې اراده بدله سوه په دې صورت کې دي هم د تاوان بدله ورکړي یا دي د مالک څخه معافي واخلي ..

(۳) د څکلو په وخت کې یې درانیولو اراده وه او د څکلو وروسته یې خوښ نه سو نو په دې نه رانیولو کې څه حرج نسته:

”و غصب عبداً فاجر العبد نفسه فأخذ الغاصب الأجر فأكله فلا ضمان عليه عند أبي حنيفة وقالوا هو ضامن ، لانه أكل مال المالك بغير إذنه“ (ص ۳۱۵ / ج: ۳ ، الهدایه ، کتاب الاجارات - مجمع الانهر / ص: ۵۵۲ / ج: ۳ ، کتاب الاجارة مشکوٰۃ المصابیح / ص: ۲۳۵ کتاب الادب)

إذا اباح احد لآخر شيئاً من مطعموماته فأخذه فليس له التصرف فيه ...

(دررالحکام شرح مجلة الاحکام لعلى حيدر / ص: ۴۲۶ / ج: ۲، مادة: ۸۷۵ -
فتاویٰ رحیمبہ / ص: ۲۱۷ / ج: ۹ - الدر مع الرد / ص: ۲۲، ۲۳ / ج: ۵ -
مرقاة / ص: ۳۱۲ / ج: ۹ - الادب ----)

چلغوزي کي دبيع سلم حکم

سوال:.....

چلغوزي کي دبيع سلم ڇه حکم دی
الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:..... په کومه علاقہ کي چي پر
چلغوزي باندي بيع سلم کيږي که چيري په دې علاقہ کي تر اوسه پوري
چلغوزي پر درختو باندي دي مارکيت ته لا تر اوسه نه دي راغلي او په
مارکيت کي وي هم نه، نو په دې نويو (جديد) چلغوزو کي بيع سلم
صحيح نه ده او که چيري نوي چلغوزي په مارکيت کي موجودي وي
دستياب وي نو دا بيع سلم صحيح ده:

”السادس: ان يكون المسلم فيه موجوداً من حين العقد إلى حين المحل
حتى لو كان منقطعاً عند العقد موجوداً عند المحل، أو على العكس أو منقطعاً
في ما بين ذلك وهو موجود عند العقد والمحل لا يجوز - كذا في الفتح
القدير“

وحد الوجود: ان لا ينقطع من السوق، وحد الانقطاع، ان لا يوجد في
السوق وان كان يوجد في البيوت، هكذا في السراج الوهاج - (الهندية /
ص: ۱۸۰ / ج: ۳ باب السلم، الفصل الاول - فتح القدیر / ص: ۸۵ / ج: ۷،
باب السلم - الدر مع الرد / ص: ۲۱۴ / ج: ۵ - بحر الرائق / ص: ۱۵۹ / ج: ۶)

د غلاشی رانیول

سوال:.....

د غلاشی رانیول څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په قصده سره د غلاشی رانیول جائز نه دی که چیري رانیولی یې وي بیرته دي ور واپس کړي، که چیري په مالک باندي یې خبر سي هغه ته دي یې ور په حواله کړي بیا وروسته دي دهغه څخه رانیسي:

”قال عليه الصلاة والسلام: من اشترى سرقة وهو يعلم انها سرقة فقد شرك في عادها واثمها“ (فيض القدير / ص: ۵۴-۵۶ / ج: ۱۱، رقم الحديث ۸۴۴۳- مجموعة الفتاوى لابن تيميه / ص: ۲۴۲ / ج: ۲۹)

لا يجوز التصرف في مال غيره بلا اذنه ولا ولايته- (الدرمع الرد / ص: ۲۰۰ / ج: ۶- الحلال والحرام ليويسف القرضاوى / ص: ۲۱۶- شامى / ص: ۹۹ / ج: ۵- فتاوى عالمگیری / ص: ۳۴۹ / ج: ۵، باب الكسب- فتاوى الكاملية / ص: ۱۵)

د يو مال (شي) په اړه يې يقين يا غالب گمان داو وچي د غلا دی

سوال:.....

که چیري د يو مال (شي) په اړه يې يقين يا غالب گمان داو وچي د غلا دی بيا يې رانیول څنګه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په قصده سره د غلاشی

رانیول جائز نہ دی او کہ چیری یی غالب گمان یا یقین داوو چي شی د
غلا دی نو د دی رانیول هم جواز نلری:

”ان علم ان العين التي يغلب على الظن انهم اخذوها من الغير بالظلم
قائمة وباعوها في الاسواق فانه لا ينبغي شرائها منهم و ان تداولته
الايدي“ (حاشية الطحطاوي على الدر المختار / ص: ۱۹۲ / ج: ۴ - البيهقي
- الحلال والحرام في الاسلام ليوسف القرضاوي / ص: ۲۱۶ - شامي / ص:
۹۸-۹۹، كتاب البيوع، باب البيع الفاسد، مطلب فيمن ورث مالاً حراماً - و /
ص: ۳۸۵ / ج: ۶، كتاب الحظر والاباحه - فيض القدير / ص: ۵۴-۵۶ / ج:
۱۱ / ۴۸۴۳)

د غلا مال رانیوی، واپس کول مشکل وو

سوال:

کہ چیری یو چا د غلا مال رانیوی، واپس کول مشکل وو بیا خہ کول
پکار دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: کہ چیری یو چا دارقم د غلا
شی رانیو واپس کول یی مشکل وو او مال معلوم نہ وو نو صدقہ خیرات
دی کری:

”ویردونها علی اربابها ان عرفوا هم ولا تصدقوا بها لأن سبيل الكسب
الخييئ التصديق إذا تعذر الرد علی صاحبہ“ (شامي / ص: ۹۹ / ج: ۵ / و / ص:
۳۸۵ / ج: ۶ - هندية / ص: ۳۴۹ / ج: ۵)

د غلا موبایل رانیول

سوال:

د غلا موبایل رانیول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په قصد سره د غلا موبایل رانیول او خرڅول جائز نه دي اکثر د معتادي او چرسیانو سره هم و سره وي راپورته کړي يې وي بيایي خرڅوي دلته هم غالبه گمان د غلا وي نو په دواړو صورتو کي درانیول جائز نه دي دارقم خلگ هم په گناه کي ورسره شریک کيږي او آمدني يې هم نه ده حلاله .

هو، که چيري د مالک سره رابطه کولو وروسته هغه اجازه ورکړي بيا پروا نلري استعمالول يې جائز دی:

”عن أبي هريرة رضي الله عنه ، عن النبي ﷺ : أنه قال من اشترى سرقة وهو يعلم أنها سرقة انقد شرك في عادها وأثمها“ (المستدرک للحاکم / ص: ٤١ / ج: ٢ ، رقم الحديث: ٢٢٥١ ، کتاب البيوع)

ان علم ان العين التي يغلب على الظن انهم اخذوها من الغير بالظلم قائمة وباعوها في الاسواق فإنه لا ينبغي شرائها منهم وان تداولته الايدي - (حاشية الطحطاوى على الدر / ص: ١٩٢ / ج: ٤ - السنن الكبرى للبيهقي / ص: ٣٣٦ / ج: ٥ - كنز العمال / ص: ١٤ / ج: ٤ ، رقم الحديث: ٩٢٥٨)

د غلا د شيانو څخه جوړ سوي شيان رانیول

سوال:

د غلا د شيانو څخه جوړ سوي شيان رانیول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په قصده سره د غلا د شيانو څخه جوړ سوي شيان رانیول نه دي جائز او حرام دي که چيري نه وو په خبر نو گناه نلري . او په استعمال سره يې نه گناهکار کيږي او که چيري

پہ خبر وي بيایي هم استعمالوي دا جائز نه دی بلکه واپس کول لازم دي .
مثلاً یو خیاط کپړه (توکر) غلا کوي بیا د هغه څخه خولیاڼي او د قرآن
شریف پوښونه وغیره جوړوي نو په قصده سره دا خولیاڼي او پوښونه
رانیول نه دي جائز که چیري نه وو په خبر نو گناه نلري او لمونځ هم نه
صحیح کیږي چي په خبر سي باید داسي لباس پرېږدي:

”عن ابی هريرة رضي الله عنه عن النبي ﷺ أنه قال : من اشترى سرقة و
هو يعلم انها سرقة فقد اشترك في عا دها و اثمها“ (سنن الکبریٰ بیهقي / ص:
۳۳۶ / ج: ۵ - المستدرک للحاکم / ص: ۴۱۲، رقم الحديث: ۲۲۵۱ - اتحاف
الخيرة المهررة / ص: ۲۷ / ج: ۳، رقم الحديث: ۲۷۲۱ - المطالب العالیة /
ص: ۱۹۸ / ج: ۷، رقم الحديث: ۱۳۴۵ - مجموع الفتاوی لابن تیمیه / ص:
۲۴۲ / ج: ۲۹ - الترغیب والترهیب / ص: ۴۴۲ / ج: ۲)

چو کیدار پر مالک کټه وکړه

سوال:.....

مالک چو کیدار ته وایي درېک یا باجري والا سره خبره وکړه چي دومره
رېک یا باجری یا خښته مي په کار ده، د هغه خبره وسوه، باجري والا ورته
وویل چي مازدا په دومره ده تاته به یې ۱۱۵۰ درک وو . پنځوس چو کیدار
وگرځولي مالک ته یې په ۱۲۰۰ ورکوي دا څنګه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په بعضو بنگلو وغیره کي
کي مالک و چو کیدار ته وایي چي زموږ تقریباً څلوېښت مازدا رېک او
بجري ته ضرورت دی ته دیو مازدا والا سره خبره وکړه اوس چو کیدار دیو
تیکدار سره خبره وکړه هغه ورته وویل چي ترک خو په ۱۲۰۰ دی تاته یې

پہ ۱۱۵۰ در کوم دار عایت خالص ستا لپارہ دی اوس وروستہ چوکیدار مالک تہ اصل قیمت ۱۲۰۰ وریاد کر او هر وار چوکیدار ۵۰ خپلہ او ۱۱۵۰ تیکدار تہ ورکوي نو دا پنخوس د چوکیدار لپارہ حلالی نہ دي خُکہ چي چوکیدار د مالک تنخواہ . . . ملازم دی او درپگ او باجری پہ رانیولو کي وکیل دی نو پہ مابین کي د چوکیدار لپارہ پنخوس روپی وصول کول جائز نہ دي . د پنخوس پہ حساب چي خومره زائد رقم دی هغه ټوله مالک تہ ورکول لازم دی ، کنه نو پہ آخرت به یی حساب ورکوي:

”لو أعطی ماله لدلال وقال : بعه بكذا دراهم فإن باعه الدلال بأزيد من ذلك فالفاضل ایضا لصاحب المال وليس للدلال سوى الأجرة“ (مجله الاحکام العدلیه / ص: ۱۰۲ / ج: ۱ - کتاب الثانی فی الاجارات ، باب السادس ، فصل الرابع - در الاحکام شرح المجله الاحکام لعلی حیدر / ص: ۵۶۵ / ج: ۱ - الماده: ۵۷۸)

په کوچني گز باندي کپړه (ټوکر) ناپول

سوال:.....

په کوچني گز باندي کپړه (ټوکر) ناپول څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... په عرف کي چي خومره اندازه گز یا میتر په خلکو کي مشهور دی چي ټوله خلک یی پیژني د ټوکر ناپولو لپاره د دې څخه کوچنی گز یا میتر ایښودل او په دې باندي ټوکر ناپول مشتري تہ د هوک وړ کول دي او دا ناجائز او حرام ده . خریدار د لوی گز یا لوی میتر په حساب سره قیمت ادا کړی دی حالانکه ده تہ کپړا د کوچني گز یا میتر په حساب سره وړ کول سوې ده نو چي خومره اندازه

زیات قیمت یی وصول کری دی هغه دبائع لپاره ناجائز ده هغه روپی
مشتري ته بیرته ورکول لازمی دي:

”عن ابی هريرة رضى الله عنه ان رسول الله ﷺ مر على صبرة من طعام
فادخل يده فيها قالت اصابه بلأ فقال : يا صاحب الطعام ما هذا ؟ قال :
اصابته السماء يا رسول الله قال : افلا جعلته فوق الطعام حتى يراه الناس ؟ ثم
قال : من غش فليس منا“ (جامع الترمذی / ص: ۲۴۵ / ج: ۱ - فیض القدير /
ص: ۵۹۴۲ / ج: ۱۱ - رقم الحديث: ۸۸۷۸) (قوله تعالى : ويل للمطففين)
(البحر الرائق / ص: ۴۸۶ / ج: ۵) (الدر مع الرد / ص: ۵۴۴ / ج: ۴)

ویردونها علی أربابها عرفوهم والا تصدقوا بها لان سبيل الكسب
الخيث التصديق إذا تعذر الرد على صاحبه (الشامية / ص: ۳۸ / ج: ۶ -
الهندية / ص: ۳۴۵ / ج: ۵)

دشي د ذات په اړه يو عيب پتول

سوال:.....

دشي د ذات په اړه يو عيب پتول څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... مثلاً بائع ته دا خبره معلومه ده
چي مشتري دشي په اړه معلومات نلري نو دده د کم علمي څخه فائده
اخيستل پر هغه باندي بل شی خرڅولو باندي د هوکوه ورکول مثلاً
مشتري د فرانس يا بل مملکت يو شی غواړي دی د هغه ماسوا بل شی
ورکړي دا د هوکوه ده او ناجائز دی:

”عن ابی هريرة رضى الله عنه ان رسول الله ﷺ مر على صبرة من
الطعام فادخل يده فيها فنالت اصابه بلأ فقال : يا صاحب الطعام ما هذا ؟

قال : اصابته السماء يا رسول الله قال : افلا جعلته فوق الطعام حتى يراه الناس ؟ ثم قال : من غش فليس منا“ (جامع الترمذی / ص: ۲۴۵ / ج: ۱ - فیض القدير / ص: ۲۴-۵۹ / ج: ۱۱) (احياء علوم الدين / ص: ۷۴ / ج: ۲) (الدرمع الرد / ص: ۴۷ / ج: ۵)

شی واپس کول د قیمت پر خای باندي بل شی ور کول

سوال:.....

شی واپس کول د قیمت پر خای باندي بل شی ور کول څنگه دي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... که چيري مشتري د سودا کولو وروسته سامان بيرته ور واپس کول غواړي او بائع دا وایي چي زه سامان واپس کوم خو د دې شي قیمت بيرته نه درکوم . بلکه د دې پر خای به بل شی اخلي نو د دې حکم دا دی که چيري واپسي او د بل شي د سودا معاملہ جلا جلا وي نو صحيح ده . او که چيري واپسي د بل شي د رانيولو سره مشروطه کړل سي نو نه ده صحيح . نو د دې وجهي آسان صورت دا دی چي داسي سړي ته دي دا ووايي چي واپسي نه کيږي البته د دې په عوض کي د نور سامان اخيستلو اختيار سته:

”الاقالة جائزة في البيع ... بمثل الثمن الاول: جنساً وقدرًا (لإن شرط أحدهما أقل منه أو أكثر أو شيئاً آخر ... فالشرط باطل) والإقالة باقية (ویرد مثل الثمن الاول - (الباب فی شرح الكتاب / ص: ۲۱۷ / ج: ۱) (البحر الرائق / ص: ۱۰۴ / ج: ۶ ، کتاب البيوع ، باب الإقالة) (تبیین الحقائق / ص: ۷۱ / ج: ۴)“

شی بیرته اخیستل قیمت ور کول

سوال:.....

شی بیرته اخیستل قیمت ور کول څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري مشتري (خریدار) شی رانیولو وروسته شی بیرته واپس کول غواړي او بائع یې بیرته واخلي او قیمت ورکړي نو دا خالي جائز نه بلکه د خیر او برکت ذریعه ده: "و عن ابي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ من أقال مسلماً أقال الله عثرته يوم القيامة" (مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۴۹، کتاب البیوع، باب السلم والرهن، الفصل الثانی) (سنن ابي داود / ص: ۱۳۴ / ج: ۲، کتاب الاجازات، باب فی فضل الإقالة) (البحر الرائق / ص: ۱۰۲ ج: ۶، کتاب البیوع، باب الإقالة)

پر چیک باندي د لیکل

سوي رقم په کم قیمت باندي هغه خرڅول

سوال:.....

پر چیک باندي د لیکل سوي رقم په کم قیمت باندي هغه خرڅول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: پر چیک باندي چي کوم رقم لیکل سوی وي تر هغه په کم قیمت باندي خرڅول جائز نه دي که دواړه فریقہ پر دې باندي راضي وي، ځکه د فریقین په رضامندي حرام نه حلالیږي او نه حلال حرامیږي:

”أن صور بيع الفلاس بالفلسين أربع: الأولى: أن يبيع فلان بغير عينه بفلسين بغير أعيانها لا خلاف في عدم جوازها“ (حاشية الشبلي على تبیین الحقائق / ص: ۹۱، ج: ۴ کتاب البيوع باب الربا) (العناية على هامش فتح القدير / ص: ۷ / ج: ۲، بیوع، ربا)

و اذا وجد الوصفان الجنس والمعنى المفهوم اليه حل التفاضل والنساء ... واذا وجد احرم التفاضل والنساء. (الهداية / ص: ۷۴ / ج: ۳، البيوع، باب الربا)

د حاضرینو د عقد مجلس څخه څه شی مراد دی

سوال:

د حاضرینو د عقد مجلس څخه څه شی مراد او د مجلس په بدلېدلو عقد ته څه توان رسیږي او کنه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د حاضرینو د عقد مجلس څخه مراد د عقد کولو ځای مراد دی تر څو پوري بائع او مشتري په یوه مجلس کې وي او دايجاب منافي په یو بل عمل کې مشغول نه وي نو عقد صحیح دی، او که چیري مجلس بدل سو نو عقد نه منعقد کیږي لهدا که چیري دبائع څخه یو داسي عمل صادر سو چي هغه د خرڅولو د رضامندي دلیل بلل کېدی او مشتري په بل مجلس کې دايجاب قبول کړی نو بیع نه منعقد کیږي مثلاً بائع په دکان کې ايجاب وکړی او مشتري په لاره کې هغه قبول کړي، نو د مجلس د مختلف کېدو په وجه سره عقد نه منعقد کیږي بلکه د ده دغه قبول مستقل ايجاب بلل کیږي او په همدغه مجلس کې د بل له طرفه قبول ضروري دي کنه نو عقد نه کیږي:

”أما الذي يرجع إلى مكان العقد فواحد وهو اتحاد المجلس بأن كان الإيجاب والقبول في مجلس واحد، فإن اختلف المجلس لا ينعقد حتى لو أوجب أحدهما البيع فقام الآخر عن المجلس قبل القبول أو اشتغل بعمل آخر يوجب اختلاف المجلس ثم قبل لا ينعقد... ولو أوجب أحدهما وهما وافقان فسار الآخر قبل القبول أو سار جميعاً ثم قبل لا ينعقد“ (بدائع صنائع / ص: ۱۳۷ / ج: ۵ - فتح القدير / ص: ۲۳۵ / ج: ۶ - تبيين الحقائق / ص: ۴ / ج: ۴)

نائی تہ دم مسجد دکان پہ کرایہ بانڈی ور کول

سوال:.....

(حجام) نائی تہ دم مسجد دکان پہ کرایہ بانڈی ور کول ٹخنکہ دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... نائی تہ دم مسجد دکان پہ کرایہ بانڈی ور کول نہ دی جائز، حکمہ چي داد گناہ پہ کار کي تعاون دی او د گناہ پہ کار کي تعاون جائز نہ دی:

”قال الله تعالى: وتعاونوا على البر والتقوى ولا تعاونوا على الإثم

والعدوان“ (المائدة: ۲)

ولا تعاونوا على ارتكاب المنهيات ولا على الظلم.... الخ (احکام القرآن

للقرطبي / ص: ۱۸ / ج: ۳) (مرقاۃ الفاتح / ص: ۴۳ / ج: ۶ - رقم الحديث:

۲۸۰۷) (الشامية / ص: ۳۵۰ / ج: ۶) (حجة الله البالغة / ص: ۱۹۲ / ج: ۲)

د حرام آمدن والا خلگو سرہ نوکري کول

سوال:.....

د حرام آمدن والا خلگو سرہ نوکري کول ٹخنکہ دہ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د کومو خلکو آمدني چي خالص حرام وي لکه . . . يا شراب فروش يا سود خور وغيره په قصده سره د دغو نوکري کول جائز نه ده، او کومه تنخواه چي د دې څخه ورکول کيږي هغه حلال نه ده:

”وقال رسول الله ﷺ: لا يحل ثمن الكلب ولا حلوان الكاهن ولا مهر البغي“ (سنن ابی داؤد / ص: ۱۳۷ / ج: ۲)

د کومو خلکو چي د حرام او حلال آمدني مخلوط وي سوال:

د کومو خلکو چي د حرام او حلال آمدني مخلوط وي او حلال غالب وي د هغوی سره ملازمت کول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د کومو خلکو چي حرام او حلال آمدني گډه وي او حلال غالب وي د داسي خلکو سره ملازمت کول جائز دی:

”أهدى إلى رجل شيئاً أضافه أن كان غالب ماله من الحلال ، فلا بأس به“ (الهندية / ص: ۳۴۲ / ج: ۵ - مجمع الانهر / ص: ۱۸۶ / ج: ۴) (بازية على هامش هندية / ص: ۳۶۰ / ج: ۶) (الاشباه والنظائر / ص: ۱۱۳ ، القاعدة الثانية ، إذا اجتمع الحلال والحرام)

د حرام آمدني والا دعوت قبلول

سوال:

د حرام آمدني والا (لکه غلا، غصب، رشوت، سود، خیانت، بینک ملازمت انشورنس ملازمت، فوتو گرافر، سینما والا، ټی وی والا) د

داسي خلکو دعوت، تحفه وغيره قبلول څنگه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د کوم سړي د آمدني ذريعه چي حرام ده او هغه حرام مال بلا معاوضه حاصلوي مثلاً غلا کول، لاري نيول، غصب، رشوت سود، تاوان، خیانت، وغيره سره يايي د معاوضي په توگي سره په دغو سببو حاصلوي لکه د بينک ملازمت، انشورنس ملازمت، د سينما آمدني، د غزلو او بدللو والا آمدني، نائټ کلب والا او آمدني، وغيره که چيري د داسي سړي د حلال، ذريعه آمدني نه وي نو د هغه سړي سره خوړل چينبل د هغه تحفه هديه ووصولول او استعمالول ناجائز او حرام ده. نو که چيري د وصولولو والا په خپله د زکاة اخيستلو مستحق وي نو بيا لا څه گنجائش سته.

۲. د کوم سړي چي د آمدني ذريعه د حلال او حرام دواړو رقم وي نو په هغه کي تفصيل سته:

که چيري حلال آمدني او حرام آمدني دده سره جلا جلا وي خپل اخراجات، خوړل چينبل، لباس وغيره کي حلال آمدني استعمالوي نو د هغه پر خبره اعتماد هم سته نو د هغه اخيستل هم جائز دي البته دده د ناجائز او حرام آمدني څخه خوړل چينبل، هديه تحفه اخيستل جائز نه دي.

۳. او که چيري د يوه چا سره حلال جائز او ناجائز دواړه قسمه د آمدني ذرائع سته او که دي نو په دې صورت کي ورته کتل کيږي چي دده په آمدني کي کومه آمدني زياته او غالبه ده که چيري حلاله آمدني زياته او غالبه وه نو د هغه سره خوراک چيناک او د هغه تحفه اخيستل مباح

او جائز ده او که چیری د دې څخه هم ځان ساتلای سي نو بهتره دغه ده .
 ۴. او که چیری د چاپه آمدني کي حرام او ناجائز آمدني غالبه وي نو د هغه سره، خوراک چينباک، تحفه وصولول او استعمال ټوله ناجائز او حرام دي:
 ”اهدی إلى رجل شيئاً و اضافه ان كان غالب ماله من الحلال فلا بأس إلا ان يعلم بانه حرام فان كان الغالب هو الحرام ينبغي ان لا يقبل الهدية ولا يأكل الطعام إلا ان يخبره بانه حلال او ورثته او استقرضه من غيره كذا في الينابيع“ (الهندية / ص: ۳۴۲ / ج: ۵ - الاشباه والنظائر / ص: ۱۱۳، القاعدة الثانية إذا اجتمع الحلال والحرام - المبسوط للرخسي / ص: ۱۹۷ / ج: ۱۰ - شامی / ص: ۳۳۹ / ج: ۲ - مجمع الأنهر / ص: ۱۸۶ / ج: ۴ - بزازیة علی هامش هندية / ص: ۳۶۰ / ج: ۹)

حرام حیوان لکه پشي، بيزو، موږک وغيره رانيول او خرڅول

سوال:.....

حرام حیوان لکه پشي، بيزو، موږک وغيره رانيول او خرڅول څنگه دي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري حرام حیوان مثلاً د بيزو، پيشي، موږک وغيره پوست هډوکي وغيره په کار راځي ياد هغوی څخه دوايي جوړه سي نو ددغو حیواناتو رانيول او خرڅول جائز دي:
 ”وصح بيع الكلب والفهد والفيل والقراد والسباع سائر انواعها حتى الهرة وكذا الطيور سوى الخنزير وهو المختار للانتفاع بها وبجلدها“ (الدر مع الرد / ص: ۲۲۶ / ج: ۵)

ويجوز بيع جميع الحيوانات سوى الخنزير وهو المختار - (هنديه / ص:

۱۱۴ / ج: ۳ - الدر المنتقى على هامش مجمع الانهر / ص: ۱۵۱ / ج: ۳ -
فتح القدیر / ص: ۱۱۸ / ج: ۷ ، کتاب البیوع ، مسائل منشورہ)
د خارجی ممالکو څخه د حرامو شیانو راوړل
سوال:.....

د خارجی ممالکو څخه د حرامو شیانو راوړل څنګه دي؟
الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: په اسلام کي د حرامو شیانو
رانیول او خرڅول هم حرام دي نو د دې وجهي د اسلامي ملک حکومت یا
شهري (اوسېدونکی) د غیر مسلم ممالکو څخه د حرامو شیانو څخه یو
شی لکه بهنګ و غیره دنشي شيان یا مصنوعات لکه شراب، الکحل،
عریان (لڅ) او اخلاق سوز فلمونه او اجناس لکه بت و غیره نسي
اوړلای د دغو شیانو رانیول او خرڅول هم حرام دي او راوړل او وړل یې
هم حرام دي:

”عن جابر بن عبد الله انه سمع رسول الله ﷺ يقول عام الفتح وهو
بمكة: ان الله حرم بيع الخمر والميتة والخنزير والاصنام، فقبل يا رسول
الله أريت شحوم الميتة، فإنه يطلى بها السفن، ويدهن بها الجلود و
يستصبح بها الناس؟ فقال: لا هو حرام، ثم قال رسول الله ﷺ عند ذلك،
قائل الله اليهود إن الله لما حرم عليهم شحومها أجملوه ثم باعوه فأكلوا
ثمناً“ (سنن أبي داؤد / ص: ۱۳۷ / ج: ۲ ، کتاب الإجازات - مسند احمد بن
حنبل / ص: ۴۶۰ / ج: ۲۲ ، رقم الحديث: ۱۴۴۷۲ - سنن ابن ماجه / ص:
۱۵۷ - صحيح مسلم / ص: ۲۲ / ج: ۲ ، کتاب المساقاة والمزارعة - المحيط
البرهاني / ص: ۳۳۴ / ج: ۹ ، کتاب البیوع ، فصل السادس) (الفتاوى

التتارخانیة / ص: ۳۴۰ / ج: ۸) (حجة الله البالغة / ص: ۱۹۲ / ج: ۲)

په حرامو روپو باندي قبرستان لپاره خای رانیول

سوال:.....

په حرامو روپو باندي قبرستان لپاره خای رانیول څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... په حرامو روپو باندي هديره
(قبرستان) لپاره خای رانیول او په هغه کي د مسلمانانو مړي پټول نه دی
جائز. د داسي روپو په اړه حکم دادی چي که چيري اصل مالک معلوم وي
نو هغه ته دي بيرته ورکړي او که چيري اصل مالک هم نسته او د هغه
وارثان هم نسته نو د ثواب د نيت بغير د اصل مالک د راضي کولو په نيت
سره دی د زکوة مستحقينو باندي خيرات کړي.

حيوانانو ته حرام خوراک ورکول

سوال:.....

حيوانانو ته حرام خوراک ورکول څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... حيوانانو ته حرام
خوراک (غذا) ورکول ناجائز دی په دې سره د حيوان غوښي او شيدې نه
حرامیږي، داسي حيوان او د هغه شيدې خرڅول او رانیول جائز دي:
”ان جدیا غدی بلبن خنزیر لا بأس باکله لأن لحمه لا يتغير وما غدی به
يصير مستهلكا لا یبقی له اثر“ (فتاویٰ قاضی خان علی هامش العالمگیریه / ص:

(۳۵۹ / ج: ۳)

کما حل جدی غدی بلبن خنزیر لأن لحمه لا يتغير و ما غدی به مستهلکا
لا یبقی له اثر۔ (الدرمع الرد / ص: ۳۴۱ / ج: ۶۔ الفتاویٰ البزازیة علی الهندیة
/ ص: ۳۰۲ / ج: ۶۔ هندینه / ص: ۲۹۰ / ج: ۵۔ الترغیب والترہیب / ص:
۴۴۳ / ج: ۲۔ رقم الحدیث: ۲۶۸۹)

دحرام مال رانیول

سوال:.....

کہ چیری زید خبر وو چي عمر حرام مال خرثوي نو زید لپار د عمر خخه
رانیول خنکھ دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... دزید لپاره د عمر خخه رانیول
جائز نه دي:

”ان علم ان العين التي يغلب على الظن انهم اخذوها من الغير بالظلم
سائمة و باعوها في الاسواق فانه لا ينبغي شراءها منهم و ان تداولته
الايدي“ (حاشية الطحطاوي على الدر المختار / ص: ۱۹۲ / ج: ۴۔ هندیه /
ص: ۲۴۲ / ج: ۵۔ مجمع الانهر / ص: ۱۸۶ / ج: ۴)

دحرام مال خخه قرض و وصول کول

سوال:.....

کہ چیری دائن (پور کونکي) ته معلوم وي چي د مديون سره کوم حرام
مال دی د مالک په رضامندي خودي خو په هغه کي د شریعت اجازه نسته
په بله ناجائز طریقہ سره دی لکه سود، قمار، بد کاری، گاني وغيره سره
حاصل سوی دی نو دې حرام مال خخه قرض و وصول کول او نفع اخیستل

څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري دائن ته دامعلومه وي چي د مديون سره چي کوم حرام مال دی هغه په اصل کي د مالک په رضامندي سره خوري خو هغه د شريعت د اجازت بغيره په بله ناجائزه طريقه سر حاصل سوی دی، لکه سود، قمار، بدکاری، دانسونه، گاني وغيره په دسي طريقه سره حاصل سوی وي نو داسي حرام مال څخه قرض وصول او نفع ځيني اخيستل قضاء جائز دی، خو ديانۀ که چيري اجتناب وکړي نو د تقویٰ په لحاظ سره ډېر ښه دی.

”يجوز أخذ المسلم دينه على كافر من ثمن خمر، أو خنزير، لصحة بيعهما من الكافر لغيره، لأنهما مال متقوم في حقه، بخلاف الدين على مسلم لا يصح أخذه من ثمن خمر أو خنزير، لعدم صحة البيع.... وكذلك لا يجوز استيفاء الدين من كسب حرام كالمرابي والمرثى والغصب والسارق والمغنية“ (الفقه الاسلامي وادلته / ص: ۵۸۰ / ج: ۳ - مجموع الفتاوى لابن تيميه / ص: ۱۷۸ / ج: ۲۹ - الدر المختار مع الرد المحتار / ص: ۳۸۵ / ج: ۶ - الهندية / ص: ۳۶۷ / ج: ۵ - ملتي الابحر مع مجمع الانهر / ص: ۲۱۴ / ج: ۴ - الدر المنتقى على هامش المجمع / ص: ۲۱۴ / ج: ۴)

د حق تعالى بيع څنگه ده

سوال:

د حق تعالى بيع څنگه ده . مثال دای چي لاندي والا منزل ديو سړي وي او لوړ والا منزل ديو بل سړي وي او خداخواسته دواړه منزله ونړيږي اوس لوړ منزل والا خپل حق پر لاندي والا باندي خرڅوي نو دا بيع څنگه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: حق تعلیٰ یعنی فضا، مال نہ دی حُکْمہ چي داد مال پد رقم باندي جمع کول او محفوظ کول يي ممکن نہ دي او دې تہ مجرد حق وایي او حق مجرد رانیول او خرخول جائز نہ دی نو پہ دغہ صورت کي لور منزل والا خپل حق پر لاندي والا باندي خرخوي نو دابیع جائز نہ ده او د حق تعلیٰ رانیول او خرخول جائز نہ دي:

”سفل و علو بین رجلین انهداما فباع صاحب العلو علوه لم یجز لأن الهواء لیس بمال“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۴۵ / ج: ۵) لأن حق التعلیٰ لیس بمال لأن المال ما یمکن احرازه (الهدایة / ص: ۷۵ / ج: ۳ - فتح القدیر / ص: ۳۹۳ / ج: ۶)

مثل بالا

سوال:

بائع دمخکي خرخولو په وخت کي په مشتري باندي دا شرط ولکوی چي تاته دمخکي پر سر باندي مثلاً په لس فت کي دننه دیو پت جوړولو اجازت سته که چيري ته خپل مکان تر لس فت لوړوي نو د هغه قیمت به هم ادا کوي، خو د دې قیمت تر لاندي والا حصي کم دی دغه رنگه مخکے خرخول یا مخکے خرخولو په وخت کي دارنگه شرط لکول څنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: دبائع لپاره مخکے خرخولو کي داسي شرط لکول یا دارنگه مخکے خرخول دا جواز نلري .

”سفل و علو بین رجلین انهداما فباع صاحب العلو علوه لم یجز لأن الهواء لیس بمال“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۴۵ / ج: ۵) (الهدایة / ص: ۵۷ / ج: ۳) (فتح القدیر / ص: ۳۹۳ / ج: ۶)

حق خیار خرخول

سوال:.....

زید خپل حق خیار پر عمر باندي خرخوای سي او که نه؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د حق خیار رانیول او خرخول
نه دی جائز فقط:

”ان الخيار ليس إلا مشيئة و ارادة لا يتصور انتقاله“ (الهداية / ص: ۳۴ / ج: ۳)
قوله لا يجوز الاعتياض عن الحقوق المجردة عن الملك قال في
البدائع: الحقوق المجردة لا يحتمل التملك ولا يجوز الصلح عنها..... قوله
: كحق الشفعة ولو صالح المخيرة بمال لتختاره بطل ولا شيء لها - (شامي
/ ص: ۵۱۸ / ج: ۴ - الاشباه والنظائر / ص: ۲۱۰)

حق شرب خرخول

سوال:.....

حق شرب خرخول څنگه دي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: حق شرب خرخول بي له د
مخکي د خرخولو دانه دی جائز .

د شفعي حق خرخول

سوال:.....

د شفعي حق خرخول څنگه دي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: حق شفعه يو حق دی ، د
همسايه د تاوان ليري کولو لپاره مقرر دی خو دامادي شی نه دی نو د دي

وجہی ددی رانیول او خرخول جائز نہ دی:

”ولا يجوز الاعتياض عن الحقوق المجردة كحق الشفعة“ (الدر مع الرد /

ص: ۵۱۸ / ج: ۴ - البدائع الصنائع / ص: ۴۸ / ج: ۶ - الاشباه والنظائر / ص:

حق طباعت خرخول

سوال:.....

حق طباعت خرخول څنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... حق طباعت مادي شی نه دی،
یواځي ددی رانیول او خرخول جائز نه دی خو که چیري کتاب ته قیمت ور
زیات کړي بیایي خرڅ کړي او وروسته بیا د طباعت اجازت ورکړي نو
بیا څه گنجائش سته .

”من اشترى شيئاً وأغلى في ثمنه فباعه مرابحة على ذلك جاز“ (الفتاوی

الهندية / ص: ۱۶۱ / ج: ۳ - المبسوط للرخسی / ص: ۱۱۹ / ج: ۱۱، بیروت -

الجوهرة النيرة / ص: ۳۸۷ / ج: ۶، بحوث فی قضايا فقهية معاصرة / ص: ۸ / ج: ۱)

مشتري مبیعه خرڅه کړه

وروسته په عیب خبر سو

سوال:.....

مشتري مخته د بل چا سره سودا پسې وکړه مبيع يې د ملکیت څخه و
ایسته، وروسته په عیب باندي خبر سو نو مشتري ته د عیب په وجه سره
د مبيع (خرڅ سوې شی) واپس کولو اختیار سته او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... په داسي صورت کي چي مثلاً

مشتري مبيع مخته پر بل چا باندی پسي خرڅ کړي یو چاته یې هبه یا صدقه کړي نو مبيع د خریدار (رانپونکي) د ملکیت څخه ووته . د بل په ملکیت کي داخله سوه، نو لهذا اوس د دې واپسي نه سي کېدای، هو که چیري دویمه بيع ختمه سوه . او مبيع و اول خریدار ته بیرته راغلی نو هغه ته دعیب په جه سره د مبيع واپس کولو حق سته .

”و لو اخرج المبيع عن ملكه بحيث لا يبقى لملكه اثر ، بان باعه او وهبه او أقر به لغيره ثم علم بالعيب لا يرجع بالنقصان ... فلما باعه المشتري صار حابساً للمبيع بالبيع فلا يرجع بالنقصان لكونه صار مفقوداً للرد“ (شامی / ص: ۲۰ / ج: ۵ - الدر مع الرد / ص: ۲۶ / ج: ۵ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۱۴۹ / ج: ۱)

په مهر کي محکمه ورکړي

سوال:.....

په مهر کي محکمه ورکړي و بنځي ته د دې مالک مېړه کېدای سي او که نه؟ او مېړه بغير له اجازت د بنځي محکمه خرڅوای سي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

”و اما شرائط النفاذ فنوعان: أحدهما: الملك او الولاية والثاني: أن لا

يكون في المبيع حق الغير البائع ، فإن كان فلا ينفذ“ (الهندية ص ۳ / ج: ۳) ومنها: وهو شرط انعقاد البيع للبائع ان يكون مملوكاً للبائع عند البيع

فان لم يكن لا ينعقد - (بدائع الصنائع / ص: ۱۴۷ / ج: ۵) (فتح القدير / ص: ۳۳۰ / ج: ۶)

حقوق مشترکه او مجردة

سوال:.....

د حقوق مشترکہ او مجردہ مسائل کوم کوم دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : د حقوق مشترکہ او مجردہ مسائل : داسي حقوق چي په هغه کي د يو ملک (هيواد) د خلکو او د ښار د اوسېدونکو همسايه حقوق پکښي وي که چيري دا د شرعي مال په تعريف کي نه راځي نو د دې رانيول او خرڅول نه دي جائز . په دې باندې چي کومه آمدني او منافع حاصليري ناجائز او حرام ده . صاحب حق ته بيرته ورکول ضروري دي .

(۱) :- مثال : لکه د يو قدرتي نهر او به د سمندر د اوبو رانيول او خرڅول نه دي جائز .

(۲) :- په لاره او شارع عام کي د تېرېدلو او موټر چلولو حق خرڅول نه دي جائز .

(۳) :- د لائسنس او اجازت نامو رانيول او خرڅول نه دي جائز .

(۴) :- د پاسپورټ او شناختي کارډ وغيره خرڅول نه دي جائز .

(۵) :- په غير مملوکه او افتاده محکمه کي او دلاري په څنډه کي په بازار کي ، په ميدانو کي د تېرېدلو حق د کښېنستلو حق يا په هغه کي د رانيولو او خرڅولو حق چي هغه قابض په شرعي او قانوني طريقه سره نه وي رانيول د دې او خرڅول جواز نلري .

(۶) :- د طالبانو درهائش (اوسېدلو) قیام و طعام او د نورو سهولتونو حقوق چي هغه په ديني مدرسو او جامعو او دغه رنگه د دنيوي تعليمي ادارو لکه اسکولونه ، (مکتبونه) کالجونه (پوهنتون) او د يونيورستيو (پوهنځي) له طرفه څخه چي کوم سهولتونه طالبانو

وغیرہ تہ حاصل دی ددی رانیول او خرخول نہ دی جائز .
 (۷): استاذانو د استاذی تہول حقوق او د ادارو لہ طرفہ خخہ چي کوم
 سہولتو نہ ورکول کیری ددی رانیول او خرخول جواز نلری .
 مثال لکہ پہ سرکاری یا غیر سرکاری موثرانو کی پہ کمو پیسو بانڈی
 د سفر کولو حقوق، د عہدی او مناصب پر بنیاد بانڈی د مکانو او خایو
 (پلاٹ) د اخیستلو حقوق او ددی رانیول او خرخول نہ دی جائز .
 (۸): د مزدورانو او ملازمینو د مزدوری او ملازمت کولو د حقوق رانیول
 او خرخول نہ دی جائز .

”قال فی الخانیة : و لا يجوز بيع مسيل الماء وهبته و لا بيع الطريق بدون
 الأرض ، و كذلك بيع الشرب و مراد الخانیة ببيع الطريق ببيع حق المرور
 بدلیل قوله بدون الأرض“ (الشامیة / ص: ۷۸ / ج: ۵، مطلب فی بيع الطريق -
 خانیة علی هامش الهندیة / ص: ۱۵۴ / ج: ۲)

”ولا يباع الشرب و لا يوهب و لا يوجرو لا يتصدق لانه ليس بمال متقوم فی
 ظاهر الرواية ، و عليه الفتوى“ (الشامیة / ص: ۸۰ / ج: ۵، مطلب فی بيع الشرب)

”الحق المجرد او المحض هو الذي لا يترك اثرأ بالتناول عنه صلاحاً او
 إبراء فلا يجوز الاعتياض عنه كحق الولاية عن النفس و المال و حق
 الشفعة“ (الفقه الاسلامی وادلته / ص: ۲۱۳ / ج: ۴، بیروت)

”لا يجوز الاعتياض عن الحقوق المجرة كحق الشفعة“ (الدر المختار مع
 الرد / ص: ۵۱۸ / ج: ۴) (تکملة فتح الملهم / ص: ۳۴۷ / ج: ۱ - کتاب البيوع ،
 باب بطلان المبيع قبل القبض)

غیر قانونی سامان گریزی

(اسمگلنگ شدہ مال) ضبط کول

سوال:.....

غیر قانونی سامان گریزی (اسمگلنگ شدہ مال) ضبط کول څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... که چیری اسمگلر گریزی کولو والا نیول سی نو حکومت ده ته دجائز قانون خلاف ورزی کولو په رجه سره قید او بل داسی مناسب جسمانی سزا ورکولای سی خو دهغه سامان مال ضبط کول او نیلام کول جائز نه دی ځکه چي دا تعزیر مالی دی په شریعت کی ددی اجازت نسته:

”وَأَفَادَ فِي الْبِزَازِيَةِ: أَنَّ مَعِينَ التَّعْزِيرِ بِأَخْذِ الْمَالِ عَلَى الْقَوْلِ بِهِ إِسْكَاتُ شَيْءٍ مِنْ مَالِهِ عَنْهُ مَدَّةٌ يَنْزَجِرُ لَمْ يَعِيدَهُ الْحَاكِمُ إِلَيْهِ، لِأَنَّهُ يَأْخُذُهُ الْحَاكِمُ لِنَفْسِهِ أَوْ لِبَيْتِ الْبِمَالِ كَمَا يَتَوَهَّمُهُ الظُّلْمَةُ إِذَا لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَخْذُ الْمَالِ أَحَدٌ بِغَيْرِ سَبَبٍ شَرْعِيٍّ... وَالْحَاصِلُ أَنَّ الْمَذْهَبَ عَدَمَ التَّعْزِيرِ بِأَخْذِ الْمَالِ“ (الفتاوى الهندية / ص: ١٦٧ / ج: ٢) بحر رائق ص ٤١ ج ٥

د حکومت اطاعت کول

سوال:.....

د حکومت اطاعت کول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... په جائز کار کی د حکومت اطاعت ضروري دی او په ناجائز کار کی د حکومت اطاعت کول جائز نه دی:
”طاعة الامام حق على المرء المسلم ما لم يأمر بمعصية الله، فإذا أمر بمعصية الله فلا طاعة له قال العلامة المناوي تحته: (طاعة الإمام) الاعظم حق

علی المرء المسلم) وان جاد (ما لم يأمر بمعصية الله فاذا امر بمعصية الله فلا طاعة له) لانه لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق ، خص المسلم لانه حق بالتزام هذا الحق وإلا فكل ملتزم لاحكام كذلك وفيه ان الامام إذا امر بمندوب يجب طاعته فيه فيصير المندوب واجباً كما إذا مرهم به ثلاثة ايام في الاستسقاء فانه يلزمهم الصوم ظاهر او باطناً بل ذكر بعض الشافعية انه إذا امر بصدقة او اعتق يجب“ (فيض القدير / ص: ۳۸۵۴، ۳۸۵۵ - رقم الحديث: ۵۲۴۶ - شامی / ص: ۱۷۲ / ج: ۲ - وفيه ايضاً / ص: ۲۶۴ / ج: ۴ - تكملة فتح الملهم / ص: ۳۲۳ - ۳۲۴ / ج: ۳)

سوال:.....

که چیري تاجر حضرات دشیانو قیمتونه تر حدزیات کړي بیا نو حکومت نرخ مقرر کولای سي او سزا ورکولای سي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري تاجر حضرات دشیانو په قیمتو کي تر حدزیات تجاوز وکړي نو په داسي صورت کي د قیمت د قابو کولو لپاره د حکومت له خوا دشیانو نرخ او قیمت مقرر کول صحیح دي او تاجر حضرات به پر داغه نرخ باندي د سامان خرڅولو پابندوي او تر هغه زیات قیمت اخیستل مکروه دی او حکومت داسي خلکو ته سزا ورکولای سي او هغو ته قید هم ورکولای سي .

”ولا یسعر حاکم إلا إذا تعدی الأرباب عن القيمة تعدیاً فاحشاً فیسر بمشورة اهل الرأي“ (الدر المختار مع رد المحتار / ص: ۴۰۰ / ج: ۶)

سوال:.....

د حکیم لپاره اجرت اخیستل څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : کوم حکیمان چي د خپلو مریضانو څخه د علاج لپاره فیس اخلي دا جائز دی، ځکه چي د حکیم اجرت د مرض د تشخیص او د نسخې د تجویز لپاره وي، په دې کي هیڅ کراهت نسته بې له شبهې جائز دی .

خو هو په دې شرط چي حکیم مستند حکیم وي کني نو دده لپاره د علاج پیشه اختیارول جائز نه ده:

”و عن انس رضی الله عنه قال : جهم ابو طيبة رسول الله ﷺ فأمر له بصاع من تمر وأمر أهله أن يخففوا عنه من خراجه متفق عليه“ (مشکوۃ المصابيح / ص: ۲۴۲، ۲۴۱ - مرقاة المفاتیح / ص: ۱۶ / ج: ۶) (شرح النووی علی صحیح المسلم / ص: ۲۲ / ج: ۲ - فتح الباری / ص: ۴۵۹ / ج: ۴)

بل يمنع هفت ما جن يعلم الحيل الباطلة لتعليم الردة لتبيين من زوجها او لتسقط عنها الزكاة و طيب جاهل - (الدر المختار) (قوله : طيب جاهل) بان يسقيهم ... زيلعي (رد المحتار / ص: ۱۴۷ / ج: ۶ - تبیین الحقائق / ص: ۱۹۳ / ج: ۵ - بدائع الصنائع / ص: ۱۶۹ / ج: ۷)

سوال:

د پيدا كېدلو دمخه د حمل رانيول او خرڅول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : د پيدا كېدو دمخه د حمل رانيول او خرڅول جائز نه دي ځكه چي د دې په اړه ډېر احتمالات سته، مړ به پيدا سي او كه ژوندي ډنگر به وي او كه پندو تازه، نر به وي او كه ماده چي په هغه كي د دھوكي او خطا ايستلو قوي امكانات سته او په بيع كي خطا ايستل او دھوكه حرام ده نو د دې وجهي د حمل بيع حرامه ده:

”و أما الذی يرجع إلى المعقود علیه فأنواع ، منها: أن يكون موجوداً فلا ينقد بيع المعدوم وما له خطر العدم كبيع نتاج التاج بأن قال : بعت ولد ولد هذه الناقة ، وكذا بيع الحمل ، لأنه إن باع الولد فهو بيع المعدوم وإن باع الحمل فله خطر العدم“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۳۱ / ج: ۵ .. انعیاب فی شرح الهدایة مع الفتح / ص: ۳۷۸-۳۷۷ / ج: ۶- مجمع الانهر / ص: ۸۰ / ج: ۱- تبیین الحقائق / ص: ۴۶ / ج: ۴)

سوال:

د حوالی معاملہ د پور کیدو په صورت کي د ډالر و غیره قیمت په بازار کي درائجو قیمتو څخه زیات ایښودل څنګه دي؟
الجواب باسم الملهم الصلح والصواب: د حوالی معاملہ د پور کیدو په صورت کي د ډالر و غیره قیمت په بازار کي درائجو قیمتو څخه زیات ایښودل جائز نه دي د سود په وجه سره حرام دي:

”ومشائخنا لم يفتوا بجواز ذلك في العدالي والخطارفة: لانها أعز الأموال في ديارنا فلو أبيع التفاضل فيه يفتح باب الربا“ (الهداية / ص: ۱۱۰ / ج: ۳- تكملة فتح الملهم / ص: ۵۸۸ / ج: ۱- الصحيح المسلم / ص: ۲۸ / ج: ۲)

سوال:

حيله کول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصلح والصواب: حرام د حلالولو لپاره حيله کول صحيح نه ده ځکه چي دا د يهودو عادت دی . نبي عليه السلام ويلى دي چي د دې بدوالي ارتکاب مه کوئ چي دهغه ارتکاب يهودو کاوؤ، داسي نه، چي تاسي په کوچنی کوچنی حيلو سره د الله جل جلاله له طرفه

خنخہ د حرام سوو سیانو حیلې په حلالو سره وکړئ:

”وقال عليه السلام لا تتركبوا ما ارتكبت اليهود و تستحلوا محارم الله
بادنی الحیل“ (غایۃ المرام / ص: ۲۳، رقم الحدیث: ۱۱ - سورة البقرة: ۶۷ -
تفسیر ابن کثیر / ص: ۴۴۲ / ج: ۱ - روح المعانی / ص: ۹۴ / ج: ۴ - سورة
الاعراف: ۱۶۶ - صحیح البخاری / ص: ۲۹۸ / ج: ۱ - رقم الحدیث: ۲۲۳۶)
سوال:.....

که چیرې بائع د عقد بیع په وخت کې بیع (خرڅ سوی شی) مشتری ته
په حواله کولو باندي قادر نه وي نو دا بیع څه حکم لري؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... که چیرې بائع د عقد بیع په
وخت کې بیع (خرڅ سوی شی) مشتری ته په حواله کولو باندي قادر نه
وي نو دا بیع باطله ده. که څه هم هغه دده په ملکیت کې وي. مثال دیو
چایو شی ورک سوو نو تر څو پوري چې ورک سوی شی بیرته ور پیدانه
سي تر هغو پوري ددې رانیول او خرڅول جائز نه دی.

”و منها أن يكون مقدور التسليم عند العقد، فإن كان معجوز التسليم عنده لا
ينعقد وإن كان مملوكاً له كييع الأبق في جواب ظاهر الروايات“ (بدائع
الصنائع / ص: ۱۴۷ / ج: ۵ - الفقه الاسلامی وادلتہ / ص: ۳۴۰ / ج: ۵ -
شامی / ص: ۵۰۵ - ج: ۴)

سوال:.....

د خچر تجارت کول څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د خچر تجارت جائز دی:
”ويجوز بيع جميع الحيوانات سوى الخنزير وهو المختار“ (الفتاویٰ الهندية /

ص: ۱۱۴ / ج: ۳ - مجمع الانهر / ص: ۱۵۱ / ج: ۳ - الدر مع الرد / ص: ۲۲۶ / ج: ۳ - تبیین الحقائق / ص: ۵۳۰ / ج: ۴ - البحر الرائق / ص: ۲۸۶ / ج: ۶ : سوال :.....

د خراب شي په بدله کي ښه شي ور کول څنگ دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... که خراب اوږه ور کړي او ښه اوږه ځيني واخلي نو به برابر شيان اخلي او برابر شي به ور کوي کنه د سود په وجه ناجائز او حرام دي .

”و لا يجوز بيع الجيد بالردى مما فيه الربا إلا مثلاً بمثل ، لأن الجودة إذا لاقت جنسها فيما ثبت فيه الربا لا قيمة له“ (الجوهر النيرة / ص: ۲۵۹ / ج: ۱ - الهداية / ص: ۸۳ / ج: ۳)

که چيري یو سړي په برابر ور کولو او اخیستلو باندي راضي نه وي نو د سود څخه د خلاصېدو طریقه داده چي دا اوږه وغیره په پیسو خرڅ کړي چي ما د و مره اوږه په دوه سوه (۲۰۰) خرڅ کړل او دوه سوه دي قبضه کړي بیا د هغو دوه سوه روپو په عوض کي دي دهغه څخه هغه اوږه واخلي نو دا جائز دی:

”عن ابی هريرة رضى الله عنه أن رسول الله استعمل رجلاً على خير فجاء بتمر جنب فقال له رسول الله ﷺ: أكل تمر خير هكذا؟ قال: لا والله يا رسول الله إنما لناخذ الصاع من هذا بالصاعين والصاعين بالثلث ، فقال رسول الله ﷺ: فلا تفعل ، بع الجمع بالدرهم ، ثم ابتع بالدرهم جنباً“ (صحيح مسلم / ص: ۲۶ / ج: ۲ - صحيح البخارى / ص: ۱۹۳ / ج: ۱ - مشكوة المصابيح / ص: ۲۴۵)

سوال:.....

مشتري د داسي شي سودا وکړي چي هغه ژر خرابيږي بيا يې سودا د بائع (دکاندار) سره پرېږدي دی ولاړ سي د پيسو راوړلو لپاره دومره وځنډيږي چي په هغه وخت کي د هغه شي د خرابېدو خطره وي نو آيا بائع داسي شي پر بل باندي خرڅولای سي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:.....مشتري غوښه يا ماهی يا داسي بل شي چي د هغه د ژر خرابېدو اندېښنه وي نو بائع هغه شي پر بل باندي خرڅواي سي. او دويم مشتري که څه هم په اصل معامله خبر وي بيا يې هم رانيواي سي که چيري يې پر دويم خريدار (مشتري) باندي خرڅ کړي په زيات قيمت باندي نو زيات قيمت دي صدقه کړي.

او که چيري په کم قيمت باندي يې خرڅ کړي نو تاوان به د بائع پر ذمه باندي وي په اول مشتري باندي نقصان نسي پوره کواي:

”و کذا لو اشترى شيئاً مما يتسارع اليه الفساد كاللحم والسمك والفاكهة، و ذهب المشتري إلى بيته ليحيي بالثمن، فطال مكثه وخاف البائع فساده كان له أن يبيعه من غيره استحساناً وللمشتري منه أن ينتفع به وإن كان يعلم ذلك لأن البائع ورضى بانفساخ البيع الاول والمشتري كذلك ظاهراً ثم ينظر ان كان الثمن الثاني اكثر من الاول فعليه أن يتصدق بالزيادة وإن كان أنقص فالنقصان على البائع لاعلى المشتري الاول“ (فتح القدير / ص: ۱۲۱ ج ۶ - البحر الرائق / ص: ۱۰۵ / ج: ۶ - الدر مع الرد / ص: ۴۹۷ - ۶ - فتح القدير / ص: ۲۷۲ / ج: ۶ - الخانية على هامش الهندية / ص: ۲۴۰ / ج: ۲)

سوال:.....

مشتري بائع ته بیعانه ورکړي بیا وټنښتي یا په بله وجه د خریداري څخه انکار وکړي په دې کې بعض وخت دبائع ډېر غټ نقصان کیږي ددې حل به څه وي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بعضي وختو کې بائع (خرڅولو والا) او مشتري (رانیولو والا) په مابین کې باقاعده دایجاب و قبول په ذریعه سره بیع پوره کېدلو وروسته مشتري څه رقم دبیعاني په توګه سره بائع ته ورکوي، وروسته مشتري په یوه وجه سره وټنښتي یا په یوه وجه له بیع څخه انکار وکړي ددې څخه بعض وخت دبائع ډېر تاوان کیږي نو په داسې صورت کې دتاوان څخه دځان ساتلو لپاره متعدد صورتونه کېدای شي او هغه دادي:

(۱): - مشتري ته که چیرې د مبيع واقعه ضرورت نسته نو بائع دي دده بیعانه نه ضبط کوي بلکه مشتري دي پوره قیمت ادا کړي پر مبيع دي قبضه وکړي: بیا دي بائع دبیعاني مقدار کم کړي قیمت دي مقرر کړي او د مشتري څخه دي بیرته رانیسي په دې صورت کې دبیعاني رقم نه ضبط کیږي بلکه د مستقل عقد په ذریعه سره دومره رقم دګټې په تګوه حاصل سو او دا صورت جائز دی.

”يجب ان يعلم أن شراء ما باع الرجل بأقل مما باع ، ممن باع ... قبل نقد الثمن لاهجوز ... بخلاف ما بعد قبض الثمن“ (المیحط البراهي / ص: ۳۸۱ / ج: ۹ - حاشية الطحطاوی علی الدر المختار / ص: ۷۳ / ج: ۲ - الدر المختار مع الرد / ص: ۷۳، ۷۵ / ج: ۵ - احسن الفتاوی / ص: ۵۰۱ / ج: ۶)

(۲): - بائع د مشتري په اجازت سره مبيع پر بل سړي باندي خرڅه کړي ،

کہ چیری پر مخکیننی قیمت پہ کمہ سرہ خرڅ سو نو دی داتاوان د بیعانی دروپو څخه واخلی، ځکه چي دابیع په اصل کي د مشتري لپاره سوې ده او که چیری په زیات قیمت سره خرڅ سي نو بائع دي خپل ثمن وصول کړي، هغه زیات رقم دي بیرته مشتري اول ته ورکړي ځکه چي سودا پوره سوې وه او مشتري اول دمبیع مالک جوړ سوې وو او مالک د اصل او نیغی حقدار دی:

”وصح بيع الوكيل بما قل او کثر“ (شرح الوقایه / ص: ۱۹۳ / ج: ۳)

”الوكيل بالبيع يجوز بيعه بالقليل والكثير“ (الفتاویٰ الهنديه / ص: ۵۸۸ /

ج: ۳ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۲۴۴ / ج: ۱، ماده: ۵۷۸ - احسن الفتاویٰ / ص: ۵۰۱ / ج: ۶)

(۳): او که چیری مشتري پر ذکر سوو دواړو صورتو باندې په عمل کولو سره راضي نه وو نو په داسې صورت کي دي بائع عدالت ته رجوع وکړي ترڅو عدالت ده ته په بل ځای کي د خرڅولو اجازت ورکړي:

”ومن اشترى عبداً فغاب فبرهن البائع على بيعه و غيبته معروفة لم يبع

بدين البائع وإلا يبع لدينه“ (کنز الدقائق / ص: ۲۵۸ - الهدایه / ص: ۱۰۹ /

ج: ۳ - تبیین الحقائق / ص: ۱۲۸ / ج: ۴ - احسن الفتاویٰ / ص: ۵۰۱ / ج: ۶)

(۴): که چیری اسلامي یا مسلمان ملک نه وي په دې وجه سره بائع لره عدالت ته رجوع کول مشکل او سخت وي نو د علماؤ په مجلس سره هم فیصله کولای سي او که چیری بائع خپله په یوه وجه سره عدالت ته رجوع نه کوي نو داده خپل تاوان دی خو په دې وجه سره بیعانه ضبط کول

جائز نہ ده . (احسن الفتاویٰ / ص: ۵۰۱ / ج: ۶) (امداد المفتین / ص: ۶۹۹)
سوال:.....

د مشتری خخه مبيع بیرته رانیول د قیمت وصولولو دمخه په کم قیمت باندي داخه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... یو شی د خرڅولو وروسته د هغه د قیمت د وصولولو دمخه هغه شی د مشتری خخه په کم قیمت باندي رانیول جائز نه دی:

”و فسد شراء ما باع بالأقل: من قدر الثمن الاول (قبل نقد) كل (الثمن) الاول، صورته: باع شيئاً بعشرة ولم يقبض الثمن ثم شراه بخمسة لم يجز - (قوله: و فسد شراء ما باع ... الخ: أى لو باع شيئاً و قبضه المشتري ولم يقبض البائع الثمن فاشتراه بأقل من الثمن الاول لا يجوز“ (الدر مع الرد / ص: ۷۳، ۷۴ / ج: ۵ - تبیین الحقائق / ص: ۵۳ / ج: ۴ - مجمع الانهر / ص: ۸۸ / ج: ۳)
خود پوره قیمت وصول کېدو وروسته د خریدار خخه په کم قیمت باندي رانیول جائز دی:

”وفى الفتاوى العناییه: ولو قبض الثمن ثم اشتراه بأقل جاز“ (الفتاویٰ الهندیة / ص: ۱۳۲ / ج: ۳ - الفتاویٰ الهندیة / ص: ۱۶۰ / ج: ۳ - الدر المختار مع الرد / ص: ۱۳۲ / ج: ۵ - البحر الرائق / ص: ۱۰۷ / ج: ۶)
سوال:.....

مشتري (خریداران) خپل تجارتي خدمات و خواته متوجه کولو لپاره او د هغوی سره د ښه تعلقات قائم کولو لپاره هغوی ته هدیه او تحفه ورکول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: تاجران، خریداران د خپل تجاري خدماتو و خواته د متوجه کولو لپاره او د هغوی سره د ښه تعلق قائمولو لپاره هغو ته هدیه او تحفه ورکول او په قیمتو کې رعایتونه او سهولتونه ورکول ښه عمل دی، په دارقم کولو سره د خریدارانو په زړو کې د دې تاجر محبت، عظمت او احترام پیدا کېږي او د هغوی په دعاوو حاصلولو سره په تجارت کې خیر و برکت راځي، د سودا او مارکیټینګ لپاره هدیه تحفې ورکولو عمل اختیارول ښه دی:

”عن ابی هريرة رضي الله عنه عن النبي ﷺ يقول تهادوا تحابوا“ (الادب المفرد للبخاري / ص: ۲۰۸، رقم الحديث ۵۹۴ - السنن الكبرى للبيهقي / ص: ۱۶۹ / ج: ۶ - فيض القدير / ص: ۱۴۹ / ج: ۴، رقم الحديث: ۳۳۷۳)

خو که چیرې هدیه شراب، خنزیر، یا د دھوکې سودي معامله او تجارتانو ته تاوان رسول یا حرام او ناجائز معاملاتو ته درواچ ورکولو په خاطر وو نو په داسې حالاتو کې هدیه ورکول ناجائز او حرام ده. (الفتاوی الهندیة / ص: ۲۴۲ / ج: ۵) (الاشباه والنظائر / ص: ۱۱۳، قاعده الثانية) (مجمع الانهر / ص: ۱۸۶ / ج: ۴) (خانیه علی هامش الهندیة / ص: ۴۰۰ / ج: ۲) (الشامیه / ص: ۴۰۳ / ج: ۶) (الشامیه / ص: ۳۵۰ / ج: ۶) (حجة الله البالغة / ص: ۱۹۲ / ج: ۲)

سوال:

د مشتري په پیسو سره چي مال رانیسي پر هغه باندي په کټه سره خرڅول داڅنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: که چیرې یو سړی باقاعده

تاجر دی، خود دہ سرہ فی الحال د تجارت کولو لپارہ پیسہ نسته، دہ له گیراک خخه مخکي پیشکي پیسہ وصول کړې په هغو سره یې مال رانیوی یا یې تیار کړ بیا یې پر گیراک باندي په گټه خرڅ کړ، نو دا جائز دی او د تاجر لپاره گټه حلاله ده ځکه چي گیراک خودی خپل وکیل نه دی جوړ کړی بلکه دده سره یې عقد وکړ.

”کل شیئ لعمول استنصاعه یصح فیہ الاستنصاع علی الاطلاق“ (شرح المجلة لرستم باز / ص: ۱۷۵ / ج: ۱، ماده: ۳۸۹) (بحوث فی قضايا فقهية معاصرة / ص: ۶۷ / ج: ۱) (فقه البيوع علی المذاهب الأربعة / ص: ۶۰۵ / ج: ۶۰۶) (فتاویٰ دارالعلوم دیوبند / ص: ۲۰۲ / ج: ۱۴)

سوال:.....

خو که چیري باقاعده تاجر نه وو نو بیا د مشتري په پیسو سره نفع کتلاي سي او کنه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري یو سړی باقاعده تاجر نه وو، ده ته یو چا د مال رانیولو لپاره پیسې ورکړې نو دی بیا د سامان رانیولو وکیل دی، دی په هغه پیسو کي نفع نسي کتلاي.

”عن ابی حرة الرقاشی، عن عمه رضی الله تعالی عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ألا لا تظلموا، ألا لا یحل مال امرئ إلا بطیب نفس منه“ (مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۵۵ - شرح الحموی / ص: ۴۴۴ / ج: ۲ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۵۱ / ج: ۱، ماده: ۹۲)

”وکیل کو یہ جائز نہیں کہ موکل کے روپیہ سے بدون اسکے اجازت کے نفع حاصل کرے“ (امداد الاحکام / ص: ۴۴ / ج: ۴)

سوال:.....

مشتري رانيولی شی مخته پریو بل چا باندي خرڅ کړی بیایې دهغه اقاله وکړه بیا په دې سودا کي په داسي عیب باندي خبر سو چي هغه دبائع سره معیوب سوی وو اوس یې دی بائع ته بیرته ورکولای سي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصلح والصواب:..... په داسي صورت کي یې بائع ته بیرته نسي واپس کولای ځکه چي دمخه بائع په حق کي اقاله نوې بیع دگواکي اوس خریدار داسي دخپل خریدار څخه رانيولی دی:

”اذا باع المشتري المبيع من آخر، ثم تقايلا، ثم اطلع على عيب كان في يد البائع فاراد أن يرده على البائع ليس له ذلك، لانه بيع في حقه فكأنه اشتراه من المشتري“ بحر(الشامية / ص: ۱۲۷ / ج: ۵) (البحر الرائق / ص: ۱۰۴ / ج: ۶ - تبیین الحقائق / ص: ۷۲ / ج: ۴ - مجمع الانهر / ص: ۱۰۳) ج ۳

سوال:.....

رانيولی مال درار سپېدو دمخه خرڅول، که چيري يو تاجر د کمپنۍ، کارخاني، دکان، یا دیو بل ښار څخه مال راوغوښتی، مال خرڅولو والا، ډاک خانه یا موټر، جهاز یا کښتۍ په ذریعه سره د خریدار رانيولی مال را روان کړی نو خریدار دا مال خپل ځان ته درار سپېدو دمخه پر بل چا باندي خرڅولای سي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصلح والصواب:..... په دې اړه تفصیل دا دی: چي مشتري د مال رانيولو وروسته که چيري بائع ته وویل چي زما دا مال و فلانکي موټر یا فلانکي جهاز یا فلانکي اډې والا په لاس یا کښتۍ په ذریعه ماته راواستوه او کرایه هم مشتري ادا کړي یا فی الحال یې بائع ادا

کري خو بيا وروسته د حساب او دبل سره مشتري و بائع ته هغه د کرایه روپۍ هم ادا کړي نو په دې صورت کې چې بائع کله د مشتري مال د جهاز يا اډې والا په حواله کړي نو هغه مال د بائع د ضمان څخه وزي د مشتري په ضمان کې راځي . او په دې سره د مشتري قبضه ثابتیږي او مشتري يې منځته خرڅولای سي . او که چیري بائع خپله مال خرڅ کړی او کرایه يې هم خپله ادا کړه نو په دې صورت کې د مشتري قبضه هغه وخت ثابتیږي چې کله مال ده ته ور ورسېږي او مشتري هغه مال د وصول کولو دمخه نه سي خرڅولای، د دې وجهي څخه که مال په لاره کې هلاک سي نو په اول صورت کې د مشتري تاوان کېږي او په دویم صورت کې د بائع تاوان کېږي:

”اذا قال المشتري للبائع ابعت الى ابني واستأجر البائع رجلاً يحمله إلى ابنه فهذا ليس بقبض والأجر على البائع ، إلا أن يقول : استأجر عليّ من يحمله ، فقبض الأجير يكون قبض المشتري ان صدقه أنه استأجر ودفع اليه ، وإن أنكر استجاره والدفع اليه فالقول له ، كذا في التتارخانية“ (الفتاوى الهندية / ص: ۱۹ / ج: ۳) (الفتاوى التتارخانية / ص: ۲۶۳ / ج: ۸)

قبض الوكيل بمنزلة قبض المؤكل من حيث إن الوكيل في القبض عامل للمؤكل ، ألا ترى أنه لو هلك في يد الوكيل ، كان بمنزلة ما لو هلك في يد المؤكل - المحيط البرهاني / ص: ۴۵۳ / ج: ۱۰ - مجمع الانهر / ص: ۱۱۳ / ج: ۳ - البحر الرائق ، كتاب البيوع باب المراجعة والتولية ، فصل في بيان التصرف في المبيع - الفتاوى الهندية / ص: ۵۸۱ / ج: ۳ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۶۱۳ / ج: ۲ - المادة: ۱۴۶۲)

سوال:.....

رانیول سوی شی بیرته نه واپس کیږي داڅه حکم لري؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... بعضي مسلمان تاجر حضرات
 په خپل دکان کي دا اعلان ولیکي چي ”ثريد اهو مال واپس نهیږي هوگا“ راویي
 خپروي دا ديو مسلمان تاجر لپاره بالکل مناسب نه ده، په دې سره د خلکو
 اعتماد ختمیږي او شی هم لږ خرڅیږي او خیر و برکت ختمیږي او د اجر و
 ثواب څخه هم محروم کیږي:

”وعن ابي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: من أقال
 مسلماً أقاله الله عثرته يوم القيامة“ (مشکوۃ المصابيح / ص: ۲۴۹ - سنن ابي
 داؤد / ص: ۱۳۴ / ج: ۲ - البحر الرائق / ص: ۱۰۲ - ج ۶ مرقاة المفاتيح / ص:
 ۹۱ / ج: ۶)

سوال:.....

دکاندار لکولي وي یا يې لیکلي وي چي ”ثريد اهو مال واپس نهیږي هوگا“ په دې
 شرط باندي سودا خرڅول څنګه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... بعضي دکاندارانو په خپلو
 دکانو کي لیکلي وي چي ”د رانیول سوي مال واپسي یا تبدیلی نه
 کیږي“ په دې شرط باندي سودا خرڅول صحیح نه ده ځکه چي دا شرط
 صحیح نه دی په دې کي تاوان او د اصل حقیقت پتولو اندېښنه وي او دا
 شرط د عیب څخه د برأت لپاره کافي نه دی نو د دې وجهي که چیري په
 رانیول سوي شي کي عیب وي نو د مشتري لپاره د واپس کولو یا بدلولو
 اختیار سته. د دې عبارت د وجهي د مشتري څخه د واپس کولو یا

بدلولو چي کوم اختيار ختم کيږي هغه د شريعت خلاف دی .

”خيار العيب حق يثبت للمشتري لرد المبيع بسبب عيب كان في المبيع

وقت الشراء ولم يطلع عليه واصله دلالة قوله تعالى ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا

تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ﴾ (النساء: ۲۹)

فدللت الآية على ان عدم الرضا يمنع صحة البيع فإن فقد الرضا من أصله ، لا

يتحقق البيع شرعاً ، وان اختل رضا المشتري بسبب العيب فإنه يوجب الخيار

وفيه ، اثباتاً للحكم على قدر الدليل ، وقد وردت السنة بهذا الخيار ايضاً ... و

في هذا يتميز الفقه الاسلامي عن بعض القوانين الوضعية التي تخالفت

الشريعة الاسلامية من جهتين: الجهة الأولى: ان بعض القوانين الوضعية لا

تسلم مسئولية البائع في الإفصاح عن العيوب الخفية في المبيع بل تعتقد أن

من مسئولية المشتري ان يتأكد من سلامة المبيع بنفسه ... فإن اطلع المشتري

على عيب في المبيع بعد الشراء فلا يحق له الرد ، وإن هذا الاصل معروف

عندهم بالمثل القائل (حذر المشتري)“ (انظر فقه البيوع على مذاهب

الأربعة / ص: ۸۲۶ - ۸۳۲ / ج: ۲ - المغني لابن قدامة / ص: ۲۵۷ / ج: ۴ -

شرح المجلة لرستم باز / ص: ۱۴۳ / ج: ۱)

سوال:

يو مشتري سودا وکړه يا درانيولو خبره يې وکړه د دکاندار سره بل سړي

راغلی وايي زه ترده زياتي روپۍ درکوم ماته يې راکړه د سودا جائزه ده او

که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: يو کيراک د دکاندار څخه

سامان رانيوی، يا يې درانيولو خبره وکړه د دکاندار سره او قيمت وغيره

یہ معلوم کرل، اوس بل سری راغی او دکاندار تہ وایی چہ پر مایی
خرش کرہ زہ تر دہ زیات قیمت در کوم نو دا جواز نلری . تر خو پوری چہ
اول گیراک درانیولو خخہ انکار و نہ کری پہ عامہ توگہ سرہ، پہ محکہ،
مکان، دکان وغیرہ کی خلگ دار قم کوی داناجائز دی:

”و عن ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ : أن رسول اللہ ﷺ قال لا یسم المسلم
علی المسلم قوله : لا یسم الخ ، قال فی الفتح : و شرطہ أن یتراضیا بثمان و یقع
الركون به ، فیجئ آخر فیدفع للمالك اکثر ، او مثله و قال الموافق فی
المغنی : روی مسلم عن أبی ہریرۃ أن رسول اللہ ﷺ قال : و لا یسم الرجل
علی سوم أخیه و لا یخلو من أربعة اقسام : احدها أن یوجد من البائع تصریح
بالرضا بالبیع فهذا یحرم السوم علی غیر ذلك المشتري ، و هو الذی تناوله
النهی الثانی : أن یظهر منه ما یدل علی عدم الرضا فلا یحرم السوم (إعلاء،
السنن / ص : ۱۸۹ ، ۱۹۱ - / ج : ۱۴) (المغنی لابن قدامة / ص : ۳۰۰ / ج : ۴)
عن ابن عمر رضی اللہ عنہما عن النبی ﷺ قال : لا یبیع الرجل علی بیع
أخیه الحدیث (صحیح مسلم / ص : ۲ / ج : ۲)“

د حضرت ابن عمر رضی اللہ عنہما خخہ روایت دی چہ نبی علیہ
السلام وویل ستاسو خخہ یو دی دخپل ورور پر بیع باندي بیع نہ کوی :
(و ایضاً فی السنن الکبری للبیہقی / ص : ۲۴۶ / ج : ۵) (صحیح ابن
حبان / ص : ۲۳۹ / ج : ۱۱)

سوال :.....

درانیولو د (سودا کولو) پہ وخت کی د تحقیق ضرورت ستہ او کہ نہ؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... پہ بازار کی دیو شی رانیولو

په وخت کي د تحقیق ضرورت نسته که چیري په اتفاق سره تحقیق یا غالبه گمان سره معلوم سي چي خرڅولو والا په ناجائز طریقہ سره شی رانیسي بیایي خرڅوي نو بیا دهغه رانیول جائز نه دي که چیري د ناجائز کېدو تحقیق غالبه گمان نه وي نو هغه رانیول جائز دی:

”قوله تعالى: ولا تجسسوا (سورة الحجرات: ۱۲) وحمل فعل المسلم على الصحة والحل واجب ما يمكن إلا أن تقوم البينة (المبسوط للامام السرخسي / ص: ۶۲ / ج: ۱۷ - القواعد الفقهية، رقم القاعدة: ۵۲، ۶۳)“

سوال:

گیراک یو دکاندار ته راسي چي فلانکی شی مثلاً فریج و غیره رانیسنه پر ما باندي یې خرڅ کړه دامالدار یا دکاندار ته روپی ورکړي درانیولو وکیل یې جوړ کړي چي ته یې اول زما لپاره رانیسه ددې لپاره چي بیا وروسته ته په دې مال کي څه نقص یا عیب راونه ښيي، بیا وروسته یې دویم وار زما څخه رانیسه د ځان لپاره، گیراک په خوشحالي سره دا شرط قبول کړي او درانیولو وعده یې وکړه، د داسي صورت څه حکم دی؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: ددې صورت حکم دادی چي د عیب ور ښولو په شرط سره دده حق نه ساقطیږي، که چیري گیراک لره د خپل ځان دپاره درانیولو په وخت کي په عیب او نقص باندي خبر سي نو د گیراک لپاره شرعاً دا حق سته چي ددې عیب او نقص په وجه سره مال نه رانیسي، مالدار یا دکاندار گیراک پر رانیولو مجبوره کول جائز نه دي:

”قال النووي: أجمعوا على أن من وعد إنساناً شيئاً ليس بمنهى عنه، فينبغي أي يفى بوعده، وهل ذلك واجب أو مستحب؟ فيه خلاف ذهب

الشافعی و ابو حنیفہ و الجمهور إلى أنه مستحب فلو تركه فإنه الفضل و ارتكب المكروه كراهة شديدة و لا یأثم یعنی من حيث هو خلف و إن كان یأثم إن قصد به الأذى ، قال : و ذهب جماعة إلى انه واجب ثم إذا فهم مع ذلك الجزم فی الوعد فلا بد من الوفاء إلا أن يتعذر “ (مرقاۃ المفاتیح / ص: ۶۲۸ / ج: ۸ - رقم الحديث: ۴۸۹۲) (تحفة الأحوذی ص ۱۲۱ / ج: ۶) (عون المعبود ص ۲۲۸۶ / ج: ۲) (امداد الفتاوی ص ۴۱ / ج: ۳) (فتح القدير / ص: ۴۵۵ / ج: ۵) . ❀❀❀ .

سوال

رأس المال خه ته وائی

جواب

رأس المال وه اصل سرمایه ته ویل کیڑی رأس المال عبادة عن سرمایه ﴿شرح المجلة لرستم باز﴾
 ﴿۱﴾ په شرکت کښی رأس المال باید ده نقد په صورت کښی وي .
 ﴿۲﴾ سامان جائیداد و غیره که چیری اصل سرمایه جوړه وي نو پکار داده چي هغه خرڅ کړی ده هغه قیمت په شرکت کښی داخل شي .
 یشرط ان یكون رأس المال من قبیل النقود ﴿شرح المجلة لرستم باز﴾
 ۵۶۲.۲ المادة ۱۳۳۸ الكتاب العاشر فی النواع الشركات الفصل الثالث
 فی بیان الشروط الخاصة بشركة الاموال مكتبه فاروقيه .
 ﴿۳﴾ د مال تناسب واضح پکار دی مثلاً ده یوه شریک خلویښت ۱۰۰ فیصد او د بل شریک شپيته ۶۰ فی صده سرمایه وي .
 ثم یبین مقدار رأس مال کل واحد منهما لان عند القسمة لا بد من

تحصیل راء سن المال کل واحد منهما لیظهر الرابع فلا بد من اعلام ذلك
فی کتاب الشركة لبرجعا الیه عند المنازعة ﴿المبسوط
للسرخی﴾ (۵۶. ۱۱) کتاب الشركة دار المعرفت ﴿سوال﴾

د خلکو په زمه کښی پور په سرمایه کښی حسابیږی که یا .
﴿۴﴾ ده خلکو په زمه چي کم قرض دی هغه ده وصول بغيره ده شرکت
سرمایه نشي جوړیدلي .
ی شرط ان یكون رأس مال الشركة عیناً ولا یكون دیناً ای لا یكون
المطلوب من ذمم الناس رأس مال للشركة مثلاً لیس لاثنین ان یتخذا
دینهما الذی فی ذمة آخر رأس مال للشركة فیعقد علیه الشركة ایضاً شرح
المجلة لرستم باز ﴿۵۶۲. ۲﴾ بدائع الصنائع ۶۰. ۶ الدر مع الرد ۵۰۵. ۶۴۸ ﴿سوال﴾

که چیري سرمایه نقده نه وه نو داسي شرکت کول چي دهغه سامان
بازاري قیمت ولگول سي په رأس المال کي دهغه شریک دحصي تعیین
وسي نو دا جائز ده او کنه؟ که سرمایه نقد نوه په زارلی اشیاء نو چي په
بازار سامان وي هغه خر خوی بیائی سرمایه کوي جائز دی که نه؟
﴿جواب﴾

که چیری سرمایه نقد نه وه نو داسی شرکت کول ي دهغه سامان
بازاری قیمت وه لگوی په رأس المال کښی ده هغه شریک ده حصي تعیین
وسي داده امام محمد او امام مالک رحمهما الله په نزدیک درست دی .
﴿جواب﴾

ده احنافو په نزدیک درست نه دی .

فاما العروض فلا تجوز الشركة فيما في ظاهر المذهب نص عليه أحمد في رواية أبي طالب و حرب و حكاة عنده ابن المنذر و عن أحمد رواية أخرى ان الشركة والمضاربة تجوز بالعروض و تجعل قيمتها وقت العقد رأس المال و هو قول مالك المغنى لابن قدامة ﴿١٢٤. ٧﴾ كتاب الشركة فصل شركة العنان هجر قاهرة و قال الامام مالك لا يشرط كون رأس مال الشركة نقداً و انما تصح الشركة في الدراهم والدنانير كما تصح في العروض سواء اتفقا جنساً أو اختلفا و تكون الشركة في العروض مقدرة بقيمتها الفقه الاسلامي و أدلته . ﴿٨٠٨. ٤﴾

سوال ﴿

په عامه لار باندی خرید او فروخت کول جائز دی که نه .

جواب ﴿

عامه لاره ده عامه خلگو په مابین کښی مشترکه وی ټولو ته د تلو راتلو اجازه وي ده دې وجی پر عامه لاره کښینستل ده خرید و فروخت ده جواز ده پاره یو خو شرطونه دی ۱ ده خرید و فروخت ده پاره په لاره کښی ناسته چي د عامو خلگو په آمد و رفت کښی څه فریښانی نه وي .
۲ او دهغه څخه یی یو عاقل او بالغ منع نه کړی ۳ ده حکومت له طرف څخه اجازه وي .

او که چیرته په لاره کښی ده تجارت په وجه و عامو خلگو ته په تیریدو کښی تکلیف وي یا عاقل و بالغ دهغه څخه منع کوی او د حکومت له طرف څخه هم اجازت نوی نو پر عامه لاره کښینستل خرید و

فروخت کول جائز ندی .

والعقود فی الطريق لبيع و شراء يجوز ان لم يضر بأحد والا لا علی
هذا التفصيل السابق الخ .

الدر مع الرد ﴿۵۹۲-۲﴾ کتاب الدیات باب ما یحدثه الرجل فی
الطریق وغیره ط سعید مجمع الانهر ﴿۳۶۰-۴﴾ کتاب الدیات باب ما
یحدث فی الطريق . دار الکتب العلمیة ﴿

تسبیل الحقائق ۱۴۲۰۶ کتاب الدیات باب ما یحدثه الرجل فی
الطریق ط امدادیہ .

سوال ﴿

ایا ده خرک غارہ ده خپله ذاتی مفاده پاه استعمال کول او په هغه
باندي نفع اخستل څنگه دی .

جواب ﴿

عامه لاره او سرک ده حکومت ملکیت وی او داده عامو خلکو دتک
کولو دپاره جوړېږي بعضی خلک ده لاری کناره ده خپلی ذاتی مخکی په
رقم په خپل دکان مکان او خپله مخکه کښی شامله وي او دکان وغیره
په هغه باندي فراخه وي نو ده لاری ده تنگی په وجه خلکو ته تکلیف وي .
دغه رنگه لاری تنگه ول ده حکومت پر مخکو قبضه کول په دکان
کور وغیره کښی شامله ول گناه کبیره ده .

الكبيرة السابعة والعشرون بعد المائتين الغصب وهو استيلاء على
مال الغير ظلماً الزواجر عن اقتراف الكبائر ﴿۴۳۴-۱﴾
باب الغصب الكبيرة السابعة والعشرون بعد المائتين الغصب ط

دار الکفر ﴿ الکبائر لذهبی ص ۱۲۳ الكبيرة الثامنة والعشرون اكل الحرام و تناوله علی ای وجه کان ط وحیدی کتب خانه راشن کارہ
سوال ﴿

نن صبا په بعضو ممالکو کښی ده حکومت له طرفه څخه راشن کاره ملاویری بیا د هغه په وجه باندی سامان په کم قیمت ملاویری بعض خلگ په راشن کاره ده سامان اخیستلو وروسته هغه سامان په زیات قیمت باندی خرڅه وی دا جائز دی ولی چي په راشن کاره ده سامان اخیستلو وروسته اخیستلو والا مالک جوړیږی او مالک چي خپل سامان په کم قیمت باندی وغواړی ده خرڅه ولو حق لری او رقم ئې هم حلال دی هال که چیری ده قانون خلاف وی نو د هغه څخه ځان ساتل بهتره دی ده پاره ده دې چي ده گرفتاری او بی عزتی خطر په پاته نشی .

رائیلتی

سوال ﴿

بعض خلگ ده کتابو رائیلتی وصوله وی او د هغه طریقه دا وی چي مصنف ده خپل کتاب ده طباعت حق وه یو سړی یا یو ادارې ته ورکوی او دا معاهده کوی که چیری زر ۱۰۰۰ کتابه چهپ سوی دی نو مصنف ته زراو که دوه زره چهپ سوی دی نو مصنف ته ده زره روپی ملاویری باقی کتاب او د هغه څخه حاصل شده رقم ناشر ته ملاویری وه دغسی معاملې ته رائیلتی وائی رائیلتی اخیستل درست ندی ولی چي داده حقوق مجرده وو څخه دی ولا یجوز الاعتیاض عن المجرده كحق الشفعة الدر مع الر ﴿ ۵۱۹. ۴﴾ کتاب السیوع ط سعید

﴿۲﴾ یا داده مسودې قیمت دی عام طور چي کمه طریقہ رواج ده هغه دا چي ناشر خومره واره طباعت و اشاعت کوی هر وار دمره فی صد کتابونه بیاد هغه قیمت مصنف ته ورکوی نو په دې کښی ده مسودې قیمت مجهولہ یا ته کیږی او داده جگړې باعث کرزی په داسی جهالت سره بیع فاسده ده .
و منها ای شرائط صحة البيع ﴿ان یكون المبیع معلوماً و ثمنه معلوماً علما یمنع من المنازعة کان احدهما مجهولاً جهالة مفضية الى المناعة فسد البيع بدائع الصنائع ﴿۱۵۶.۵﴾ کتاب البیوع و اما شرائط الصحة فانواع سعید .

سوال ﴿

درجستری مصارف پر چادی ده مخکی دکان مکان او دفتر ټوله مصارف ده خریدار پر ذمه دی ولی چي درجستری ټوله کاغذات ده خریدار پر نامه جوړیږی . الغرم بالغنم یعنی من ینال نفع شی ی یحتمل ضرره شرح المجلة لرسم باز ﴿۴۸۱﴾ المادة ۸۷ المقالة الثانية فی بیان القواعد الكلية الفقهیه ط فاروقیه .

سوال ﴿

بیع په څه تامیږی په ایجاب او قبول او یا په بل شي ؟

جواب ﴿

دبائع او مشتری په مابین کښی دایجاب او قبول په وجه بیع تامیږی دهغه وروسته یو هم دهغه بل ده درضا مندی بغيره رجوع نشي کولی و اذا حصل الايجاب والقبول لزم البيع ولا خيار لواحد منهما الا من عیب او عدم روئیة الهدایة ﴿۲۰.۲۰.۲۱﴾ کتاب البیوع ط رحمانیه .

﴿سوال﴾

پہ معاملو کی حیلے جو پول بیا معاملے کول جائز دی

﴿جواب﴾

پہ یو معاملہ کنبی حیلہ کول یار رخصتونه تلاشہ ول جائز ہم دی
او نا جائز ہم دی ده دي وجی ده حیلہ کولو او رخصت تلاشہ ولو خخه د
مخه ده جائز او نا جائز تمیز ضروری دی. ورنه بیا په یهودو او مسلمانانو
کنبی هیخ فرق هم نه پاتیږی یهودو معمولی حیلہ وکړه حرام په حلال
وگنرل کچیری ده حیلے کولو په وجه دبل انسان حق باطل لیدل لازم
راخی نو هغه حیلہ جائز نه ده ده شفعی ده حق ده باطلیدلو په وجه حیلہ
کول جائز دی.

او د زکوة ده وجوب ده ساقط والی دپاره حیلہ کول جائز ندی ولی
چی ددی په وجه ده فقراء و و حق باطل کیږی کل حیلہ یحتال بها الرجل لا
بطل حق الغير او لا دخال شبهة فيه او لتمويه باطل فهو مکروهة
الهندية ﴿٦٠٢٩٠﴾ کتاب الحیل الفصل الول فی بیان جواز الحیل و
عدم جوازها ط رشیدیہ کوئته الدر مع الرد ﴿٦٠٢٤٦﴾ کتاب الشفعة باب
ما یبطلها قبیل مطلب لا شفعة للمقر له بدار ط سعید ﴿

﴿سوال﴾

ده رزق حلال طلب کول فرض دی

﴿جواب﴾

ده رزق حلال په سلسله کنبی دومره محنت و مزدوری ضروری او
فرض ده چی هغه ده ده او ده اهل و عیال دپاره کافی وی دهغه وروسته

باقی اوقات دہ اللہ پاک پہ عبادت کبھی تیرہ ول افضل دی کچیری یو
سری دہ دے خخہ زیات محنت اور مزدوری کوی چي د ضرورت خخہ زائد
مال جمع کری نو دا دہ واجب پہ درجہ کبھی نہ دی بلکه دہ مباح پہ درجہ
کبھی دی پہ شرط دہ دے چي د هغه خخہ پہ فرائضو او واجباتو کبھی خلل
واقع نسی او دہ حرامو ارتکاب نوی اور دہ زائد مال حقوق ادا کری عن
عبدالله ابن مسعود رضی اللہ عنه قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ طلب
کسب الحلال فريضة بعد الفريضة رواه البهيقي في شعب الايمان
مشكاة المصابيح ص ۲۴۲ کتاب البيوع باب الكسب و طلب الحلال
الفصل الثالث ط قديمی .

﴿سوال﴾

دہ رزق دہ تنکی دلیری کولو وظیفہ

﴿جواب﴾

دہ رزق دہ تنکی لیری کولو دہ پارہ دا آیت کریمہ و ہ واره واو یاست
ربنا انزل علينا ما نلنا من السماء نكوي لنا عبلا لا ولنا و آخرنا و آية منك و زرقنا و انت
خير للرفقين سورة المائدة آیت ﴿۱۱۴﴾

﴿سوال﴾

پر رسید یا چیک وغیرہ باندی تر مقررہ تاریخ رقم زیاده لیکل

﴿جواب﴾

پر رسید باندی دہ حقیقی رقم خخہ زیات رقم نو شتہ کول
مسلمانانو تہ پکار دہ چي پہ صداقت دیانت او امانت داری سرہ معاملات
وکری پہ دروغو فریب او دھوکہ سرہ معاملات و ہ نکری اور ناحق دہ

مسلمانانو مال وه نه خوری لهذا که چیری یو سری بل سری ده دی دپاره واسته وی چي ته مالره یو شي واخله رایوره نو هغه لره جائز ندی چي د قیمت خرید څخه زیاتی پیسې واخلی او یاده زیاتو پیسو رسید و لیکي .
یا ایها الذین امنوا لا تاكلوا اموالکم بینکم بالباطل سورة النساء آیت ۲۹ ﴿
داغه رنگه خر څولو والا لره پر رسید باندی زیات رقم لیکل هم احرام دی او داد گناه او زیاتی په کار کښی تعاون دی او په باطله طریقہ سره ده خلگو ده مال خوړلو مترادف دی .

ولا تعاونوا علی الاثم والعدوان و اتقوا الله ان الله شدید العقاب المائدة ۲
ولا تعاونوا علی الاثم والعدون یعنی لا تعاونوا علی ارتکاب المنهيات
ولا علی الظلم احکام القرآن للمقرطبی ﴿۱۹۰۳﴾ المائدة ۲ ط: دار الکفر ﴿
سوال ﴿

په رشوت ورکولو باندی آرډر حاصلول .

جواب ﴿

ده تجارت دمخ پر بیو لو په خاطره یو ادارې یا یو سری ته رشوت ورکول په هغه باندی آرډر حاصلیول نا جائز او حرام دی پدې کښی نقصانات ډیر او فائدې کمی دی بلکه ده نقصاناتو په مقابله کښی فائدې ده نه فائده برابری دی مزید دا چي ده هغه څخه په گرانښت کښی اضافه راځی او پر خریدارانو باندی بې ځایه بوج راځی چي هغه په قیمت کښی ده اضافي باعث گرزی او بیاسامان هم کم خر څیرې او دا په ډیرو جرائمو کښی او انفرادی و اجتماعی نقصاناتو کښی ده اضافي ذریعه جوړیږي چي دهغه نقصانات بیا تر تاجر په پوري رسیدي هغه بیا دهغو څخه ځان

نشې بچاولی مثلاً چي کله یو ادارې ته رشوت ورکول سی او آرډر حاصل سی نو بل تاجر زیات رشوت ورکوی او آرډر حاصلیوی دغه رنگه تجارت ته اجتماعي طور باندی نقصان رسیږی .

والاسلام یحرم الرشوة فی صورة کانت وبائی اسم سمیت وتسميتها باسم الهدایة لا یخرجها عن دائرة الحرام الى الحلال والحلال والحرام فی العلاقات الاجتماعية للقرضاوی ص ۲۷۱ الرشوة لدفع الظلم ط مکصطفی البابی الحلبي مصر

﴿سوال﴾

ده رشوت په رقم سره ده قبرستان دپاره ځائي اخيستل

﴿جواب﴾

درشوت رقم ناجائز اور حرام دی په هغه باندی ده قبرستان دپاره ځائي اخيستل او په هغه کښي مسلمانان مړي پټه ول جائز ندی .
او داسی رقم وه اصل مالک ته واپس کول ضروری دی کچیری ده مالک یا ده هغه ورثا وو علم نه وو نو بیا ده ثواب په نیت پر داسی خلکو صدقه کول ضروری دی چي هغه ده زکوة مستحق نوی .

مات رجل و کسبه من ثمن البازق والظلم و اخذ الرشوة تعود الورثة ولا یا خنون منه شیئا و هو الاولی اللهم و یردونه علی اربابه ان عرفو لهم والا یتصدق له لان سبیل الکسب الخبیث التصدق اذا تعذر الرد البحر

الرائق ﴿۸- ۲۰۱﴾ کتاب الکراهية فصل فی البیع ط سعید﴾

که چیری یو سړی ده دو کانداز څخه سامان واخستی او دو کانداز ده مقرره قیمت څخه یو څه رقم واپس کړی نو دا په قیمت کښي د کمی یو صورت

دی لهذا کچیری خریدار داشتی دڄان دپاره اخیستی وی نو واپس شده
 رقم دده دپاره حلال دبل چا دپاره یو ادارې دپاره آخستلی وی نو واپس
 شده رقم ده ځانه سره ایښودل جائز نه دی بلکه ده کم سړی یا کمی ادارې د
 پاره چی یی اخیستی وی هغه ته واپس کول لازم دی بعضی خلک ده
 سرکاری ادارې یا کمپنی دپاره سامان اخلی نو که چیری ده سامان
 اخیستلو بعد دوکاندار وه هغه ته یو څه رقم واپس کړی نو هغه رقم وه
 سرکای کمپنی یا ادارې ته واپسه وال ضروری دی ده خریدار دپاره په
 استعمال کښی راوړل جائز نه دی .

﴿۱﴾ و فی الواقعات الحسامیة ولو امر رجلان ای یشتري له جاریة بالف
 فاشترها ثم ان البائع وهب الالف من الوکیل فلولوکیل ان یرجع علی
 الامر ولو هب منه خمس مائة لم یکن له ان یرجع علی الامر الا بخمس
 مائة ولو هب منه خمس مائة ثم وهب منه ایضاً الخمس مائة الباقیة لم
 یرجع الوکیل علی الامر الا بالخمسة الاخری لان الاول حط والثانی هبة
 البحر الرائق ﴿۷- ۲۶۳﴾

کتاب الوكالة باب الوكالة بالبیع والشراء ط ﴿رشیدیہ﴾

سوال ﴿

په روژه مبارکه کښی ده بیکری سامان خرڅول

جواب ﴿

په روژه مبارکه کښی ده ورځی ده بیکری سامان خرڅول جائز دی
 البته چی ده کم سړی په باره کښی دامعلومه وی چی هغه ده یو عذر بغیره ده
 ورځی ده خوړلو دپاره یو شئی اخلی نو پر هغه باندی خرڅه ول جائز نه دی .

او ده لا عملی په صورت کښی خرڅه ول جائز دی

﴿۲﴾ و بیع العصیر ممن یتخذه خمر او بیع الامرء ممن یعصیی به و اجازة البیت ممن یبیع فیہ الخمر او یتخذها کنسیةً أو بیت نار و امثالها فکله مکروهة تحریمًا بشرط ان یعلم البائع والاجر من دون تصریح به بالسان فانه ان لم یعلم کان معذوراً و ان علم و صرح کان داخلًا فی الاعانة المحرمة جواهر الفقه ﴿۴۰۳. ۲﴾ تفصیل الکلام فی مسئلة الاعانة علی الحرام ط مکتبه دارالعلوم کراچی .

﴿سوال﴾

که یو سړی ده دوکاندار څخه یو شئی واخلي او دهغه سره دیو اضافی شي غوښتنه وکړي آیا ده دې اضافی شي خوښتنه کول جائز دی او که نه دی جائز .

﴿جواب﴾

ده سودا کولو په وقت کښی ده خرڅه ولو والا څخه ده خرید شده شي څخه علاوه یو بل شي وغواړي و هغه ته رنګا ویل کیږي؛ کیه چیری خرڅه ولو والا په خپله خوښی ورکړي نو دهغه خوښتل او اخیستل جائز دی او داده مبيع جز جوړیږي لیکن ده دې رواج لازم بلل جائز نه دی بلکه پریښوول بهتره دی .

﴿سوال﴾

ده رنګ په ډبو کښی نقدی پیسې وغیره ایښوول څنګه دی .

﴿جواب﴾

بعضی کمپنیانی په خپلو مصنوعاتو کښی مثلاً ده رنګ کمپنی

دہ رنگ پہ دہہ کبھی دہ کاریگر د پارہ نقدی پیسہ یا کارڈ ایرڈی دا کمیشن ندی بلکہ رشوت دی دہ کاریگر دہ پارہ دہ ہفہ رقم آخیستل جائز ندی .
او کہ چیر دارنگ مالک آخیستی وی او ہفہ رقم مالک تہ ور کر لی نو بیا رشوت نہ بلل کیڑی

﴿۱﴾ قال الله تعالى ﴿سَمَاعُونَ الْكَذِبَ أَكَلُونَ لِلْسَحْتِ﴾ المائدة ﴿۴۲﴾ قال ابو بكر اتفق جميع المتأولين بهذه الآية على ان قبول الرشامحرم واتفقوا على انه من السحت الذي حرم الله تعالى احكام القرآن للجصاص ﴿۲﴾ ۵۴۱ باب قطع السارق ط دار الكتب العلمہ عن عبد الله ابن عمر قال لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم على الراشي والمرتشي ﴿جامع الترمذی ابواب السیوع باب ما جاء فی اكل الرباط﴾ (سعيد) لا يجوز لاحد من المسلمين اخذ مال احد بغير سبب شرعی ﴿شامی﴾ ﴿۶۱.۴﴾ کتاب الحدود باب التعزیر مطلب فی التعزیر بأخذ المال ط ﴿سعيد﴾ و هکذا فی ﴿درر الحکام شرح مجله الاحکام﴾ ۱۸. ۱ ماده ۹۷ المقالة الثالثة فی بیان قواعد الكلية الفقهية ط دار الجیل ﴿شرح المبة لخالد الاتاسی﴾ ۱. ۲۶۴. ۲۶۵ ماده ﴿۷۹﴾ ط رشیدیہ .

سوال ﴿

پہ روپیو پیسو بدل لو کبھی ہتہ یعنی یو خوروی کاتہ ول خنگہ دی .
جواب ﴿

دہ پیسو بدلہ ولو پہ صورت کبھی دہ دواړو فریقو لطفہ خخہ رقم

وی البتہ یو فریق دہ غت رقم نوٹ ور کوی او دوئم فریق دہغه قیمت کشنی نوٹونہ آدا کوی نو دا بیع صرف کمی بیشی پکی جائز ندہ ولی چي داد سود دہ وجی حرام دی لہذا یو خہ جنی کاتہ ول جائز ندی .

﴿۲﴾ ولا يجوز بيع الذهب بالذهب والفضة والفضة الا مثلاً بمثل تبر كان او مصنوعاً او مضروباً الفتاویٰ الہندیہ ﴿۲۱۸.۲﴾ کتاب الصرف الباب الثانی فی احکام العقد بالنظرانی المعقود علیہ ط رشیدیہ .

الصرف بیع النقد بالنقد ﴿۱﴾ ای بیع الثمن بالثمن و یشرط لصحة عدم التأجيل و خيار الشرط والتساوی وزنا والتقابض قبل الاقتراق اذا اتحدا جنساً ﴿شرح المجلة لرستم باز﴾ ۱ ﴿۵۷﴾ المادة ﴿۱۲۱﴾ .

الكتاب الاول فی البيوع المقدمة فی الاصطلاحات الفقہیہ المتعلقة بالبیوع ط دار الکتب العلمیہ البتہ کچیری دہ دی ضرورت وی نو بیا متبادل جائز صورت دادی چي دوکاندار چي کمی پیسی کاتوی کات دی کری او دہغه پہ بدلہ کنسی دی گراک تہ معمولی شئی چاکلیت تافی وغیرہ ور کری دپارہ دہ دی چي ہغہ چاک لیت دہ کات سو روپو پہ بدلہ کنسی شی او دسود خخہ بچاؤ شی .

﴿۱﴾ واذا تبایعا فضة بفضة ووزن أحدهما اکثر و مع الأقل منهما شئ آخر من خلاف جنسه فالبيع جائز فان كانت قيمة الخلاف تبلغ قيمة الزيادة أو أقل بما يتغابن الناس فيه يجوز من غير كراهة وان كانت قليلة كالفلسس والجوزة والبضیة و انما أدخله لیجوز العقد فان العقد جائز من طریق الحكم و لكنه مکروه الجوهرۃ النیرة ﴿۲۶۹.۱﴾ کتاب البيوع باب الصرف ط حقانیہ ﴿

الدر مع الرد ﴿۲۶۵.۵﴾ کتاب البیوع باب الصرف مطلب فی حکم بیع
فضة بفضة قليلة مع شئ آخر لا سقاط الرباط سعید ﴿
و هکذا فی الهدایة ﴿۱۱۴.۲﴾ کتاب الصرف ط رحمانیہ
سوال ﴿

بعضی خلک ډوډی جمع کوی او بیائی خرڅوی نو آیا ده دې خرڅه
ول جائز دی او که نه .

جواب ﴿

بعضی خلک چي د ضرورت څخه زائد ډوډی او دهغه ټکړې جمع
کړي او بیا به خرڅه وي نو دا شرعاً جائز دی ولی چي ده خريد و فروخت د
پاره بنيادی طور دهغه شی مال متقومه قیمتی مال کیدل ضروری دی
ډوډی او د ډوډی ټکړې مال مقتوم دی لهذا دهغه خريد و فروخت جائز دی
﴿۲﴾ و شرط ان یکون فی العقد عوضان کل واحد منهما مال لیتحق
رکن البیع و هو مبادلة المال بالمال .

تبیین الحقائق ﴿۹۶۱.۴﴾ فصل فی قبض المشتري المبيع فی البیع الفاسد
بامر البائع طه امدادیہ ملتان ﴿ و قید بقوله و کل من عوضه مال لیخرج
البيع بالممیتة و کل مبيع باطل البحر الرائق ﴿۹۲.۶﴾
کتاب البیوع باب البیع الفاسد ط سعید ﴿ حاشیہ الشلبي علی هامش
تبیین الحقائق ﴿۲۰.۴﴾ کتاب البیوع ط امدادیہ ملتان .

﴿روزانه پر سیل سودا باندی نفع مقرر کول﴾

وه يو دوکاندار ته ده کاروبار دپاره ده رقم ورکولو په وقت کښی دا شرط
لگول چي هر ورځ څو مره سودا کيږي په هغه کی به ماته دو مره نفع

راکوی دادرست ندی داسوددی او داشرط شرط فاسد دی .

﴿۱﴾ فان كان فيه منفعة لاحد المتعاقدين فالبيع فاسد لان الشرط باطل في نفسه والمنتفع به غير راض بدونه فتتمكّن المطالبة بينهما بهذا الشرط فلهذا فسد به البيع المبسوط لسرخسی ﴿۱۸. ۱۲﴾ باب البيوع اذا كان فيها شرط ط مكتبه غفاريه كوئته ﴿

و في الاشباه كل قرض جر نفعاً حرام ای اذا كان مشروطاً كما علم مما نقله عن البحر ثم رأيت في جواهر الفتاوى اذا كان مشروطاً صار قرضاً فيه منفعة و هو ربا والا فلا باس به الدر مع الرد ﴿۱۶۶. ۵﴾ كتاب البيوع باب المراجعة والتولية مطلب كل قرض جر نفعاً حرام ط سعيد المبسوط لسرخسی ﴿۲۵. ۱۴﴾ كتاب الصرف باب القرض والصرف فيه ط دار المعرفة ﴿

﴿رهن خرخه ول﴾

کچیری رهن یعنی رهن اینبولو والا پر وقت مقرر بانندی ده مرتهن ﴿چي دچا سره په رهن اینبی وی﴾ قرض آدانه کړی نو مرتهن ته ده رهن شئی خرخه ول ده هغه خخه خپل حق حاصلول حق سته .

﴿۱﴾ وان مات الراهن باع وصية الرهن وقضى الدين لان الوصى قائم مقام الموصى ولو كان الموصى حيا كان له ان يبيع الرهن فكذا الوصية فان لم يكن له وصى نصب له القاضى وصيا و امر ببيعه ﴿

وفعل ذلك الى القاضى لان القاضى نصب ناظر الحقوق المسلمين اذا عجزوا عن النظر لانفسهم وقد تعين النظر فى نصب الوصى ليوذى ما عليه لغيره ويستوفى حقوقه من غيره تبیین الحقائق ﴿۹۳. ۶﴾ كتاب

الرهن باب التصرف فی الرهن ط امدادیہ ﴿مجمع الانهر ﴿۲۰۳. ۴﴾ کتاب
الرهن باب التصرف فی الرهن ط دار الکتب العلمیہ ﴿
الاختیار تعلیل المختار ﴿۷۱. ۲﴾ آخر کتاب الرهن ط دار الکتب
العلمیہ ﴿

ده رهن شی چه له چاسره وی دهغه سړی ده پاره نفع حاصلول له هغه څخه
او دهغه پیداوار آخیستل او دهغه کرایه آخیستل جائز نده . ﴿
﴿۲﴾ لا یحل له ان ینتفع بشئی منه بوجه من الوجوه و ان اذن له الرهن
لانه اذن له فی الربا لانه یستوفی دینه کاملاً فتبقى له المنفعة فضلاً
فیكون رباً الدر مع الرد ﴿۴۸۲. ۶﴾ کتاب الرهن ط سعید ﴿ و فیه
ایضاً ﴿۱۶۶. ۵﴾ کتاب البیوع باب المربحة والتولية مطلب کل قرض
جر نفعاً حرام ط سعید ﴿

چی کله ده قرض رقم وصول شی نو هغه ده رهن شی او دهغه څخه
حاصله سوې آمدنی ټوله واپس کول لازم دی .

﴿۱﴾ و نماء الرهن کالولد و الثمر و اللبن و الصوف و الوبر و الارش و نحو
ذلك للرهن للولیده من ملکه الدر مع الرد ﴿۵۲۱. ۶﴾ کتاب الرهن
بالتصرف فی الرهن و الجنایة علیه فصل فی مسائل متفرقه ط سعید
تبیین الحقائق ﴿۱۴۳۶﴾ کتاب الرهن فصل رهن عصیراً قيمة عشرة
بغشرة فتخمر ط امدادیہ ملتان ﴿

﴿ریت مقرر کول﴾

کچیری دوکاندار وه خریدار نو ته ده شی ریت لوړ کړی قیمت جنی آخلی
نو حکومت دی ماهرینو سره مشوره و کړی ریت دی مقرره کړی چې په

هغه کبني مالک ته نقصان نوي او عامو خلکو ته هم پريشاني نه وي او ريت کنټرولول شي وه دې ته په اصطلاح کبني تسعير وائي .

﴿۲﴾ و ان كان ارباب الطعام يتحكمون على المسلمين ويتعدون عن القيمة تعديا فاحشا وعجز القاضي عن صيانة عن حقوق المسلمين الا بالتسعير فلا باس بمشورة اهل الراي والبصر فاذا فعل ذلك ثم تعدى رجل عن ذلك القدر فباعه بثمان فوqe اجازة القاضي يعنى امضاه ولم يبطله﴾

المحيط البرهاني ﴿۲۶۸. ۸﴾ كتاب البيوع الفصل الخامس والعشرون في البياعات المكروهة﴾

فصل في الاحتكار ط غفاريه كوئته

فان باع باكثر مما سعره اجازة القاضي مجمع الانهر ﴿۲۱۵. ۴﴾ كتاب الكراهية فصل في البيع﴾

البحر الرائق ﴿۳۷۱. ۸﴾ كتاب الكراهية فصل في البيع ط رشيديه كوئته .

﴿ده ريډيو په ذريعه سره ده بيع صرف معامله مه كوي﴾

چي په كمو معاملاتو كبني په مجلس عقد كبني قبضه كول شرط دي هغه معاملات ده ټيلي فون يا ريډيو يا انټرنيټ وغيره برقي آلاتو په

ذريعه سره مه كوي﴾

ورنه عقد نه صحيح كيږي ولي چي پدې شيانو كبني پر دواړو عو ضينو

په مجلس كبني قبضه كول شرط دي نو د ټيلي فون په ذريعه ده قبضي

بغيره داسي عقد كول جائز نه دي ده قبضي صورت دا كيدلي شي چي ده

عاقدينو څخه ده هريوه وكيل په يو ځي كبني وي چي هغه په هغه

امجاس کسی پر عوض باندی قبضہ و کبریٰ

﴿۱﴾ و شرط فیہ ﴿فی الصرف التقابض قبل لاندی بالابدن و کذا لونا دی أحدهما صاحبه من وراء جدار أو ناداه من بعيد لم یجز لا نهما الافتراق بابدانهما کما فی البحر مجمع الانهر﴾ ﴿۱۶۱.۲﴾ کتاب الصرف ط دار الکتب العلمیہ

الدر مع الرد ﴿۳۵۳.۵﴾ کتاب البیوع باب الصرف ط سعید قوله فلو تجا نسا شرط الت شامل والتقابض ﴿و اما لتقابض فالمراد التقابض قبل الافتراق بابدانها و اما الافتراق بابدانها و کذا لو نادى احدهما صاحبه من وراء جدار او ناداه من بعيد لم یجز لا نهما متفرقان بابدانهما والمعتبر افتراق المتعاقدين سواء كانا مالکین أو ناما لکین أو نائبین کالاب والوصی والوکیل لان القبض من حقوق العقد و حقوقه متعلقه بهما البحر الرائق﴾ ﴿۱۹۳.۶﴾ کتاب الصرف ط سعید

الاختیار للتعلیل المختار ﴿۳۹.۲﴾ کتاب البیوع باب الصرف ط دار الکتب العلمیہ و یجوز التوکیل بعقد الصرف والسلم لانه عقد یملکه بنفسه فیملک التوکیل به الهدایہ ﴿۱۹۰.۲﴾ کتاب الوكالة باب الوكالة بالبیع والشروط رحمانیہ مجمع الانهر ﴿۲۲۱.۲﴾ کتاب الوكالة باب الوكالة بالبیع والشراء ط سعید

الدر مع الرد ﴿۵۱۶.۵﴾ کتاب الوكالة باب الوكالة بالبیع والشروط دار الکتب العلمیہ

دریدیو تجارت

ده ریدیو او تیپ ریکاردر خرید و فروخت او مرمت درست دی کچیری

اخیستلو والا هغه غلط استعمالوی نو گناہکاره دی پر خرڅه ولو والا باندی هیڅ ذمه داری نسته .

﴿۲﴾ لایکړه بیع الجاریة المغنیة والكیش النکلوح والدیك المقاتل والحمامه الطیارة لانه لیس عینهما منکرا و انما المنکر فی استعمال المحذور ﴿قلت﴾ لکن هذه الاشیاء تقام المعصية بعینها لکن لیست هی المقصود الاصلی منها فان العین اُجاریة للخدمت مثلاً والغناء عارض فلم تکن عین المنکر بخلاف السلاح فان المقصود الاصلی هو المحاربة به فکان عینہ منکراً اذا بیع لاهل الفتنة فصار المراد بما تقام المعصية به ما کان عینہ منکراً بلا عمل صنعة فخرج نحو الجاریة المغنیة لانها لیست عین المنکر .

شامی ﴿۲۶۸. ۴﴾ کتاب الجهاد و باب البغاة ط سعید .

﴿دریز کاری کشنی ماتو پیسو کاروبار کول﴾

دیو چا سره غټ نوټ وی وه هغه ته ده ماتو پیسو ضرورت وی نو هغه غټ نوټ وه بل سړی ته ورکړی ماتې پیسې اخلی و هغه ته ریز کاری ویل کیږی . ده دې جائز طریقہ داده چي ماتې پیسې ده غټ نوټ په برابر ورکړل شی کمی زیاتی نوی داده تعاون په وجه سره ده ثواب کاری لیکن ریزاکری ورکول یو کاروبار او تجارت جوړ سوی دی .

د بعضو کاروبار داوی چي ده یوه ملک د غټ نوټ ورکړل سی نو هغه کشنی نوټونه یا سکې ورکوی مگر د هغو مالیت برابر نوی بلکه کم وی مثلاً چي ده سلو روپیو نوټ ورکړی نو هغه بل ۹۵ روپی ورکوی پنځه روپی ده هغه گټه وی .

پہ شریعت کنبی دا کاروبار نا جائز او حرام دی او دہ ہفہ خخہ حاصل شدہ نفع دہ سود و جی نا جاز او حرامہ دہ دہ یوہ جنس دہ کرنسی تبادلہ پہ کمی و بیشی سرہ دہ سود و جی حرام دی او دا پہ بیع صرف کنبی شاملہ دہ .

﴿۱﴾ ان صور بیع الفلش بالفلسین أربع الاولی ان یبیع فلسا بغير عینه بلفلسین بغير اعیانہا لا خلاف فی عدم جوازها تبیین الحقائق ﴿۱۱۰. ۴﴾ کتاب البیوع باب الربا ط امدادیہ و مشایخنا لم یفتوا یجوز ذلک فی العدالی والغطارفة لانہا اعز الاموال فی دیارنا فلو ابیح التفاضل فیہ یفتح باب الربا ﴿الہدایہ﴾ ﴿۱۱۵. ۳﴾ کتاب الصرف ط رحمانیہ ﴿او قدمنا أنفا ان مبادلة الفلوس بجنسہا لا یجوز بالتفاضل عند محمد رحمہ اللہ و ینبغی ان یفتی بهذا القول فی هذا الزمان سد الباب الربا و علیہ فلا یجوز مبادلة الاوراق النقدیة بجنسہا متفاضلة و یجوز اذا كانت متماثلة تکملہ فتح الملہم ﴿۵۹۰. ۱﴾ کتاب المساقات والمزارعة باب الرباء حکم الاوراق النقدیة ط دار العلوم کراچی .

﴿ریشم﴾

﴿سوال﴾

دہ وریشمو کپری جو پول او خرخہ ول جائز دی .

﴿جواب﴾

عن نافع عن عبد اللہ ان عمر رضی اللہ عنہ رأى حلة سیرا تباع فقال یا رسول اللہ لو ابتعتها تلسبہا للوفد اذا أتوک والجمعه قال انما یلبس هذه من لاخلاق له و ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم بعث بعد ذلک الى عمر حله

سیراء حریر کساها اياه فقال عمر کسو تینها و قد سمعتک تقول فیہا ما قلت فقال انما بعثت الیک لتبیعا أو تکسوها صحیح البخاری ﴿۲۰۸۶﴾ کتاب اللباس باب الحریر للنساء ط قدیمی و فیہ جواز بیع الرجال الثیاب الحریر و تصرفهم فیہا بالہبة والهدیة لا اللبس فتح البادی ﴿۱۰۱۰۲﴾ کتاب اللباس باب الحریر للنساء ط دار المعرفة و فیہ جواز بیع الحریر للرجال والنساء و هبة عمد القاری ﴿۶۰۲۸۷﴾ کتاب العبدین باب الحراب والدراق يوم العید ط دار الکتب العلمیة ولا بأس بلبس القلانسی غیر حریر و صح انه حرام لبسها و فی الرد و صح انه حرم لبسها ای قلائس الحریر والذهب تأمل الدر مع الرد ﴿۶۰۷۵۵﴾ کتاب الخنثی مسائل شتی ط سعید البحر الرائق ﴿۸۰۲۴۹﴾ کتاب الکراهیة فصل فی اللبس ط رشیدیہ ﴿

الفتاوی السراجیہ ﴿ص ۲۲۸﴾ کتاب الکراهیة والاستحسان باب

اللبس ط دار الکتب العلمیة .

﴿ریشمی عمامہ﴾

ده نارینه دپاره ریشم استعمالول حرام دی او ریشمی عمامہ استعمالول هم حرام او نا جائز ده .

﴿۲﴾ ولا بأس بلبس القلائس غیر حریر و صح انه حرم لبسها و فی الرد و صح انه حرم لبسها ای قلائس الحریر والذهب تأمل الدر مع الرد ﴿۶۰۷۵۵﴾ کتاب الخنثی مسائل شتی ط سعید ﴿

ده دی وجی ده نارینه و ده استعمالول ده پاره دریشمی عمامہ خرخه ول جائز ندی .

﴿۲﴾ ویکره ان یبیع المعکب المفضض من الرجال اذا علم انه یشتری لیلبس قاضی خان ﴿۲۸۱. ۲﴾ کتاب البیوع فصل فیما یرجیه عن الضمان فی البیع الفاسد والبیع المکروه ط رشیدیہ شامی ﴿۳۹۲. ۶﴾ کتاب الحظر والاباحۃ . فصل فی البیع ط سعید ﴿تسبین الحقائق﴾ ﴿۲۹. ۶﴾ کتاب الکراهیۃ فصل فی البیع ط سعید ﴿

﴿ریشم مصنوعی﴾

پہ موجود دور کبھی چي خومرہ ریشمی کپڑی مشہورہ دی ہفہ دہ مصنوعی ریشمو ٹخہ جوڑی سوی دی اصل ریشمو ٹخہ ندی لہذا د ہفہ خرید و فروخت او تجارت درست دی .

﴿۱﴾ لا بأس بلبس الشیاب الجمیلة اذا کان لا ینکر علیہ فیہ البحر الرائق ﴿۳۴۹. ۸﴾ کتاب الکراهیۃ فصل فی اللبس ط رشیدیہ مجمع الانهر ﴿۱۹۱. ۴﴾ کتاب الکراهیۃ ط دار الکتب العلمیۃ ان جواز البیع یدور مع حل الانتفاع بہ ﴿شافی﴾ ﴿۱۵. ۵﴾ کتاب البیوع باب البیع الفاسد مطلب فی تعریف المال ﴿

البتہ کچیری دہ یوڑی کپڑی اصلی ریشم ثابت شی نو دہ نارینہ وود پارہ دہ اصلی ریشمو جوڑہ سوڑی کپڑا آغوستل حرام دی .

﴿۲﴾ ویکره ان یبیع المعکب المفضض من الرجال ان علم انه یشتری لیلبسہ قاضی خان علی ہامش الہندیۃ ﴿۲۸۱. ۲﴾ کتاب البیوع باب فی بیع مال الربا بعضہ ببعض فصل فیما یرجیه عن الضمان فی البیع الفاسد والبیع المکروه ط رشیدیہ و بیع المعکب المضض للرجل ان لیلبسہ یکرہ لانہ اعانۃ علی لبس الحرام شامی ﴿۳۹۲. ۶﴾ کتاب الحظر

والا باحة باب استيراي وغيره .

فصل فی البيع ط سعيد

و ما كان سببا لمحذور فهو محذور شامی ﴿۲۵۰. ۶﴾ کتاب الحظر والا
باحة قبيل فصل فی اللبس ط سعيد ﴿

البتہ دہ زنانو د پارہ دہ خالصو ریشمو لباس آغوستل جائز دی دہ دہ دہ
وجی دہ بنحو د پارہ دہ اصلی ریشمو خنخہ جوپی سوی کپری تجارت او
خرید و فروخت جائز دی .

﴿۲﴾ و يحل للنساء لبس الحرير مجمع الانهر ﴿۱۹۲. ۴﴾ کتاب الکراهية
فصل فی اللبس ط دار الکتب العلمیة .

ان جواز البيع يدور مع حل الانتفاع به شامی ۵۱. ۵ ﴿ کتاب البيوع باب
البيع الفاسد مطلب فی تعريف المال ط سعيد ﴿

سوال ﴿

زبانی سودا جائز دہ او کہ نہ دہ

جواب ﴿

کہ چیری مبيع خرش سوی شی موجود نوی نو دبائع او مشتری
پہ مابین کنبی زبانی سودا دہ بیع معدوم پہ حکم کنبی دی ولی چہ دہ
مبيع بغیرہ پہ زبانی سودا کیدلو سرہ بیع نہ تا میری اور دغہ رنگہ سودا
کول اور منافع آخیستل جائز ندی نن سبا پہ انتہر نیٹ و غیرہ باندی
دغسی سوداوی کیری ہا کچیری دہ زبانی سودا کیدو وروستہ مشتری
خریدا ہر مبيع باندی قبضہ و کری بیابہ پر مخ پر بل چا باندی خرش
کری نو دادہ ہر منفع آخیستل ہم جائز دہ . و منها فی المبيع و هو ان

یکون موجودا فلا ینعقدون ببيع المعدوم و ماله خطر العدم هندیہ
 ﴿۲۰۳﴾ کتاب البیوع الالباب الاول فی تعریف البیع ط رشیدیہ ﴿الدرمع
 الرد﴾ ۵۲. ۵ ﴿مشکاة المصابیح ص ۲۴۸ ط قدیمی﴾
 ﴿سوال﴾

پہ زور زہر دستی باندی ایجاب قبول پہ چا باندی کول ٹنکہ دی .

﴿جواب﴾

دہ بیع دہ صحت لپارہ ایجاب و قبول پہ رضا مندی باندی کیڈل
 ضروری دی کہ چیری پہ زور باندی ایجاب و قبول پہ و کیری نو پہ ہفہ
 سرہ بیع فاسد پیری او پہ وروستہ کبئی دہ مجبور سری دپارہ دہ سودا
 ختمولو او باقی پاتہ کولو اختیار ستہ .

﴿۱﴾ و منها الرضا فلا یصح بیع المکره اذا باع مکرها و سلم مکرها
 لعدم الرضا بدائع الصنائع ﴿۱۷۶. ۵﴾ شامی ﴿۵۰. ۵﴾ الفقہ الاسلامی
 وادلته ﴿۳۶. ۴﴾

﴿سوال﴾

پہ زر او کرنسی کبئی خہ فرق دی

﴿جواب﴾

دہ کرنسی پہ مقابلہ کبئی زر عام دی ولی چی پہ ہفہ کبئی دہ
 کرنسی علاوہ اشیاء ہم شامل دی چی دہفہ پر بنیاد باندی پہ معاشرہ
 کبئی لین دین کیڑی دہ ہفہ ہر عکس دہ کرنسی اطلاق صرف پر کاغذی
 زر او دہاتی سکو باندی ہم کیڑی .
 مزید دا چی دہ کرنسی پہ ذریعہ دہ آدائیگی پہ صورت کبئی پر

دوئم فریق باندی پہ قانونی اعتبار سرہ قبول ضروری دی جبکہ دہ عامو زرو پہ ذریعہ دہ ادائیگی پہ صورت کبسی پر دوئم فریق باندی دہ ہفہ قبول لازم نہ دی .

﴿۱﴾ اسلام او جدید معیشت و تجارت ص ۹۵ نظام زر ط ادارة المعارف . شریعت دہ زر پہ انتخاب کبسی ہیخ قسم پابندی ندہ لکولی لیکن دہ زر دہ تخلیق کولو کلی اختیار پہ صرف حکومت تہ ورکری دی ولی چی دہ مالیاتی لین دین مکمل نظام دہ زر پر بنیاد باندی دی .

کچیری وہ ہر سری تہ دخیل منشاء مطابق دہ زر دہ تخلیق اجازت ورکری شی نو تولہ مالیاتی نظام بہ دہ بد نظمی شکار جوہ شی او ملکی نظام بہ درہم برہم سی .

دہ حاکم وقت علاوہ ہیچا تہ ہم دہ کرنسی جوہ ولو اجازت نستہ ولی چی داپر ہفہ باندی ظلم دی او دہ حاکم وقت دا حق دی چی کم سرئی دہ دہ دا حق سلب کری نو دئی دی و ہفہ تہ سزا ورکری کخہ ہم دہفہ جوہ کری کرنسی دہ سونی او چاندی وی ﴿الموسوعة الفقهية﴾ دہ امام احمد رحمہ اللہ قول دی چی درہم صرف دہ حاکم وقت پہ اجازت سرہ پہ ہکسال ﴿ہفہ خای چیری چی سکے جوہ پری﴾ کبسی جوہ بدلے سی ولی چی خلکو تہ دہفہ اجازت ورکری سی نو پہ غتو مصیبتو کبسی مبتلا کیڑی .

﴿۲﴾ ولا يجوز لغير الامام ضرب النقود لان في ذلك افتياتا عليه ويحق للامام تغزير من افتات عليه فيما هو من حقوقه وسواء كان ما ضربه مخالفا لضرب السلطان او موافقا له في الوزن ونسبه الغش وفي

الجودة حتى لو كان من الذهب والفضة الخالصتين .

قال الامام احد في رواية جعفر بن محمد لا يصلح ضرب الدراهم الا في دار الضرب باذن السلطان لان الناس ان رخص لهم ركبو العظام ﴿الموسوعة الفقهية﴾ (۱۷۹. ۱۷۴. ۴۱) حرف النون نقود حق اصدار الفقود ط وزاره الاوقات والشئون للاسلاميه .

امام نووی رحمہ اللہ فرمائی چي د حاکم وقت علاوہ هيچا ته هم ده دينارو دراهم جوړه ولو اجازت نسته کڅه هم هغه خالص وي ولي چي داده حاکم وقت حق دی .

او وه نورو خلکو ته په دې وجه هم اجازه نسته چي په هغه کښي ده جعل سازي او بيکار اندیشه ده .

﴿۱﴾ ويکره ايضا لغيره الامام ضرب الدراهم والدنانير و ان كانت خالصة لانه من شأن الامام ولانه لا يؤمن فيه الغش والافساد ﴿المجموع شرح المذهب﴾ (۱۱. ۶) كتاب الزكاة باب زكاة الذهب والفضة ط دار الفكر .

سوال

په زر ثمن باندی ده قبض څخه دمخه تصرف کول جائز دی او که ندی .

جواب

هر شي ده خرڅه ولو څخه وروسته دهغه پر ثمن باندی ده قبضي کولو دمخه تصرف کول جائز دی مثلا په هغه باندی يو شئ آخيستل يا هغه هبه کول يا دهغه په عوض کښي يو شئ په کرايه باندی نيول يا دهغه په باره کښي وصيت کول جائز دی البته ده بيع صرف پر ثمن باندی يا پر مسلم فيه باندی ده قبضي څخه دمخه تصرف کول جائز نه دی .

﴿۲﴾ و تصرف فی الثمن قبل القبض جائز بالبيع والهبة والاجارة والوصية سواء كان مما يتعين اولا يتعين عندنا سوى بدل الصرف والسلم لان الملك مطلق فتح القدير ﴿۵۱۸. ۶﴾ فصل من اشترى شيئا مما ينقل ويتحول ط مصطفى البابي الحلبي مصر ﴿بدائع الصنائع ﴿۲۳۴. ۵﴾ ط سعيد﴾

سوال ﴿

زر ثمن به خامخا سره زر او ده سپين زروى ياد ده دي خخه علاوه هم كيداي شي

جواب ﴿

ده اسلام په ابتدائي دور كښي مالياتي لين دين ده سوني او چاندي د سكو په ذريعه سره كيدي او د سوني سره نور سپين زر ده زر كيدلو صلاحيت يو مسلمه حقيقت دي ليكن شريعت ده زر كيدلو دپاره ده سوني چاندي ده سكو شرط نه دي لگولي مشهور مؤرخ احمد بن يحيى بلا ذري ليكلي چي حضرت عمر رضي الله عنه په خپل دور كښي ده اوبنانو ده پوستو خخه ده درهمو جوړه ولو اراده وكړه مگر بيا يه ددي خدشي خخه داراده پر پښو وله چي دارقم بيا اوبنان ختميري چناچه بلا زري ده هغه دا قول نقل كړي دي .

هممت ان اجعل الدراهم من جلود الابل فليل له اذا لا بعير فامسك ﴿۱﴾ فتوح البلدان ﴿۶۵۹. ۵﴾ امر النقود ﴿ط﴾ مكتبه المعارف امام مالك رحمه الله فرمايلي دي كچيري خلك په خپل مابين كښي د چمرو په ذريعه خريد و فروخت رائج كړي تر دي پوري چي هغه چمري ده

ثمن او ده سکو حیثیت اختیار کری نوزہ دی سونہ او ده چاندی پہ بدلہ
کبسی ہفہ چمری پہ پور خرخہ ول نہ خوبہ وم
﴿۲﴾ لو ان الناس اجازو بينهم الجلود حتى تكون لها سكة و عين
الكرهتها ان تباع بالذهب والورق نظرة المدونة الكبرى ﴿۵۰۲﴾
کتاب الصرف التأخیر فی صرف الفلوس ط دار الکتب العلمیہ
سوال ﴿

آیادہ مصنوعی زعفرانو خرید و فروخت کول جائز دی او کہ نہ .

جواب ﴿

پہ موجودہ دور کبسی زعفران ہم جو پیری چہ ہفہ دہ رنگ مزہ او
طبی فوائدو پہ لحاظ سرہ دہ اصلی زعفرانو پہ رقم پہ ہفہ کبسی ہم پر
رہ بانندی دہ منبہو ولورنگ ورکولو کبسی ہفہ کیفیت پیدا کیڑی کم
چی دہ اصلی زعفران کیفیت وی نو داسی مصنوعی زعفران تہ اصلی
زعفران ویل او بیبا خرخہ ول جائز ندی ہا کچیری صفاوہ وائی چہ دا
اصلی زعفران نہ بلکہ مصنوعی زعفران دی نو بیبا دہفہ خرخہ ول جائز
دی ورنہ دہ دھوکہ اور درواغو دہ وجی نا جائز اور گناہ دہ .

﴿۱﴾ عن حکم بن حرام عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال لا بیعان
بالخيار مالم يتفرقا فان صدقا و بینا بورک لهما فی بیعہما و ان کذبا و
کما محقت برکت بیعہما . صحیح مسلم ﴿۶۲﴾ کتاب البیوع باب خيار
المجلس للمتعاقدین ط قدیمی . صحیح بخاری ﴿۲۷۹. ۱﴾

قولہ و ان کتما ای و ان کتم البائع عیب السلعة والمشتري عیب الثمن
عمدة القاری للعینی ﴿۲۷۸. ۱۱﴾ کتاب البیوع باب اذا بین البیعان و لم

یکتما و نصحا ط رشیدیہ کوئٹہ .

شرح النووی علی صحیح المسلم ﴿۶. ۲﴾ کتاب البیوع باب ثبوت
خیار المجلس للمتعاقدین ط قدیمی سنن ابن ماجہ ﴿ص ۱۶۲﴾ باب من
باع عیبا فلینبہ ط قدیمی الدر مع الرد ﴿۴۷. ۵﴾ کتاب البیوع باب خیار
العیب ط سعید ﴿

او کچیری پہ ہفح کبسی اصلی زعفران ملاؤشی بیاہم وہ ہفہ تہ اصلی
زعفران ویل بیا خرخہ ول گناہ او دھوکہ دہ .

﴿۱﴾ و عن ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مر
علی صبرۃ طعام فادخل یدہ فیہا فنالت اصابعہ بللا فقال ما ہذا یا صاحب
الطعام قال اصابته السماء یا رسول اللہ قال افلا جعلتہ فوق الطعام حتی
یراہ الناس من غش فلیس منی مشکوۃ المصابیح ﴿۲۴۸﴾ کتاب البیوع
باب المنہی عنہما البیوع الفصل الثانی ط قدیمی کراچی

سنن ابی داؤد ﴿۱۳۳. ۲﴾ کتاب البیوع باب فی النہی عن الغش ط امدادیہ
ملتان فیض القدیر ﴿۲۱۲۵. ۱۲﴾ ۲۱۳۶ نزار مصطفی الباز مکہ
سوال ﴿

دہ زقوم خریدو فروخت جائز دی او کہ نا جائز دی .

جواب ﴿

دہ زقوم میوہ خوہل او دہفہ خرخہ ول رانیول جائز او آمدنی یی
حلالہ دہ .

زقوم دہ جہنم درخت دہ لیکن دہ دنیا دہ زقوم او د جہنم دہ زقوم دہ محکی او دہ
آسمان فرق دی دہ دنیا دہ زقوم پہ میوہ کبسی دہ حرمت ہیخ وجہ ہم نستہ .

﴿۲﴾ بیع شرعا مبادلة شئی مرغوب فيه بمثله خرج غیر المرغوب
کتراب و میتة و دم الدر مع الرد ﴿۵۰۲. ۴﴾ کتاب البیوع ط سعید .
بدائع الصنائع ﴿۱۳۳. ۵﴾ کتاب البیوع ط سعید البحر الرائق ﴿۲۵۶. ۵﴾
کتاب البیوع ط سعید .

سوال ﴿

آیا ده هغه تاجر څخه چي زکوة نه ورکوي مال آخیستل جائز ده او
که نا جائز دی .

جواب ﴿

ده زکوة ده وجوب وروسته زکوة نه ورکول گناه ده د زکوة نه
ورکولو والا هلاک کيژی البته ده داسی سړی څخه هلال مال آخیستل
جائز دی ولی چي زکوة نه ورکول گناه ده لیکن ده هغه څخه مال نه
حرامیژی او حلال مال آخیستل جائز دی . او کچیری مال حرام وی نو هغه
خرڅول او رانیول جائز نه دی .

﴿۳﴾ منها عدم منع الزكاة كبيرة هو ما اجمعوا عليه الزواجة عن اقرار
الكبائر ﴿۲۸۷. ۱﴾ کتاب الزكاة الكبيرة السابعة والثامنة والعشرون بعد
المائة ترك الزكاة وتأخيرها بعد وجوبها لغير عذر شرعي ط دار الكفر
الكبائر للذهبي ص ۱۶ الكبيرة الخامسة منع الزكاة ط قديمي غالب مال
المهدي ان حلال لا بأس بقبول هدية و اكل مال يتبين انه من حرام و ان
كان غالب ماله الحرام لا يقبلها ولا ياكل كل الفتاوى الهزازيه على هامش
الهندية ﴿۳۲۰. ۶﴾ کتاب الكراهية الرابع في الهدية والميراث ط رشيديه .
مجمع الانهر ﴿۱۸۶. ۴﴾ کتاب الكراهية الرابع فصل في الكسب ط دار

الکتب العلمیہ

مجموع الفتاویٰ لابن تیمیہ ۲۹، ۲۴۲ ﴿مکنیۃ الغبیگان سعودی عرب﴾
سوال ﴿

دہل چا پر مخکہ باندی قبضہ کول ځنگہ دی .

جواب ﴿

دہ بل چا مخکہ باندی قبضہ کول گناه کبیرہ دہ نبی کریم صلی اللہ
علیہ وسلم فرمایلی دی چی کم سرئی وه یو چا مخکہ په ظلم سره اخلی
یو موت بالشت ﴿یعنی یو چاراک﴾ و هغه ته دہ وو طبقو مخکو طوق ور
په غاړه کیږی

﴿۲﴾ الکبيرة السابعة والعشرون بعد المائتين الفصب وهو استيلا
على مال الغير ظلما الزواجر عن اقتراف الكبائر ﴿۱، ۴۲۴﴾ باب الفصب
الكبيرة السابعة والعشرون بعد المائتين الفصب ﴿دار الكفر﴾

نن صباه دہ بل چا پر مخکو باندی دہ قبضی کولو متعدد صورتونه دی
مثلاً یو چا دہ مکان دہ جوړولو دہ پاره د مخکی ټکرایا پلاټ واخیستی
مگر دہ مالی کمزوری په وجه باندی په هر هغه باندی مکان نه کړی جوړ
نو ووس بل سرئی پر هغه باندی قبضہ کوی او متعلقه ادارې ته پیسې
ورکړی دہ هغه څخه رجستری هم کوی مکان هم ورباندی جوړه وی او پر
مخ باندی په خرڅوی هم دانا جائز او حرام دی او کټه یی حرامه ده .

﴿۱﴾ وعن ابي حرة الرقاشي عن عمه رضى الله عنه قال قال رسول الله
صلى الله عليه وسلم الا لا تظلموا الا لا يحل مال امرى الا بطيب نفس منه
مشكاة المصابيح ﴿ص ۲۵۵ کتاب البيوع باب العصب والعاريه الفصل

الثانی ط قدیمی . او ده داسی خلکو په باره کښی په حدیث شریف کښی سخت و عید راغلی دی .

الجامع الصغير و شرحه النافع الكبير ۳۳۳ کتاب البيوع باب ما يجوز بيعه و ما لا يجوز ط عالم الكتب الدر مع الرد کتاب البيوع باب البيع الفاسد مطلب في تعيين الدراهم في العقد الفاسد ط سعيد
يو صورت دا هم دی مثلاً ده الف محکمه ده او ب ده الف ثخنه محکمه مکان پلات و غیره رانیسی او قیمت هم ده مارکیټ ده ریټ مطابق ور کولو ته تیار وی مگر الف دهغه خای پر خرڅه ولو باندي تیار نوی راضی نوی ایکن ب په خپل اثر ور سوخ باندي هغه خای حاصلول غواړی داسی زبر دستی بیع هم جائز نده .

ده حضرت عمر رضی الله عنه په دور کښی خپله حضرت عمر رضی الله عنه ده مسجد نبوی ده توسیع دپاره ده حضرت عباس رضی الله عنه مکان آخیستل وه غوښتل کم چي ده مسجد سره واقع وو او په توسیع کښی روکاوت وو حضرت عمر رضی الله عنه وه حضرت عباس رضی الله عنه ته وویل چي جائز قیمت واخله مکان راکړه لیکن حضرت عباس رضی الله عنه پر خبره باندي راضی نه سو او ده تنازعه شکل جوړ سو .

آخر دواړه فریقو چي په هغه کښی یو طرف حکومت وقت وو دوئم طرف ته حضرت عباس رضی الله عنه وو حضرت ابی ابن کعب رضی الله عنه په خپل ثالث مقرر کړی او حضرت ابن ابی کعب رضی الله عنه مقدمه واوریدلې ده حضرت عمر رضی الله عنه خلاف په فیصله وکړه چي کله حضرت عباس رضی الله عنه مقدمه وگټله نو بیا هغه دا مکان ده مسجد

ده فراخی د پاره مفت ورکړی ده دې تنازعې څخه ده حضرت عباس رضی الله عنه مقصد صرف دا وو چې وه خلکو ته معلوم سی چې په شریعت کښی ده شخصی ملکیت په دومره اندازه تحفظ موجود دی چې حکومت وقت هم ده هیچا څخه هم دهغه حق نسې اخیستلی.

سوال ﴿

کچیری ده یو چا پر مخکې باندی بل چا قبضه وکړه آیا ده مخکې بیا هغه مخکې والا خرڅه ولی سی او که نسې خرڅه ولی؟

جواب ﴿

کچیری ده یو چا پر مخکې باندی یو داسی سړی قبضه وکړه چې د مخکې مالک یا خریدار ده مقدمې بغیره ده هغه څخه هغه مخکې نسې اخیستلی نو ده هغه خرید و فروخت ندی جائز ولی چې په دې صورت کښی وه مالک ته ده مخکې په حواله کولو باندی قدرت حاصل ندی او چې پر کم شی باندی ده حواله کولو قدرت نه وی نو دهغه خرید و فروخت جائز نه دی

﴿۱﴾ يلزم يكون المبيع مقدور التسليم فبيع غير مقدور التسليم باطل قال في القروى عن جواهر الفتاوى باع عقاراً ملكه لكن في يد آخر الفتوى على انه لا يصح عملاً بقول محمد لانه لا يقدر على تسليمه شرح المجلة لسليم رستم باز ﴿۷۸. ۱﴾ المادة ۱۹۸ الكتاب الاول في البيوع الباب الثاني في بيان المسائل المتعلقة بالمبيع الفصل الاول في مشروط المبيع ط دار الكتب العلمية.

بيع ما هو غير مقدور التسليم باطل شرح المجلة لخالد الاتاسي ۱۰۱. ۲ ﴿

المادة ۲۰۹ ط رشیدیہ. شامی. ۶۱. ۵ ط سعید

﴿سوال﴾

مُحکَہ در تقسیم د مخہ خرخہ ول خنکہ دہ جائز دہ او کہ نا جائز دہ .

﴿جواب﴾

وراثت او مشترکہ مُحکَہ او جائیداد با ضابطہ تقسیمہ ولو خنخہ د مخہ خرخہ ول جائز دی مثلاً وہ وارثانہ خنخہ یو وارث دہ مشترکہ مُحکَہ خنخہ خپلہ حصہ در تقسیم د مخہ خرخہ ول غواہی نویی خرخہ ولی شی .

﴿۲﴾ بیع حصہ شائعہ معلومۃ کالثلث والنصف والعشر من عقار مملوک قبل الافراز صحیح شرح المجلة لرستم باز ﴿۸۳. ۱﴾ الما دة ﴿۲۱۴﴾ الكتاب الاول فی البيوع الباب الثانی فی المسائل المتعلقة بالمبيع الفصل الثانی فی ما يجوز بيعه وما لا يجوز ط دار الکتب العلمیہ

الهدایہ ﴿۷۹. ۲﴾ ط رحمانیہ. تبیین الحقائق ﴿۷۹. ۴﴾ امدادیہ ملتان .

﴿سوال﴾

ژوندئی حیوان چي تول کړی خرخہ وی آیا دا جائز دی او که نا جائز دی .

﴿جواب﴾

که چیری خریدار او خرخہ ولو والا جانور حیوان وزن کړی خرخہ ولو اخیستلو باندی راضی سی نو ژوندئی حیوان وزن کول دہ نقد رقم یا یو بل شی په عوض کښی خرخہ ول اخیستل دواړه جائز دی . ولی چي دہ نه جائز والی هیڅ وجه نسته شرط دادی چي د متعین حیوان

ده فی کلو ده حسابہ خخہ نرخ مقرر سوی وی او د حیوان ده وزن کولو بعد ده هغه قیمت هم متعین سوی وی .

ده هغه صورت دادی چي آخیستلو والا ته مثلاً ده یو وزگري ضرورت وی تاجر له ولاړ سی نو هغه وزگرو خخه یو وزگري خوښه وی او تاجرو هغه ته وائی چي ده دې وزگري نرخ په درې سوه کلو دی او هغه وزگري دخریدار و مخ ته وزن کړی وای مثلاً داسل کلو دی ووس خریدار هغه قبول کړی نو بیع منعقد کیږي په دغه طریقه فروخت و خرید شرعا جائز دی .

ووس دلته دوي خبری جلا جلا دی

یو دا چي جانور وزن کړی خرڅه ول آخیستل ۲ دویمه خبره داده چي حیوان موزون بلل او پر هغه باندی ده موزونی شیانو فقهي احکامات جاری کول ده اوله خبری پر بنیاد باندی جانور وزن کول بیا خرڅه ول آخیستل جائز دی ولی چي ده نا جائز هیڅ وجه نسته .

نیز داغه رنگه چي کمو شیانو کیلی وزنی یا عددی کیدل نبي

کریم صلی الله علیه وسلم په عهد مبارک کښی منصوصی یا معلوم وی ده هغو هغه حیثیت نه بد لیږی .

او ده نبي کریم صلی الله علیه وسلم په زمانه کښی ده حیواناتو عدد کیدل معلوم دی . البته ده کمو شیانو وزنی کیدل چي مصنوعی نوی ده هغه مدار پر عرف باندی دی کچیری عرف ده کیل وی نو هغه کیلی دی کچیری عرف ده وزن وی نو هغه وزنی دی .

﴿۱﴾ وعن عباد بن الصامت رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الذهب بالذهب بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر

بالتمر والملح بالملح مثلاً بمثل سواء بسواء يدا بيد فاذا اختلف هذه الا
صناف فبيعوا كيف شئتم اذا كان يدا بيد رواه مسلم مشكاة المصابيح
ص ﴿۲۴۴﴾ كتاب البيوع باب الربا الفصل الاول ط قديمی .

﴿سوال﴾

ده ژوندى حيوان پوست خرڅه ول جائز دى او يا نا جائز دى .

﴿جواب﴾

لا ژوندئى وى زېح سوى نه وى نو دهغه پوست خرڅه ول جائز ندى
بيع فاسد ده كه چيرى بيعه سوى وى . نو هغه فسخ كول ضرورى ده او
چي كله ده حيوان ده زېح كولو وروسته پوست جلا كړل سى نو دې دوباره
بيعه وكړى .

﴿۱﴾ وفسد بيع ما سكت فيه عن الثمن و صوف على ظهر غم و جوزه
لثاني و مالك و فى السراج لو سلم الصوف واللبن بعد العقد لم ينقلب
صحيحاً و كذا كل ما اتصاله خلقى كجلد حيوان و نوى تمر الدر المختار
مع الرد ﴿۵. ۶۰. ۶۲﴾ كتاب البيوع باب البيع الفاسد مطلب فى البيع
الفاسد ط سعيد ﴿الفتاوى الهندية﴾ ﴿۳. ۱۲۹﴾ كتاب البيوع الباب التاسع
افىما يجوز بيعه و مالا يجوز الفصل التاسع فى البيوع الاشياء المتصله
بغيرها ط رشيديه ﴿

البحر الرائق ۶. ۷۵﴾ كتاب البيع باب البيع الفاسد ط سعيد ﴿

﴿سوال﴾

په زيوراتو كښى د هو كه كول څه حكم لرى وضاحت وكړى ؟

﴿جواب﴾ بعضى سنار يا دو كاندار ۱۸ يا ۲۰ كير ته زيور جوړ كړى او مهر ده

دوہ ویست ۲۲ کیرتہ ورباندی وہ لکوی دادہ دھوکہ او دہ درواغو دو جہی
حرام اور ناجائز کار دی .

﴿۲﴾ قال الله تعالى لعنة الله على الكاذبين آل عمران ﴿۶۱﴾ و عن ابی
هریره رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علی وسلم اية المنافق
ثلاث زاد مسلم و ان صام و صلى و زعم أنه مسلم ثم اتفقا اذا حدث كذب
و اذا وعد أخلف و اذا أو تمن خان مشكاة المصابيح ص ۷۱ کتاب الایمان
باب للکبائر و علامات التفاق الفصل الاول ط قدیمی . عن ابی هریره
رضی اللہ عنہ ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال من غش فليس منا
جامع الترمذی ﴿۲۴۵. ۱﴾ ابواب البيوع باب ما جاء في كراهية الغش في
البيوع ط سعيد .

او د کاریگر و دپارہ ہم جائز ندہ چي دہ دوکاندار خبرہ و منی او مہر
ورباندی وہ لکوی ورنہ کاریگر ہم دہ دھوکہ او دہ درواغو دہ گناہ مر
تکب کیری .

﴿۱﴾ ولا تعاونوا على الاثم والعدون و اتقوا الله ان الله شديد العقاب
المائدة ﴿

﴿۲﴾ ولا تعاون على الاثم والعدون يعنى لا تعاونوا على ارتكاب
المنهيات ولا على الظلم احكام القرآن للقرطبي ﴿۱۹. ۳﴾ المائدة ﴿۲﴾ ط
دار الفکر قال النووی فیہ تصریح بتحريم الاعانة على الباطل مرقاة
المفاتيح ﴿۴۳. ۶﴾ کتاب البيوع باب الربا الفصل الاول ط رشیدیہ
سوال ﴿

کچیری پہ بس کاری و غیرہ کبھی دہ یوہ سہی بیامان بیگ و غیر

تبدیل سی پہ غلطی سرہ ده بل چا بیگ وغیرہ راسی نو د هغه استعمال جائز دی یا نا جائز .

﴿جواب﴾

که چیری په جهاز بس کاری ریل وغیرہ کنبی بیگ بکس بدل شی په غلطی سرہ ده بل چا بیگ راشی نو د هغه استعمالول جائز ندی چا ولی دا خبره یقینی نه ده چي کم چا ستا بیگ پورته کړی دی دا بیگ دی هم ده هغه وی کم چي تاراوړی دی او که چیری دغه سی هم وی بیا هم په باهمی رضا مندی سره ده تباله څه معامله نده سوې لهذا کم بیگ وغیرہ چي ملاؤ سوی دی د هغه حکم ده لقطي دی یعنی اول دی دا کوشش وسی چي د هغه مالک پیدا سی وه هغه ته دی واپس سی او که چیری ده مالک ده ملاویدلو څخه مایوسه سی بیا دی ده مالک ده طرف څخه وه غریبانو ته صدقه سی او دا هم ده کچیری مالک نسی ملاؤ او خپله هم د زکوة مستحق وی نو په خپله یی هم استعماله ولی سی .

﴿۱﴾ داغه رنگه کچیری ده مسجد څخه چوتی چپل ده یو چا بدلی سی نو د هغه استعمالول جائز ندی ولی اول خو دا یقین ندی کم چا چي ستا چوتی چمپلان وړی دی دا دی هم د هغه وی او کچیری ده هغه وی هم خو په باهمی رضا مندی ده تبادله څه معامله نده سوې لهذا کمه چوته چي ده تبادله څه معامله نده سوې لهذا کمه چوته چي تاته ملاؤ سوې وی د هغه حکم ده لقطي دی حاشیه ۲۰۱۰ ﴿۲۰۱﴾ امرأة وضعت ملائتها فجاءت امرأة أخرى ووضعت ملائتها ثم جاءت الاولى واخذت ملائثة الثانية وذهبت لا ينبغي للثانية ان تنتفع بملائة الاولى لانه انتفاع بملك الغير

فان ارادت ان تنتفع بها قالوا ينبغي ان تتصدق هي بهذه الملائة على ابنتها ان كانت فقيرة على نية ان يكون ثواب الصدقة لصاحبته ان رضيت ثم تهب الابنة الملائة منها فيسعها الانتفاع بها لانها بمنزلة اللقطة و ان كانت غنية لا يحل الانتفاع بها وكذا الجواب في المكعب ان سرق وترك له عوض الفتاوى الهندية ﴿٢٩٥. ٢﴾ كتاب اللقطة ط رشيديه البحر الرائق ﴿١٥٨. ٥﴾ كتاب اللقطة ط سعيد الشاميہ ﴿٢٨٥. ٤﴾ كتاب اللقطة مطلب اخذ صوف مينة او جلدها ط سعيد فينتفع الرافع بها لو فقيراً ولا تصدق اي من رفعها من الارض اي التقطها و اتى بالفاقل على انه انما ينتفع بعد الاشهاد والتعريف الى ان غلب على ظنه ان صاحبها لا يطلبها والمراد جواز الانتفاع بها والتصدق وله امسالتها لصاحبها الشاميہ ﴿٢٧٩. ٤﴾ كتاب اللقطة ط سعيد

سوال ﴿

کہ چیری یو سری ده دکاندار څخه سامان واخیستی او بیا ولاړی سامان یی هیر سو یا یه نه ووړی او بیا واپس نه راغلی نو ووس باید دکاندار دا سامان څه په وکړی وضاحت وکړی که چیری یو چا ده دکاندار څخه یو شئی واخیستی او پیسې یی هم ادا کړې لیکن سامان وړل یی هیر سو او سامان ده وړلو دپاره دوباره نه راغلی نو که چیری ده دکاندار سره ده هغه چي څنگه وو ایی پر هغه دی عمل وکړی او که چیری ده رابطې څه صورت نه جوړیږي او ده مالک ده رتالو څخه ده خرابیدو آندیشه وی یا ده دکاندار سره ده ایښودلو ځای نه وی نو دهغه دوو صورتونه دی ا یاد یی څرڅ کړی رقم دې امانت کښیږدی چي کله هم مالک راسی رقم

دی ورتہ حوالہ کری ۲. او دوئم صورت دادی چي چي ده مالک ده طرف
 خخه دی نیت و کری هغه. شئی دی پر غریبانو صدقه کری خپله دې نه
 استعمالوی.

﴿۱﴾ وینبغی ان يعرفها فی الموضع الذی اصابها و فی الجامع فان ذلک
 اقرب الی الوصول الی صاحبها الهدایة ﴿۲۱۵. ۲﴾ کتاب اللقطة مکتب
 شرکت علمیه ملتان و يعرف المتقط اللقطة فی الاسواق والشوارع مدة
 يغلب علی ظنه ان صاحبها لا یطلبها بعد ذلک هو الصحیح کذا فی مجمع
 البحرین الفتاوی الهندیة ﴿۲۸۹. ۲﴾ کتاب للقطة ط رشیدیہ مجمع
 الانهر ﴿۵۲۵. ۲﴾ کتاب النقطة ط دار الکتب العلمیة ﴿

﴿۲﴾ انما ینتفع بها بعد الاشهاد و التعریف الی ان غلب علی ظن ان صا
 حبها لا یطلبها والمراد جواز الانتفاع بها و التصدق و له امساکها لصا
 حبها و فی الخلاصة له بیعها ایضا و امساک ثمنها
 الشامیہ ﴿۲۷۹. ۴﴾ کتاب اللقطة ط سعید البحر الرائق ﴿۱۵۳. ۵﴾ کتاب
 اللقطة ط سعید الفتاوی الهندیة ط رشیدیہ

وانما تکمل مدة التعریف اذا کان لا یتسارع الیه الفساد فان خاف الفساد
 لم تکمل و یتصدق بها بدائع الصنائع ﴿۲۰۲. ۶﴾ کتاب اللقطة فصل و اما
 بیان ما یصنع بها ط سعید. المبسوط للسرسخی ﴿۹. ۱۱﴾ کتاب اللقطة
 دار المعرفة

سوال ﴿

که چیری خریدار ده دوکاندار خخه سامان کورته ده ور بنکاره کولو
 دپاره و وری مکر هغه ضائع سو نو دهغه خه حکم دی وضاحت و کری.

﴿جواب﴾

کہ خریدار وہ دوکاندار تہ وویل چي داسامان یا داشئی ماتہ راکرہ
 زیہ کورتہ ورم وربنکارہ کوم پہ یا دہ دے پہ بارہ کبئی غورو فکر کوم دہ
 ثمن تعین یی وہ نکری او دوکاندار ہفہ ورکری وہ دے تہ پہ عربی زبان
 کبئی مقبوض علی سوم النظر وائی داشئی دہ خریدار سرہ آمانت وی
 لہذا کہ چیری دہ خریدار دہ غفلت او زیادتی بغیر ہلاک سی نو پر ہفہ
 باندی ضمان نستہ

﴿۲﴾ خریدار دہ آخیستلو پہ عرض دوکاندار تہ وویل چي داشئی یا دا
 سامان ماتہ راکرہ کہ چیری می خویش سو نو پہ سل روپی یی اخلم یا
 دوکاندار ہفہ تہ وویل چي دہ دے قیمت سل روپی دی وہ داسی شی تہ پہ
 عربی زبان کسی مقبوض علی سوم الشراء وائی کہ چیری داشئی دہ
 خریدار سرہ ہلاک سی یا ضائع سی نو خریدار ضامن دی ہفہ بہ سل
 روپی آدا کوی

﴿﴾ کالمقبوض علی سوم الشراء فانہ بعد بیان الثمن مضمون بالقیمت
 اما علی سوم النظر فغیر مضمون مطلقاً و قال المحقق الشامی رحمہ اللہ
 قلت و بیان ذلک ان المساوم انما یلزم الضمان اذا رضی باخذہ بالثمن
 المسمی علی وجہ الشراء فاذا الثمن البائع و تسلم المساوم الثوب علی
 وجہ الشراء یکون راضیا بذلک کما اذا سمی هو الثمن و سلم البایع
 راضیا بذلک فکان التسمیۃ صدرت منہما معا بخلاف ما اذا اخذہ علی
 وجہ النظر لانہ لا یکون ذلک رضا بالشراء بالثمن المسمی . قوله اما علی
 سوم لنظر بان یقول ہاتہ حتی النظر الیہ او حتی اریہ غیر ی ولا یقول فان

رضیتہ اخذتہ و قوله مطلقاً ای سواء ذکر الثمن اولاً ح عن النهر ولا
 یخفی ان عدم ضمانه اذا هلك اما لو استهلكه القابض فانه یضمن قیمت
 الدر المختار مع الرد ۴۵۷۲. ۴ ۵۷۴ کتاب البیوع باب خيار الشرط
 مطلب فی المقبوض علی سوم الشراء ط سعید

﴿سوال﴾

بعض دوکانداران شیان خرّخه وی صرف بنه یی بیانہ وی او
 عیوب پتہ وی آیادا جائز دی او کہ یا ناجائز دی وضاحت و کری .

﴿جواب﴾

پر خریدار باندی ده شیانو ده خرّخه ولو په وخت کنبی صرف بنه
 بیان ول او عیبونه او خامیانی پتہ ول درست ندی مزید دا چي ده خریدار او
 خرّخه ولو گیراک خرابیری بیا خلگ ده داسی دوکاندار خخه شیان نه
 اخلی په آخر کنبی دوکان بربادیږی . ځکه په دوکاندار او کارخانې والا
 باندی لازمه ده چي ده خرّخه ولو والا شیان له عیبه پاک وساتی او که
 چیری ده عیب والا شی خرّخه وی نو خریدار ته دی اول ووائی .

﴿۱﴾ عن العداء بن خالد قال كتب لي النبي ﷺ ما اشترى محمدر رسول
 الله ﷺ من العد بن خالد بيع المسلم من المسلم لاداء ولا خبثه ولا غائلة
 وقال عقبه بن عامر لا يحل لامرء يبيع سلعة يعلم ان بها داء الا اخبره عن
 حكيم بن حزام رضى الله عنه قال قال رسول الله ﷺ البيعان بالخيار ما
 يتفرقا فان صدقا و بينا بورك لهما في بيعهما و ان كتما و كذبا محقت
 به كذا بيعهما صحيح البخارى ﴿۷۹۱. ۲﴾ كتاب البیوع باب اذا بين
 البيعان و لم يكتما و نصحا ط قديمی

سوال ﴿

کہ چیری یو سرئی گھری ساز یا دھوبی درزی وغیرہ تہ دہ مرمت د پارہ یو شئی ورکری بیا ہفہ سرئی واپس رانہ سی نو دہ دے سامان خہ حکم دی .

جواب ﴿

پہ داسی صورت کبسی کہ چیری کاریگر دہ مالک دہ راتلو خخہ مایوسہ سی او دہ رابطی خہ زریعہ ہم نوی او شی دہ زیات ایسو ولو خخہ خرابیری یا دہ خرا بیدو اندینہ وی نو بیادی دہ مالک دہ طرف خخہ نیت وکری وہ غریبانو تہ دی صدقہ کری خیللہ دی نہ استعمالوی .

﴿۱﴾ فان كانت اللقطة مما لا يبقى اذا اتى عليه يوم او يومان عرفها حتى اذا خاف ان تسفد تصدق بها لان المقصود من التعريف بالوقت الذي لا يفسد فيه لان بعد الفساد لا فائده لصاحبها في ايصالها اليه وقد بينا ان التصدق بها طريق لحفظها على صاحبها من حيث الثواب فيصير الى ذلك اذا خاف ان تفسد العين المبسوط السرخسي ﴿۹. ۱۱﴾ کتاب اللقطة ﴿ دار المعرفة ﴾

بدائع الصنائع ﴿ ۲۰۲. ۶ ﴾ کتاب اللقطة فصل و اما بيان ما يصنع بها ط سعيد .

سوال ﴿

کہ چیری دہ دوکاندار ملازم وہ دوکاندار تہ دہ ویلو بغیرہ وہ خریدار تہ زیات سامان ورکری نو دہ فہ خہ حکم دی ؟

جواب ﴿

کہ چیری ملازم خریدار تہ زیات شی ورکری او بیا بعد کبسی وہ

خریدار ته دامعلومه سی نو ووس که مالک ته ورسی راز افشاء کری نو د ملازم ملازمت ختمیږی او که نه وائی نو حق پاته کیږی او داپه غلا کښی تعاون هم دی نو داسرئی دی دوکان وه مالک ته ووائی چي دونه پیسې دی په ماپسی راغلی وې هغه دادی دا بهتره صورت دی .

﴿۲﴾ قال الله تعالى ان الله يامرکم ان تودوا الامانات الى اهلها و ذلك بالتسليم اليه عند القدرة تسبين الحقائق ﴿۲۱۶. ۴﴾ کتاب اللقطة ط دار الكتب العلمية بيروت .

عن ابي هريرة رضى الله عنه قال قال رسول الله ﷺ اذا لامائة الى من ائتمنك ولا تخن من خانك جامع الترمذی ﴿۲۳۹. ۱﴾ ابواب البيوع ط سعيد
المسبوط للسرخی ﴿۱۱۶. ۱۱﴾ کتاب الودیعة ط عفاریه کوئته شرح
المجلة لرستم باز ص ۴۲۶ رقم المادة ﴿۷۶۹﴾ ﴿۷۷۰﴾ مکتبه حنیفیه کوئته
کچیری په یوه وجه داسی نسو کولی نو بیا دې ده هدیه په طور باندی
ورکړی ده ملازم ده خیانت څخه هغه سامان ده خریدار ده پاره نشی
حلالیدلی .

﴿۲﴾ ليس لاحد ان ياخذ مال غيره بلاسب شرعى شرح المجلة لسليم
رستم باز ﴿ص ۶۲﴾ رقم المادة ﴿۹۷﴾ مکتبه حنیفیه کوئته .

سوال :.....

کله کله د کاروباري حضراتو سره شی نه وي خو دوی په دې امید سودا
کوي چي وروسته به یې دیو ځای څخه رانیسو بیا به یې ورته فراهم کړو
دا څنګه ده؟

الجواب باسم الملهم الصلوة والصواب :.....دانه دی جائز البته د کیراک

سرہ دا وعدہ کولای سی چي موږ فلانکی شی په فلانکی قیمت باندي درکوو، بیا د هغه وروسته هغه شی رانیسی د وعدې مطابق سودا وکړي نو دا جائز دی:

”و شرط المعقود علیه ستة : كونه موجوداً ما لا متقوماً مملوكاً فی نفسه ، و كون الملك لبائع فيما يبيعه لنفسه فلم ينقذ بيع المعدوم ... ولا بيع ما ليس مملوكاً له وإن ملكه بعده إلا السلم“ (شامی / ص: ۵۰۵ / ج: ۴) (البحر الرائق / ص: ۲۵۹ / ج: ۵)

لا يصح بيع المنقول قبل قبضه ، لنهيه عليه الصلاة والسلام عن بيع ما لم يقبض (مجمع الانهر / ص: ۱۳ / ج: ۳)

یا دا صورت کېدای سی چي کوم شی د بائع سره نه وي، د هغه شي جنس، نوع او ټول صفات بیان کړي او گیراک ټول قیمت په هغه مجلس کي ادا کړي نو دا په بیع سلم کي د داخلېدو په وجه سره جائز نه دی مثلاً دکاندار دا وایي چي زه تاته دومره وخت وروسته د دې صفاتو حامل فلانکی شی مهیا کولو ذمه داري اخلم او گیراک ټوله قیمت ادا کړي نو دا به جائز وي:

”و شرائطه : تسمية الجنس والنوع والوصف والأجل ... وقبض رأس المال قبل المفارقة الاختيار لتعليل المختار“ (ص ۳۴ / ج: ۲ - البحر الرائق / ص: ۲۶۵ / ج: ۶)

سوال:

که چیري دکاندار وغیره مشتري ته وویل چي داشی موږ تاته چي په څو مي رانیولی دی په هغومره يې درکوو نو اوس څه نفع اخیستل جائز ده او

کہ نہ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : چي دکاندار مشتري ته ووايي چي په څو مي رانيولی دی په هغومره باندي يې تاته در کوم نو په دې صورت کي نفع اخيستل جائز نه ده چي په څو يې رانيولی دی هغه قيمت بالکل صحيح ورته ويل واجب دی دې سوداته توليه وايي:

”والتولية نقل ماملکه بالعقد الاول بالثمن الاول من غير زيادة ربح“ (الجوهره المنيرة / ص: ۲۴۵ / ج: ۱ - الدر المختار مع الرد المحتار / ص: ۱۳۵ / ج: ۵ - مجمع الانهر / ص: ۱۴۵ / ج: ۳ - البحر الرائق / ص: ۱۶۵ / ج: ۶ - الشامية / ص: ۲۱۸ / ج: ۵ - العناية شرح الهداية / ص: ۴۶۸)

سوال:

که دگيراک درانيولي شي په اړه باندي څه شکايت وي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : که چيري دگيراک درانيولي شي په اړه باندي څه شکايت وي نو دهغه خبره دي په غور سره واورې او چي څومره کيږي نو دهغه د شکايت ازاله دي وکړي يا رانيولی شي دي ور بدل کړي:

”وعن ابي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ من أقام مسلماً أقاله الله عثرته يوم القيامة“ (مشکوۃ المصابيح / ص: ۲۴۹ - سنن ابي داؤد / ص: ۱۳۴ / ج: ۲ - البحر الرائق / ص: ۱۰۲ / ج: ۶ - مرقاة المفاتيح / ص: ۹۱ / ج: ۶)

سوال:

درانيولي شي د قبض کولو مخکي خرڅول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : کله کله تاجر حضرات د خارج ممالکو څخه مال راغواړي کله چي مال بندرگاه (هغه د کښتۍ د جهاز کښېنستو ځای) ته رارسېدو وروسته د پیسو د نه وجود له کبله مال نسې بارولای نو پر بل سړي باندې هغه مال پسي خرڅ کړي، د دې لپاره چي هغه د پورې څخه خپله فریضه ادا کړي او مال راوباسي، بیا هغه په نورو باندې مال خرڅ کړي یا د دباندې څخه دراغونښتو والا تاجر پخپله د هغه څخه دویم وار مال واخلي دا صورت نه دی جائز ځکه چي د دباندې څخه مال راغونښتو والا تاجر چي تر څو پوري پر مال باندې قبضه و نه کړي تر هغو پوري ده ته مخته پر بل چا باندې خرڅول جائز نه دي:

”عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال رسول الله ﷺ: من اتبع طعاماً فلا يبعه حتى يقبضه، قال ابن عباس رضي الله عنهما: واحسب كل شيء بمنزلة الطعام“

”عن ابن عمر رضي الله تعالى عنهما قال قال رسول الله ﷺ: من اتبع طعاماً فلا يبعه حتى يستوفيه، قال حدثني ابو الزبير انه سمع جابر بن عبد الله رضي الله تعالى عنهما يقول: كان رسول الله ﷺ يقول: إذا ابتعت طعاماً فلا تبعه حتى تستوفيه - (الصحيح المسلم / ص: ۵ / ج: ۲) (سنن ابي داؤد / ص: ۱۳۷ / ج: ۲) (تكملة فتح الملهم / ص: ۳۵۰ / ج: ۱) (مجمع الانهر / ص: ۱۱۳ / ج: ۳) (البحر الرائق / ص: ۱۹۳ / ج: ۶) (تبيين الحقائق / ص: ۴۳۵ / ج: ۴)

که چیري دده سره د مال د بارولو لپاره روپی نه وي نو د یو چا څخه دی پور وکړي او مال دي بار کړي قبض دي کړي بیا چي یې په څومره قیمت

خوبنه وي خرڅ دي کړي .

سوال:.....

خشخاش کرل رانیول او خرڅول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د خشخاسو ګڼت کول جائز دی او د دې تجارت کول هم جائز دی خو د دې څخه چي (افیون) تریاک راوباسي د دې تجارت کول مکروه دی او پاته آمدني حرامه نه ده .

”و جاز بيع العصير من خمار: لأن المعصية لا تقوم بعينه، بل بعده تغیره... ولأن العصير يصلح للأشياء كلها جائزة شرعاً فيكون الفساد على اختياره“ (البحر الرائق / ص: ۳۷۱ / ج: ۸ - مجمع الانهر / ص: ۲۱۴ - ج ۴ تبیین الحقائق / ص: ۶۴ / ج: ۷ - الاشباه والنظائر / ص: ۹۷ / ج: ۱)

سوال:.....

خلفاء کرام په بازارو کي ګرځېدل؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د بازار د اهمیت او په معاشي سرګرمي کي د دوی د مرکزي کردار پېش نظر خلفاء کرام په کثرت سره په بازارو کي ګڼت کاوی او په هغو کي د شریعت پابندي او دهغو حفاظت به یې کاوی ځکه چي د بازارو کردار په معشیت کي دغه رقم دی لکه په بدن کي د سږو، داپه اقتصادي ژوند کي د ډېر اهمیت حامل دی:

”وقالوا مال هذا الرسول ياكل الطعام ويمشي في الأسواق“ (سورة الفرقان: ۷ - سورة الفرقان: ۲۰ - تاريخ الخلفاء للسيوطي / ص: ۱۰۴ / ج: ۱ - الطبقات الكبرى لابن سعد / ص: ۲۸ / ج: ۳، بيروت - البحر الرائق / ص: ۷۱ / ج: ۶ - الدر مع الرد / ص: ۵۶، ۵۵ - بدائع الصنائع / ص: ۱۴۳ / ج: ۵)

سوال:.....

د خنزیر راغوبنتل څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د مسلمان لپاره د خنزیر رانیول او خرڅول جائز نه دی، د دې راغوبنتل هم نه دی جائز او روپی یې هم حرامی دي خو د غیر مسلم لپاره پخپل مابین کې رانیول او خرڅول جائز دي د هغوی لپاره صادرات (راوړل) او واردات (وړل) منع نه دي:

”لم یجز بیع المیتة واللحم الخنزیر والخمر ای فی حق المسلم للنهی عن بیعها و قربانها و قیدنا بالمسلم لأن اهل الذمة ما یمنعون من بیعها، ثم اختلفوا فقال بعضهم: هما حرامان علیهما، لأن الکفار مخاطبون بالحرمان و هو الصحیح من مذهب أصحابنا و لكن لا یمنعون من بیعها، لانهم یعتقدون الحل والتمول و قد أمرنا بتركهم و ما یدینون“ (البحر الرائق / ص: ۷۱ / ج: ۶) (الدرمع الرد / ص: ۵۵، ۵۶ / ج: ۵) (بدائع الصنائع / ص: ۱۴۳ / ج: ۵)

سوال:.....

د خنزیر بیع کول څنګه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د خنزیر ټوله بدن نجس ناپاک دی:

”بخلاف الخنزیر لانه نجس العین إذا الهاء فی قوله تعالى: (فانه رجس) منصرف الیه لقربه“ (الهدایة / ص: ۴۱ / ج: ۱) (تبيين الحقائق / ص: ۲۶ / ج: ۱)

☆..... په قطعي توګه سره حرام دی:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ﴾ (سورة

(المائدة: ۳)

☆..... د خنزیر خخه یو قسم انتفاع هم حاصلول ناجائز او د ده رانیول او خرخول باطل او ناجائز دي:

”و بطل مال غیر متقوم، ای غیر مباح الانتفاع به و خنزیر و میتة“

(الدر مع الرد / ص: ۵۵ / ج: ۵) (تبيين الحقائق / ص: ۳۶۲ / ج: ۴) (مجمع الانهر / ص: ۷۸ / ج: ۳) (الدر المنتقى على مناهش مجمع الانهر / ص: ۷۸ / ج: ۳) (البحر الرائق / ص: ۱۱۶ / ج: ۶) (الفتاوى الهندية / ص: ۱۱۶ / ج: ۳) (خلاصة الفتاوى / ص: ۴۱ / ج: ۳) (هندية / ص: ۱۴۶ / ج: ۳) (الهداية / ص: ۵۳ / ج: ۳)

☆..... د خنزیر آمدني هم حرام ده:

”و شعر الخنزير) لنجاسة عينه فيبطل بيعه ابن كمال وإن جاز الانتفاع به (لضرورة الخرز حتى لو لم يوجد بلا ثمن جاز الشراء للضرورة و كره البيع فلا يطيب ثمنه“ (الدر المختار / ص: ۷۱ / ج: ۵ - فقه البيوع على مذاهب الأربعة / ص: ۳۰۰ - العناية في شرح الهداية مع الفتح / ص: ۳۹۱ / ج: ۶ - مجمع الانهر / ص: ۸۵ / ج: ۳)

سوال:.....

د خنزیر د پوست خخه جوړ سوي شيان خه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصلوة والصواب:..... لکه خه رقم چي د خنزیر پوست رانیول او خرخول جائز نه دي او آمدني يې حرام ده دغه رنگه د خنزیر د پوست خخه جوړ سوي شيان مثال لکه کوټ، د سکول بستۍ او چمپلان وغيره هم خرخول رانیول او استعمالول جائز نه دي، دارنگه ناپاک شی اغوستلو سره لمونځ کول لمونځ ورباندي نه صحيح کيږي

او آمدنی یی ہم حرامہ ده:

”و بطل بيع مال غير متقوم: أى غير مباح الانتفاع به ... كخمر و خنزير
“الدر المختار مع رد المحتار / ص: ۵۵ / ج: ۵ - بدائع الصنائع / ص: ۲۹۹ /
ج: ۵ - المبسوط للسرخسی / ص:

۱۳۷ / ج: ۱۳ - الجوهر النيرة / ص: ۲۶۸ / ج: ۱ - بدائع الصنائع / ص: ۱۴۲ / ج: ۵)
سوال:

د خنزیر د وینستانو د تجارت څه حکم دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د خنزیر پر وینستانو تجارت
کول جائز نه دی ځکه چي هغه ناپاک دي او د هغه څخه فائده حاصلول
جائز نه ده .

”(و شعر الخنزير) لنجاسة عينه فيبطل بيعه (قوله: لنجاسة عينه) أى عين
الخنزير أى بجميع اجزائه“ (الدر مع الرد / ص: ۷۱ / ج: ۵ - مجمع الانهر
شرح ملتقى الابر / ص: ۸۵ / ج: ۳ - البحر الرائق / ص: ۱۳۲ / ج: ۶)
سوال:

د ویني رانیولو خرڅولو څه حکم دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: لکه څرنګه چي د هغو
کوچنیان لپاره چي شیدې خوري د هغوی لپاره د شیدو ضرورت وي دغه
رنګه دانسانانو (د ساتلو) بچاولو لپاره د ویني ورکړه جائز د او خپله
وینه د اوله څخه په بله بنک کي جمع کول هم جائز ده خو ددې رانیول او
خرڅول جائز نه دي دا بيع باطله ده:

”ولا بأس بأن يسعط الرجل بلبن المرأة ويشربه للدواء“ (الفتاوى الهندية

/ ص: ۲۵۵ - الاشباہ والنظائر / ص: ۲۷۵ ،

(۲۷۶) شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۲۹ ، رقم المادة ۲۱ - البحر الرائق / ص: ۲۰۵ / ج: ۸)

”بطل ما ليس بمال كالدم المسفوح فجاز بيع كبد وطحال“ (الدرمع

الرد / ص: ۵۱۵ / ج: ۵ - قاضي خان على هامش هندية / ص: ۱۳۳ / ج: ۲)

سوال:.....

که چیری دیو مریض د هلاکت ویره وي او وینه بی له قیمتته هم نه پیدا کیری نو په داسی حالت کی مریض د وینی حاصلولو لپاره قیمت ورکولی سی که یا؟ او د وینی دور کولو والا د وینی د قیمت اخیستلو څه حکم دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:.....

☆..... که دیو مریض د مرګ بیرته وي او وینه بی له قیمت نه پیدا کیری نو په داسی حالت کی مریض د وینی حاصلولو لپاره د قیمت ادا کول جائز دي خو د وینی ورکونکی لپاره د قیمت اخیستل صحیح نه دي:

”يجوز المعيل شرب الدم... إذا أخبره طبيب مسلم أن شفاه فيه

“(الفتاوى الهندية / ص: ۲۵۵ / ج: ۵)

عن ابن مسعود رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ إن الله قسم بينكم اخلاقكم كما قسم بينكم ارزاقكم وإن الله يعطي الدنيا من يحب ولا يحب ولا يعطي الدين إلا من أحب فمن أعطاه الله الدين فقد أحبه (الحديث) - (مشكوة المصابيح / ص: ۴۲۵ - المستدرک علی الصحیحین للحاکم / ص: ۲۳ / ج: ۱ - شعب الايمان / ص: ۳۹۵ - ج: ۴ - قصر الأمل

لابن ابی الدنيا / ص: ۲۶)

☆ د ویني ور کولو معاوضه اخیستل جائز نه ده:

”بطل بیع ما لیس بمال کدم المسفوح“ (الدر المختار مع الرد المحتار /

ص: ۱۱۵ / ج: ۵ - الخا نیه علی هامش الهندیة / ص: ۱۳۳ / ج: ۲ - مجمع

الانهر / ص: ۷۷ / ج: ۳)

☆ په بخاري شريف كي د حضرت ابو جحيفه رضي الله عنه ثخه

روايت دی چي نبي عليه السلام د ویني د قیمت اخیستلو ثخه منع کړې ده:

”عن عون ابن ابی جحيفة قال: رأيت ابی استری حجاماً فأمر بمحاجمه

، فکسرت فسألته عن ذلك قال: إن رسول لله ﷺ نهى عن ثمن الدم

“الحديث - (صحيح البخاری / ص: ۲۹۸ / ج: ۱ - اعلاء السنن / ص: ۱۱۱ / ج: ۱۴

- فتح الباری / ص: ۴۲۶، ۴۲۷ / ج: ۴ - نيل الاوطار / ص: ۱۷۰، ۱۷۱ / ج: ۵)

سوال:

که چيري د ویني ور کولو معاوضه و اخیستل سي نو بیا په هغه روپو ثخه

کول پکار دي؟

الجواب باسم الملهم الصلق والصواب: که چيري یو چاد

ویني ور کولو معاوضه و اخیسته نو هغه پر فقراؤ باندي صدقه کول

لازمي ده:

”لومات الرجل و کسبه من بیع الباذق او الظلم ... يتورع الورثة، ولا

یأخذون منه شیئاً و یردونها علی أربابها إن عرفوهم، وإلا تصدقوا بها، لأن

سبیل الکسب الخیث التصدق إذا تعذر الرد علی صاحبه“ (شامی / ص: ۳۸۵

/ ج: ۶ - الفتاوی الهندیة / ص: ۳۴۹ / ج: ۵ - البحر الرائق / ص: ۳۶۹ / ج: ۵)

سوال:.....

اختیارات پہ بیع کی خہ حکم لری؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: پہ بیع کی کله کله بائع
یامشتری ته دبیع ختمولو اختیار هم سته:

”عن نافع عن ابن عمر رضی اللہ عنہما أن رسول اللہ ﷺ قال:
المتبايعان كل واحد منهما بالخيار على صاحبه ما لم يتفرقا إلا بيع
الخيار“ (صحیح البخاری / ص: ۲۸۴ / ج: ۱ - صحیح المسلم / ص: ۶ / ج: ۲
- شرح النووی علی صحیح المسلم / ص: ۹ / ج: ۲)

سوال:.....

محترم مفتی صاحب پہ بیع کی خو اختیارات سته بلاتکلف زیر قلم یی
کری؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: پہ بیع کی ٲول اختیارات
تقریباً اولس (۱۷) دی او پہ دوی کی پہ عامه توگه سره داوو (۷)
اختیاراتو ضرورت پہنیری او هغه دا دی:

(۱) خيار شرط (۲) خيار رؤیت (۳) خيار عیب (۴) خيار وصف (۵)
خيار نقد (۶) خيار تعیین (۷) خيار غبن و تغیر .

”ذكر الحنفية سبعة عشر خياراً وهي خيار الشرط ، والرؤية ، والعيب ،
والوصف والنقد ، والنعين ، والغبن مع التغیر وهذه السبعة هي التي ذكرتها
المجلة وخيار الكمية والاستحقاق ، والتغیر الفعلي ، والكشف الحال و خيانة
المرا بحة والتولية ، و تفريق الصفقة بهلاك بعض المبيع ، و اجازة الفضولي ، و
تعلق حق الغير بالمبيع بسبب كونه مستأجراً أو مرهوناً“ (الفقه الاسلامی و

ادلته / ص: ۳۵۱۷ / ج: ۵ - حاشیة الطحطاوی علی الدر المختار / ص: ۲۸ /
ج: ۳ - الدر المختار مع الرد المختار / ص: ۵۶۵ / ج: ۴)
سوال:

کہ چیری بائع خیار حاصل کری نو داسی خود دہ د ملکیت خخہ نہ
ووزی، پہ دے صورت کی کہ چیری مشتری شی قبض کری او یو چا دہ
دخیار پہ مدت کی ہفہ شی (مبیع) ضائع کری، او یا دہ پخپلہ ہفہ
مبیع (شی) ضائع کری نو کوم قیمت لازمیری پر مشتری بانڈی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: مشتری شی (مبیع) قبض کری
بیاد دہ دخیار پہ مدت کی یو چا ہفہ شی ضائع کری نو پر مشتری بانڈی د
دے شی ہفہ قیمت لازمیری کوم چي بازار کی رائج وی، او کہ چیری
مشتری پخپلہ ہفہ شی ضائع کری نو ثمن یعنی ہفہ قیمت لازمیری
کوم چي دبائع او خریدار پہ مابین کی معاہدہ سوی وو:

”ولا یخرج مبیع عن ملک البائع مع خياره فیهلک علی مشتری
بقیمته إذا قبضه بأذن البائع) ... کالمقبوض علی سوم الشراء، فإنه بعد
بیان الثمن مضمون بالقیمة - وفی الرد: (قوله: مضمون بالقیمة) أی إذا
هلک، أما إذا استهلک فمضمون بالثمن“ (الدر مع الرد / ص: ۵۷۲، ۵۷۳ /
ج: ۴ - منحة الخالق علی البحر الرائق / ص: ۱۱ / ج: ۶ - النهر الفائق / ص:
۳۶۹ / ج: ۳)

سوال:

کہ چیری خیار و خلکو تہ حاصل ری بیایی حکم خنکہ دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: کہ چیری خیار و خلکو ته حاصل وی نو په دوی کی چي هر یو دمخه د اختیار په اړه څه ووایي نو د هغه مطابق حکم ثابتیږي که څه هم وروسته هغه بل سړی دده خلاف څه ووایي که چیری دواړو یو ځای متضاده خبره وکړه نو بیا سودا ختمیږي:

”ولو شرط المشتري او البائع الخيار لغيره صح فإن أجازة أحدهما او نقض صح وإن أجاز أحدهما وعكس الآخر فالأسبق أولى لعدم المزاحم ولو كانا معاً فالفسخ أحق في الأصح زيلعي، لأن المجاز يفسخ والمفسوخ لا يجاز (الدر المختار مع الرد / ص: ۵۸۴ / ج: ۴ - البحر الرائق / ص: ۲۰ / ج: ۶ - تبين الحقائق / ص: ۱۹ / ج: ۱ - مجمع الانهر / ص: ۴۴ / ج: ۳ - الفتاوى الهندية / ص: ۵۳ - / ج: ۳)“

سوال:

خيار رؤيت څه ته وایي او څنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیری مشتري (رانیونکي) یا د هغه وکیل به له کتلو یو شی رانیوی نو بیع صحیح ده خو مشتري ته د هغه شي پر لیدلو باندي اختیار سته . که چیری خوښ یې سو پوره قیمت ادا کولو باندي به یې اخلي او که چیری یې خوښ نه سو نو به یې له یوې وجهي یې هم بائع ته بیرته ور واپس کولای سي دې ته ”خيار رؤيت“ وایي:

”من اشترى شيئاً لم يره فله الخيار إذا راه ان شاء أخذه بجميع الثمن وإن شاء رده سواء راه على الصفة التي وصفت له او على خلافها“ (الفتاوى الهندية / ص: ۵۷ / ج: ۳ - البحر الرائق / ص: ۲۶ /

ج: ۶ - الهداية / ص: ۴۰ / ج: ۳)

سوال:

په يورقم شيانو کي د خبار رؤيت حکم څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري په يو کرهټ يا
توکري وغيره کي پورته او کښته يورقم شيان وي لکه مټر او تماټر
وغيره نو په داسي صورت کي لږ شی کتل کافي دي لږ شی يې وکتی
توله شيان يې نه دي کتلي نو بيا هم د واپس کولو اختيار نسته:

”و کفت رؤية وجه البصرة....: لأن الاصل فيه أن رؤية جميع المبيع غير
مشروط لتعذره فيكتفى برؤية ما يدل على العلم بالمقصود ، فرؤية وجه البصرة
معرفة للبقية لكونه مكيلاً يعرض بالنموذج وهو المكيلات والمودونات فيكفي
برؤية بعضه... بخلاف ما إذا كانت أحاده متفاوتة كالتياب والدواب فلا بد من
رؤية كل واحد ، والجوز والبيض مما يتفاوت آحاده فيما ذكره الكرخي ، قال
في الهداية: وينبغي أن يكون مثل الحنطة والشعير لكونها متقاربة ، وصرح به
في المحيط ، في المجرد وهو الصحيح“ (البحر الرائق / ص: ۲۹ / ج: ۶ -
فتح القدير / ص: ۳۱۵ / ج: ۶ - بدائع الصنائع / ص: ۲۹۴)

سوال:

په بيع سلم کي خبار رؤيت څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په بيع سلم کي خبار رؤيت
نسته:

”تنبيه: لا يثبت في السلم خيار الرؤية -“ (شامي / ص: ۲۱۷ / ج: ۵ - الهداية /
ص: ۱۰۲ / ج: ۳ - حاشية الشرنبلالي على درر الحکام / ص: ۱۹۶ / ج: ۲)

سوال:.....

د خیار رؤیت د ختمیدلو صورتونه کوم دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري مشتري یو شی د کتلو وروسته استعمال کړي یا یې خرڅ کړي یا په هغه کې یو داسي عیب پیدا کړي چې د هغه په وجه سره هغه شی واپس کول مشکل (سخت) سي یا په ژبه سره د هغه شي پر رضامندي اظهار وکړي نو په دا ټولو صورتو کې خیار رؤیت ختمیږي. دغه رنگه که چیري مشتري یو شی د لیدلو څخه مخکې خرڅ کړي یا یې په گروه ورکړي یا یې په کرایه ورکړي نو په دې کارو سره هم خیار رؤیت ختمیږي. دغه رنگه د مشتري په گروي سره هم خیار رؤیت ختمیږي او دده وارث ته نه منتقل کیږي:

”(و یثبت الخيار للرؤية (مطلقاً غير مؤقت).... ما لم يوجد مبطله و هو مبطل خيار الشرط مطلقاً - (وفي الرد: قوله: هو مبطل خيار الشرط) كتعيب في يده وتعذر رد بعضه وتصرف... يوجب حقاً للغير كالبيع المطلق أى عن شرط الخيار للبائع والرهن والاجارة قبل الرؤية وبعدها“ (الدر مع الرد / ص: ۵۹۵ / ج: ۴ - الشامية / ص: ۱۴۶ / ج: ۵ - الجوهرة النيرة / ص: ۲۴۰ / ج: ۱ - شرح المجلة لسليم الرستم باز / ص: ۱۳۷ / ج: ۱، ماده: ۳۲۱ - مجمع الانهر / ص: ۴۸ / ج: ۳) مجمع الانهر

سوال:.....

د خیار رؤیت مدت څومره دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د خیار رؤیت لپاره څه مدت مقرر نه دی خو د شي د لیدلو وروسته په راضي کېدلو باندې خیار رؤیت

ختمیږي:

”و یثبت الخيار) للرؤية (مطلقاً غير مؤقت) بمدة هو الأصح عناية للاطلاق النص (قوله: هو الأصح) وقيل مؤقت بوقت إمكان الفسخ بعد الرؤية، حتى لو تمكن منه ولم يفسخ سقط خياره بحر“ (الدرمع الرد / ص: ۵۹۵ / ج: ۴) (البحر الرائق / ص: ۲۷ / ج: ۶) (العناية في شرح الهداية مع الفتح / ص: ۳۱۳ / ج: ۶)

سوال:.....

د خيار رؤیت په وجه سره شی واپس کولای سی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د خيار رؤیت په وجه سره شی د واپس کولو لپاره دبائع رضامندي یا د عدالت د فیصلې ضرورت نسته مشتری پخپله خوښي سره سودا ختمولای سی خو د ختم کولو لپاره دبائع ته دهغه خبر ورکول او کوم ځای چې سودا سوی وه تر هغه ځای پورشی ورل ضروري دي:

”ولیس للبائع أن يطالب المشتري بالثمن ما لم يسقط خيار الرؤية منه ولا يتوقف الفسخ على قضاء ولا رضا بل بمجرد قوله: رددت ينفسخ قبل القبض وبعده لكن بشرط علم البائع“ (فتح القدير / ص: ۳۱۲ - ج: ۶ حاشية الشبلي على التبيين / ص: ۲۴ / ج: ۴ - شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۱۳۶، ۱۳۷ / ج: ۱ المادة ۳۲۰)

سوال:.....

په متفاوت شيانو كي خيار رؤیت څنگه ختمیږي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: امرت یا انار یا نارنگی وغیره

یو داسی شی رانیسی چي ټوله یو رقم نه وي نو چي تر څو پوري ټوله و نه کوري تر هغو پوري اختیار سته په لږ څه کتلو سره اختیار نه ختمیږي
 ”اذا اشترى البطيخ في السريجة والرمان في التفقه فرأى البعض فله الخيار ، لأن البعض منها ليس تبعاً للبعض بل كل واحد منها مقصود بنفسه ،
 فرؤية البعض منها لا تفيد العلم بالباقي لكونها متفاوتة تفاوتاً فاحشاً فكان له الخيار“ (بدائع الصنائع /

ص: ۲۹۴ / ج: ۴ - البحر الرائق / ص: ۲۹ / ج: ۶ - فتح القدير / ص: ۳۱۵ / ج: ۶)
 سوال:

وارثانو ته خيار رؤيت پاتیري او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصلح والصواب: خيار رؤيت یو داسي حق دی چي په هغه کي وراثت نه جاري کیږي او دا دورته خواته نه منتقل کیږي مثلاً پلار دخپل ښار څخه ماسوا د بل ښار څخه مال راوغوښتی او د مال رارسېدو دمخه پلار وفات سو او چي کله مال راغلی هغه مال عیب درلودی دورته خوښ نه سو نو ورته نسي کولای چي د پلار خيار رؤيت څخه گټه واخلي او مال واپس کړي ځکه چي بيع د (سودا) پوره سوه، او خيار رؤيت نه منتقل کیږي، وو که چيري مال خرڅولو والا مال بیرته اخیستلو باندي راضي سي نو واپس کول جائز دی:

”خيار الرؤية لا ينتقل إلى الوارث فإذا مات المشتري قبل ان يرى المبيع

لزم البيع ولا خيار لوارثه-

وقال العلامة سليم رستم باز: لأن خيار الرؤية ليس إلا مجرد ارادة ومشیئة ، وهذا وصف فلا يمكن انتقاله إلى الوارث -“ (شرح مجلة الاحكام لسليم

رستم باز / ص: ۱۷۱، المادة: ۳۲۱ - الشامیة / ص: ۱۴۶ / ج: ۵ - مجمع
الانهر / ص: ۴۸ / ج: ۳ الجوهرۃ النيرة / ص: ۲۴۰ / ج: ۱)
سوال:.....

خیار شرط خہ تہ وایی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... خیار شرط دادی چي د سودا پہ
وخت کي دبائع یامشتري خخہ یو داشرط ولگوي چي زہ سودا کوم خو
ماتہ پہ درو ورخو کي دننہ ددې بیع دفسخ پرہنودلو اختیار ستہ دې تہ
خیار شرط وایی .

د درو ورخو خخہ زیات د خیار شرط شرط لگول نہ دی جائز .

کہ چیري پہ خیار شرط کي یې د خیار مدت متعین نہ کړ نو بیع
فاسدیري باطلیري نہ نو ددې وجهي کہ چیري وروستہ پہ دري ورخو کي
دننہ دننہ یې اختیار ختم کړ نو داسودا صحیح کیږي .

کہ چیري د سودا پہ وخت کي یې یو اختیار هم نہ واخیستی او د هغه
وروستہ بائع و مشتري تہ یامشتري و بائع تہ اختیار ورکړی نودا
اختیار به خالص تر داغہ مجلس پوري محدودوي چي په کوم مجلس کي
اختیار ورکول سوی وو، د مجلس پر ختمېدلو باندي اختیار ختم کیږي:

”صح شرطه للمتبايعين ... ولأحدهما ... فی مبيع ... ثلاثة

أيا أو اقل) وفسد عند اطلاق أو تأييد (لا أكثر) فيفسد... (غير أنه جواز إن أجاز
(من له الخيار (في الثلاثة) فينقلب صحيحاً على الظاهر“ (الدر المختار مع
الرد / ص: ۲۶۷، ۲۶۹ / ج: ۴ - البحر الرائق / ص: ۵۰۲ / ج: ۶ - الفتاوی
التتارخانية / ص: ۹۱ / ج: ۹ - الفتاوی الهندية / ص: ۳۸، ۳۹ / ج: ۳)

”لو باع بلا خيار ثم لقيه بعد مدة ، فقال له أنت بالخيار فله الخيار ما دام في المجلس“ (الشامية / ص: ٤٦٨ / ج: ٤ - البحر الرائق / ص: ٤ / ج: ٦ - الفتاوى الهندية / ص: ٣٩، ٤٠ / ج: ٣) سوال:.....

په کومو صورتو کي خيار شرط ختمیږي؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:.....

(١) چي په ژبه سره د اختیار ختمولو یا د سودا پخېدلو صراحت وکړي .
(٢) د اختیار په مدت کي دننه د اختیار صاحب داسی د خپل مملوکه شی په رقم استعمال کړي .

(٣) د اختیار په مدت کي د اختیار صاحب وفات (مړ) سي .

(٤) صاحب اختیار څه اظهار و نه کړي او مدت ختم سي .

په دې ټولو صورتو کي اختیار ختم کیږي .

”أجاز من له الخيار ... صح ولو مع جهل صاحبه ... فإن فسخ بالقول لا يصح إلا إذا علم الآخر وتم العقد بموته و.... مضى المدة - (قوله أجاز من له الخيار) ای أجاز بالقول أو بالفعل كالإعتاق والوطى ونحوهما“ (الدر مع الرد / ص: ٥٨٢، ٥٨٠ - ج ٤ البحر الرائق / ص: ١٧ / ج: ١ - تبیین الحقائق / ص: ١٨ / ج: ٤)

سوال:.....

په بیع سلم کي د خيار شرط حکم څه دی؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:..... په بیع سلم کي خيار شرط نسته:

”وبقى من شروط كون رأس المال منقوداً وعدم الخيار (قوله : وعدم

الخيار) ای خيار شرط “(الدرمع الرد / ص: ۲۱۲ / ج: ۵ - الجوهرة النيرة / ص: ۲۶۶ / ج: ۱ - الهداية / ص: ۱۰۲ / ج: ۳)
سوال:.....

تر درو ورخو زیات خيار شرط اینبودل څنگه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... دبیع کولو په وخت کي تر درو ورخو زیات خيار شرط اینبودل نه دی جائز، په دې سره بیع فاسدیږي، خو داسي شيان چي دهغه د صفاتو علم په درو ورخو کي نه سي کېدای په هغو کي تر درو ورخو زیات خيار شرط اینبودل جائز دی:

”وان كان فيه صفة لا يمكن الوقوف عليها في ثلاثة ايام يجوز ان يشترط فيه اكثر من ثلاثة ايام لانه شرط للحاجة إلى التأمل وهي تندفع بذلك“ (شرح النقاية / ص: ۳۰۹ / ج: ۲ - شرح المجلة لمحمد خالد الاتاسي / ص: ۲۳۴ / ج: ۲ - المادة: ۳۰۰ - شرح العيني / ص: ۱۱ / ج: ۲)

سوال:.....

چي د خيار شرط په مدت کي بیع هلاک سي بیا څه حکم لري؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... د خيار شرط په مدت کي د بیع په هلاکېدو سره خيار ساقطیږي، بیا بیع صحیح ده که باطله په دې کي څلور صورتونه دي:

- (۱) خيار شرط دبائع سره وي او پر مبيع باندي د مشتري قبضه کېدو مخکي مبيع دبائع سره هلاک سي .
- (۲) د قبضه کولو مخکي مبيع هلاک سي خيار د مشتري سره وي یا د مشتري او بائع دواړو سره وي .

پہ دے دوارو صورتو کی بیع باطلیری حکمہ چي اوس بیع حوالہ کول ممکن نہ دی .

(۳) مشتری پر مبیع باندی قبضہ و کړي وروسته مبیع د مشتری سرہ ہلاک سی او خیار دبائع سرہ وي، پہ دے صورت کی بیع باطلیری خو چونکہ مبیع د مشتری سرہ ہلاک سوی دی نو دے وجهی کہ چیری مبیع مثلی شی وي نو دہغہ مثل او کہ غیر مثل شی وي نو پر مشتری باندی دہغہ قیمت ادا کول لازم دی .

(۴) مبیع د مشتری سرہ ہلاک سی او خیار ہم د مشتری سرہ وي نو بیع صحیح کیری او پر مشتری باندی داستہ چي بائع تہ بہ ثمن لازمی ادا کوي:

”هلاک المبيع فی مدة الخيار : فيه تفصيل لأن الهلاك إما أن يكون قبل القبض او بعده والخيار إما للبائع او للمشتري ، فإن هلك المبيع قبل القبض أى (فی يد البائع) بطل البيع وسقط الخيار ، سواء أكان الخيار للبائع أم للمشتري ، أم لهما وإن هلك المبيع بعد القبض أى (فی يد المشتري) فإن كان الخيار للبائع فيبطل البيع ايضاً ، ويسقط الخيار ولكن يلزم المشتري القيمة إن لم يكن له مثل والمثل إن كان له مثل ... وإن كان الخيار للمشتري فهلك المبيع بفعل المشتري او البائع او بآفة سمانوية : لا يبطل البيع ، ولا يكن يسقط الخيار ويلزم البيع ويهلك على المشتري بالثمن“ (الفقه الاسلامی وأدلته / ص: ۳۵۴۵، ۳۵۴۴ / ج: ۴ - بدائع الصنائع / ص: ۲۷۲ / ج: ۵ -

تحفة الفقهاء / ص: ۷۳ / ج: ۲)

سوال:

خیار شرط پہ میراث منتقل کیڑی او کہ نہ؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: پہ خیار شرط کی وراثت نہ
جاری کیڑی، نو ددی وجهی خیار شرط وارث تہ
نہ منتقل کیڑی:

”خيار الشرط لا يورث، وقال العلامة سليم رستم باز: لانه ليس إلا مجرد
إرادة ومشيئة، وهذا وصف لصاحب الخيار فلا يمكن انتقاله إلى
الوارث“ (شرح المجة لسليم رستم باز / ص: ۱۲۹ / ج: ۱ المادة: ۲۰۶ - الدر
مع الرد / ص: ۵۸۱ / ج: ۴ - مجمع الانهر / ص: ۴۸ / ج: ۳)
سوال:

دخیار عیب متعلق دنبی علیہ السلام فرمان تھہ دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بائع باید مشتری تہ شی د
تولو عیبو تخخہ پاک، صفا او پہ بنہ حالت کی پہ حوالہ کری، او کہ
چیری پہ ہفہ کی کوم عیب وی نو مشتری تہ دی ورو بنایی، خریدار
(مشتری) تہ دھوکہ ور کول او عیب پتولو بانندی شی خرخول جائز نہ
دی. دنبی علیہ السلام فرمان دی ”چاچی دھوکہ ور کرہ ہفہ زموږ
تخخہ نہ دی“.

”عن عقبه بن عامر رضى الله عنه قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول:
السلم اخو المسلم ولا يحل لمسلم باع من أخيه بيعاً فيه عيب، إلا بينه
له“ (سنن ابن ماجه / ص: ۱۶۲ - كنز العمال / ص: ۵۹ / ج: ۴ رقم الحديث:
۹۵۰۱ - جامع الترمذی / ص: ۲۴۵ / ج: ۱ - فيص القدير للمناوی / ص:
۵۹۲۴ / ج: ۱۱، رقم الحديث: ۸۸۷۸ - سنن ابی داؤد / ص: ۱۳۲ / ج: ۱)

سوال:.....

خيار عيب په يو شرط باندي ثابتیږي که بې له شرطه ثابتیږي؟
الجواب باسم الملهم الصلح والصواب:.....خيار عيب د مشتري لپاره بې
له شرطه ثابتیږي، د دې اختيار هيڅ مدت نسته او دا اختيار وارث ته هم
منتقل کیږي:

”و خيار العيب يثبت بلا شرط ولا يتوقفت ، ولا يمنع وقوع الملك للمشتري
، ويورث ، لأن المورث استحق المبيع سليماً من العيب ، فكذا ورثه “ (شرح
المجلة لسليم رستم باز / ص: ۱۴۳ / ج: ۱ - الشامية / ص: ۳ / ج: ۵ - جامع
الفصولين / ص: ۳۴۰ / ج: ۱)

سوال:.....

خيار عيب څه ته وايي او د عيب په وجه سره ثمن كمول څه حكم لري؟
الجواب باسم الملهم الصلح والصواب:..... که چيري په بيع كي عيب وي
نو د بائع لپاره په سودا كي عيب بيانول لازمي دی ، که چيري بائع عيب
نکړي بيان نو گنهگار دی او که چيري مشتري په عيب خبر سي نو ده ته
په دوو خبرو كي ديوي خبري اختيار سته، بيع دي واپس کړي او خپل
ټول ثمن دي بيرته واخلي ، او که يې خوښه وي دټولو ثمنو په عوض كي
دي مبيع واخلي ، دې ته خيار عيب وايي د عيب په وجه باندي په ثمن كي
کمی کول نه دی جائز ، هو دا کېدای سي چي مبيع بيرته ورکړي او ثمن
بيرته واخلي بيا د دې وروسته په کم ثمن باندي سودا کېدای سي:

”وقد وردت السنة بالنهاي والوعيد الشديد على بيع المعيب بدون بيان
العيب للمشتري ... ولهذا اوجب رسول الله ﷺ على البائع أن يفصح عن

عیوب المبیع و أعطی الخيار للمشتري إذا لم يفصحه البائع عند العقد و بناء على ذلك ، أجمع فقهاء الشريعة الاسلامية على ثبوت اصل هذا الخيار قال ابن قدامة رحمه الله تعالى : متى علم بالبيع عيباً لم يكن عالماً به ، فله الخيار بين الإمساك والفسخ ، سواء كان البائع علم العيب او كتمه او لم يعلم لانعلم بين اهل العلم في هذا خلافاً (فقہ الیوع علی مذاہب الأربعة / ص: ۸۲۸ - ۸۳۱ / ج: ۲ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۱۴۴ / ج: ۱ ، المادة: ۳۳۷)

سوال:

د خيار عيب لپاره څه شرائط سته او كه نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د خيار عيب لپاره شرائط دا دي (۱) هغه عيب په مبيع كې دبائع سره پيدا سوي وي او د بيع د عقد په وخت كې هم موجود وي يا د بيع د عقد په وخت كې موجود نه وي ، خو په مبيع كې مشتري ته د حواله كولو دمخه عيب پيدا سوي وي نو مشتري ته خيار عيب سته ، او كه چيري بائع مبيع مشتري ته حواله كړي بيا د هغه وروسته د مشتري سره عيب پيدا سي نو د مشتري لپاره خيار عيب نسته . (۲) دبائع سره چي په مبيع كې كوم عيب پيدا سوي وو هغه د مشتري پر مبيع باندي د قبضه كولو وروسته هم پاتي وي ، او كه چيري د مشتري سره هغه عيب نه سو پيدانو د مشتري لپاره مبيع د خيار عيب په وجه سره دبیرته ور كولو حق نسته .

(۳) مشتري د سودا په وخت كې يا په هغه وخت كې چي پر مبيع باندي قبضه وكړي په عيب باندي خبر نه وي او كه چيري مشتري د سودا په وخت كې يا پر مبيع باندي د قبضه كولو په وخت كې په عيب باندي خبر

وي بياهم مبيع (شی) واخلی نو په دې سره خيار عیب نه حاصلیږي .
 (۴) د مشتري سره د دې عیب ختمول ممکن نه دي که چیري معمولي عیب وو دهغه ختمول ممکن وي نو د مشتري لپاره خيار عیب نسته .
 مثال د کپړو (ټوکړانو) رانیولو وروسته معلوم سول چي دا کالي مردار دي نو دا په پرېلو سره په آساني باندي ختمول ممکن دی نو د دې وجهي د مشتري لپاره خيار عیب نسته .

(۵) بائع د سودا په وخت کي د عیب څخه د برأت شرط نه وي لکولی ، که چیري يې برأت شرط لکولی وي نو د مشتري لپاره خيار عیب نسته:
 ”و أما شرائط ثبوت الخيار ، منها : ثبوت (العیب عند البیع او بعده قبل التسليم حتى لو حدث بعد ذلك لا يثبت الخيار ... و منها : ثبوته عند المشتري بعدما قبض المبيع و لا يكتفى بالثبوت عند البائع ... و منها : جهل المشتري بوجود العيب عند القبض ، فإن كان عالماً به عند أحدهما ، فلا خيار له ... و منها : عدم اشتراط البرأة عن العيب في البيع عندنا حتى لو شرطه فلا خيار للمشتري“ (بدائع الصنائع / ص: ۲۷۵ / ج: ۵)

”و الطريق الثاني : أن يزيل ذلك العيب إما باصلاحه او بتغيير بعض اجزائه ، ولم أجد في ذلك نصاً عند الحنفية إلا ما ذكره السرخسي رحمه الله تعالى قال : و إذا اشترى عبداً عليه دين لم يعلم به ، ثم علم بذلك “ (فقه البيوع على المذاهب الأربعة / ص: ۸۵۶ / ج: ۲ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۱۴۳ / ج: ۱ - ماده: ۳۳۷ - الفقه الاسلامي و أدلته / ص:

(۳۱۱۲ / ج: ۴)

سوال:

د خیارِ عیب په وجه سره دمبیع واپس کولو شرائط څه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري خریدار (مشتري) د سودا کولو په وخت کي دمبیع (خرش سوي شي) د عیب په اړه بالکل علم نه وي او وروسته د عیب په ښکاره کېدلو مشتري رضامندي نه کړه ښکاره او بائع (دکاندار) د سودا کولو په وخت کي د عیوبو څخه د برأت اعلان هم نه وکړی او په دې مبیع کي مشتري هېڅ قسم تصرف هم نه وکړی نو په داسي صورت کي د خیارِ عیب په وجه سره مبیع بیرته ورکول جائز دی او دبائع لپاره بیرته اخیستل ضروري دي:

”اما مبيع مطلقاً إذا بيع وفيه عيب قديم يكون المشتري مخيراً إن شاء رده

وإن شاء قبله بثمنه المسمى ولا يثبت خيار العيب إلا بشروط ثمانية:

۱- ألا يرى المشتري حين الشراء والقبض ذلك العيب وإذا رآه يجب أن يكون لا يعلم أنه عيب عند التجار-

۲- أن لا تحصل حال تدل على رضاه بالمبيع بعد اطلاعه على العيب -

۳- أن لا يشترط في المبيع براءة البائع من دعوى العيب “(در الحکام شرح مجلة الاحکام لعلي حيدر / ص: ۲۸۵ / ج: ۱، المادة: ۳۳۷- شرح المجلة لخالد الأتاسي / ص: ۲۹۰ / ج: ۲، مادة: ۳۳۷-

قال في البحر: وإلى هنا ظهر أن خيار العيب يسقط بالعلم به وقت البيع

او وقت القبض ... - (الشامية / ص: ۴۷ / ج: ۵ - البحر الرائق / ص: ۶۷ / ج: ۶)

سوال:

دلال څه ته وايي او دلال د اجرات مستحق کله گرځي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د دلال لفظ په دوو معناوو

باندي استعمال ٿيڻي:

(۱) يو هغه دلال دی چي اجير جوڙ سي بي له اجرتہ دبائع او مشتري ديوار بل د خواخه رهنمائي کوي او خپله سودانه کوي . په انگريزي ورته بروکروايي .

(۲) دويم هغه دلال دی چي دبائع يامشتري د خواخه په اجرت باندي سودا کوي ، په انگريزي کي کمپشن ايجنٽ ورته وائي . کمپشن ايجنٽ (دلال) د اجرت مستحق هغه وخت گرځي چي کله هغه کار پوره کري مثلاً چي کله دلال سامان خرڇ کري هغه وخت دی د اجرت اخيستلو مستحق جوڙيږي .

”۱- السمسار هو المتوسط بين البائع والمشتري باجر من غير ان يستاجر“ (رد المحتار / ص: ۶۵۶ / ج: ۵- سكب الانهر على هامش - مجمع الانهر / ص: ۴۵۸ / ج: ۳) -

”۲- مقتضى كلام الشارع أن الدلال غير السمسار كما في القهستاني بأن الدلال يحمل السلعة إلى المشتري ويخبر بالثمن ويبيع ، بخلاف السمسار كما في القهستاني بأن الدلال يحمل السلعة إلى المشتري ويخبر بالثمن و يبيع ، بخلاف السمسار فانه لم يكن في يده شيء- (تكملة رد المحتار / ص: ۳۱۰ / ج: ۸- الدر مع الرد / ص: ۱۳۶ / ج: ۵- طحطاوى على الدر / ص: ۹۵ / ج: ۳- تنقيح الحامدية / ص: ۱۱۵ / ج: ۲) -

”۲- ولا يستحق المشترك الاجر حتى يعمل كالقصار ونحوه كفتال و حمال و دلال و ملاح“ (رد المحتار / ص: ۶۴ / ج: ۶- حاشية الطحطاوى على الدر المختار / ص: ۳۵ / ج: ۴- شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۲۴۴

/ ج: ۱ - شرح المادة ۴۷۲)

سوال:.....

دلال ضامن دی او کہ نہ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: دلال د تاجر نمائندہ وی نو د دی
وجهی د تاجر لپاره د خرڅ سوي
شي (مال) ضامن نسي کېدای .

”ضمان الدلال والسمسار الثمن للبائع باطل ، لانه وكيل بالاجر“ (الدر
المختار مع الرد / ص: ۳۳۴ / ج: ۵) (حاشية الطحطاوى على الدر المختار /
ص: ۱۶۴ / ج: ۳ - الترهيب والترغيب / ص: ۴۵۰ / ج: ۲)

سوال:.....

آيا سامان د دلال سره امانت دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري تاجر سامان دلال ته د
خرڅولو لپاره ورکړی نو دا سامان د دلال سره امانت دی ، که چيري مال د
دلال په کوتاهي او قصور سره ضائع او هلاک سو نو دلال به د مال ضامن
وي او که چيري په قدرتي آفت سره هلاک سو يا د حفاظت سره غلا سو يا
يو حادثه رانقله چي د دلال قصور نه وو نو دلال ضامن نسي کېدای بلکه دا
د تاجر تاوان دی:

”الدلال أجير مشترك حتى الوضاع من يديه شيء بلا منعه لا يضمن عند أبي
حنيفة رحمه الله تعالى“ (مجمع الضمانات / ص: ۵۲ / ج: ۱ - حاشية الطحطاوى
على الدر المختار / ص: ۱۶۴ / ج: ۳ - المحيط البرهاني / ص: ۷۴ / ج: ۱۲)
سوال:.....

دلال د مالک لپاره د مال د قیمت ضامن جوړېدای شي او که نه؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: دلال (کمیشن ایجنټ) پخپله
 د مالک ایجنټ او نمائنده دی که څه هم په اجرت باندي دی ددې وجهي هغه
 د مالک لپاره د خرڅ سوي مال د قیمت ضامن نسي جوړېدای يعني دلال
 مالک ته دا ووايي چي پر فلانکي باندي سامان خرڅوم که چيري هغه
 قیمت (پيسې) ادا نه کړي نوزه د قیمت ضامن یم دانه دی صحيح .
 ”ضمان الدلال و السمسار الثمن للبائع باطل لانه وکیل بالاجر“ (رد
 المحتار / ص: ۲۳۴ / ج: ۵ - حاشية الطحطاوی علی الدر المختار / ص: ۱۶۴
 - المحيط البرهانی / ص: ۷۴ / ج: ۱۲)
 سوال:

که چيري د دلال اجرت متعين نه وي نو بيا څه حکم لري؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري تاجر دلال ته د يو
 سودا وويل او اجرت يې متعين نه کړ او دلال هغه سودا وکړه نو د اجرت د
 نه تعين له وجهي دا اجاره فاسديږي او دلال به د اجرت مثل حق دار وي
 يعني بل دلال چي پر داسي قسم سودا باندي څومره اجرت اخلي هغومره
 اجرت دي دې دلال ته ورکړي:

”وليس للدلال سوى الأجرة المسماه لو كان الأجر معيناً وإلا فالأجرة
 المثل بالغه ما بلغت ، ولو قال للدلال : بعه بكذا وما زاد فهو بيني وبينك ...
 إن باعه بأكثر فله اجر المثل لا يتجاوز نصف الزيادة وبه يفتى“ (شرح المجلة
 لسليم رستم باز / ص: ۲۴۴ / ج: ۱ - المادة: مع شرحها ۵۷۸ - فتاویٰ هندیه / ص:
 ۴۵۰، ۴۵۱ - الشامية / ص: ۶۳ / ج: ۶ - الفتاویٰ الهنديه / ص: ۴۳۹ / ج: ۴).

سوال:.....

د پور (دين) د کاغذانو رانيول او خرڅول څنگه دي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د پور قيمت کاغذان خرڅول د
 کاغذانو رانيول او خرڅول نه دی بلکه په کاغذانو کې د ليکل سوي رقم
 رانيول او خرڅول دي او د نقد بيع که چيري د نقد په عوض وي نو
 ضروري ده چي د دواړو خواوو څخه پوره ادائينگي و قبضه وي او د يو
 جنس په صورت کې د مقدار په اعتبار سره برابري هم وي . د بيع صرف
 د يو مسلمه قاعده ده چي پر دې باندي قريب قريب د ټولو فقهاؤ اتفاق دی
 نو د دې وجهي د پور کاغذان خرڅول اورانيول بالکل جائز نه دي:

”قوله: فلو تجانسا شرط التماثل والتقبض: أي النقدان بأن بيع أحدهما
 بجنس الآخر فلا بد لصحة من التساوي وزناً ومن قبض البدلين قبل الافتراق
 ... (قوله: فلو باع بالفضة مجازفة صح إن تقابضا في المجلس) لأن المستحق
 هو القبض قبل الافتراق دون التساوي ولو افترقا قبل قبضهما او قبض
 أحدهما بطل لفوات الشرط“ (البحر الرائق / ص: ١٩٢ / ج: ٢٩٤ / ج: ٦ -
 الدر مع الرد / ص: ٢٥٧، ٢٥٩ - فتح القدير / ص: ١٢٧، ١٢٩ / ج: ٧)

سوال:.....

ډگري، حکم نامه او داسي نور اسناد خرڅول رانيول څنگه دي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د ډگري او حکم نامه رانيول او
 خرڅول باطل دي ځکه چي دامال نه دی:

”لا يجوز الاعتياض عن الحقوق المجردة كحق الشفعة“ (الدر المختار مع
 الرد / ص: ٥١٨ / ج: ٤ - الاشباه والنظائر / ص: ٢١٠ - بدائع الصنائع / ص:

(۴۸ / ج: ۶)

سوال:.....

پر غصب باندی غصب پہ صورت کی ضمان حکم ۛہ دی؟
 الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:..... یو سړي د بل سړي ۛخه مال
 غصب کړ بیا یو بل غل راغلی دهغه ۛخه یې یو وړی، مثلاً دیو چا سره
 موټر وي یو غل ور ۛخه واخیستی، بیا بل دویم غله هغه (موټر) د اول
 غله ۛخه واخیست بیا د دریم غله د لاسه هغه مات سویا په یو وجه سه د
 استعمال قابل نه وو نو مالک کولای سي چي د دواړو خلاف مقدمه وکړی
 ، او په دوي دواړو کي چي وغواړي له هر یوه ۛخه ضمان واخلي
 اخیستی یې سي، خو چي له یوه ۛخه ضمان واخلي نو دهغه بل ۛخه د
 وصولو کولو حق نلري:

”غاصب الغاصب حکمه حکم عين الغاصب فاذا غصب من الغاصب
 المال المنصوب شخص آخر، وأتلفه أو تلف في يده، فالمنصوب منه مخير
 ان شاء ضمنه الغاصب الاول، وان شاء ضمنه الغاصب الثاني وله أن يضمن
 مقداراً منه الاول ومقدار الآخر الثاني ... وإذا ضمن الغاصب الاول فهو
 يرجع على الثاني واما إذا ضمنه الثاني فليس للثاني أن يرجع على الاول،
 إذا رد غاصب الغاصب المال المنصوب إلى الغاصب الاول يبرأ وحده وإذا
 رده إلى المنصوب منه يبرأ هو و الاول“ (شرح المجلة لرستم باز / ص: ۴۰۲، ۴۰۳
 ، المادة: ۹۱۱، ۹۱۰ - شرح المجلة للاتاسي / ص: ۴۴۸، ۴۵۲ / ج: ۳، المادة:
 ۹۱۱، ۹۱۰ - الفقه المعاملات للصابوني - الدر مع الرد / ص: ۱۹۷ / ج: ۶)

سوال:.....

دیبِت کارہ کی دسروس چارج پہ نامہ بانڈی چي بینک کوم رقم کاتھوی دا
خہ حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : دیبِت کارہ د خپل بینک
اکاؤنٹ خخہ د پیسور ایستولو لپارہ د اې ټي ایم پہ نامہ بانڈی یو مشین
دی بانڈی دا کارہ استعمالیږي د دې پہ ذریعہ پیسې براہ راست د خپل
اکاؤنٹ خخہ حاصلیږي یا دغه رنگه کارہ ونه لکه چارج کارہ کارپوریت
کارہ، فلیت کارہ یا دیوې کمپنی د سودا کارہ او داسي نور چي په هغو
کي په محض مقررہ وخت کي به واجب الاداء رقم ادا کیږي . او خہ زیاتہ
سود ادا کول نه غواړي، خو دیبِت کارہ پہ مشین کي د چارج کولو پہ
صورت کي دسروس چارج پہ نامہ بانڈی د فیصد پہ اعتبار چي کومي
پیسې کاتھوي هغه صحیح نه دي خکہ چي بینک قرضدار دی او پیسې
جمع کولو والا قرض خواہ دی، د قرض دار بینک لپارہ دسروس چارج پہ
نامہ بانڈی د قرض خخہ رقم حاصلول جائز نه دي:

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ
فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ“ (البقرة: ۲۷۹، ۲۸۰) (اعلاء
السنن / ص: ۵۱۲ / ج:

۱۴ (الاشباه والنظائر / ص: ۲۵۷) (فقه السنة / ص: ۱۴۸ / ج: ۳) (شامی / ص:
۸۴۸ / ج: ۳) (الدر المختار مع الرد / ص: ۱۶۱ / ج: ۵) (بحوث فی قضايا
فقهية معاصرة / ص: ۱۷۴ / ج: ۱)“

سوال :

د دیبِت کارہ استعمال خہ حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: ددې کارډ حامل فرد دمخه څخه اکاؤنټ په دې اداره یابینک کې موجود وي د کومې ادارې یابینک چې دا کارډ حاصل کړی دی او کارډ اخیستلو والا چې دغه کارډ کله هم استعمالوي اداره یابینک دده په اکاؤنټ کې د موجودو پیسو څخه ددې ادائیګې وکوي په دې کې کارډ اخیستلو ته د پور سهولت نه حاصلېږي بلکه دی خالص تر هغه وخت پوري کارډ استعمال کوی سې ترڅو پوري چې دده په اکاؤنټ کې پیسې پکښې وي اداره یابینک ددې کارډ د جاري کولو فیس وصول کوي ددې کارډ استعمال جائز دی او ددې په ذریعه سودا کول جائز دي، ځکه چې په دې کې د قرض او سود صورت نسته، خو د کارډ اخیستلو والا د اذمه واري ده چې دی به کارډ د شریعت خلاف په یو ناجائز او د ګناه په کار کې نه استعمالوي که نه وي نو ګنہګار دی:

”و تجوز الوكالة بقضاء الدين ، لانه يملك القضا بنفسه وقد لا يتهيأ له القضاء بنفسه فيحتاج إلى التفويض إلى غيره“ (بدائع الصنائع / ص: ۲۳ / ج: ۶ - الفقه الاسلامي وادلته / ص: ۸۸ / ج: ۵ - الخانية على هامش هندية / ص: ۴۶۹ / ج: ۵ - الفقه الكامليه / ص: ۱۳۶ - شرح مجلة للاناسي / ص: ۴۹۸ / ج: ۴، مادة: ۱۵۰۴)

سوال:

د دې، او (ډیلیوري آرډر) په ذریعه باندي بيع کول څنګه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیرې یو سړی د میل څخه د مال رانیولو سودا کوي نو میل والا هغه سړی ته یو رسید (کاغذ) ورکوي دې رسید (کاغذ) ته ډیلیوري آرډر وايي چې دامخفف د دې او (انګریزي

دوو لفظو څخه دی) پر دې ډي او باندي يو تاريخ ليکلی وي چي د هغه په وجه سره د مال رانيولو والا لپاره دا حق وي چي دی په دې رسيد (ډي او) کي تر ليکل سوي تاريخ پوري ډي او ور بنسکاره کړي او د گودام څخه مال راواخلي، خودا دارقم وي چي مال رانيولو والا د گودام څخه مال را اخلي نه او پر هغه مال باندي قبضه هم نه کوي، او خپل مال جلا هم نه ږدي بلکه پر همدغه حالت ډي ډي او ور بنسکاره کړي مال پر بل باندي او هغه يې پر بل باندي خرڅوي. په دې کي چي تر څو پوري مال په گودام کي وي هغه د مال د مالک پر ضمان او تاوان باندي وي. دارقم د قبضي څخه دمخه ډيليوري آرډر ور بنسکاره کول مال رانيول او خرڅول جائز نه دی، او په دې طريقه باندي چي کومه نفع حاصلېږي هغه نفع هم ناجائز ده. او دا صدقه کول واجب ده.

په حديث شريف کي دي چي حضرت حکيم بن حزام وويل ماني عليهِ السلام ته وويل چي اې د الله رسوله زه سودا (رانيول او خرڅول) کوم په دې کي زما لپاره کوم حلال دي او کوم حرام دي؟ نو نبي عليهِ السلام وويل چي کله ته يوشی رانيسي نو پر هغه باندي د قبضه کولو دمخه هغه مه خرڅوه.

او پوهه سه چي تر څو پوري مال په گودام کي وي خريدار هغه نه سي استعمالولای او ډي او حاصلولو مطلب دادی چي د دې رسيد په ذريعه د گودام څخه مال حاصل کېدای سي او تر څو پوري چي مال د گودام څخه را ونه وزي، حاصل نه سي قبضه نه ورته ويل کېږي، لهذا پر ډي او باندي قبضه پر مال باندي قبضه نه بلل کېږي او دارائج کاروبار په موجوده

شکل کی جائز نہ دی .

”و اما تفسیر التسليم والقبض ، فالتسليم و القبض عندنا هو

التخلية و التخلي وهو أن يخلي البائع بين المبيع و بين المشتري برفع الحائل بينهما على وجه يتمكن المشتري من التصرف فيجعل البائع مسلماً للمبيع والمشتري قابضاً له“ (بدائع الصنائع / ص: ۲۴۴ / ج: ۵ - الموسوعة الفقهية / ص: ۳۱۶ / ج: ۱۱ - مسند احمد بن حنبل / ص: ۴۰۳ / ج: ۳ - السنن الكبرى للبيهقي / ص: ۳۱۳ / ج: ۵ - الفتاوى الهندية / ص: ۲۱۲ / ج: ۳ - الهداية / ص: ۶۸، ۶۹ - / ج: ۳)

سوال:.....

ڊيپازيت رقم ڇهه ته ويل ڪيري او دا د شريعت له خوا ڇهه حكم لري؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: مكان يا دكان په ڪرايه باندي ور ڪولو په وخت كي ڊيپازيت رقم (روپي) د دې غرض لپاره وي چي ڪله ڪرايه دار مكان يا دكان خالي ڪري نو ڪه چيري ده په مكان يا دكان كي ڇهه نقصان يا تاوان ڪري وي نو دهغه ضمان د دې څخه واخلې .
دغه رنگه ڪه يې چيري ڪرايه ادا نه ڪړه نو دهغه څخه يې واخلې ، دا د امانت په حكم كي دي او دا استعمال په صورت كي قرض جوړيږي دا د عرف عام په وجه سره جائز دي:

”والعرف في الشرع اعتبار لذا عليه الحكم قد يدار و اعلم أن اعتبار العادة و العرف رجح اليه في مسائل كثيرة حتى جعلوا ذلك أصلاً ، فقالوا تترك الحقيقة بدلالة الاستعمال والعادة“ (رسائل ابن عابدين / ص: ۴۴ / ج: ۱ - و فيه ايضاً / ص: ۱۱۵ / ج: ۲ - الرسالة: نشر العرف في بناء بعض الاحكام على

العرف، ط: سهیل اکیڈمی لاہور)

سوال:.....

د غصب سوو شیانو رانیول او خرخول څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: کله کله علاقايي جنگو د وجهي یو قوم پر بل قوم غالب سي نو په دې کې ډېر مالونه، جائیدادونه لاس ته راسي په داسي ظالمانه قبضو سره غاصب د دې شیانو مالک نه ګرځي، بلکه غصب سوي شيان واپس کول لازم دي که چیري مالک وو هغه ته دي بیرته ورکړي کني نو وارثانو ته دي بیرته ورکړي .

که چیري مالک یا وارث نه وو نو فقراء او مساکینو ته دي ورکړي، که چیري غاصب غصب سوي شيان (مال و جائیداد) خرڅ کړي وي نو خرڅول د مالک پر اجازت باندي موقوف دي که چیري مالک اجازت ورکړی نو بیع صحیح ده کني صحت نلري او غصب سوی مال اصل مالک ته بیرته ورکول لازمي دی:

”عن حرة الرقاشی عن عمه قال: قال رسول الله ﷺ ألا لا تظلموا ألا لا يحل مال امرئ إلا بطيب نفس منه“ (مشکوٰۃ

المصاييح / ص: ۲۵۵ - الهداية / ص: ۳۷۱، ۳۷۰ - ج ۳ البحر الرائق / ص: ۱۰۸، ۱۰۹ / ج: ۸ - شامی / ص: ۳۸۵ / ج: ۶ - الخانية على الهندية / ص: ۴۰۰ / ج: ۳)

سوال:.....

چي غصب سوی مال د یو چا سره پیدا کړي څه به کوي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري غصب سوی مال د

یو چاسره په صحیح حالت کي پیدا کړي نو ده ته د خپل مال بیرته اخیستلو حق سته، که څه هم هغه د غصب کولو والا څخه رانیولی وي، ځکه چي کوم وخت غاصب پر غله باندي دامال خرڅوی هغه د دې مال نه وو نو ځکه دا بیع منعقد نه سوي نه ده لهذا مالک دي د ده څخه خپل مال واخلي، پاته سوسړی دي د غاصب بائع څخه ادا کړی قیمت واخلي.

”ابوهريرة رضي الله تعالى عنه يقول: قال رسول الله ﷺ أو قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول من أدرك ماله بيعته عند رجل أو رجل قد أفلس فهو أحق به من غيره“ (صحيح البخاري / ص: ۳۲۳ / ج: ۱، ط: قديمي)

عن سمرة..... (سنن أبي داود / ص: ۱۴۲ / ج: ۲ رقم الحديث: ۳۵۳۰) (سنن ابن ماجه ۱۶۸، ابواب الاحكام، باب من سرق شيء...)

سوال:.....

که چيري پټواري وغيره په غلطي باندي يا په يو بله وجه باندي مځکه يامکان دبل چاپه نامه کړي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري پټواري يا بل داسي چاپه غلطي باندي يا په يو بله وجه باندي مځکه يامکان دمالک ماسواد يو بل چاپه نامه کړه، نو هغه مالک نه دی بلکه اصل مالک به بدستور اصل مالک وي چي د چاپر نامه سوه دهغه لپاره ضروري د چي بیرته يې د اصل مالک په نامه کړي:

”بخلاف جعلته باسمك فإنه ليس بهبة“ (الدرمع الرد / ص: ۶۸۹ / ج: ۵ - الهداية / ص: ۳۷۱، ۳۷۰ / ج: ۳ - الخانية على هامش الهندية / ص: ۴۰۰ / ج: ۳ - البحر الرائق / ص: ۱۰۹، ۱۰۸ / ج: ۸)

سوال:.....

پہ غلہ مندی کی چي د مزدور مزدوري راځي دا پر چاده؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: پہ غلہ مندی کی چي د مال تر
 خرڇولو پوري چي د مزدور کومه مزدوري راځي دا پر بائع (خرڇولو
 والا) باندي ده، او د خرڇولو وروسته تر موټر يا گاډي پوري وړولو لپاره
 چي کومه مزدوري راځي دا پر خريدار (مشتري) باندي ده:

”عن عثمان رضي الله عنه أن النبي ﷺ قال له: وإذا بعث فكل وإذا
 اتبعته فاكل“ (صحيح البخاري / ص: ۲۸۵ / ج: ۱ - عمدة القاري / ص: ۳۴۸
 / ج: ۱۱ - درر الحکام شرح مجلة الاحکام / ص: ۲۳۱ / ج: ۱ ، ماده: ۲۸۹)

سوال:.....

په غليظو موادو باندي مبني کتابونه خرڇول څنگه دي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د کتابو خرڇولو والا لره پکار
 ده چي پخپلو کتب خانو کي اسلامي کتابونه خرڅ کړي لکه قرآن
 شريف، تفسير، فقه، تاريخ، سيرت صحابه کرام رضوان الله عليهم
 اجمعين باندي ليکل سوي کتابونه، د ديني مسائلو کتابونه او پر
 غزوات وغيره باندي مشتمل کتابونه خرڅ کړي. د دې لپاره چي صدقه
 جاريه جوړه سي او د حلال روزي او په مال کي د برکت سبب وگرځي،
 فحاشي، عرياني، کمراهي، فساد خپرولو والا اخلاقي زوال پيدا کولو
 والا، په مسلمانانو کي فتنې پيدا کولو والا، بدعاتو ته رواج ورکولو والا
 ، عقائد و نظريات تباه کولو والا، عشقيه قصو والا کتابونه خرڅ نه
 کړي. د داسي کتابو رانيول او خرڇول جائز نه دي. داسي کتابونه د

مسلمانانو زامنو او لونو ته د پلټ او رزیزل اخلاقو تعلیم ورکوي او اخلاقي پستی او جنسي لارو لیکو خواته یې بیایي، داسي دکانداران د مسلمانانو گمراه کولو کتابو په ترویج او اشاعت کي حصه دار دي. د دوی دغه عمل په آخرت کي د دوی لپاره د دردناک عذاب سبب جوړیږي او تر قیامت پوري د گناه کولو والاو په گناه کي داخلگ هم شریک دي، ځکه چې سبب دا خلگ جوړ سوي دي:

”قال الله تعالى: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾“ (سورة لقمان: ۶) (تفسير ابن كثير / ص: ۱۰۱ / ج: ۵ - ط: رشيديه) (روح المعاني / ص: ۷۹ / ج: ۲۱ سورة لقمان) (تفسير ابن كثير / ص: ۴۵۳ / ج: ۲ - سورة المائدة)

سوال:.....

د غیر شرعي لباس رانیول او خرڅول څنګه دی؟
الجواب باسم الملهم الصلوة والصواب:..... غیر شرعي لباس مثلاً چست لباس یا دارنګه لباس چې په هغه باندي ستر نه پتییږي چې د تیار کړي پر غیر مسلم باندي د خرڅولو کنجائش سته، ښه نه دی او پر مسلمانانو باندي خرڅول مکروه تحریمي دی ځکه چې په دې کي د گناه په کار کي تعاون کول دي او د گناه په کار کي د تعاون کولو څخه الله جل شانه منع کړې ده، پوه سه چې د حیوانانو په تصاویرو سره لباس تیارول جائز نه دی، او داسي لباس پر غیر مسلم باندي خرڅول هم نه دی جائز.

”وفی المحيط لا یکره بیع الزنا نیر من النصرانی والقلنسوة من المجوسی لأن ذلك اذلال لهما، وبيع المكعب المغضض للرجل ان یلبسه یکره، لانه

إعانة على لبس الحرام ، وإن كان اسكافاً أمره انسان أن يتخذه له خفا على
 ذى المجوس او الفسقة او خياطاً أمره أن يتخذ له ثوباً على ذى الفسقة يكره
 له ان يفعل لانه سبب التشبه بالمجوس والفسقة“ (شامی / ص: ۳۹۲ / ج: ۶)
 (الهندية / ص: ۲۱۰ / ج: ۳ - حجة الله البالغة / ص: ۱۰۲ / ج: ۲)

سوال:.....

په غیر قانوني توگه سره مال راوړل څنګه دی په شریعت کې ، د دې سودا
 کول څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... دیو ملک مال په غیر قانوني
 توګه سره بل ملک ته راوړل په قانوني اعتبار سره منع دي بیا هم که
 چیري هغه مال جائز او حلال وي نو د هغه سودا (رانیول او خرڅول) جائز
 دی او چي کوم سړی دا مال رانیسي هغه یې مالک دی ، ده ته اختیار دی که
 یې خپله استعمالوي که یې چاته هبه کوي او که یې خرڅوي او آمدني یې
 هم حلاله ده .

خو په قانوني اعتباره د پابندي په صورت کې دعزت او مال دواړو
 خدشه وي نو د دې څخه ځان ساتل ښه دی او په اصطلاح کې دې ته
 ګرېزي (اسمگلنګ) وایي .

پوه ښه چې په دې وخت کې پر صدر او وزیر اعظم باندي دامام اطلاق
 نه دی صحیح .

”وأما حكمه فثبوت الملك في المبيع للمشتري ، وفي ثمن للبائع إذا كان
 الباع بائناً“ (الهندية / ص: ۳ / ج: ۳ - شامی / ص: ۵۰۶ / ج: ۳ - حاشية
 الشبلي على التبيين / ص: ۲۷۶ / ج: ۴ - الدر مع الرد / ص: ۴۶۳ / ج: ۶ -

البحر الرائق / ص: ۴۲۹ / ج: ۵ - تبیین الحقائق / ص: ۴۷۵ / ج: ۴)

کل یتصرف فی ملکہ شاء (شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۶۵۴ -

رقم المادة: ۱۱۹۲ - شرح المجلة للاتاسی / ص: ۱۳۲ / ج: ۴، ماده: /

۱۱۹۲ - شامی / ص: ۴۴۸ / ج: ۵)

(والامام یصیر اماماً) بأمرین (بالمبايعة من الاشراف و الأعیان ، و بأن ینفذ

حکمه فی رعیتہ خوفاً من قهره و جبروته ، فان بايع الناس) الامام (و لم ینفذ

حکمه فیهم لعجزه) عن قهرهم (لا یصیر اماماً - (الدرمع الرد / ص: ۲۶۳ / ج: ۴)

سوال:

د کافر سره مزدوري کول څنگه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: ديو مسلمان د کفار سره

ملازمت او مزدوري کول ښه نه ده، په دې کې د کفارو مخدوميت راځي او

اد مسلمانانو يو قسم ذلت کيږي او دا د ايمان د شان خلاف دی، پاته سو

مجبوري هغه جلا خبره ده .

حضرت ابو هريره رضی الله عنه وايي چي د انصارو يو صاحب راغلی

نبي عليه السلام مبارک ته يې وکتل هغه وويل څه خبره چي زه تا

غمکين او ناسازه وينم ؟ نبي عليه السلام وفرمايل دلوري دو جهي ، بيا

دې انصاري صحابي خپلي کجاوې ته ولاړې په هغه کې شې نه وو بيا په

او تلاش پسي راووتی، يو يهودي يې وليدی چي په باغ کې يې اوبه

لگولې انصاري صحابي پوښتنه وکړله، باغ اوبه کړم (په اجرت باندي)

هغه ورته وويل، وو، هغه ورته وويل د هري سولاغې په بدله کې يوه

خورمانه غواړم، عمده غواړم نو تقريباً دوه صاعه ته نيژدې خورمايې

جمع ڪري او د نبي ﷺ مبارڪ په خدمت ڪي يې راوړي:
 ”عن ابى هريرة رضى الله تعالى عنه ، قال جاء رجل من الانصار فقال : يا رسول الله مالى ارى لونك منكثاً؟ قال :
 الخمص فانطلق إلى رحله ، فلم يجد في رحله شيئاً ، فخرج يطلب ، فإذا هو
 بيهودى يسقى نخلاً ، فقال الانصارى لليهودى : أسقى نخلك؟ قال : نعم ،
 قال : كل دلو بتمرة ، واشترط الانصارى أن لا يأخذ خذرة ولا تازرة ولا
 حشفة ، ولا يأخذ إلا جلدة فاستقى بنحو من صاعين ، فجاء به إلى النبي ﷺ
 “(سنن ابن ماجه / ص: ۱۷۶ - المسند الجامع / ص: ۲۹۶، ۲۹۷ / ج: ۱۷ ،
 رقم الحديث : ۱۳۳۶۶۳)

سوال :.....

ڪافر ته امانت ايڻول ڇنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب :..... ڪه چيري يو وخت ڪافر ته د
 امانت ايڻولو ضرورت پيداسي نو د ڪافر امانت ايڻول او ڪافر ته امانت
 ايڻول دواړه جائز دي:

”عن عائشة رضى الله تعالى عنها استأجر نبي ﷺ و ابو بكر رجلاً من بنى
 الدئل ثم من بنى عبد بن عدى هادياً خريئاً الخريت الماهر بالهداية ق غمس
 يمين حلف في آل العاص بن وائل ، وهو على دين كفار قريش فأمناه فدفعنا
 اليه راحلتها “(صحيح البخارى)

سوال :..... د غير مسلم سره مضاربت ڪول ڇنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب :..... د غير مسلم سره هم عقد
 مضاربت ڪهڏاي سي ، ڇڪه چي دامعامله ده او دامعاملي د صحت لپاره د

دین او ملت یووالی نه دی ضروري . نبی علیه السلام د کفارو سره هم معاملات کړي دي:

”و اسلامه ليس بشرط أصلا فتجوز الإجارة واستئجار من المسلم والذمي والحربي المستأمن لأن هذا من عقود المعاوضات فيملكه المسلم والكافر جميعا كالبيعات.....“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۷۶ / ج: ۴ - الهندية / ص: ۲۴۸ / ج: ۵ -)

سوال:

د کفارو په ملک کې د بینکو څخه سودا اخیستل څه حکم لري؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د کفارو په ملک کې هم د بینکو څخه سودا اخیستل جائز نه ده په قرآن شریف کې حکم عام دی .
غیر مسلم ملکونه یا کفار یې نه دي خاص کړي د مسلمانانو لپاره په کار دی چې د کفارو په بینکو کې پیسې هم جمع نه کړي:

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ - فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ“ (سورة البقرة: ۲۷۹)

”وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا“ (البقرة: ۲۷۵) (مشکوٰة المصابيح / ص: ۲۴۴)

سوال:

د کفارو متروکه شیان خرڅول څنګه دي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په یو مسلمان ملک کې د غیر مسلم قومونه د څه وخت او سپېدلو وروسته د هغه ځای څخه ولاړ سي نو د هغو پاته سوی جائیداد یا نور شیان د ذاتي مفاد لپاره خرڅول جائز نه دی، بلکه دغه شیان د دغو قیمت د بیت المال په حواله کول لازم دي .

که چیري دبیت المال څه قابل اعتماد انتظام نه وي بلکه په هغه کي د دغو شيانو ضیاع خطر ه وي نو په یو داسي ځای کي مصرفول مناسب دي چي په هغه پوري عمومي مفادات وابسته وي داسي اموالو لپاره ديني مدارس او په مجاهدينو کي مصرفول ښه مصرف دی .

دغه رنگه د کفارو جائیدادونه هم دغه حکم لري:

”وما اوقف المسلمون عليه من أموال اهل الحرب بغير قتال يصرف في مصالح المسلمين كما يصرف الخراج قالوا: هو مثل الأراضي التي اجلوا اهلها عنها“ (الهداية / ص: ۵۶۴ / ج: ۲ - شامی ۱۳۸ / ج: ۴ - فتح القدیر / ص: ۲۳، ۲۴ / ج: ۶)

سوال:.....

غير ملكي پيسې جنس لکه ډالر، ريال، يورو او پونډه او داسي نور د حکومت له طرفه په مقرره کرل سوي قيمت باندي رانيول او خرڅول ضروري دي او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:..... د حکومت له طرفه په مقرره سوي قيمت باندي رانيول او خرڅول ضروري نه دي په نقد باندي تر دې په زيات او کم باندي هم رانيول او خرڅول جائز دي، ځکه چي د دواړو جنس جلا دی، د جنس بدلېدلو په صورت کي کمی او زیاتۍ جائز دی، خو پور کول جائز نه دی، د دې وجهي د دغو سودا هروخت په نقدو کول لازمي ده .

سوال:.....

دهغه قبرستان چي وقف سوی نه وي رانيول او خرڅول يې څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: کہ چیری د قبرستان مٹکھ نہ وی وقف سوې او دایقین وی چي د مرو بدنونه خاوري سوي دي نوپه داسي صورت کي د مٹکي مالک په مٹکھ کي هر رقم مالکانه تصرف کولای سي، دا خرڅوای هم او خلک رانیوای هم سي .

او که چیری هديره موقوفه وي یا د وقف شائبه هم موجود وي نو ددې سودا (رانیول او خرڅول) یا په کي مالکانه تصرف کول جائز نه دي:

”لو بلی المیت و صار تراباً جاز دفن غیره فی قبره و ذرعه و البناء علیه“ (تبيين الحقائق / ص: ۵۸۹ / ج: ۱ - شامی / ص: ۲۳۸ / ج: ۲ - الهندية / ص: ۱۶۷ / ج: ۱ - الرد على الدر / ص: ۴۳۳ / ج: ۴ - البحر الرائق / ص: ۲۴۵ / ج: ۵)

☆.....فاریکس:

د غیر ملکي کرنسي (پيسو) تبادلي او رانیولو او خرڅولو ته فاریکس وایي نن سبا په بین الاقوامي منډیانو کي د فاریکس کاروبار ډېر زور اخیستی دی .

سوال:.....

فاریکس کاروبار جائز دی او که نه ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د نیت او داسي نورو شیانو په ذریعه د بین الاقوامي مارکیټ څخه (فاریکس) غیر ملکي کرنسي (پيسو تبادلي) رانیولو او خرڅولو چي کومه رائج طریقہ ده په هغه کي شرکت کول او ددې څخه نفع حاصلول جائز نه ده ځکه چي په دې کي قبضه نه وي او مبيع قبل القبض خرڅول او دهغه څخه نفع حاصلول جائز

نہ دہ .

”عن ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما قال : أما الذی نہی عنہ النبی ﷺ فهو الطعام أن یباع حتی یقبض قال ابن عباس : ولا أحسب کل شیء إلا مثله“ متفق علیہ (مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۴۷، ۲۴۴ - مرقات المفاتیح / ص: ۴۴ / ج: ۶ - الدر مع الرد / ص: ۱۴۷ / ج: ۵)

سوال :.....

ترہ (دکان مختہ محکمہ تر سرک پوری) استعمالو لو حیلہ کول یا پر ترہ بانڈی قبضہ کول ٹنگہ دہ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... بعضی دکانداران دکان مختہ ترہ جو پوی او کله کله بیایو خہ خاوری ور واپوی تر عام سطح یی لورہ کری داد خیل خان لپارہ استعمالو لو جواز ثابتوی خودا حیلہ نہ دہ صحیح ، غلطہ دہ . دکاندار تہ پہ ترہ کی د تصرف کولو اختیار ہم نستہ ، ترہ د حکومت ملکیت وی او دھر خاص او عام د تہریدو لپارہ مختص وی ، د حکومت ماسواد عام سہری لپارہ پر دی بانڈی دار قم قبضہ کول چي عام خلک یی استعمال نہ کری د غصب پہ وجہ بانڈی ناجائز او حرام دہ .

”عن سالم عن ابيه قال : قال رسول الله ﷺ : من أخذ من الارض شيئاً بغير حقه خسف به يوم القيامة إلى سبع ارضين“ (الصحيح للبخاري / ص: ۳۳۲ - مشکوۃ المصابیح / ص: ۲۵۶ - الدر مع الرد / ص: ۵۹۳ / ج: ۶ - خلاصۃ الفتاویٰ / ص: ۱۰۱ / ج: ۳ - البحر الرائق / ص: ۳۴۷ / ج: ۸ - تبیین الحقائق / ص: ۱۴۲ / ج: ۶)

سوال :.....

ترہ (فتیحات) پہ کرایہ باندي ور کول څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بعضي دکانداران د دکان مخته تره په کرایہ باندي ور کوي دهغه میاشتانہ کرایہ وصول کوي دا په کرایہ باندي اخیستل او په کرایہ باندي ور کول دواړه ناجائز دي، او د کرایہ دار لپاره د دې استعمال هم نه دی جائز او دکاندار چي کومه کرایہ اخلي دا حرام ده، د دې استعمال د دکاندار لپاره جائز نه دی ځکه چي د دکاندار د ترې مالک نه دی، داسي رقم د حکومت په خزانہ کي جمع کول لازمي دي که چيري داممکن نه وي نو بيادي خيرات کړي .

”اذا غصب عبداً مثلاً و آجره و أخذ أجرته فنقصه بالاستعمال و ضمن ما نقص تصدق بأجر أخذه عند أبي حنيفة و محمد رحمهما الله تعالى و يؤمران بتصدق بها لاستفادتها ببذل خيث ، و هو التصرف في مال الغير“ (درر الحکام شرح غرر الاحکام / ص: ۲۶۴ / ج: ۲ - الدر المختار مع الرد / ص: ۱۸۸، ۱۸۹ / ج: ۶ - الهدایہ / ص: ۳۷۵ / ج: ۳)

سوال:

پر تليفون باندي بيع صرف (وته) کول څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بيع صرف (وته)

يعني سره زر او سپين زر او د دانو تو (پيسو) پر تليفون باندي صحيح نه ده، ځکه په بيع صرف کي عقد په مجلس کي د دواړو جانبينو څخه قبض کول ضروري دی لو پر تليفون باندي د سودا په صورت کي دانسي کېدلی .
”هو بيع بعض الأثمان ببعض: كالذهب والفضة إذا بيع أحدهما بالآخر أي بيع ما من جنس الأثمان بعضها ببعض ... (فلو تجانسا شرط التماثل و

التقابض) أى النقدان بأن يبيع أحدهما بجنس الآخر فلا بد لصحته من
لاتساوى وزنا ومن قبض البدلين قبل الافتراق ... (وإلا شرط التقابض) أى و
إن لم يتجانسا يشترط التقابض قبل الافتراق دون التماثل ... المراد بالقبض
هذا القبض بالمراجم لا بالتخلية يريد باليد“ (البحر الرائق / ص: ۱۹۲، ۱۹۳،
۱۹۴ / ج: ۶ - الدر مع الرد / ص: ۲۵۸، ۲۵۹ / ج: ۵ - شرح المجلة للاتاسى /
ص: ۱۵ / ج: ۲، المادة: ۱۲۱)

سوال:.....

پر فیشن ماڈل (د بدن اعضاء د بنکاره کولو لپاره بنایسته کول) باندي
اجرت اخيستل څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: پر فیشن ماڈل باندي اجرت
اخيستل ناجائز او حرام دی ځکه چي د بدن اعضاء د بنکاره کول د پیسو
کټلو ذریعه جوړیږي او داپه

شریعت کي جائز نه دی . د غیر محرم دمخه خپل بدن بنکاره کول او
لڅپدل حرام او ناجائز دي . دابځي باید د الله جل شانہ څخه وبهریږي او د
داسي عمل څخه باید توبه وکړي:

”يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ
جَلَابِيبِهِنَّ“ (الاحزاب: ۵۹)

”وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى“ (الاحزاب: ۳۳)
(سورة النور: ۳۰ - ۳۱) (الترمذی / ص: ۲۲۲ / ج: ۱)

سپوال:.....

د فیصد په حساب سره کمیشتن (پر دلالي باندي پیسې اخيستل څنګه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :

(۱) . کمیشن د متعین رقم په صورت کي مقررول تر ټولو ښه دی مثلاً دايي سره وويل چي زه ددې سودا کولو په عوض کي لس زره روپۍ (کمیشن، دلالي) اخلم ، او د بعضو فقهاؤ په نزد د فيصد په حساب باندي اخیستل هم جائز دي:

(۱) . ”وفی التلویح : أما قول ابن عباس وابن سيرين و أكثر العلماء لا یجزون هذا : لأنها وإن كانت اجرة سمسرة لكنها مجهولة و شرط جوازها عند الجمهور أن تكون الأجرة معلومة

“ (اعلاء السنن / ص: ۲۰۷ / ج: ۱۶ - فتح الباری / ص: ۴۵۱ / ج: ۴)

(۲) . تعین د اجرت لازمي دی ، او یوه آنه په یوه روپۍ هم د تعین صورت دی ، د فيصد په حساب باندي دلالي متعین وي مثال لکه گامېښه چي په خو خرڅه سوه په هغه کي پنځه فيصده دلالي اخلم نو جائز ده . (احسن الفتاوی / ص: ۲۷۳، ۲۷۴ / ج: ۷)

سوال :

د قبرستان (هديرې) د درختو سودا (رانيول او خرڅول) څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب : که چيري د هديرې مخکې باضابطه توگه باندي وقف کړل سوې وي نو د د مخکي د درختو بې له رانيولو په ذاتي توگه باندي استعمالول جائز نه دي خو په دې درختو کي بې له مېوې درختي د پرېکولو مخکي خرڅول جائز دي . او مېوه داره درختي د پرېکولو مخکي خرڅول جائز نه دي .

ددې درختو د خرڅولو وروسته چي کومي پيسې يې وي هغه د

قبرستان (هدیره) پہ ضروریاتو کی او یا پہ نورو اجتماعی مفادو کی
مصرفول لازمی دی دیو سړي لپاره دا پیسې خپله دخپل ضرورت لپاره
د مصرفولو اختیار نسته:

”وفی الجامع: وفی فتاویٰ ابن الفضل: سئل عن اشجار موقوفة مع
الارض أيجوز بيعها؟ قال لا يجوز قبل القلع كبيع الارض وبعد القلع يجوز و
قال ایضا الأشجار الموقوفة إذا كانت غیر مثمرة يجوز بيعها قبل القلع لأنها
هی الغلة بیعنها والمثمرة لم یجز بیعها إلا بعد القلع کبناء الوقف و الباب لا
يجوز بیعه قبل الرفع“ (التارخانیة / ص: ۸۷۵ / ج: ۵) وفی البزازیة:
(الفتاویٰ تنقیح الحامدیة / ص: ۱۱۵ / ج: ۱) الهندیة ج ۲ ص ۴۱۷

سوال:

تر قبضه کولو مخکي شی خرڅول په منقولې او غیر منقولې کې
صحیح دی او که نه؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:

مخک، دکان او مکان ماسواد نورو منقولې شيانو درانيولو وروسته
د قبضه کولو مخکي پريو بل سړي باندي خرڅول جائز نه دي . که چيري
مخته يې پسي خرڅوي نو اول دي قبضه وکړي بيا دي مخته خرڅ کړي .
غير منقولې شيان لکه مخک، مکانات، فلېټ، کهټی او باغ د
رانيولو وروسته د قبضه کولو درمخه مخته پسي خرڅول جائز دي .

”للمشتري أن يبيع المبيع آخر قبل قبضه ان كان عقاراً... وإن كان منقولاً
فلا“ (شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۱۰۳ / ج: ۱ - الهداية / ص: ۷۷ / ج:
۲ - تبیین الحقائق / ص: ۴۲۷ / ج: ۴) (مجمع الانهر / ص: ۱۱۳ / ج: ۳)

البحر الرائق / ص: ۱۱۶ / ج: ۶) (الهندية / ص: ۱۳ / ج: ۳)

من البيع الفاسد بيع الأعيان المنقولة قبل قبضها سواء باعها لمن اشتراها منه أو لغيره ... أما البيع الأعيان غير المنقولة قبل قبضها كبيع الأرض والضياع والنخيل الدور ونحو ذلك من الأشياء الثابتة التي لا يخشى هلاكها فإنه يصح. (الفقه على مذاهب الأربعة / ص: ۵۳۸ / ج: ۱ - اعلاء السنن / ص: ۳۳۶ / ج: ۱۴ - بدائع الصنائع / ص: ۱۸۱ / ج: ۵)

سوال:

مشتري (زید) په قسط باندي موټر واخيست تر اوسه لا قسطونه ټول نه دي ادا سوي هغه وچنگېد يا غلا سوي او رک سو د گټي او تاوان مالک بائع دی او که مشتري؟

الجواب باسم الملهم الصديق والصواب: زید په قسط باندي موټر واخيست تر اوسه پوري لا ټوله قسطونه نه دي ادا سوي په دې مابین کي موټر وچنگېدی یا ورک سویا غلا سویا غلو یوړی، نو په دې ټولو صورتو کي د تاوان ذمه وار مشتري دی، بائع نه دی. نو د دې وجهي بائع ته د دغو نقصاناتو په اړه رجوع کول صحیح نه ده ځکه د ایجاب و قبول وروسته چي کله موټر د مشتري په قبضه کي راسي نو بیا د دې گټي او تاوان مالک مشتري دی، بائع نه دی:

”إذا هلك المبيع بعد القبض هلك من مال المشتري ولا شيء على البائع

“(درر الحکام إلى مجلة الاحکام / ص: ۲۷۸ / ج: ۱، مادة: ۲۹۴ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۱۲۱ / ج: ۱، ماده ۲۹۴) (شرح المجلة للاتاسي / ص:

۲۲۵ / ج: ۲، ماده: ۲۹۴)

سوال :.....

کاروبار بدلول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... چي کوم کاروبار شروع کوي د هغه څخه دمخه بايد استخاره وکړل سي چي کله يو کاروبار شروع کړي نو چي تر څو پوري ممکن وي بايد جاري يې وساتي ، د وخت د خسارې او تاوان په وجه باندې يې وار په وار بدل نه کړي ، هو که چيري په تجارت کي دومره بدلون راسي چي گټه نه وي يا اصل سرمايه ضائع کيږي نو د کاروبار په بدلولو کي هيڅ قباحه نسته . حضرت انس رضي الله تعالى عنه وايي نبي عليه السلام وويل چي چاته کوم کاروبار پيدا سي هغه دي لازم ونيسي :

”عن انس بن مالك قال قال رسول الله ﷺ من أصاب من شيء فليزمه“ (سنن ابن ماجه / ص : ۱۵۵ ، ابواب تجارت -

المسند الجامع لأبي الفضل / ص : ۴۹ ، ۴۸ / ج : ۲ ، رقم الحديث : ۷۸۵ -
فيض القدير للمنادي ص ۶۵ / ج : ۶ ، رقم الحديث ۸۴۴۷)

سوال :.....

د قسطو د اختتام څخه دمخه مبيع رسول و الا د تاوان ذمه وار څوک دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب :..... بيع که په نقدو پيسو سره وي او که په پور وي د ايجاب و قبول وروسته په قبضه کولو سره بيع تام کيږي او مشتري د مبيع مالک چوپړيږي ، او بائع د ثمن مالک چوپړيږي ، د دې وروسته چي مبيع ته کوم تاوان ورسيږي ، هغه به د مشتري وي . د دې تاوان مطالبه د بائع څخه کول جائز نه ده ، هو که چيري د سودا کېدو

وروسته مشتري پر مبيع باندي قبضه نه و کړه او مبيع د بائع په قبضه کي هلاک سو نو د تاوان ذمه وار به بائع وي:

”المبيع إذا هلك في يد البائع قبل أن يقبضه المشتري يهلك من مال البائع، ولا شيء على المشتري إذا هلك المبيع بعد القبض هلك من مال المشتري ولا شيء على البائع ...“ (شرح المجلة لسليم رستم باز / ص: ۱۲۰، ۱۲۱ / ج: ۱، المادة: ۲۹۳، ۲۹۴ - شرح المجلة للاتاسي / ص: ۲۲۲، ۲۲۵، / ج: ۲ - المادة: ۲۹۳ - ۲۹۴) (الهداية مع فتح القدير / ص: ۲۸۲، ۲۸۱ / ج: ۶)

سوال:.....

د کافر په لاس قرآن شريف خرڅول څنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: يو کافر ته قرآن شريف ترجمه والاوي يا بي له ترجمې يا خالص ترجمه وي او په ورکولو يا خرڅولو کي دا انديښنه وي چي دی د دې بي حرمتي، اهانت او تحقير کوي، او د دې د آدابو او حرمت خيال نه ساتي نو پر هغه باندي قرآن شريف خرڅول يا د تحفه په توگه ورکول حرام او گناه ده. خو که چيري انديښنه نه وي نو د تعليم و تبليغ په غرض باندي يو کافر ته قرآن شريف ورکول يا د هغه په لاس باندي خرڅولو کي څه حرج نسته، جائز دی:

”ويمنع النصراني من مسه، وجوزه محمد إذا اغتسل، ولا بأس بتعلمه القرآن والفقهاء عسى أن يهتدى“ (الدر المختار مع الرد / ص: ۱۷۸ / ج: ۱ - حلي کبير / ص: ۴۹۲ - تكملة فتح الملهم / ص: ۳۸۶ / ج: ۳)

سوال:.....

د غير مسلم ملکو څخه غوښي راغونښتل څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د کافر، بت پرست او کمیونیست ذبیحه حرامه ده د داسي ملکو څخه باید غوښي راونه غواړي ځکه چي هغه خلک حیوانان د غیر اسلامي طریقې مطابق ذبح کوي مثلاً غاړه یې ور وپېچي، مړې کړي، یا یې د بجلي په جټکويې مړه کړي یا یې د لوړه ځای څخه رایله کړي مړيې کړي وغیره، هو که چیري د مسلمانانو په ذریعه د اسلامي طریقې مطابق ذبح کوي نو هغو غوښتل راغوښتل جائز دي:

”ومنها (أى: من شرائط الذكاة) أن يكون (أى الذابح) مسلماً او كتاباً، فلا يؤكل ذبيحة اهل الشرك والمجوسى والوثنى وذبيحة المرتد“ (بدائع الصنائع / ص: ٤٥ / ج: ٥ - الاختيار لتعليل المختار / ص: ٢٢٩ / ج: ٤، ٢٢٨) (بحوث فى قضايا فقهيه المعاصرة / ص: ٢٥ / ج: ٢) (الدر المختار مع رد المحتار / ص: ٣٤٤ / ج: ٦)

اهل کتاب يعنى يهودي او عيسايي که چيري د الله جل شانہ نوم اخيستلو باندي حيوان ذبح کوي، نو هغه غوښي حلالې دي او راغوښتل يې هم جائز دي:

”الْيَوْمَ أَجِلُّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ“ (المائدة: ٥)

و تؤكل ذبيحة اهل الكتاب (بدائع الصنائع / ص: ٤٥ / ج: ٥) (الفتاوى الهندية / ص: ٢٨٥ / ج: ٥)

سوال:

د کټ قباله حکم څه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په بعضي علائقو کې د کټ قبالة رواج وي، او د دې صورت داوي چې بعضي خلک د پيسو د ضرورت پر بناء باندې د خپل مملوکه مخکې ټوله يا څه حصه يو چاته د پيسو په عوض لس يو لس کاله لپاره په دې شرط باندې پر خرڅوي چې مخکې خرڅلو والا چې کله دومره رقم بيرته ادا کړي نو په هغه مخکې به بيرته ورکوي تر هغه وخته پوري به مشتري (خریدار) د مخکې څخه نفع اخلي دا بيع صحيح نه ده. شرعاً دا بيع نه ده بلکه رهن دی د واپسي تر وخته پوري چې څومره آمدني وي هغه به د مشتري لپاره حلال نه ده، بلکه به د مخکې سره رهن وي، د مخکې بيرته ورکولو سره به آمدني هم بيرته ورکول لازمي دی:

”صورتہ أن يبيعه العين بألف على أنه إذا رد عليه الثمن رد عليه العين (الدر المختار) وفي حاشية الفصولين عن جواهر الفتاوى هو أن يقول: بعت منك على أن تبيعه مني متى جئت بالثمن، فهذا البيع باطل، وهو رهن، وحكمه حكم الرهن، وهو الصحيح“ (شامی / ص: ۲۷۶ / ج: ۵ - المحيط البرهانی /

ص: ۲۶۰ / ج: ۸ - حاشية جامع الفصولين / ص: ۲۳۴ / ج: ۲)

سوال:

کرایه دار د دوو ورځو وروسته مکان یا دکان پرېږدي نو څه به ورسره کوي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: زید یو دکان په لس زره روپۍ د میاشتي په کرایه ونیوی او مبلغ زر روپۍ پیشکې ورکړي، او دوي

ورځي په دې مکان کي د قیام وروسته ولاړی، نو که چیري داسې د یو
عذر په وجه سره ځي، چي شرعاً معتبر دی، نو دوی ورځي وروسته عقد
اجاره فسخ کولای سي او د مکان مالک که وغواړي نو د دوی ورځو کرایه د
ده څخه وصول کولای سي. او که چیري به له معتبر عذر څخه ځي، نو
چونکه دا عقد ماهانه او میاشتانه دی، نو د دې وجهي د ټولي میاشتي
کرایه ادا کول دده پر ذمه دی، په دې صورت کي داسې تر یوې میاشتي
پوري مکان په خپله قبضه کي ایښوول وغواړي نو ایښوای یې سي، د
دکان وغیره هم دغه حکم دی:

”وإذا استاجر داراً سنة كل شهر بكذا فليس لواحد منهما فسخ الاجارة
قبل اكمال السنة بغير عذر“ (المحیط البرهانی / ص: ۲۳۷ / ج: ۱۱ - مجمع
الانهر / ص: ۵۵۷ / ج: ۳ - الدر المنقی علی مجمع الانهر / ص: ۵۵۷ / ج: ۳
- الفتاوی الهندیة / ص: ۴۱۳ / ج: ۴)

سوال:

د مار کیت رېټ خرابول څنګه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: هر سړی خپل شی په کوم
قیمت باندي چي وغواړي خرڅوای سي، شریعت پر ده باندي هیڅ بنديز
نه ده لګولی.

خو چي څنګه ډېره زیاته ګټه اخیستل منع دي دغه رنګه تر نامناسبه
حده پوري قیمتونه کمول او د مار کیت د توازن خرابولو اجازت هم
نسته. امام مالک رحمه الله پخپل کتاب ”موطا“ کي د حضرت عمر
رضی الله عنه دا واقعه ذکر کړي ده:

”ان عمر بن الخطاب مؤ بحاطب بن ابی بلتعہ و هو یبع زبیباً له بالسوق فقال له عمر بن الخطاب إما ان تزد بالسعرو إما ان ترفع سوقنا“

د مارکیټ رپټ څخه په ډېر کم قیمت باندي سامان خرڅول په اصل کې په مارکیټ کې اجاره داري قائمول او د نورو تاجرانو لاره نیول دي . په دې باندي په خاص توګه سره د کوچني تاجرانو ډېران تاوان کیږي او د دوی کاروبار کښېني ددې وجهي حضرت عمر رضی الله عنه و حضرت حاطب بن ابی بلتعہ په ډېر کم قیمت باندي د کښمښ خرڅولو څخه منع کړي .

”و للبائع أن يبيع بضاعته بما شاء من ثمن ولا يجب عليه أن يبيعه بسعر السوق دائماً وللتجار ملاحظة مختلفه في تعيين الاثمان و تقديرها“ (بحوث فی قضایای فقهیه معاصره / ص: ۸ / ج: ۱ - موطا امام مالک / ص: ۵۹۱ - الجوهرة النيرة / ص: ۲۸۷ / ج: ۲ - السنن الكبرى للبيهقي / ص: ۲۹ / ج: ۶)

سوال:

په مارکیټ کې شی خالص دیوه دکانداره سره وي هغه یې په ګرانه بیع خرڅوي داڅه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري سامان په مارکیټ کې خالص له یوه سړي سره وي نو دده لپاره د عام مارکیټ څخه زیاته ګټه اخیستل صحیح نه ده ځکه چې په داسي صورت کې د مارکیټ څخه زیاته ګټه اخیستل د خلکو د مجبوري څخه د ګټې اخیستلو برابر ده چې دیو سړي ددې شي درانیولو حاجت وي نو د هغه سړي څخه په رانیولو باندي مجبوره کیږي که څه هم د هغه قیمت څومره زیات وي:

”وقال فی الدر المختار و فی التنف بیع المضطر و شراؤه فاسد ، وقال

الشامی: هو أن يضطر الرجل إلى طعام و شراب أو غيرها و لا يبيعه البائع إلا
 بأكثر من ثمنها بكثير، و كذلك في شراء منه ... قال الخطابی: إن عقد البيع
 من الضرورة على هذا الوجه، و أن لا يقتات عليه بما له، و لكن يعاون و يقرض
 و يستمهل له إلى الميسرة، حتى يكون له في ذلك بلاغ۔“ (اعلاء السنن / ص:
 ۲۱۳ / ج: ۱۴۔ بذل المجهود / ص: ۳۹ / ج: ۱۵۔ الدر المختار مع الرد /
 ص: ۵۹ / ج: ۵)

سوال:.....

د مار کیتینگ (او سودا) په ذریعہ د خلگو حق تلفی کولو په اړه څه حکم
 دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: اسلام چي څه رنگه تاجرانو ته
 د خریدارانو لپاره سامان مهيا کړی دی او هغو ته يې د خدمت کولو تعليم
 ورکړی دی دغه رنگه يې تاجرانو ته يو د بل سره د تعاون، رواداري او د
 ښه معاملې کولو او يو د بل سره د کومک او تعاون کولو تعليم ورکړی
 دی، يو او بل ته تاوان رسول او مقابله کول، د بل د سامان په خرڅولو کي
 مسئله او رکاوټ وراچول هغو ته نقصان رسول په مقابله کي سره راسي
 قيمت ورته لاندې کړي هغه بل يوه ته د تاوان رسولو کوښښ کول، د بل
 گيراکان اخيستل دغه رنگه نوري دندې کول د دې څخه اسلام منع کړي
 ده۔

د حضرت عبدالله بن عمرو رضي الله عنه څخه روايت دی

چي نبي عليه السلام وفرمايل چي کامل مسلمان هغه دی چو د هغه د
 ژبي او لاس څخه مسلمان په امن وي او مهاجر هغه دی چي هغه د الله جل

شانہ د منع سوو خبرو څخه بندسي .

په يو بل روايت کي دي چي مومن هغه دی چي د هغه څخه د خلکو مالونه او ځانونه په امن کي وي .

”عن عمرو بن يحيى المازني عن ابيه أن رسول الله ﷺ قال : لا ضد ولا ضرار“ (موطا الامام مالك / ص: ۶۴۳ - كشف المغطاء عن وجه المؤطا / ص: ۶۴۳ - مشکوة المصابيح ، كتاب الايمان / ص: ۱۲ - ۱۵)

سوال:.....

د حرام مال لپاره د حلالولو حيله کول څنګه ده؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بعضي خلګ د حرام مال حلالولو لپاره دا حيله کوي چي د يو غير مسلم څخه قرض واخلي سامان او داسي نور شيان په واخلي او په حرامو پيسو باندي هغه قرض وړاډا کړي، دارقم حيلي کول جائز نه دي او په دا حيله باندي حرامي روپۍ نه حلالېږي . خالص دومره کيږي چي په قرض باندي کوم سامان واخلي هغه به حلال وي خو حرامي روپۍ ملکيت جوړول او په حرامو پيسو باندي قرض ادا کول ګناه ده . او د حيلي کولو او نه کولو نتيجه برابره ده .

”وفي شرح حيل الخصاص لشمس الائمة رحمه الله تعالى أن الشيخ أبا القاسم الحكيم كان يأخذ جائزة السلطان و كان يستقرض لجميع حوائجه ، و ما يأخذ من الجائزة يفضي بها ديونه ، والحيلة في هذه المسائل ان يشتري نسيئة ثم ينقد ثمنه من اى مال شاء وقال ابو يوسف رحمه الله : سألت أبا حنيفة عن الحيلة في مثل هذا ، قال : فأجابني بما ذكرنا“ (الهندية / ص: ۳۴۲ / ج: ۵ - الدر مع الرد / ص: ۲۸۵ / ج: ۶ - خلاصة الفتاوى / ص: ۳۴۹ /

ج: ۴ - الهندية / ص: ۳۹۰ / ج: ۶ - سنن الترمذی / ص: ۲۴۹ / ج: ۱ -
 صحيح ابن حبان / ص: ۹ / ص: ۵ - رقم الحديث (۱۷۲۳)
 سوال:

مالِ مسروقه (غلا سوي مال) رانيول او خرڅول څه حکم لري؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: په قصد سره د غلا مال رانيول
 جائز نه دی که چيري چا مال رانيوی د سودا کولو وروسته معلومه سوه
 چي دامال د غلا دی نو پر خريدار (مشتري) باندي لازم دی چي مال اصل
 مالک ته بيرته ورکړي او خريدار دبائع څخه خپلي روپۍ بيرته واخلي .
 او د کوم شي په اړه چي دقرائنو څخه غالب گمان داوي چي داد غلا دی
 نو هغه دي نه رانيسي ، او که چيري په غلط فهمي کي يې رانيوی او
 وروسته حقيقت واضح سو نو هغه شی دي دهغه اصل مالک ته بيرته
 ورکړي او مشتري (رانيونکی) بائع (خرڅولووالا) څخه بيرته خپلي
 روپۍ واخلي:

”ولو باع السارق المسروق من انسان او ملكه منه بوجه من الوجوه ، فإن
 كان قائماً فلصاحبه أن يأخذه ، لأنه عين ملكه ، وللمأخوذ منه أن يرجع على
 السارق بالثمن الذي دفعه“ (بدائع الصنائع / ص: ۸۵ / ج: ۷ - البحر الرائق /
 ص: ۶۸ / ج: ۶ - شامی / ص: ۴۲ / ج: ۵)

سوال:

په دې شرط باندي بيع کول چي مبيع شپږ مياشتي وروسته حواله کوم
 داڅنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بعض خلک د دکان وغيره د

روان کاروبار او سازو سامان سره دارقم سودا کوي چي دهغه قيمت معلوم سي خو خرڅولو والا وايي چي قيمت خو به اوس وصول کړو خو دکان به د سازو سامان سره شپږ مياشتي وروسته حواله کړو تر دا وخته پوري به په دکان کي موجود مالک داغه کاروبار کوي نو دارقم بيع (رانيول او خرڅول) کول بيع فاسده ده شرعاً جواز نلري، ځکه چي په دې کي داسي شرط لگېدلی دی چي هغه د بيع د تقاضا منافي دی، او په دې کي يو فريق يعني بائع (خرڅولو والا) ته گټه ده نو د دې وجهي د بيع دا صورت جائز نه دی، هو خو که چيري بائع (خرڅولو والا) ته درو پو ډېر ضرورت وي او مشتري (رانيولو والا) دده پر روپو ور کولو راضي وي نو مشتري دي مالک ته فی الحال د قرض حسنه په توگه باندي مطلوبه روپۍ ور کړي چي په هغه باندي مالک خپل ضروريات پوره کولای سي او چي کله قرض ور کوي نو دا شرط دي نه لگوي چي شپږ مياشتي وروسته د دې په عوض کي بيع کوو خو شپږ مياشتي وروسته په خوښي باندي د قرض په عوض کي دکان رانيسي نو دارقم معامله کول جائز ده:

”ومنها شرط لا يقتضيه العقد وفيه منفعة للبائع او للمشتري او للمبيع إن كان من بني آدم كالرقيق وليس بملائم للعقد و لا ما جرى به التعامل بين الناس نحو ما إذا باع داراً على أن يسكنها البائع شهراً ثم يسلمها اليه و نحو ذلك فالبيع في هذا كله فاسد : لأن زيادة منفعة مشروطة في البيع تكون رباً لأنها زيادة لا يقابلها عوض في عقد البيع وهو تفسير الربا ... و أما بيع هذه الديون من غير من عليه و الشراء بها من غير من عليه لم يجز بخلاف البيع و

الشراء بالدين ممن عليه الدين : لأن ما في ذمته مسلم له“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۶۹ / ج: ۵ - أبحر الرائق / ص: ۸۶، ۸۵، ۸۴ / ج: ۶ - فقه البيوع / ص: ۴۸۷ / ۴۸۸ / ج: ۱) سوال:.....

موجوده قانون په اعتبار سره چي کله سوداوسي نو دهغي سودا په نتیجه کي مبيع د مشتري په ملکیت کي منتقل سي او په عامو حالاتو کي مخکي تر قبضي ضمان هم مشتري ته منتقل سي دا څنگه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د موجود قانون په اعتبار سره چي کله د یو شي بيع وسي نو دهغي سودا په نتیجه کي مبيع د مشتري خوا ته منتقل سي او په عامو حالاتو کي مخکي تر قبضي د دې ضمان هم د مشتري خوا ته نقل سي مثال لکه د یو موبایل سودا و سوه او تر اوسه پوري د موبایل خریدار لا قبضه نه وه کړې بلکه د بائع په قبضه کي وو نو د سودا کېدو په وجه د موبایل ملکیت د خریدار و طرف ته منتقل کېږي . او په دې صورت کي د موجوده ملکي قانون په اعتبار سره د موبایل ضمان هم د مشتري و خوا ته منتقل کېږي اوس که چيري د بائع په قبضه کي هغه ضائع سي يا غلا سي يا خراب سي نو تاوان به د خریدار وي د بائع به نه وي . د دې وجهي چي په موجوده عام قانون کي د ضمان دار و مدار پر قبضه باندې نه دی بلکه چي څنگه سودا و سوه ملکیت منتقل کېږي او د دې ضمان هم منتقل کېږي خو په اسلامي قانون کي دارنگه نه دی بلکه په اسلامي قانون کي دوه شيان جلا جلا دي .

یو دا چي ملکیت منتقل کېدل دي او بل ضمان منتقل کېدل دي، په

شریعت کی چي تر خو پوري په رانيول سوي شي باندي د مشتري يا د هغه دو کيل يا نمائنده قبضه نه وي سوي تر هغو پوري شي د مشتري په ضمان کي نه منتقل کيږي که قبضه حقيقي وي او که عرفي، په دې کي هيڅ فرق نه راځي، په موجوده او شرعي قانون کي د فرق دی:

”و اما ضمان المبيع بعد البيع ففيه تفصيل: فمذهب الحنفية والشافعية أن المبيع يبقى في ضمان البائع إلى أن يسلمه إلى المشتري وذلك لأن الضمان عندهم إنما ينتقل من البائع إلى المشتري بقبض المشتري للمبيع لا بمجرد العقد: فلو هلك المبيع بعد قبض المشتري هلك من مال المشتري ... وإن هلك المبيع قبل أن يقبضه المشتري بآفة سماوية انفسخ البيع بالاجماع ... كل ما ذكرنا من أحكام انتقال الضمان ملخص للأحكام الشرعية، وبه يتبين دقة الفقهاء في هذا الموضوع،

أما القوانين الوضعية فإنها لا تذكر القبض أو التخلية من شروط انتقال الضمان بل الأصل عندهم أن ضمان المبيع يتبع انتقال الملك، فينتقل ضمان المبيع إلى المشتري فور انتقال ملك المبيع إليه، وهذا ما صرحت به المادة: ۲۶ من قانون بيع المال السائد في بلادنا والمبنى على القانون الانكليزي“ (فقه البيوع / ص: ۷۸۲، ۷۹۴، ۷۹۲، ط: معارف القرآن - شرح المجلة للاتاسي / ص: ۲۲۲، ۲۲۵ / ج: ۵، المادة: ۲۹۳، ۲۹۴ - درر الأحكام شرح مجلة الأحكام / ص: ۲۵۲، ۲۴۹ / ج: ۱، المادة: ۲۶۲، ۲۶۵ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۱۰۹، ۱۱۰ - المادة: ۲۶۲، ۲۶۵ / ص: ۱۲۱، ۲۱۰ / ج: ۱ - المادة: ۲۹۳، ۲۹۴)

سوال:

پہ زورہ یا پہ مجبورہ کولو باندی شی خرخول څه حکم لري؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري يو سړی د خپل شي
 په خرخولو باندی راضي نه وي، نو هغه مجبورہ کول، او شی په خرخول
 جائز نه دی، د بيع د صحت لپاره د فريقينو رضامندي لازمي ده:

”ومنها الرضا لقوله تعالى: إلا أن تكون تجارة عن تراض منكم.... فلا
 يصح بيع المکره إذا باع مکرها وسلم مکرها لعدم
 الرضا“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۲۶ / ج: ۵ - شامی / ص: ۵۰۳ / ج: ۴ - البحر
 الرائق / ص: ۳۰۵ / ج: ۵)

سوال:

متعین وزن والا شيان بي له وزنه خرخول څنگه دي؟
 الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: متعین وزن والا شيان چي د
 هغو وزن متعین او معلوم وي لکه بندي ډبي يا بیسکټ والا داسي نور
 شيان په هغو کي د بیا وزن کولو ضرورت نسته، بي له وزنه رانیول او
 خرخول يې صحيح دي ځکه چي هر ظرف د اصطلاحی وزن يو آله ده. نیز
 په اوس وخت کي د وزن والا شيان بي له ډبي يا بیسکټ والا وغيره د
 عددي متقاربه په درجه کي راغلي دی او د وزن په اړه د دھوکې امکان
 ډېر کم دی ځکه چي په اوسني زمانه کي ناپ تول د مشیني آلاتو په ذریعه
 په کار خانو او فیکټريانو کي کيږي په دې کي په ښکاره د کمي او زیاتي
 گنجایش نه وي او په موجوده وخت کي په مشیني آلاتو باندی د خلکو
 اعتماد هم ډېر زیات وي، نو د دې وجهي معامله مشکوکه هم نه وي. او

بیع مجهولہ نہ وی:

”عن جابر رضی اللہ عنہ قال: نهی رسول ﷺ عن بیع الطعام حتی یجرى فیہ الصاعان، صاع البائع و صاع المشتري“ (سنن ابن ماجہ / ص: ۱۲۱ ط: قدیمی - الہدایہ / ص: ۷۷ / ج: ۳ - السنن الکبریٰ للبیہقی / ص: ۳۱۶ / ج: ۳ - رقم الحدیث: ۱۱۰۱۵ - الکفایہ شرح الہدایہ علی هامش فتح القدیر / ص: ۱۱۱ / ج: ۶۳ - عنایہ علی هامش فتح القدیر / ص: ۴۷۷، ۷۸ / ج: ۶ - اعلاء السنن / ص: ۲۳۹ / ج: ۱۴)

سوال:.....

یو څوک پر خپل جائیداد خرڅولو باندې مجبوره کول په کومو ځایو کې جائز دی او څوک کولای سي چې (جائیداد) پر ده باندې خرڅ کړي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: یو څوک دهغه د جائیداد پر خرڅولو باندې مجبوره کول جائز نه دی، تر دې په بعضو صورتو کې د حکومت یا مجازي اتهاړتې د معقول معاوضې په عوض کې مالک پر خپل جائیداد باندې مجبوره کول جائز دی او د دې څه صورتونه دي هغه دا دي: (۱) - اول صورت دا دی چې مقروض سړی خپل قرض نه ادا کوي او دده سره نقدي روپی هم نسته نو په عدالت کې د مقدمه کېدلو په صورت کې عدالت ده ته د خپل جائیداد په خرڅولو او قرض ادا کولو حکم ورکولای سي، که چیري هغه د عدالتي حکم سره سره بیا هم ځان دوري دوري کوي نو عدالت د قرض خواه سره د انصاف کولو لپاره پخپله هم د ده جائیداد د مارکیټ په رېټ (قیمت) باندې خرڅولای سي:
”و للقاضی بحسب الحر المديون لیبيع ماله لدينه و قضی دراهم دينه من

دراهمه و باع دنانیره بدراهم دینه و بالعکس استحساناً..... لا یبیع القاضی عرضه و لا عقاره) للدين (خلافاً لهما و به) أى بقولهما بیعهما للذين (یفتی) - (الدر المختار مع الرد / ص: ۱۵۰ / ج: ۶ - الموسوعة الفقهية / ص: ۴۶ / ج: ۳۹، حرف المیم ماده ملک) بدائع الصنائع / ص: ۱۷۴ / ج: ۷

(۲): دویم صورت دادی چي یو سړی جائیداد په گرو (رهن) ورکړی وي قرض یې اخیستی وي او هغه په مقرره وخت کې د قرض ادائیګې نه کوي نو قرض خواه (مرتهن) په گروا یبښی شی جائیداد خرڅ کړي خپل حق حاصلولای سي که څه هم مقروض په راضي نه وي په دې شرط چي عدالت یا قرض اخیستونکی د مارکیت پر قیمت باندي خرڅول یقیني کړي: ”فإن حل الأجل وغاب الراهن أجبر الوكيل على بيعه وفي الرد (قوله: وغاب الراهن) ... وفيه رمز إلى أنه لو حضر الراهن لم يجبر الوكيل بل أجبر الراهن فإن أبى باعه القاضى عندهما ولم يبيع عنده فهستانی قال الرمل: وهذا فرع الحجر على الحر، وتقدم في الحجر أن قولهما به يفتى اهـ“ (الدر المختار مع الرد / ص: ۵۰۵ - وفيه ايضاً / ص: ۵۰۶ / ج: ۶ - الموسوعة الفقهية / ص: ۷۱ / ج: ۹)

(۳): دریم صورت دادی چي کله دغذایي (خوراک) شيانو قلت وي او څه خلګ دا شيان ذخيره کوي نو په دې صورت کې د حکومت لپاره دا اختيار سته چي دې (حکومت) و تاجرانو د دې خرڅولو حکم ورکړي او که چيري دوی د دې حکم تعمیل و نه کړي نو حکومت د دوی د خوښي په خلاف پخپله هم دا غذایي شيان د مارکیت په رېټ باندي خرڅواي سي: ”إذا خيف الضرر على العامة أجبر بل اخذ منه ما احتكره و باعه و أعطاه

المثل عند وجوده أو قيمته وهذا قدر متفق عليه بين الاثمه ولا يعلم خلاف في ذلك" (الموسوعة الفقهية / ص: ۹۵ / ج: ۲، مادة احتكار ط: كويت - الدر المنقى على مجمع الانهر / ص: ۲۱۳، ۲۱۴ / ج: ۴)

(۴): ۱۔ خلورم صورت دادی چي د حکومت سره دعوامي مقاصدو لپاره د یو خای حقیقی ضرورت وي او مالکان په خرڅولو باندي آماده نه وي نو حکومت هغه خای په زور باندي هم اخیستی سي خو مالکانو ته د مارکیټ رېټ (قیمت) په حساب سره ادائیګي ضروري ده . د بازاری قیمت یا بي له دي چي یو متبادل خای ور نه کړي دیو ښار او سپدونکي د هغه د جائیداد څخه محروم کول جائز نه دي:

"ذهب الفقهاء إلى أنه إذا ضاق المسجد بالناس فيجوز توسعته على حساب الاراضى المملوكة ملكاً خاصاً وكذلك الأمر إذا احتاج الناس إلى شق طرف عامة أتوسعنها ونحو ذلك ولكن لا بد من تعويض عادل يوقم بتقديره ذو الخيرة ، وقد نضت مجلة الأحكام العدلية على أنه : لدى الحاجة يؤخذ ملك كائن من كان بالقيمة بأمر السلطان ويلحق بالطريق لكن لا يؤخذ من يده ما لم يؤد له الثمن" (الموسوعة الفقهية / ص: ۶۵ / ج: ۳۹، ماده ، ملك) (در الاحكام شرح مجلة الاحكام / ص: ۲۳۳ / ج: ۳، المادة ۱۲۱۶) (شرح المجلة لرستم باز / ص: ۵۲۷ / ج: ۱، ماده: ۱۲۱۶ ايضاً)

سوال:

د مجبور د مجبوري څخه فائده اخیستل څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بعضي وخت یو سړی انتهاپی د بې بسی او مجبوري پر بناء باندي خپل یو شی خرڅوي نو د داسي سړي

څخه د مار کيټ رېټ (قيمت) څخه پر ډېر کم قيمت باندي شى رانيول د انسانيت او مروت چونکه خلاف دى نو د دې وجهي صحيح نه دى . که څه هم مجبور سړى د مجبوري په وجه باندي په ښکاره خوراضى او خوشحاله وي بيا هم که څه کيمي او بيوشي راسي په قيمت کي څه قباحت نه دى خو په ډېر زيات فرق سره درست نه دى ، نبي عليه السلام د زړه خوشحاله کولو تاکيد کړى او دا خبره معلومه ده چي مجبوره سړى په خوشحاله زړه باندي په غير معمولي او کم قيمت باندي خرڅولو لپاره تيار نه دى ، نن سبا د مجبور سړي څخه په ارزانه باندي شى رانيول کمال بلل کيږي چي دا يوه ډېره ايله او ناخوښه رويه ده . د دې اصلاح ضروري ده کنې د الله رب العزت درحمت او برکت څخه به محرومي راسي .

” نهى النبى ﷺ عن بيع المضطر ” (سنن ابى داؤد / ص: ۱۲۴ / ج: ۲ -

بذل المجهود / ص: ۳۹ / ج: ۱۵ - اعلاء السنن / ص: ۲۱۳ / ج: ۱۴)

سوال:

محصول چونکى ، ايکسائز او ټېکس اخيستل څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: محصول چونکى ، ايکسائز او

ټېکس اخيستل جائز نه دي . نبي عليه السلام مبارک ويلى دي چي

ټېکس اخيستلو والا جنت ته نه سي داخلېداى .

حضرت عمر ابن عبد العزيز يووالي (گورنر) ته وليکل چي د خلکو

څخه محصول چونکى اخيستل بند کړه ، ځکه چي دا محصول نه دى

بلکه د ظلم ټېکس دى:

”كتب عمر بن عبد العزيز إلى عدي بن أرطاة أن منع عن الناس المائدة ،

ومنع عن الناس المكس وليس بالمكس ، ولكنه البخس الذي قال الله تعالى : ولا تبخسوا الناس أشياءهم ولا تعثوا في الأرض مفسدين (كتاب الاموال لأبي عبيد / ص: ۶۳۳ رقم: ۱۶۳۰)

سوال:

په مرابحه (گتیه) کې د خیانت د شبه څخه ځان ساتل څنګه دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د بیع مرابحه دار و مدار پر امانت باندې دی، په دې کې د هر شې څخه ځان ساتل لازمي دي چې په هغه کې د درواغو او خیانت شبه وي. نو د دې وجهې که چیرې بائع (خرخولو والا) یو شې په پور رانیوی نو د گیراک درانیولو قیمت ورښولو او خرخولو په صورت کې دا هم ورښول ضروري دي چې ما دا شې په دومره قیمت باندې په پور رانیولی دی او په دومره گتیه باندې یې خرخوم. ځکه په پور کې په عامه توګه باندې د نقدو په نسبت باندې قیمت زیات وي، او گیراک نقدي روپۍ قیمت و وېولي او په رانیولو باندې راضي سي او د پور په صورت کې راضي نه وي نو د دې وجهې د خیانت شبه سته، په مرابحه کې د دې څخه ځان ساتل لازمي دي ګنې نو مشتري (خریدار) ته د حقیقت معلومېدو وروسته به د بیع فسخ کولو اختیار وي:

"ومن اشترى غلاما بألف درهم نيئة فباعه بربح مائة ولم يبين فعلم المشتري فإن شاء رده وإن شاء قبل ، لان للأجل شبه بالمبيع الا يرى أنه يزاد في الثمن لأجل الاجل والشبه في هذا ملحقه بالحقيقة... والإقدام على المراجعة يوجب السلامة عن مثل هذه الخيانة فإذا ظهرت بخير كما في

العیب“ (الهدایة / ص: ۷۶ / ج: ۲ - الدر مع الرد / ص: ۱۴۲: ۱۴۱ / ح: ۵ - بدائع الصنائع / ص: ۲۲۴ / ج: ۵)

سوال:

پہ مرابحہ کی پہ دھوکہ باندی دزیاتوروپو اخیستلو حکم خہ دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: کہ چیری پہ بیع مرابحہ کی
بائع (خرخولو والا) درواغ وویل یایی پہ دھوکہ باندی دشتیری خخہ
زیاتی روپی وخیستی مثال لکہ پہ ۵۰ روپی باندی رانیولی شی باندی
پر دی ورتہ وویل چي دامی پہ ۶۰ روپی باندی رانیولی دی او هفوتہ یی
نوری ۵ روپی گتہ و رزیاتی کرې او پہ ۶۵ باندی یی خرخ کرې، وروستہ
معلومہ سوہ چي بائع درواغ ویلی او دھوکہ یی راکرې نو پہ داسی
صورت کی مشتري لره اختیار دی دده خوبنه ده چي داسودا چي پر کوم
قیمت باندی سوې ده پر هغه قیمت باندی یی قبولہ کرې یایی بیرتہ
ور کرې دبائع خخہ خپلی روپی بیرتہ واخلی . دتاوان یا دزیادتی
واپسی (بیرتہ ورکولو) مطالبہ نسی کولای:

”فإن اطلع المشتري على خيانة في المراجعة فهو بالخيار عند أبي حنيفة
رحمه الله تعالى إن شاء أخذه بجميع الثمن وإن شاء تركه“ (الهدایة / ص:
۷۴ / ج: ۳ - كنز الدقائق مع البحر الرائق / ص: ۱۱۰ / ج: ۳ - شامی / ص:
۱۳۷ / ج: ۵)

سوال:.....

عقد مزارعت، خہ تہ وایی؟ او ددی دصحت شرائط کوم دی؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د مزارعت عقد دی تہ ویل

کیري چي دمخکي مالک ديو کښتگر سره دارقم معاهده وکړي چي کښتگر په دې مخکې کي کښتگري وکړي او چي کوم حاصلات يې حاصل سي دهغه نيمه يا دريمه يا څلورمه مثال په توگه کښت گر ته ورکول کيرې پاته به د مالک وي .

د مزارعت د صحيح والي لپاره اته شرطونه دي:

(۱): مخکې به د زراعت (کښت) صلاحيت لري .

(۲): زميندار او مزارع به د اهل عقد څخه وي .

(۳): د مدت (وخت) تعين .

(۴): د تخم ورکولو والا تعين .

(۵): د حصې تعين .

(۶): مزارع ته دمخکي قبضه ورکول .

(۷): په حاصلاتو کي د دواړو د شرکت وينا او بيان .

(۸): د تخم د جنس تعين .

”وعندهما تصح ، و به يفتى: (بشروط) ثمانية (صلاحية الارض للزراع ،

وأهلية العاقلين وذكر المدة) وذكر (رب البذر) ... (وجنسه) لا قدره

لعلمه بأعلام الارض وشرطه فى الإختيار وذكر (قسط) العامل (الآخر) ولو بينا

حظ رب البذر وسكتنا عن حظ العامل جاز استحساناً وبشرط (التخلية بين

الأرض) ولو مع البذر (والعامل و) شرط (الشركة فى الخارج) “ (الدرمع الرد

ص ۲۷۶، ۲۷۵ / ج: ۶) (البحر الرائق / ص: ۱۵۹ / ج: ۸) (فتح القدير مع الكفاية

/ ص: ۴۷۶، ۴۷۵ / ج: ۹)

سوال:

د مزارعت فاسد او صحیح صورتونه کوم دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د مزارعت اوه صورتونه دي:

(۱): مخکې او تخم دواړه د یوه وي، دیوې کولو غویی او عمل دهغه بل،

په نن زمانه کې تریکتر او عمل دهغه بل وي .

(۲): مخکې د یوه وي پاته دانور تخم او تریکتر کرده دهغه بل وي .

(۳): عمل د یوه وي دانور کرده دهغه بل وي .

(۴): مخکې او غویی (تریکتر) د یوه وي تخم او عمل دهغه بل وي .

(۵): غوا (تریکتر) و تخم د یوه وي مخکې و عمل دهغه بل وي .

(۶): غویی (تریکتر) د یوه وي پاته دانور ټول دهغه بل وي .

(۷): تخم د یوه وي پاته دانور ټول دهغه بل وي .

په دې اوو (۷) قسمو کې د مزارعت اول درې قسمونه صحیح دي او

آخري څلور قسمونه د مزارعت فاسد دي:

” (و کذا) صحت (لو کان الارض و البذر لزيد، و البقر و العمل للآخر) او

لارض له و الباقي للاخر، او العمل له و الباقي للآخر) فهذه الثلاثة جائزة و

بطلت في أربعة أوجه، (لو كان الارض و البقر لزيد او البقر و البذر له، و الآخر

ان للآخر، و البقر او البذر له و الباقي للآخر فهي التقسيم العقلي سبعة أوجه

“ (الدر المختار مع الرد / ص: ۲۷۷، ۲۷۸ / ج: ۶ - البحر الرائق / ص: ۱۶۰ /

ج: ۸ - فتح القدير مع الكفاية / ص: ۲۷۶، ۲۷۷ / ج: ۹)

سوال:

مساقات څه ته ويل كيږي او د مساقات شرائط کوم دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د مساقاة معنی خپله درخته

باغ دیو بل چایہ حوالہ کول ددی لپارہ چي هغه یی اوبه کړي او د هغه کتنه کوي او چي هغه زیاته مېوه وکړي او شرط داوي چي د حاصلاتو یوه معینه حصه به په اجرت کي ورکول کیږي مثال لکه نیمه حصه یا دریمه حصه یا څلورمه حصه په اجرت کي ورکوي .

د مساقاة د صحیح والي شرطونه دا دي:

(۱): عمل خالص د عامل په ذمه وي د باغ مالک په عمل کي شریک نه وي ، داغه د مساقاة تقاضا ده .

(۲): باغ په پوره توګه سره د عامل په حواله کړي ، ددی لپاره چي د باغ درستګي جوړې پکښي جوړول زائد څوزان او پاني ځیني پرې کول دا کار کي کوي .

(۳): د حاصلاتو د بعض معینو حصو اجرت دي مقرر کړي لکه نیمی دریمه یا څلورمه او که چیري اجرت دارقم متعین کړي چي د حاصلاتو څخه مثال لس منه به زما وي دا نور ستادي نو عقد مساقاة باطلیږي ځکه چي دا کېدای سي چي سبا حاصلات ګرده لس منه وي یا تر دې کم وي په دې صورت کي د عامل تاوان دی .

(۴): مدت او وخت باید متعین وي دو مړه مدت چي په هغه کي په آساني سره یو واري مېوه کواي سي او تیارېدای سي او هغه راشکواي سي .

او که چیري داسي مدت مقرر کړي چي په هغه کي په آساني سره یو واري مېوه نه سواي کولای او نه تیارېدای سواي نو په دې سره عقد مساقاة فاسدیږي ځکه چي په حاصلاتو او مساقاة کي چي د دواړو د شرکت کوم مقصد دي هغه فوتیږي:

نوٹ: . او کہ چیری دیو فاسد شرط پہ وجہ سرہ عقد مساقاة فاسد سی نو بہ تولہ مہوہ د مالک وی او عامل تہ بہ اجرت مثل ور کول کیڑی:

”ہی دفع الشجر إلى من يسقيه ويصلحه بجزء معين من ثمره“ (ملتقى
الابحر مع مجمع الانهر / ص: ۱۴۸ / ج: ۴۔ الدر مع الرد / ص: ۲۸۵، ۲۸۶ /
ج: ۶۔ البحر الرائق / ص: ۱۶۴ / ج: ۸)

وإن سيما في المعاملة وقتا يعلم أنه لا يخرج الثمر فيها، فسدت المعاملة
لفوات المقصود وهو الشركة في الخارج ولو سميا مدة قد يبلغ الثمر فيها، و
قد يتأخر عنها قليلا جازت: لأننا لا نتيقن بفوات المقصود، ثم لو خرج في
الوقت المسمى فهو على الشركة لصحة العقد، وإن تأخر فللعامل أجر المثل
لفساد العقد لأنه تبين الخطأ، في المدة المسماة... (الهداية / ص: ۴۲۹، ۴۳۰ /
ج: ۴۔ الهندية / ص: ۲۷۷، ۲۷۸ / ج: ۵۔ البحر الرائق / ص: ۱۶۴، ۱۶۵ /
ج: ۴۔ الدر مع الرد / ص: ۲۸۶، ۲۸۷ / ج: ۶)

سوال:.....

د مسائلو پر ور بنولو باندي اجرت اخيستل ڇنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... که چیری یو سڙی دمفتي
څخه مسئله وپوښتي او مفتي ته معلومه و نو ور بنول فرض دي نو ددي
وجهي پر دي باندي اجرت اخيستل جائز نه دی .

که چیری یو مفتي د خلگو د آساني او سهولت لپاره يې خپل وخت
فارغ کړی وي خالص د مسئلو ور بنولو او د ليکلو ور کولو لپاره یو ځای
ناست وي نو چونکه دارقم کول پر ده باندي فرض نه دی مخصوص وخت
ددي کار لپاره د خاص کولو په وجه باندي د مسئلو پوښتلو والا څخه

اجرت اخیستی سی:

”يستحق القاضي الأجر على كتب الوثائق والمحاضر والسجلات قدر ما يجوز لغيره كالمفتي فإنه يستحق أجر المثل على كتابة الفتوى لأن الواجب عليه الجواب باللسان دون الكتابة بالبنان ومع هذا الكف أولى احترازاً عن القيل والقال وصيانة لماء الوجه عن الابتدال ...“ (الدرمع الرد / ص: ۹۲۰ / ج: ۶ - خلاصة الفتاوى / ص: ۴۸ / ج: ۴ - البزازیة علی هامش الهندیة / ص: ۴۹ / ج: ۵ - الهدایة / ص: ۴۷۴، ۴۷۵ / ج: ۴ - معین الحکام / ص: ۸۰)

سوال:

پر مضارب باندي دتاوان شرط ايڻول ڇنڳه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري د عقد مضاربت په معاهدې کي دتاوان شرط پر مضارب باند کښېښوي، د مضارب د کوتاهي بغير په تجارت کي تاوان وسو نو مضارب دتاوان ذمه دار نه دی او د دې شرط په وجه سره مضاربته نه فاسديږي بلکه شرط خپله باطلیږي که چيري په تجارت کي گټه وسوه نو تاوان په هغه باندي پوره کيږي او که چيري گټه نه وسوه نو سرمایه ور کولو والا به تاوان پورته کوي:

”وغير ذلك من الشروط الفاسدة لا يفسدها ويبطل الشرط كشرط الوضعية على المضارب“ (الهداية / ص: ۲۵۶ / ج: ۳) (الدرمع الرد / ص: ۶۴۸ / ج: ۵) (تبیین الحقائق / ص: ۵۶ / ج: ۵) (الفتاویٰ الهندیة / ص: ۳۱۳ / ج: ۴) (تبیین الحقائق / ص: ۶۷، ۶۸ / ج: ۵)

سوال:

د مضاربِت فاسده حکم څه دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چیري د یو فاسد شرط په وجه باندي مضاربِت فاسد سي نو د معاملي د ختمولو طریقه داده چي د هغه عقد څخه د حاصل سوي ټوله نفع به درې المال وي مضارب ته به اجرت مثل ورکوي خو تر اېښول سوي نفع (گټه) به زیات نه وي او که چیري په دې عقد کي گټه نه وسوه نو د قول صحیح مطابق مضارب به د اجرت حقدار نه وي:

”وإذا عمل المضارب في المضاربة الفاسدة وربح كان كل الربح لرب المال وللمضارب أجر المثل تاماً، لأن المضاربة إذا فسدت تبقى اجارة، وفي الاجارات الفاسدة إذا عمل الاجير كان له اجر مثله تاماً“ (فتاویٰ قاضیخان علی هامش هندیة / ص: ۱۶۲ / ج: ۳ - بدائع الصنائع / ص: ۱۰۸ / ج: ۶ - الدر مع الرد / ص: ۶۴۶ / ج: ۵)

استحقاق رب المال لربح ماله فيكون جميع الربح له في المضاربة الفاسدة والمضارب بمنزلة أجيره يأخذ أجر المثل لكن لا يتجاوز المقدار المشروط حين العقد... (شرح المجلة للاتاسي / ص: ۶۶۲ / ج: ۴، المادة ۱۴۲۶ - شامي / ص: ۲۴۶ / ج: ۵ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۵۹۲ / ج: ۲) سوال:

مضاربِت په وخت باندي مقيد کول څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: مضاربِت په وخت مقيد کول جائز دی خو که چیري د فريقينو څخه يو د مقرره وخت دمخه مضاربِت ختم کول وغواړي نو هغه بل فريق ته به اطلاع ورکوي بيا يې ختم

کولای سی او کہ چیری یی دمقرره وخت دمخه ختم نہ کری نو دہغه
مقرره وخت ختم کیدلو سره مضاربت ختم کیږي .

”و اما صفة هذا العقد فهو أنه عقد غير لازم ، و لكل واحد منهما اعنى رب
المال و المضارب الفسخ لكن عند وجود شرطه و هو علم صاحبه لما ذكرنا في
كتاب الشركة و يشترط ايضا ان يكون رأس المال عيناً وقت الفسخ دراهم او
دنانير حتى لو نهى رب المال المضارب عن التصرف و رأس المال عروض
وقت النهى لم يضح نهيہ“

(بدائع الصنائع / ص: ۱۰۹ / ج: ۶ - هداية المجتهد / ص: ۱۸۱ / ج: ۲ -
ملتقى الابحار مع المجمع / ص: ۴۵۷ / ج: ۳

وإن وقت للمضاربة وقتا بعينه يتقيد به حتى يبطل العقد بمضيه (الهندية /
ص: ۲۹۸ / ج: ۴ - شرح المجلة / ص: ۳۵۵ / ج: ۴ ، المادة: ۱۴۲۰ - الهداية
/ ص: ۲۶۵ / ج: ۳)

سوال:.....

په اسلام کي دمضاربت څه اهميت دی؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: مضاربت یو ښه او خوښ عمل
دی: نبي عليه السلام د نبوت د اعلان دمخه د حضرت بي بي خديجي
رضی الله عنها د مال سره دمضاربت لاندې تجارت وکړ:

”وقد خرج ﷺ في قراض بمال خديجة رضي الله عنها“ (المحلى بالآثار
/ ص: ۹۶ / ج: ۷) (الفقه الاسلامي وأدلته / ص: ۳۹۲۶ / ج: ۵ - زاد المعاد /
ص: ۱۵۴ / ج: ۱)

۲. دغه رقم ابن عباس رضي الله عنه پر مخصوص شرائط باندي کاروبار

کوي کله چي نبي عليه السلام خبر سو نو نبي عليه السلام د خوښولو
اظهار وکړی . (المبسوط للسرخسی / ص: ۲۲ / ج: ۱۸)

۳. نبي عليه السلام وويل چي مضاربت کي برکت دی . (سنن ابن ماجه
/ ص: ۱۶۵)

۴. حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه مضاربت کاوه . (نصب الرايه
/ ج: ۴)

۵. داغه رقم د حضرت عمر رضی الله عنه د زامنو شان کي واقعہ سته
مطالعہ يي کړه . (المبسوط للسرخسی / ص: ۱۸ / ج: ۲۲)

سوال:

د مضاربت لپاره کوم کوم شرائط دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د مضاربت د صحيح والي
لپاره خو شرائط دي چي ده نو څخه اهم شرطونه دا دي:

۱. سرمايه نقدي يا زر ، بايد د سپينو زرو په صورت کي وي د تجارت د
مال سره مضاربت جائز نه دی نقدي يا زر يا سره زر ضروري دي، د دې وجه
دا ده چي د تجارت د مال په قيمتونو کي کمی و بیشي راځي چي دهغه
په وجه سره د سرمايه قدر او د گټي مقدار هم بدليږي لکه يو سړی وايي
چي دا پنبه يا غنم يا کپړه (ټوکر) په زر روپۍ باندي دي دا پنبه يا غنم يا
کپړه (ټوکر) واخله او دا د مضاربت پر بناء باندي خرڅ کړه دا معامله نه ده
صحيح خو که چيري مضارب ته دا ووايي چي د تجارت دا مال واخله او د
دې د خرڅولو وروسته چي کومه سرمايه حاصله سوه په هغه باندي زما
سره مضاربت وکوه نو د مضاربت دا صورت جائز دی:

”منہا أن يكون رأس المال من الدراهم أو الدنانير عند عامة العلماء فلا تجوز المضاربة بالعروض ... ولأن المضاربة بالعروض تؤدي إلى جهالة الربح وقت القسمة لأن قيمة العروض تعرف بالحزر والظن وتختلف باختلاف المقومين والجهالة تفضي إلى المنازعة والمنازعة تفضي إلى الفساد وهذا لا يجوز وقد قالوا: إنه لو دفع إليه عروضاً، فقال له: بها وأعمل بثمرتها مضاربة بدراهم أو دنانير وتصرف فيها جاز، لأنه لم يصف المضاربة إلى العروض وإنما أصنافها إلى الثمن والضمن تصح به المضاربة“ (بدائع الصنائع / ص: ۸۲ / ج: ۲ - الدر المختار مع الرد / ص: ۶۴۷ / ج: ۵ - شرح المجلة لرستم باز / ص: ۵۸۴ / ج: ۲ - المادة ۱۴۰۹)

۲. د مضاربت د معاهدې په وخت کې د سرمايي مقدار معلومول ضروري دي د دې وجهي چي بيا وروسته د سرمايي د مقدار په اړه جنګ و جګړې ونه سي:

”يشترط في المضاربة أن يكون رأس المال معلوماً كشركة العقد ايضاً لئلا يقع في المنازعة“ (شرح المجلة لرستم باز / ص: ۵۸۵ / ج: ۲، المادة: ۱۴۱۱ - الدر المختار مع الرد / ص: ۶۴۷ / ج: ۵ - بدائع الصنائع / ص: ۸۲ / ج: ۶)

۳. د مضاربت د معاهدې په وخت کې د سرمايه دار سره سرمايه ضروري ده که چيري پر مضارب باندي قرض وي نو د هغه پر بنياد باندي د مضاربت معاهده کول صحيح نه ده خو که چيري مضارب ته د مضاربت د کاروبار شروع لپاره د يو بل سړي څخه د قرض وصول کولو وويل سي نو مضاربت صحيح کيږي او په دې صورت کې د مضارب د قرض په وصولولو کې به د سرمايه دار نمائنده وي:

”و منها أن يكون رأس المال عيناً لا ديناً فإن كان ديناً فالمضاربة فاسدة و على هذا يخرج ما إذا كان لرب المال على رجل دين ، فقال له : إعمل بديني الذي في ذمتك مضاربة بالنصف أن المضاربة فاسدة بلا خلاف و لو قال لرجل : اقض على فلان من الدين و اعمل به مضاربة جاز ، لأن المضاربة هنا أضيف إلى المقبوض فكان رأس المال عيناً لا ديناً“ (بدائع الصنائع / ص: ۸۳ / ج: ۶) و أما المضاربة بدين فإن على المضارب لم يجز ، و إن على ثالث جاز- (الدر المختار مع الرد / ص: ۶۴۷ / ج: ۵) (تحفة الفقهاء / ص: ۲۰ / ج: ۳)

۴. د معاهدې په وخت کې سرمایه د مضارب په قبضه کې ورکول ضروري ده د دې لپاره چې هغه په دې کې تصرف وکړي که چیرې دا وویل سي چې سرمایه دار د مضارب سره حصه اخلي نو د مضاربت معاهده منسوخ کیږي:

”و كونه مسلماً إلى المضارب: ليتمكنه التصرف ، وفي الشامية : قوله : مسلماً) فلو شرط رب المال أن يعمل مع المضارب لا تجوز المضاربة“ (الدر المختار مع الرد / ص: ۶۴۸ / ج: ۵ -

بدائع الصنائع / ص: ۸۴ / ج: ۶ - البحر الرائق / ص: ۴۴۹ / ج: ۷)

۵. د منافع (ګټې) په اړه د مضارب حصه د ګټې فیصد یا د تناسب په لحاظ سر معلومول ضروري دي . مثال لکه د ګټې نیمې یا دریمه یا د ګټې لس فیصده مضارب ته او نهه نوي ۹۹ فیصده سرمایه دار ته نو دا صحیح ده او که چیرې دا وویل سي چې په دې سرمایه باندي کاروبار وکړه او د ګټې څخه به تاته دوه زره روپۍ در کول کیږي نو د مضاربت معامله

فاسدیږي دغه رنگه داویل چي نیمه گټه او دهغه ماسوا زر روپی هم در کوم نو دا صورت هم نه دی جائز:

”و کون الربح بينهما شائعاً: فلو عين قدر افسدت“ (الدر المختار / ص: ۶۴۸ /

ج: ۵ - بدائع الصنائع / ص: ۸۶ / ج: ۶ - مجمع الانهر / ص: ۴۴۶ / ج: ۳)

۶. د مضارب حصه دي د گټې څخه معلومه کړي دا اصل سرمایه څخه مثلاً که چیري دا ویل سي چي نیمه سرمایه ستاده او د گټې څخه هم دومره او دومره حصه ده نو دا صحیح نه ده، دغه رنگه مضارب ته د گټې څخه نیمي یا د دریمي حصي ماسوا میاشتانه تنخواه هم ور کول دا شرط هم صحیح نه دی. په دې صورت کي شرط باطلیږي او د مضاربت معاهده صحیح ده او مضارب ته به تنخواه نه ور کول کیږي خو د گټې څه به متعینه حصه ور کول کیږي او که یې چیري دا شرط کنهبنوی چي مضارب ته د اوسېدلو لپاره سرای مکان یا د کښت لپاره محکه هم ور کول کیږي نو د مضاربت معاهده فاسدیږي:

”و ذکر محمد فی المضاربة إذا قال رب المال للمضارب لك ثلث الربح و

عشرة دراهم فی کل شهر ما عملت فی المضاربة صحت المضاربة من الثلث و

بطل الشرط ... و علی هذا الاصل قال محمد: فیمن دفع الفأ مضاربة علی أن

الربح بينهما نصفین علی أن يدفع الیه رب المال أرضه یزرعها سنة او داراً

یسکنها سنة فالشرط باطل و المضاربة صحيحة لانه الحق بها شرطاً فاسداً لا

تقتضیه فبطل الشرط ولو كان المضارب و هو الذی شرط علیه أن يدفع أرضه

لیزرعها رب سنة او يدفع داره إلی رب المال لیسکنها سنة فسدت المضاربة

لانه جعل نصف الربح عوضاً عن عمله و عن أجرة الدار و الارض فصارت

حصۃ العمل مجهولة العقد فلم يصح العقد“ (بدائع الصنائع / ص: ۸۶ / ج: ۶ - تبیین الحقائق / ص: ۵۵ / ج: ۵ - المبسوط للرخسی / ص: ۱۷ / ج: ۲۲) ۷ . کہ چیری دمضارب سره دسرمایه کاری مال یا مالی ذرائع دگروو په توگه ورسره وي او سرمایه دار دمضارب څخه قرض اخیستی وي نو پر داسي سرمایه باندي مضاربت صحیح نه دی: ”ومنها ان يكون رأس المال عيناً لا ديناً، فإن كان ديناً فالمضاربة فاسدة وعلى هذا يخرج ما إذا كان لرب المال على رجل دين، فقال له: اعمل بديني الذي في ذمتك مضاربة بالنصف أن المضاربة فاسدة بلا خلاف... ولو قال لرجل: اقبط مالي على فلان من الدين و اعمل به مضاربة جاز (أن المضاربة هنا أضيف إلى المقبوض فكان رأس المال عيناً لا ديناً)“ (بدائع الصنائع / ص: ۸۳ / ج: ۶ - الدر المختار على الرد / ص: ۶۴۷ / ج: ۵ - تحفة الفقهاء / ص: ۲۰ / ج: ۳)

سوال:.....

محترم مفتي صاحب دمضاربت دمدت په اړه مؤدبانه څه معلومات راکړئ؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: دمضاربت دمعاهدې دمدت په اړه داڅو خبري یادوساتئ:

۱ . په مضاربت کي دسرمایه دار او مضارب څخه چي هر یو فریق یا دواړه فریق په چي کله وغواړي دمضاربت معاهده منسوخ کولای سي . که چيري دمضاربت په معاهده کي ددو څخه زیات افراد شامل وي نو هغه پاته افراد دمضاربت معاهده برقراره ساتلای سي:

”و أما صفة هذا العقد فهو أنه عقد لازم ولكل واحد منهما اعنى رب المال والمضارب الفسخ“ (بدائع الصنائع / ص: ۱۰۹ / ج: ۶ - درر الحکام شرح مجلة الاحکام / ص: ۴۵۶ / ج: ۳ - شرح المادة: ۱۴۲۴ - الدر المختار مع الرد / ص: ۶۵۴ / ج: ۵ - مجمع الانهر / ص: ۴۵۶ / ج: ۳ - الفقه الاسلامی وادلته / ص: ۳۹۲۹ / ج: ۵ -

۲. دمضاربت معاھدہ تريو خاص وختہ پوري هم کېدای سي او تر لا محدوده وختہ پوري هم کېدای سي:

”و جزم فی الخاڼیہ بأنها تتوقت حیث قال : والتوقيت ليس بشرط لصحة هذه الشركة والمضاربة ، وإن وقتا لذلك وقتاً بأن قال : ما اشتریت اليوم فهو بیننا صح التوقيت فما اشتراه بعد اليوم يكون للمشتري خاصة وكذا لو وقت المضاربة لانها والشركة توكیل والوكالة مما يتوقت ... اه“ (شامی / ص: ۳۱۲ / ج: ۴ - فتاویٰ قاضیخان علی هامش الهندیة / ص: ۶۱۳ / ج: ۳ - فتاویٰ قاضیخان علی هامش الهندیة / ص: ۶۱۳ / ج: ۳ - مجمع الضمانات / ص: ۲۹۸ / ج: ۱)

۳. كه چيري دمضاربت معاھدہ ددو و افرادو په مابین كي وي نو دیوه فریق په مرگ سره معاھدہ ختمیږي خو ددو څخه تر زیاتو افرادو په صورت كي دمضاربت معاھدہ پاته خلگ جاري ساتلای سي .

”و تبطل المضاربة بموت احدهما“ (الدر المختار مع الرد / ص: ۶۵۴ / ج: ۵) (مجمع الانهر / ص: ۴۵۶ / ج: ۳ - الاختيار لتعليل المختار / ص: ۲۴ / ج: ۳ -)

”فلو كانوا ثلاثة فمات احدهم حتى انفسخت في حقه لا تنفسخ في حق الباقيين“ بحر عن الظهيرية (شامی / ص: ۳۲۷ / ج: ۴) (البحر الرائق / ص: ۳۰۸ / ج: ۵) (الفتاویٰ التالارخاڼیة / ص: ۴۷۶ / ج: ۷)

۴. د مضاربت معاہدہ چي پخوا پر کومو شرائطو باندي سوې وي پر هغو شرائطو باندي يې روانه ساتي سي مثال لکه د مضاربت معاملہ تر يو معين وخت پوري وسوه او چي کوم کار شروع سو هغه تر مقررہ مدت دمخہ لا ختم سو په دا صورت کي مضارب سرمايہ تر پاتي وخته پوري په بل کاروبار کي لگولای سي خو په دې صورت کي دگتي تاوان په حوالہ سر د فقهاؤ اختلاف دی .

سوال :.....

په مضاربت کي د دفتري کاروايي مصارف به څنگه ادا کيږي؟
الجواب باسم الملهم الصلح والصواب :..... مضارب په مضاربت کي د تجارت په کار کي سرمايہ لگولو والا له خوا څخه وکيل وي . د دې وجهي د مضاربت ټوله اخراجات د سرمايہ لگولو والا د سرمايې څخه به ادا کيږي بيا که چيري په تجارت کي گټه وسوه نو تر ټولو دمخه به اصل سرمايہ پوره کيږي بيا د دې وروسته پاته گټه به د مضارب او سرمايہ لگولو والا په مابين کي د معاہدې مطابق تقسيميږي او که چيري په تجارت کي گټه نه وسه نو پر مضارب باندي هيڅ شی نه لازميږي او مضارب ته به د هغه د عمل بدله نه ورکول کيږي:

”و يملك المضارب في المطلقة التي لم تقيد بمكان او زمان او نوع البيع ... والشراء والتوكيل بهما والسفر برا وبحرا... و الابضاع) أي دفع المال بضاعة ... و يملك الايداع والرهن والارتهان والاجارة والاستئجار) الدر المختار - وفي رد المحتار : (قوله والاستئجار) أي استئجار العمال للاعمال والمنازل لحفظ الاموال والسفن والدواب ... والاصل ان التصرفات في المضاربة ثلاثة

اقسام : قسم هو من باب المضاربة ، و توابعها فيملكه من غير أن يقول له اعمل ما بدالك كالتوكيل بالبيع والشراء والرهن والارتهان والاستئجار والايداع والابضاع والمسافرة“ (الدرمع الرد / ص: ٦٤٨ / ج: ٥ - الدرمع الرد / ص: ٦٥٨ / ج: ٥ - قاضيخان على هامش الهندية / ص: ١٦٦ / ج: ٣ - الهندية / ص: ٣١٣ / ج: ٤ - شرح المجلة للاتاسي / ص: ٣٦٣ / ج: ٤ - المادة: ١٤٢٢ - بدائع الصنائع / ص: ١٠٨ / ج: ٦ - تحفة الفقهاء / ص: ٢٥ / ج: ٣)

سوال:

چي پريو محڪه باندي مقدمه شروع وي مالڪ يي هم نه وي معلوم ددي محڪي خرخول ڇنڪه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: ڪه چيري پريو محڪه باندي مقدمه وي نو چي تر ڇو پوري فيصله نه وي سوڀ تر هغو پوري دا خرخول جائز نه ده ڇڪه چي تر فيصلې دمخه مالڪ ڇوڪ دي معلوم نه دي ڪه چيري بالفرض مالڪ ڇوڪ وي معلوم وي بيا هم د عدالت د فيصلې ڇنڪه دمخه په حواله ڪولو باندي به قدرت نه وي او مبيع (خرش سوي شي) حواله ڪولو باندي قدرت نه درلودلو په صورت ڪي بيع صحيح نه ده:

”و شرط المعقود عليه ستة : كونه موجوداً مآلاً متقوماً مملوكاً في نفسه ، و كون الملك للبائع فيما يبيعه لنفسه و كونه مقدور التسليم فلم ينقذ بيع المعدوم ... و لا بيع ما ليس مملوكاً له وإن لم يملكه بعده ... و لا بيع معجوز التسليم“ (شامي / ص: ٥٠٥ / ج: ٤) (البحر الرائق / ص: ٢٥٩ / ج: ٥ - بدائع الصنائع / ص: ١٤٧ / ج: ٥ - امداد الفتاوى / ص: ٣٤ / ج: ٣)

سوال:.....

ملاوت کول څه حکم لري؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري په يوشی کي ملاوت وو خالص شی نه وو نو خرڅولو په وخت کي دي گيراک ته دا ووايي چي دا خالص نه دی په دې باندي فلانکی شی گډ دی نو دا جائز دی. او که چيري د ملاوت والا شی د خالص په نامه باندي خرڅوي نو د درواغو او د هوکي په وجه باندي ناجائز او گناه ده.

”قال الله تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ“ (سورة النساء: ۲۹)

”عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ مرَّ برجل يبيع طعاماً فسأله: كيف تبيع؟ فأخبره، فأوصى اليه أن ادخل يدك فيه، فأدخل يده فاذا هو مبلول، فقال رسول الله ﷺ ليس منا من غش“ (بذل المجهود / ص: ۲۷۳ / ج: ۵ - مشكوة المصابيح / ص: ۲۴۸ - تبين الحقائق / ص: ۲۳۵ / ج: ۴ -)

سوال:.....

زید په اوږو کي یا په داسي بل شي کي ملاوت کړی دی اوس عمر د ملاوت په اندازه تاوان اخیستی سي او که نه

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: د ملاوت په اندازه باندي تاوان وصول کول جائز دی مثال عمر اوږه رانیوله او پاڅه یې کړل نو معلومه سوه چي په دې کي کچره یا داسي بل شی گډ دی عمر بیرته وروړل او هغه بائع (زید) د ملاوت په اندازه باندي وږه ورکړل نو دا معاوضه اخیستل صحیح ده. د ملاوت تر اندازې زیات اخیستل صحیح نه دي او که یې فر

ق ڊهر کم وو نو د هغه په عوض کي هم تاوان اخیستل صحیح نه دی:
 ”رجل اشتری حنطة فوجود فيها تراباً قال الشيخ الامام هذا رحمه الله
 تعالى: إذا كان التراب مثل ما يكون في الحنطة ولا يعد عيباً عند الناس ليس
 له أن يرد وإن كان يعد عيباً عند الناس إلا أنه ليس بفاحش كان له أن يرد و
 إن كان التراب فاحشاً كان الخيار للمشتري إن شاء أخذ الحنطة بقسطها من
 الثمن وإن شاء رد الحنطة يأخذ كل الثمن كما لو اشتری حنطة على أنها
 عشرة أقفزه فوجدتها تسعة كان له الخيار على هذا الوجه“ (قاضیخان علی
 هامش الهندية / ص: ۱۹۹ / ج: ۲ - شامی / ص: ۲۶ / ج: ۵)

سوال:.....

که چیري ملاوت په یوشي کي معمولي وو په عرف کي اعتبار نه وو
 ورته نو بیا مشتري مبيع واپس کولای سي او که نه؟
 الجواب باسم الملهم الصديق والصواب:..... که چیري په یوشي کي
 ملاوت معمولي وو په عرف و رواج کي دې ته اعتبار نه وو نو په دې
 باندي پر بيع (رانيول او خرخول) باندي اثر نه کوي او مشتري لره دمبيع
 (رانيولي شي) د واپس کولو بيرته ورورلو اختيار نسته:

” اشتری خمس مائة قفيز حنطة فوجد فيها تراباً، إن كان ذلك التراب مثل
 ما يكون في مثل تلك الحنطة ، ولا بعده الناس عيباً ليس له أن يرد“ (الهندية
 / ص: ۷۴ / ج: ۳ - بزازية على هامش الهندية / ص: ۴۴۱ / ج: ۴ - فتاوی
 قاضیخان علی هامش الهندية / ص: ۱۹۹ / ج: ۲)

سوال:.....

د میموري کارډ رانيول او خرخول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: دخالي میموري کاره تجارت جائز دی او که چیری (میموري کاره) خالي وو هغه ته یی یوشی ور اچولی وو نو په دې کي تفصیل دادی

چي که چیری یی و دې ته دقرآن شریف آی اتونه، سورتونه یا نظمونه نعمتونه او تقریرونه ور اچولي وو نو ددې رانیول او خرڅول جائز دي او آمدن یی هم حلال دی او که چیری یی فلم، ډرامې دذی روح تصویر، فحش مواد، او غزلي، گانې ور اچولي وې نو دداسي میموري کاره تجارت او رانیول و خرڅول جائز نه دی او ددې روپی هم حرامی دي:

”جواز البيع بدور مع حل الانتفاع به و حرمة الانتفاع بها“ (مجمع الانهر / ص: ۱۵۱ / ج: ۳ - الفقه الاسلامی وادله / ص: ۲۴۳۱ / ج: ۵ - الدر المختار مع الرد / ص: ۲۶۸ / ج: ۴ - جامع الترمذی / ص: ۱۵۴ / ج: ۲ - الفتح الکبیر فی ضم الزیادة إلى جامع الصغیر / ص: ۳۱۴ / ج: ۳ - مشکوة المصابیح / ص: ۲۴۲)

سوال:

چي مال نه وي ورسره پر نمونه وربنکاره کولو باندي بيع کول څنگه ده؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: بعضي کارو باري خلک داسي وي چي مال نه وي ورسره دوی دځان سره دمال نمونه (سیمپل) ایښی وي گیراک ته دمال نمونه یا سیمپل وربنکاره کړي بیا سودا کوي او د معامله کېدو وروسته دبل دکاندار یا میل والا څخه مال رانیسي او مشتري ته یی ورکوي، په دې اړه شرعي حکم دادی چي کوم مال ورسره نه وي دهغه نمونه وربنکاره کولوو باندي سودا کول جائز نه ده، شرعاً دا بيع نه کیږي ځکه چي دداسي شي خرڅول چي هغه پخپل ملکیت کي نه وي

شرعاً جواز نلري .

خود دې جائز صورت دادی چي دکاندار یا کاروباري حضرات دي گيراک ته نمونه وربنکاره کړي د مال آرډر دي واخلې او دابه بيع وعده وي بيع نه ده او پر دې بيع باندي احکام هم نه جاري کيږي مثلاً دکاندار گيراک ته دا ووايي چي د دې نموني د مال آرډر ما ته راکړه زه هغه درته راوړم او که چيري گيراک پر دې آرډر باندي د مال روپیۍ د مخه ورکړي نو بيادي ورته ووايي چي دا امانت دی یا قرض دی او بيع (سودا) هغه وخت کيږي چي کوم وخت مال وصول سي يا چي کوم وخت آرډر واخلې هغه وخت دي بالکل پیسې نه اخلې بلکه چي کوم وخت يې مال ځيني واخلست بيادي روپیۍ ورکړي، په دې دواړو صورتو کي نمونه وربنکاره کولو باندي معامله کول جائز ده:

”عن حکيم بن حزام قال : نهانی رسول الله ﷺ أن ابيع ما ليس عندي . رواه الترمذی فی رواية له ولا یبی داؤد والنسائی ، قال : قلت یا رسول الله یا تبني الرجل فیرید منی البیع وليس عندي فاتباع له من السوق ، قال : لا تبع ما ليس عندك“ (مشکوۃ المصابيح / ص: ۲۴۸ - فقه البيوع / ص: ۷۷ / ج: ۱ - درر الحکام إلى مجلة الاحکام / ص: ۱۴۰ / ج: ۱ - المادة: ۱۷۱)

سوال:

زید ویوې کمپنی یا کاریگر ته مال جوړولو آرډر ورکړی هغه مال د نموني مطابق جوړ نه کړی نو مال واپس کول څنگه دي؟
الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: که چيري یو سړي یو کمپنی یا یو کاریگر ته د مال جوړولو آرډر ورکړی او هغه (کمپنی یا کاریگر) هغه

مال د نمونی مطابق جوہ نہ کړ نو بیرته ور کول صحیح دی، هو که چیري د نمونی مطابق یې جوړ کړی وو نو بیرته ور کول (واپس کول) صحیح نه دی .

یاد ساته چي په آډر باندي مال ور جوړولو ته د شریعت په اصطلاح کي استصناع وایي او په عقد استصناع کي چي کله د نمونی مطابق مال جوړ نکړی نو واپس کول بیرته ور کول صحیح دي او که چیري یې د نمونی مطابق جوړ کړی وو نو بیایي نه سي واپس کولای .

”إذا انعقد الاستصناع فليس لاحد العاقدین الرجوع وإذالم یکن المصنوع علی الاوصاف المطوبة المینة کان المستصنع مخیراً“ (شرح المجلة لمحمد خالد الاناسی / ص: ۴۰۶ / ج: ۲ - المادة: ۳۹۲ - شرح المجلة لسلم رستم باز / ص: ۱۷۶ / ج: ۱ - امانة / ۳۹۲ - الموسوعة الفقهية / ص: ۳۲۹ / ج: ۳، حرف الالف)

سوال:.....

زړه نوټونه (دروپو کاغذان) په کم یا زیات قیمت باندي رانیول او خرڅول څنگه دي؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب:..... څیري زړه نوټونه په کم یا زیات قیمت باندي رانیول و خرڅول جائز نه دي هو که چیري څیري زوړ نوټ یې د نوټ ماسوا په بل شي یا په یو بل جنس دروپو په عوض باندي چي څه رقم وغواړي رانیول او خرڅول یې جائز دی:

”فالصحيح الراجع فی زماننا ان مبادلة الاوراق النقدية انما تجوز بشرط تماثلها، ولا يجوز التفاضل فيها“ (تكملة فتح الملهم / ص: ۵۹۰ / ج: ۱ -

الهدية / ص: ۸۱ / ج: ۳) (بحوث فی قضایا فقیہہ معاصرة ص ۱۶۴ ط دار العلوم کراچی۔)

سوال:.....

د نیلام مال رانیول خہ حکم لری کہ چیری حکومت د مقروض (مدیون) د مالونو نیلامولو حکم ورکری؟

الجواب باسم الملهم الصدق والصواب: کہ چیری حکومت د مدیون (مقروض) اموال د نیلامولو او خرخولو حکم وکری نو هغه اموال رانیول جائز دي کہ مقروض خوشحاله (راضی) وي او کہ ناراض وي په دواړه صورتو کی جائز دي او داد صاحبینو مسلک دی:

”ولو له عقار یحسبه (أی (لیبعه و یقضی الدین) الذی علیه (ولو بثمن قليل) بزازیة و سیجئ تمامه (قوله: و سیجئ تمامه فی البحر) قال: المصنف رحمه الله و الشارح رحمه الله هناك و القاضی یحبس الحر المديون لیبع ماله لدينه و قضی دراهم دینه من دراهمه یعنی بلا أمره، و کذا لو کان دنانیر و باع دنانیره بدراهم دینه و بالعکس استحسانا لاتحادهما فی الثمنیة لا یبیع القاضی عرضه و لا عقاره للدين خلافا لهما، و به ای بقولهما، بیعها للدين یفتی اختیار و صححه فی تصحیح القدوری، و یبیع کل ما لا یحتاجه للحال اهـ و حاصله: أنه إذا امتنع عن البيع بیع علیه القاضی عرضه و عقاره و غیرهما۔ و فی الزازیة و فرع علیه صحة الحجر أنه یترك له دست من الثياب، و یباع الباقي و تباع الحسنة و یشتري له الکفاية و یباع کانون الحديد و یشتري له من طین، و یباع فی الصیف ما یحتاجه للشتاء و عکسه“ (الدر مع الرد / ص: ۲۸۷ / ج: ۵۔ التصحیح و الترجیح للعلامة قاسم بن قطلوبغا: / ص: ۲۴۴، ط: دار الکتب العلمیة۔ الاختیار لتعلیل المختار / ص: ۹۸ / ج: ۲)

